

Danske netaviser som webmedier for retorisk medborgerskab

Rønlev, Rasmus

Publication date:
2014

Document version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):
Rønlev, R. (2014). *Danske netaviser som webmedier for retorisk medborgerskab*. Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.

Ph.d.-afhandling

Rasmus Rønlev

Danske netaviser som webmedier for retorisk medborgerskab

Ph.d.-afhandling
Rasmus Rønlev

Danske netaviser som webmedier for retorisk medborgerskab

Vejleder: Lisa Storm Villadsen
Afdeling for Retorik
Institut for Medier, Erkendelse og Formidling
Københavns Universitet
Afleveringsdato: 1. juli 2014

Indhold

Forord	3
Kap. 1: Danske netaviser som webmedier for retorisk medborgerskab	5
Forskningsspørgsmål og dets præmisser	7
<i>Spørgsmålets deskriptive præmisser .....</i>	<i>7</i>
<i>Spørgsmålets normative præmisser .....</i>	<i>9</i>
Bidrag og deres baggrund	13
<i>Afhandlingens bidrag .....</i>	<i>17</i>
Det centrale begreb: Retorisk medborgerskab	20
<i>Medborgerskab som praksis .....</i>	<i>21</i>
<i>Demokrati som deltagelse og debat .....</i>	<i>25</i>
<i>Et retorisk ideal for offentlig debat .....</i>	<i>26</i>
Forskningsdesign: Retoriske kritikker af debatter på danske netaviser	28
<i>Retorisk kritik af webtekster .....</i>	<i>29</i>
<i>Tværgående debatter på danske netaviser .....</i>	<i>31</i>
Afhandlingens opbygning	34
Kap. 2: Tre prototypiske debatforløb på danske netaviser	35
Tre prototypiske debatforløb	39
Samfundet som kommunikativt hierarki	43
<i>Et hierarki baseret på institutionaliserede forskelle i retorisk agency .....</i>	<i>47</i>
<i>Dikotomiens begrænsninger: Nuancer og niveauer der mangler .....</i>	<i>49</i>
<i>Journalisters forskellige roller og privilegier .....</i>	<i>51</i>
Institutionel og vernakulær retorik	53
<i>Vernakulær retorik som undertrykte gruppers retorik .....</i>	<i>54</i>
<i>Vernakulær retorik som uformel hverdagsretorik .....</i>	<i>55</i>
<i>Hybriditet i institutionel og vernakulær retorik .....</i>	<i>61</i>
Medier som infrastruktur	62
<i>Medietyper .....</i>	<i>63</i>
<i>Kommunikative praksisser .....</i>	<i>64</i>
<i>Kommunikationsstrømme .....</i>	<i>65</i>
<i>Kommunikationsstrømme i tre trin .....</i>	<i>66</i>

Kap. 3: Danske netaviser som webmedier for debat fra oven	69
Beskrivelse af case: Reformen og skandaler i vinteren 2013	77
Et prototypisk debatforløb: En institutionel dagsorden sættes til debat	81
<i>Institutionelle oplæg: Hvordan lagde journalister op til debat? .....</i>	<i>83</i>
<i>Institutionel opsamling: Hvordan fulgte journalister op på debatten? .....</i>	<i>84</i>
<i>Vernakulært potentiale: Hvad kunne journalister have fulgt op på? .....</i>	<i>89</i>
Retorisk interferens: Når prototypiske debatforløb blandes sammen	94
<i>Baggrund: Hvorfor opstod der retorisk interferens? .....</i>	<i>95</i>
<i>Mediekritiske røster i perioden .....</i>	<i>102</i>
<i>Retorisk interferens i institutionel retorik .....</i>	<i>106</i>
<i>Retorisk interferens i vernakulær retorik .....</i>	<i>109</i>
Opsamling	116
 Kap. 4: Danske netaviser som webmedier for debat fra neden	 120
Beskrivelse af case: Fra ukendt studerende til årets debattør 2012	126
Det vernakulære oplæg: Hvad skrev Sofie V. Jensen?	135
Den vernakulære reaktion: Hvad skrev brugerne på politiken.dk?	140
<i>Overblik: Emner og holdninger i kommentarerne på politiken.dk .....</i>	<i>141</i>
<i>Hvilket emne dominerede i debatten og hvorfor? .....</i>	<i>146</i>
<i>Hvilken holdning dominerede i debatten, og hvorfor troede debattører og journalister det modsatte? .....</i>	<i>154</i>
Opsamling	165
 Kap. 5: Bristede kommunikationsstrømme på danske netaviser	 170
Store drømme, store skuffelser	171
Endnu en skuffet utopist	173
<i>Lyspunkter .....</i>	<i>175</i>
<i>Borgernes andel i at kommunikationen skuffer .....</i>	<i>176</i>
<i>Journalisternes andel i at kommunikationen skuffer .....</i>	<i>180</i>
<i>Mediernes andel i at kommunikationen skuffer .....</i>	<i>182</i>
 Bilag 1	 187
Slutnoter	188
Litteratur	196
Dansk resume	205
English summary	207

Forord

“man skal skrive en masse lort
hver eneste gang
inden man måske når frem
man skal være helt stille
man må igennem det at være
præcis så dum”

Jørgen Leth, “Hælder alting ud”

I forskningslitteraturen om debat på nettet går tre arketyper igen. Det store flertal af feltets bidragsydere er *pessimister*. De indleder deres artikler og bøger med at skitsere en utopi for hvad nettet ideelt set kunne betyde for almindelige borgeres deltagelse i den offentlige debat. På den baggrund ender de med at konkludere – gerne med slet skjult skuffelse – at deres undersøgelser i hvert fald ikke kan bekræfte en sådan idealforestilling. Debattører på nettet overholder ikke Jürgen Habermas’ diskursetik, og selv hvis de gør, er der alligevel ingen der læser det de skriver på politiske blogs eller i kommentarspor på netaviser og sociale medier. Dybt suk. Pessimisterne er ofte politologer der med deres kvantitative studier knuser myter og brister drømme om hvordan nettet omkalfatrer alt vi ved om demokrati, deltagelse og debat.

Et mindretal af de forskere der bidrager til feltet, er omvendt *optimister*. I deres tekster lægger de ud med at skitsere en udbredt dystopi – fx at en eller flere pessimister har skrevet sådan og sådan om hvordan Habermas’ teori igen-igen er blevet skuffet i mødet med praksis på nettet. Dette bruger de så – gerne med slet skjult triumf – som afsæt for at argumentere for at netop den alternative teori eller den særlige case som de præsenterer, illustrerer at det dominerede sortsyn er om ikke ubegrundet så i hvert fald unuanceret. Vær nu lidt positive, rationalistiske regnedrenge! Optimisterne er ofte diskursanalytikere der med deres kvalitative studier finder strejf af solskin og glimt af håb i den politiske kommunikation mellem borgere på nettet.

Endelig er der feltets “grand old men” der bedst kan beskrives som *realister*. De indleder deres bidrag med at konstatere at litteraturen er fuld af utopier og dystopier, og argumenterer for at sandheden nok skal findes et sted derimellem. Realisterne har forsket i medieret debat længe nok til at kunne huske hvordan det engang var massemedier i stedet for netværksmedier der skuffede dybt eller lovede godt. De bygger deres omfattende forskningsoversigter op som Guldlok-argumenter der balancerer mellem pessimisme og optimisme. I stedet for at gå til sådanne yderligheder konkluderer de at nettet måske nok har haft betydning for almindelige borgeres mulighed for at deltage i den offentlige debat, men at det på den anden side ikke har ændret på grundvilkår som menneskets psyke eller samfundets magtfordeling. Asociale røvhuller og sociale uligheder er hverken noget nettet har skaffet os på halsen eller skaffet os af med.

Da jeg startede på mit ph.d.-projekt i foråret 2011, var det min plan at skrive en optimistisk afhandling. I den projektbeskrivelse som jeg i sin tid vedlagde min ansøgning til det ph.d.-stipendium som jeg endte med at få, skrev jeg noget om at det slet ikke var

debatten på nettet den var gal med, men derimod de virkelighedsfjerne filosofiske normer som den typisk blev holdt op imod. Næh, *retoriske* normer for medborgerskab og meningsdannelse, dét var the way of the future.

Planen holdt ikke, og efter tre års arbejde er jeg i stedet endt som pessimist. Dette afspejler sig bl.a. i hvordan afhandlingens kapitler har pessimistens foretrukne form: Igen og igen indleder jeg med at gøre rede for forskeres store forhåbninger og praktikeres vilde forestillinger om hvordan webmedier i den bedste af alle verdener kunne understøtte borgeres retoriske medborgerskab. Og igen og igen konkluderer jeg at der er langt fra disse idealer til den praksis jeg har undersøgt. Om end der er lyspunkter, lyder min konklusion kort fortalt at på de danske netaviser lider kommunikationen mellem samfundets magt- og medieelite og på den anden side de menige borgere som skriver kommentarer til nyheds- og opinionsstof, både under borgernes ringe evner som debattører, journalisternes ringe udnyttelse af deres privilegerede muligheder som ordstyrere og netavisernes ringe kvalitet som fora for fokuseret og forståelig debat. Dybere suk.

Denne temmelig nedslående konklusion på min ph.d.-afhandling ændrer dog ikke på at mine tre år som ph.d.-stipendiat har været særdeles opløftende. Det skyldes ikke mindst alle de mennesker der har hjulpet mig undervejs, og som jeg skylder stor tak.

Tak til Lisa Storm Villadsen, min vejleder.

Tak til Klaus Bruhn Jensen, min uofficielle bivejleder.

Tak til Robert Asen, min vært på University of Wisconsin-Madison i foråret 2012.

Tak til Margaret Mayer, min værtinde i Madison.

Tak til alle mine kolleger på Afdeling for Retorik.

Tak til de studerende der fulgte overbygningskurset "Retorisk medborgerskab på nettet" i efteråret 2012.

Tak til Stine Heger og David Karlton, mine oversættere.

Tak til Gitte Holten Ingerslev, min læser.

Tak til Kristine Marie Berg, min støtte og giftekniv.

Tak til Mette Bengtsson, min work spouse.

Tak til Eva, Peter og Tove, Monika og Palle, Sara, Johan, Anna og Per, Maria og Christian, min familie.

Tak til Nanna, min Nanna.

“Og iøvrigt kan jeg ikke se havad jeg skriver her så der er sikkert en del stavfejl. kinne information ikkr give os en lidt større font?”

Bob Jensen, debattør på information.dk

“Massevælde”. Sådan lød overskriften på en leder af Anne Knudsen i Weekendavisen i januar 2014.¹ Baggrunden var at regeringen med et stort flertal i Folketinget ville sælge en del af energiselskabet DONG til den amerikanske investeringsbank Goldman Sachs, hvilket i de dage blev mødt med stor folkelig modstand på nettet, bl.a. i form af en virtuel underskriftindsamling mod handlen der afstedkom små 200.000 underskrifter og over 12.000 kritiske kommentarer.² Knudsen mente ikke at det var indsigt eller eftertanke der drev modstanden. Som hun ironisk skrev i lederen: “Skarer af åbenbart indsigtsfulde investeringsrådgivere har pludselig materialiseret sig fra folkedybet og i hundredtusindvis på de sociale medier frarådet salget til den udenlandske investor.” Ifølge chefredaktøren var reaktionen udtryk for “masseadfærd” og “moralisk panik”. Folk vidste ikke noget om sagen og tænkte sig ikke om, men gjorde sig i stedet skyld i “[h]ovedløs løben fra det ene ophidsede synspunkt til det næste”. Dét var ikke noget at basere politiske beslutninger på: “Massebevægelsen på de sociale medier kan passende minde os om, at man også har kaldt massens direkte demokrati for noget andet: Pøbelvælde.” I et senere debatindlæg i Politiken bakkede Bo Lidegaard til dels sin kollega op.³ Godt nok mente han at “[d]en offentlige debat [var] demokratiets salt”; men “[d]et parlamentariske demokrati [skulle] ikke bøje sig for et pøbelvælde af flygtige folkestemninger (...). Tværtimod [måtte] politikerne holde hovedet koldt, uanset hvor mange der [råbte] op – eller hvor højt.”

Ikke overraskende skabte chefredaktørernes indlæg en del debat på nettet, bl.a. på landets netaviser. Debatten blotlagde nogle af de forestillinger der herskede blandt netavisernes brugere, om hvorfor og hvordan “pøblen” af almindelige borgere og den traditionelle elite af politikere og journalister burde kommunikere med hinanden, og hvordan webmedier som de danske netaviser kunne fremme og hæmme dét. Flere mente at det var vigtigt at politikerne begrundede deres beslutninger offentligt og – som en bruger formulerede det på information.dk – førte “en værdig og meningsfuld offentlig samtale” i stedet for “at træffe beslutning[er] hen over hovedet på befolkningen”.⁴ Flere af brugerne lagde således vægt på den kommunikation der flød fra politikerne til borgerne: “[I]ngen har haft kommunikative evner til at fortælle en undrende befolkning, altså her benævnt pøblen (der tilsyneladende helst helt skal klappe i mellem valgene) hvorfor man vælger at sælge”, skrev en anden bruger på Informations netavis.⁵ Andre slog i forlængelse af dette fast at borgerne ikke var “stemmekvæg”⁶ der skulle nøjes med at sætte et kryds hvert fjerde år og så ellers holde deres mund: “Aha. Hr Lidegaard...du siger faktisk til os alle, at når et folketingsvalg er overstået, så skal pøblen bare tie i forsamlingen. (...) Jeg er DIREKTE uenig i dit indlæg!!! INGEN politikere skal, usagt, have lov til at gebærde sig,

uden at der følger debat og kommentarer med”, replicerede en bruger i kommentarsporet til chefredaktørens indlæg.⁷ Ikke alene skulle politikerne altså kommunikere til borgerne. Flere af brugerne mente også at “[d]et [var] et demokratisk problem hvis ”almindelige” borgeres stemme ikke [blev] hørt”,⁸ og lagde således vægt på den kommunikation der flød fra borgerne til politikerne: “Jeg har selv i meget høj grad deltaget i den offentlige debat over den senere tid (...) [bl.a. med] svar på debatindlæg her på siden (...). Jeg tæller derfor med i de 94%, der ikke er aktive i et politisk parti, men som gerne vil deltage i debatten og gerne vil høres”, skrev en bruger på politiken.dk.⁹

Nogle af de brugere der reagerede på Knudsens og Lidegaards indlæg, mente at webmedier som Politikens netavis, Facebook og Twitter gjorde det muligt for flere borgere at tage del i den offentlige debat: “Meningsmonopolet er brudt. Internetfora har demokratiseret meningsdannelsen og de professionelle meningsmagere kan ikke længere redigere og manipulere virkeligheden efter for godt befindende”, skrev en bruger i en kommentar til Lidegaards indlæg.¹⁰ Den udvikling bifaldt flere: “Almindelige borgere har nu fået tid og mulighed for at deltage aktivt i vores demokrati og det børe hilses velkommen”, skrev en anden bruger i det samme kommentarspor.¹¹ Enkelte garvede debattører på politiken.dk var mere skeptiske, ikke mindst i lyset af at netavisens forum for læserbreve for nylig var blevet nedlagt. Én mente at Lidegaard dermed nægtede “den menige dansker (...) [at] komme til orde”,¹² og en anden var tilsyneladende tilbøjelig til at give ham ret: “Man fristes til at tro, at avisen betragter sine læsere som noget nær en ”pøbel”, som må bringes under kontrol. (...) Hvorfor denne berøringsangst. Læsere/vælgere HAR altså meninger!”¹³ I andre brugeres øjne var det ikke så meget journalisternes restriktioner som webmediernes logik der såede tvivl om hvor god en nyhed nettet egentlig var for kommunikationen mellem borgere og elite. I deres øjne var især de sociale medier skyld i en offentlig debat der var “overfladisk”, og som det var “nemt at manipulere”:¹⁴ “[I glemmer] giraffen Marius og hestekøds”skandalen”... Problemet er ikke at “pøblen” har en mening – problemet er at disse shitstorms på de sociale medier trækker tingene fuldstændig ud af proportioner og fjerner fokus fra det væsentlige”, skrev en bruger på information.dk.¹⁵ Ifølge kritikerne var den danske weboffentligheds opmærksomhed flygtig og alt for nem at aflede, fx når en giraf blev skudt i Zoologisk Have og kastet for løverne samme sted, eller når en hest blev slået i Østeuropa og solgt som oksekød i Danmark.

Det var i én af disse debatter at Bob Jensen efter 68 ord konstaterede at de mange stavfejl i hans kommentar skyldtes at han faktisk ikke kunne se hvad han skrev i kommentarfeltet på information.dk.¹⁶ Kommentaren illustrerer hvad der måske også kunne forklare at en elitær iagttager som Anne Knudsen stejlede over at politikere, journalister og andre privilegerede meningsdannere skulle tage alvorligt hvad engagerede borgere skrev i diverse kommentarspor på landets netaviser, nemlig kommentarernes til tider svingende kvalitet. Det var i hvert fald hvad BT’s blogger Kurt Lassen argumenterede for i et kritisk blogindlæg hvor han kommenterede Knudsens leder.¹⁷ Han mente at det sikkert ville passe Weekendavisens chefredaktør og den elite hun tilhørte, helt fint “at begrænse pøbels adgang til indflydelse til det analfabetiske x” som borgerne med grundlovssikrede mellemrum kunne få lov at sætte når der var valg; men realiteten var at webmedier som avisernes egne netsteder “rent faktisk [havde] tilføjet krydset muligheden for at sætte ord på.” Som en bruger konstaterede i blogindlæggets kommentarspor, var

den offentlige debat derfor ikke længere forbeholdt de “elitære snakkende klasser”,¹⁸ og dét havde ifølge Lassen sproglige konsekvenser: “Når man inviterer pøblen ind, altså sådan nogle som dig og mig eller din nabo, bliver sproget også derefter. Vi formulerer os ikke alle lige godt.” Når borgerne gjorde brug af den stemmeret som deres juridiske status som statsborgere sikrede dem, var alle kryds ens; men dét holdt deres bidrag op med at være så snart de begyndte at udøve den retoriske praksis som er definerende for det at være medborger.

Forskningsspørgsmål og dets præmisser

Den debat om borgernes webmedierede “massevælde” som først Anne Knudsens og siden Bo Lidegaards indlæg skabte, illustrerer hvordan introduktionen af kommentarspor til nyheds- og opinionsstof på landets netaviser rejser et væld af spørgsmål om *retorisk medborgerskab* i et moderne repræsentativt og (web)medieret massedemokrati. Blandt disse er det overordnede forskningsspørgsmål som jeg stiller i denne afhandling:

Hvordan udfolder den politisk-debatterende kommunikation mellem borgere og elite sig på danske netaviser?

Præmisserne for dette spørgsmål lægger jeg frem i det følgende. Først introducerer jeg de centrale retoriske og medievidenskabelige begreber som jeg bruger til at beskrive kommunikationen mellem borgere og elite. Dernæst ekspliciterer jeg de kriterier som jeg lægger til grund for min vurdering af kommunikationen. Jeg vender tilbage til disse præmisser i kap. 2 hvor jeg gør grundigere rede for afhandlingens teoretiske grundlag. På dette sted er hensigten at give en første indføring i de centrale diskussioner og sondringer som jeg løbende tager op i afhandlingen.

I kapitlets resterende afsnit opsummerer jeg først hvordan jeg med min undersøgelse og dens resultater bidrager med ny viden, i lyset af hvad status er for forskningen i medborgerskab og meningsdannelse på nettet. Dernæst diskuterer jeg begrebet retorisk medborgerskab og den centrale grundantagelse at medborgerskab kan anskues som en retorisk-kommunikativ praksis. Efter dette gennemgår jeg hvordan jeg har tilrettelagt mine undersøgelser, og gør rede for og begrundet mit valg af metode og objekt. Til sidst runder jeg af med en gennemgang af hvordan afhandlingen er opbygget.

Spørgsmålets deskriptive præmisser

Isoleret set er kommentarsporene på de danske netaviser fora for politisk-debatterende kommunikation mellem borgere. Denne kommunikation kan beskrives som *vernakulær retorik*, dvs. uformel hverdagsretorik blandt “almindelige” mennesker (jf. Hauser 1999, 89–93; Howard 2010, 243–244; Ingraham 2013, 2). Ved at åbne op for denne slags retorik understøtter netaviser som ekstrabladet.dk, politiken.dk og information.dk at deres brugereⁱ kan engagere sig i samfundet og deltage politisk ved at kommunikere med

---

ⁱ I tråd med medievidenskabelig sprogbrug anvender jeg betegnelsen “brugere” om personer der besøger en netavis, og som potentielt kan skrive eller læse kommentarer i de kommentarspor den stiller til rådighed (jf. K. B. Jensen 2013, 131–132). Når jeg andre steder bruger betegnelsen “debattører”, henviser jeg til de brugere der rent faktisk skriver kommentarer, mens jeg bruger betegnelsen “borgere” når jeg ønsker at lægge vægt på at der er tale om medlemmer af et demokratisk samfund.

hinanden. Det er dog ikke kun i denne forstand at netaviserne kan fungere som webmedier for retorisk medborgerskab. Den vernakulære retorik i kommentarsporene indgår nemlig gerne i længere debatforløb hvor brugerne reagerer på politikeres eller journalisters kommunikation, eller omvendt – om end sjældnere – hvor debatten mellem brugerne får samfundets magt- og medieelite til at reagere. Det er eksempelvis tilfældet når politikerne fremsætter et forslag som brugerne kommenterer, eller når brugerne debatterer et emne som politikere og journalister ender med at forholde sig til. Det betyder at debatforløbene veksler mellem vernakulær retorik og *institutionel retorik*, dvs. den mere formelle retorik fra politikere, journalister og andre repræsentanter for samfundets institutioner (jf. Hauser 1999, 89–93; Howard 2010, 249; Ingraham 2013, 2). Netaviserne kan således også fungere som webmedier for retorisk medborgerskab i den forstand at de kan være kanaler for politisk-debatterende kommunikation mellem samfundets borgere og dets elite.

De debatforløb som netaviserne er med til at understøtte, kan ydermere beskrives som *kommunikationsstrømme*, dvs. tidslige forløb hvor information strømmer på tværs af forskellige medietyper og kommunikative praksisser (jf. K. B. Jensen 2012, 5–8 og 186–189; K. B. Jensen 2013, 22–26). Forløbene veksler nemlig ikke blot mellem institutionel og vernakulær retorik. De veksler også mellem kommunikation i nyere netværksmedier som de netaviser jeg fokuserer på, og traditionelle massemedier som aviser, tv og radio. Desuden veksler de mellem én til mange- og mange til mange-kommunikation. Politikere og journalister kommunikerer fortrinsvis én til mange i nyhedsartikler, blogindlæg og tv-indslag, mens flertallet af de borgere der deltager i debatterne, kommunikerer mange til mange i diverse kommentarspor. De debatforløb som politikerne tager initiativ til, starter ofte med én til mange-kommunikation på tryk eller på nettet, mens webmedieret mange til mange-kommunikation gerne spiller en væsentlig rolle i begyndelsen af de forløb som borgerne er med til at igangsætte. Hvad der i forlængelse af dette er særlig interessant, er at kommentarspor som dem man finder på landets netaviser, muliggør mange til mange-kommunikation på en hidtil uset skala, hvilket har fået mange, både teoretikere og praktikere, til at håbe på at flere borgere, flere dagsordenerⁱⁱ og flere spørgsmål og synspunkter vil sætte deres præg på den offentlige debat og derved den politiske beslutningsproces (K. B. Jensen 2012, 189). De brugere der i kølvandet på Anne Knudsens og Bo Lidegaards indlæg argumenterede for at den offentlige meningsdannelse var blevet demokratiseret af den slags debatuniverser som man finder på fx politiken.dk og information.dk, er altså ikke de første der har formuleret dét synspunkt. Det er – som jeg vender tilbage til – en forhåbning og en forestilling som længe har sat sit præg på både teori og praksis.

En grundantagelse der går som en rød tråd gennem afhandlingen, er imidlertid at samfundet kan anskues som et *kommunikativt hierarki*. I toppen finder man en lille elite af politikere, journalister og andre samfundsdebattører der nyder *retoriske privilegier* som det store flertal af borgere i bunden af hierarkiet ikke nyder. Sammenlignet med de fleste almindelige borgere har politikere og journalister nemlig generelt nemmere ved at komme

---

ⁱⁱ Når jeg bruger betegnelsen “dagsorden”, gør jeg det i tråd med medievidenskabelig teori om agenda-setting, dvs. om de emner eller sager som på et givent tidspunkt sætter deres præg på den offentlige debat i medierne (jf. K. B. Jensen 2013, 140).

til orde og blive hørt i en massemedieret offentlighed som den der kendetegner et moderne repræsentativt massedemokrati som det danske. Det skyldes først og fremmest de samfundsinstitutioner som disse elitedebattører har i ryggen – fortrinsvis det politiske system og pressen – og som er med til at sikre at de indtager privilegerede positioner i samfundsdebatten. Pga. deres institutionelle tilhørsforhold har politikere og journalister privilegeret mulighed for at få taletid og ørenlyd i offentligheden. Således grunder lagdelingen i samfundets kommunikative hierarki i institutionaliserede forskelle i *retorisk agency* (jf. Gunn og Cloud 2010, 52–57; Hoff-Clausen, Isager, og Villadsen 2005, 57; Geisler 2004, 13–14). Dét skal ikke forstås som at denne elites individuelt betingede retoriske *evner* nødvendigvis er bedre end borgernes, men derimod som at dens strukturelt betingede *muligheder* for at ytre sig og blive hørt i offentligheden er det. De forskelle jeg beskriver, består altså i at når landspolitikere og journalister på de landsdækkende dagblade engagerer sig i den offentlige debat, er deres kommunikative udgangsposition og mulighed for at få opmærksomhed typisk mere favorabel end de fleste borgeres.

I samfundets kommunikative hierarki kan kommunikationen mellem borgere betegnes som *horisontal*, mens kommunikationen mellem borgere og elite kan betegnes som *vertikal*. Når jeg undersøger hvordan netaviserne fungerer som webmedier for retorisk medborgerskab, lægger jeg altså ikke kun vægt på hvordan de fungerer som platforme for horisontal debat mellem deres brugere, men også hvordan de fungerer som kanaler for den *vertikale kommunikation* mellem borgere og den elite af politikere og journalister der repræsenterer dem i det politiske system og i medierne. At de danske netaviser giver deres brugere mulighed for at skrive og læse kommentarer, kan – som jeg allerede har været inde på – bidrage til at langt flere borgeres erfaringer og holdninger inkluderes i den offentlige debat og den meningsdannelse den er arena for. Det gælder som sagt ikke kun når det er elitens seneste tiltag der sættes til debat, men også når de emner og problemer som optager borgere, skaber debat. Ikke alene kan netaviserne på denne måde være med til at videreformidle brugernes spørgsmål og synspunkter til en bredere offentlighed af andre borgere, politikere og journalister. Potentielt kan de også bidrage til at disse spørgsmål og synspunkter kanaliseres opad i retning af den politisk-kommunikative elite der hvad retoriske privilegier og politisk magt angår, ellers traditionelt dominerer i den offentlige debat og politiske beslutningsproces. På den måde kan netaviserne understøtte at de af deres brugere der vælger at udøve retorisk medborgerskab ved at skrive og læse kommentarer til aktuelt nyheds- og opinionsstof, kan få offentlig opmærksomhed og politisk indflydelse.

Spørgsmålets normative præmisser

Som debatten om “massevældet” på nettet ifm. salget af DONG illustrerer, kan der være delte holdninger til hvorvidt det så er en god eller en dårlig nyhed at kommentarspor som dem man finder på landets netaviser, kan bidrage til at koble borgeres retorik med politisk magt. Debatten handlede bl.a. om hvilken sammenhæng der burde være – om nogen – mellem hvad borgere skrev og på anden måde ytrede om politik på nettet, og på den anden side hvilke beslutninger de folkevalgte politikere valgte at gennemføre. Det centrale stridsspørgsmål var således hvad Mogens Herman Hansen har kaldt “et af demokratiets ømmeste punkter: Hvilket forhold er der mellem vælgerne og de valgte?” (M. H. Hansen 2005, 175–176).

I sin leder gav Anne Knudsen som sagt udtryk for at flygtige folkestemninger som dem der herskede på nettet, generelt var et upålideligt grundlag at basere politiske beslutninger på. En styrke ved det repræsentative demokrati var i hendes øjne netop at der var "lagt en forsinkelse ind mellem impuls og handling. Vi har valgt nogen til at sætte sig ind i sagerne, eftersom vi ikke selv har tid til det".¹⁹ Hun mindede om hvordan alternativet, det direkte demokrati, som oftest udartede: "Allerede for 2.400 år siden skrev den atheniensiske forfatter Thukydide om, hvordan Athens letbevægelige, demokratiske folkeforsamlinger under en krig i deres ophidselse besluttede snart det ene, snart det modsatte." Chefredaktøren var af den holdning at politiske beslutninger burde bygge på viden, eftertanke og grundige overvejelser, alt sammen dyder som hun ikke mente prægede den politisk-debatterende kommunikation mellem borgere på nettet.

Knudsens kritik af det direkte demokrati er klassisk og kan spores tilbage til Platon og Aristoteles der mildest talt heller ikke var begejstrede for styreformen dengang den var udbredt i oldtidens græske bystater, herunder Athen (Hauser 2004, 1; M. H. Hansen 2005, 9). Det er en kritik som er velkendt for retorikere fordi den ofte kædes sammen med frygten for "s sofistisk retorik" forstået som folkeføres manipulation af masserne (Hauser 2004, 2). Som Gerard A. Hauser skriver i en antologi om forholdet mellem retorik og demokrati:

"The problematic aspects of Athenian democracy, in fact, are reflected through its association with rhetoric. The principle of majority rule rests on an assumption that your neighbor can be trusted to participate in a reasonable fashion to resolve public problems. However, the educated have always been wary of the mob's susceptibility to the demagoguery of unscrupulous rhetorical practices. (...) From its beginning, democracy has been in tension between the elite, who invoke their privilege to decide based on superior training to engage in rational deliberation (education), and the common citizens, who point to their numbers as the expression of public will." (Hauser 2004, 2)

Det var netop denne spænding der kom til udtryk i den debat der fulgte i kølvandet på salget af DONG og den modstand det mødte på nettet. På den ene side lagde Weekendavisens chefredaktør vægt på hvad der i hendes øjne gjorde politiske beslutninger *kvalificerede*, nemlig at politikerne "s[a]tte sig ind i sagerne" og tog en beslutning på flertallets vegne. På den anden side lagde mange af de brugere der deltog i debatten på landets netaviser, vægt på hvad der i deres øjne gjorde beslutningerne *legitime*, nemlig at i fald flertallet var imod politikernes beslutning, skulle dets indvendinger ikke blot høres, men også have konsekvenser. Eksemplet illustrerer således hvordan den spænding mellem borgere og elite som ifølge Hauser har kendetegnet demokratiet siden styreformens fremkomst i det antikke Grækenland, vedbliver at eksistere i dag. Som retorisk kritiker må man derfor reflektere over hvilke normative forventninger man stiller til den politisk-debatterende kommunikation mellem de to grupper. Man må spørge sig selv i hvilken forstand det egentlig er at borgerne og eliten skal kommunikere med hinanden.

Når jeg spørger hvordan debatten mellem borgere og elite udfolder sig på de danske netaviser, implicerer spørgsmålet *ikke* at netaviserne skal fungere som medier for direkte

demokrati. Som Klaus Bruhn Jensen minder om, har den institutionelle én til mange-kommunikation fra politikere og journalister og den vernakulære mange til mange-kommunikation fra borgere "forskellig status eller betydning i samfundets informations- og kommunikationsstrømme": "Ifølge både FN's menneskerettighedserklæring og den danske grundlov har alle principielt den samme ret til at ytre sig, men i praksis har ikke alle den samme mulighed for at komme til orde eller blive hørt. Det er hverken alle medier eller alle trin i samfundskommunikationen, som er skabt lige." (K. B. Jensen 2013, 24) Det er et grundvilkår i moderne massedemokratier at kommunikationen mellem magthavere, medieelite og menige borgere er asymmetrisk og medieret (Chambers 2004, 400 og 410; Chambers 2009, 323–324, 329–332 og 339). Dét er ikke alene en naturlig følge af politisk repræsentation, men også af samfundets generelle medialisering (Hjarvard og Finnemann 2009, 311). Når jeg beskriver samfundet som et kommunikativt hierarki baseret på institutionaliserede forskelle i retorisk agency, antyder jeg med andre ord ikke at der er noget odigt i at det hierarki eller de forskelle eksisterer, ej heller at det nødvendigvis er et problem at de fleste borgere dermed deltager i samfundsdebatten på andre vilkår end elitedebattører som politikere og journalister.

En normativ grundantagelse i denne afhandling er dog at det også i moderne massedemokratier er vigtigt at der er en kobling mellem den distribuerede kommunikation blandt borgere i samfundets offentlige sfærer og den magtudøvelse som flyder fra dets politiske magtcentrummer (K. B. Jensen 2009b, 335–336; K. B. Jensen og Helles 2011, 530). Borgernes kommunikation bør med andre ord ikke kun kunne flyde horisontalt, men også vertikalt i samfundets kommunikative hierarki. Det bør den fordi politiske beslutninger ikke alene bliver bedre, men også mere demokratiske hvis borgeres erfaringer og holdninger indgår som en del af beslutningsprocessen. Også i repræsentative massedemokratier beror det politiske systems legitimitet således på at der strømmer kommunikation både oppefra og nedefra i kommunikationshierarkiet: Politikerne skal begrunde deres beslutninger offentligt, og borgerne skal kunne få politikerne i tale (Chambers 2004, 397). Det er ikke ensbetydende med at politikerne nødvendigvis skal gøre hvad borgerne siger, men det betyder at de skal lytte til dem og som minimum forklare hvorfor de vælger at gøre noget andet. De borgere der vælger at engagere sig i den offentlige meningsdannelse, har med andre ord grund til at forvente at de rent faktisk *kan* få indflydelse på den politiske beslutningsproces. Som Lisa Storm Villadsen skriver i en artikel om retorisk medborgerskab, "ligger der i [betegnelsen] "medborger" en normativ og prækriptiv forventning om at vi som medlemmer af samfundet alle har adgang til at påvirke kollektive beslutninger." (Villadsen 2008a, 38) Denne arv fra dengang demokratiet var direkte, er stadig relevant i dag, trods det at borgerne ikke længere debatterer på en beslutningsdygtig folkeforsamling, men i en flerhed af offentlige sfærer i civilsamfundet mindst ét skridt fra magten (Hauser 1999, 55–56). I sin bog *Vernacular Voices* fra 1999 – en af afhandlingens vigtigste inspirationskilder – opsummerer Hauser koblingen mellem retorisk praksis og politisk magt således:

"The Athenian experience that linked public decisions to rhetoric is more than a vestigial remnant of democracy's origin. Historically Western politics has sustained the connection between discourse on civic issues and setting public policy. It has regarded the people's interests as its rhetorical, if not theoretical,

foundation and has narrated advancing their interests as a primary virtue of governance. The transition from civic virtue to civil society has changed the locus of rhetoric's purview from the sites of official discourse to the spheres of interaction within society where publics form and express opinions that bear on the course of society. However, this does not diminish the importance of rhetoric as an inventional social resource. Rather, this shift provides the basis for exploring the rhetorical conditions in which publics form, form opinions, and assert their authority to guide governmental actions." (Hauser 1999, 23–24)

Fordi politiske beslutningers kvalitet og legitimitet beror på at de er funderet i offentlig retorik der strømmer fra borgere såvel som magthavere, er kvaliteten af den vertikale kommunikation mellem disse to grupper afgørende for demokratiets velbefindende. Det stiller krav til de medier som understøtter kommunikationen; som jeg vender tilbage til i kap. 2, bør de ideelt set fungere som en *infrastruktur* der muliggør netop denne kommunikation (K. B. Jensen 2009b, 335–336; K. B. Jensen og Helles 2011, 530–531). Men som Hauser påpeger, stiller det også krav til samfundets medlemmer – både borgere, politikere og journalister – der må være *retorisk kompetente* (Hauser 1999, 33–34). Som jeg vender tilbage til, har flertallet af de forskere der indtil nu har interesseret sig for debat på nettet, fokuseret på netdebattørernes *deliberative kompetencer* og fx undersøgt hvorvidt de brugere der skriver kommentarer på netaviser, efterlever Habermas' diskursetik: Argumenterer de, udviser de respekt for hinanden, og bliver de i fællesskab klogere? I denne afhandling fokuserer jeg i højere grad på debattørernes, både borgeres og elitekommunikatørers, mere grundlæggende *kommunikative kompetencer*, forstået som deres evne til at formulere sig på skrift og læse hvad andre har skrevet. (Det betyder dog ikke at jeg er ligeglad med hvordan de debatterer. Senere i dette kapitel vender jeg tilbage til det retoriske ideal for offentlig debat som i tilgift til de præmisser jeg beskriver her, ligger til grund for mine vurderinger.)

En forudsætning for at den offentlige debat giver mening, er at skribenter – både borgere, politikere og journalister – kan formulere sig så det er til at forstå for andre, og at deres læsere er i stand til at læse og forstå hvad skribenterne giver udtryk for. Der må med andre ord være en vis kvalitet i borgernes, de politiske repræsentanters og de professionelle ordstyreres produktion og reception af offentlig retorik (Kock og Villadsen 2012a, 3). Det skyldes ikke mindst at de to aktiviteter – at skrive/tale og læse/lytte – er tæt forbundet. Hvad vi vælger at udtrykke på skrift og i tale, beror nemlig bl.a. på hvad vi ved at læse og lytte har fået indtryk af at andre allerede har givet udtryk for:

"As social actors, we are continuously "reading" public opinion and expressing our own opinions (...) These two activities are interrelated since our own expressions are influenced by our reading, including its accuracy, of what others think. Because they cannot be separated from one another, observing and interpreting public opinion require attention to both of these activities, that is, *of what a public is expressing and of how and how well it reads these expressions.*" (Hauser 1999, 92)

Hvor velfungerende offentligheder er, afhænger med andre ord bl.a. af hvor gode de er til at aflæse den retorik de manifesterer sig i. Som Hauser antyder i citatet ovenfor, har dette konsekvenser for den retoriske kritiker. At undersøge og i sidste instans forbedre den offentlige debat og meningsdannelse bliver ikke kun et spørgsmål om at undersøge borgernes og elitedebattørers retoriske produktion, men også deres reception af hinandens retorik.

Med fremkomsten af den type kommentarspor som jeg undersøger i denne afhandling, har det i en vis forstand aldrig været nemmere at undersøge kvaliteten af denne veksling mellem produktion og reception af offentlig retorik. I hvert fald har man som retorisk kritiker nu særdeles let adgang til et omfattende skriftligt materiale der gør det muligt at analysere og vurdere hvordan information flyder mellem forskellige trin i den politisk-debatterende samfundskommunikation. I kommentarsporene kan man danne sig et indtryk af hvor gode borgerne er til at aflæse elitens retorik, og i politikeres og journalisters opsamlinger og debatindlæg kan man få et indtryk af hvor gode de er til at aflæse borgernes retorik. Ikke mindst i de tilfælde hvor redaktører og journalister eksplicit spørger deres brugere hvad de mener om aktuelle politiske problemstillinger, eller i de tilfælde hvor journalister og politikere udlægger hvilken offentlig opinion der kommer til udtryk i et eller flere kommentarspor, er det relevant og interessant at undersøge om elitekommunikatørerne så samler op på hvad borgerne svarer, og om deres udlægning af hvad borgerne mener, er retvisende. Netop dette er den normative hovedambition i denne afhandling, altså at vurdere i hvilken grad de danske netaviser i tilfælde som disse fungerer som konstruktive kanaler for kommunikationen mellem samfundets politisk-kommunikative elite og de borgere som eliten ideelt set skal repræsentere.

Bidrag og deres baggrund

I afhandlingens enkelte kapitler vender jeg løbende tilbage til hvordan jeg med min undersøgelse bidrager med ny viden. Hensigten med dette afsnit er at give et indledende overblik over disse bidrag i lyset af hvad status er for forskningen i medborgerskab, webmedier og meningsdannelse.

I en oversigtsartikel fra 2011 opsummerer de tre politologer W. Russell Neuman, Bruce Bimber og Matthew Hindman hvordan forskere med politologisk samt medie- og kommunikationsteoretisk baggrund indtil nu har undersøgt nettets betydning for fire dimensioner af medborgerskab herunder deliberation (Neuman, Bimber, og Hindman 2011, 25–31).ⁱⁱⁱ Artiklen giver således et overblik over hvad status er for forskningen i webmediers betydning for at borgere kan udøve medborgerskab ved at deltage i den offentlige debat. Inden for dette, meget aktive, forskningsområde har få teoretikere ifølge

---

ⁱⁱⁱ "Deliberation" er et teoretisk ideal for det der i daglig tale kaldes "debat", og implicerer visse normative forventninger til hvad god debat er. Som sådan er "deliberation" en etisk betegnelse, mens "debat" er dens emiske modstykke (K. B. Jensen 2013, 145–146). I denne afhandling bruger jeg generelt betegnelsen "debat" frem for betegnelsen "deliberation". Det skyldes først og fremmest at jeg dermed ønsker at signalere at jeg anlægger et mere rummeligt normativt perspektiv på debat på nettet end meget af den eksisterende forskning der er inspireret af Habermas. Derfor har jeg dog stadig visse forventninger til hvad god debat er. Disse forventninger ekspliciterer jeg senere i dette kapitel når jeg gør rede for det retoriske ideal for offentlig debat som gennemsyrrer afhandlingen.

politologerne været så indflydelsesrige som filosofen Jürgen Habermas (Neuman, Bimber, og Hindman 2011, 26) – hvilket bekræftes i flere andre fremstillinger af emnet (Dahlgren 2005, 155–156; Hindman 2009, 7; J. L. Jensen 2003, 29–30). Langt de fleste studier har således taget udgangspunkt i hans diskursetik, justeret den en anelse og appliceret den på en given kommunikativ praksis, og i langt de fleste tilfælde er de høje normative forventninger blevet skuffet i mødet med virkeligheden (Neuman, Bimber, og Hindman 2011, 26–27). Hvad angår debattens rationelle og kritiske kvalitet, er den generelle konklusion at den spænder lige så vidt online som den gør offline: “The Internet advances all kinds of discussion at once, from flame wars and mindless, juvenile commentary to thoughtful and engaged discussion among the well-informed”, lyder vurderingen fra de tre politologer (Neuman, Bimber, og Hindman 2011, 29). Kvaliteten af debatten på nettet har ifølge dem – ikke overraskende – vist sig at afhænge af debatkulturen, procedurerne, rekrutteringen og moderationen på det enkelte netsted (Neuman, Bimber, og Hindman 2011, 29). Det har med andre ord *ikke* været muligt at bekræfte hypotesen om at nettet i sig selv skulle fremme den slags deliberation som Habermas foreskriver. Indtil videre har det ikke ført til nævneværdig besindelse blandt de mange forskere der er inspireret af ham, hvad angår hans teoris validitet, snarere en vis pessimisme mht. den webmedierede deliberations generelle kvalitet eller mangel på samme.

Et illustrativt eksempel på hvordan Habermas også har haft indflydelse på den eksisterende forskning i debat på netaviser, og hvordan også denne forsknings resultater har været skuffende, er et stort spansk studie fra 2011 (Ruiz et al. 2011). Her har seks forskere med speciale i kommunikation og journalistik undersøgt kvaliteten af den debat man finder på fem fremtrædende internationale netaviser. I en tilfældig uge i november 2010 indsamlede forskerne således 15.314 kommentarer til 32 nyhedsartikler fra netaviserne Guardian.co.uk, NYTimes.com, LeMonde.fr, Repubblica.it og ElPaís.com (Ruiz et al. 2011, 6 og 8). De mange kommentarer kodede de med udgangspunkt i tre overordnede spørgsmål inspireret af Habermas’ diskursetik, nemlig hvorvidt kommentarerne indeholdt relevante argumenter, afspejlede sandhedssøgende samarbejde og afstedkom enighed baseret på det bedste argument (Ruiz et al. 2011, 8). Generelt var resultatet nedslående. Ifølge forskerne argumenterede brugerne for sjældent for deres standpunkter; de var for enige; og de udviste for lidt interesse for hinandens bidrag (Ruiz et al. 2011, 14–16). Selvom de seks forskere skriver at de ikke havde forventet at debatten fuldt ud ville leve op til de høje Habermasianske idealer, og selvom de afslutningsvis slår fast at der *var* lyspunkter, har de alligevel svært ved at skjule deres skuffelse: “[T]he results of the study suggest a rather bleak overall picture of comments in online news” (Ruiz et al. 2011, 5 og 22).

Den udskældte netdebat

At netdebat er slet debat, også på netaviser – eller rettere: at dét er den udbredte opfattelse blandt borgere, politikere og journalister – bekræfter flere andre studier. Amerikanske studier viser således at både de brugere som skriver og læser kommentarer på amerikanske nyhedssites, og de redaktører og journalister der er ansvarlige for at facilitere og moderere brugernes bidrag, oplever at det brugergenerede indhold er af svingende og ofte lav kvalitet (Diakopoulos og Naaman 2011, 134–135; Braun og Gillespie 2011, 386–389). I forlængelse af dette viser et interessant norsk studie – som jeg vender

tilbage til – at politikere og journalister mener at det er vigtigere at de forholder sig til hvad borgere skriver i debatindlæg på tryk, end hvad de skriver i kommentarer på nettet, bl.a. fordi debatten på nettet i deres øjne mest af alt fremstår som en uskøn blanding af postulater og personangreb (Winsvold 2009, 47 og 50).

I lyset af de mange studier som underbygger at kvaliteten af debatten ikke kun på netaviser, men på nettet generelt lader en del tilbage at ønske, kan man spørge hvorfor den politisk-kommunikative elite af politikere og journalister egentlig skulle tage debatten alvorligt? Hvis vi allerede ved at borgernes kommentarer ikke er andet end en gang galde fra gale mænd i underbukser, hvorfor så interessere sig for om og hvordan den kommunikation indgår i kommunikationsstrømme der krydser skellet mellem borgere og elite? Var det ikke en idé *først* at forbedre kommunikationen mellem borgerne og *så* forbedre deres kommunikation med eliten?

Til dette kan man svare at et sådant synspunkt hurtigt kan blive en selvopfyldende profeti. Hvis eliten vælger at ignorere debatten fordi den fremstår useriøs, bidrager det næppe til at tiltrække seriøse debattører der kan være med til at hæve niveauet. Lave forventninger har det med at blive indfriet. Som jeg har argumenteret for andetsteds, er det eksempelvis et lavt sted at sætte barren for offentlig debat når en netavis formulerer en “debatregel” om at brugerne ikke må bruge kommentarsporene til at dele børneporno; dét skal brugerne selvsagt lade være med, men kun at komme med den slags juridiske formaninger og undlade også at komme med retoriske anvisninger hæmmer måske de mest destruktive udgydelser, men fremmer ikke nødvendigvis de mere konstruktive indspark (Rønlev 2012). Omvendt kunne man forestille sig at i det omfang eliten tager debatten alvorligt, så vil flere borgere også gøre det. Med nettets meritokratiske kultur in mente (jf. Hoff-Clausen 2008, 179) kunne man tænke at det ville blive mere tillokkende at bidrage med kvalitetsindhold til netavisernes kommentarspor hvis der var en chance for at blive hørt og forstået, ikke blot af de andre debattører der deltager i debatten, men også af en bredere offentlighed af borgere, politikere og journalister. I hvert fald er en grundantagelse i denne afhandling at det at forbedre den vertikale kommunikation mellem borgere og elite på netaviserne kan være en løftestang for også at forbedre den horisontale kommunikation mellem borgere samme sted.

Den eksisterende forskning i retorisk medborgerskab

Som jeg allerede har antydnet, er et grundlæggende synspunkt i den litteratur om retorisk medborgerskab som jeg trækker på, at offentlig debat ikke alene bør bestå af kommunikation inden for samfundets magtmæssige top eller dets bund, men også *mellem* toppen og bunden. Almindelige borgeres mulighed for og evne til at praktisere retorisk medborgerskab afhænger med andre ord ikke blot af om de kan kommunikere horisontalt, men også vertikalt i samfundets kommunikative hierarki. Kommunikationen borger til borger er rigtignok vigtig, men i et repræsentativt demokrati er det afgørende at den suppleres af kommunikation elite til borgere og omvendt borgere til elite. Som Christian Kock – der især har beskæftiget sig med kvaliteten af den politisk-kommunikative elites kommunikation til borgerne – har formuleret det: “Hvis borgerne i et demokrati skal have reelt medborgerskab, så er der ikke kun brug for at der går information *fra* dem til beslutningstagerne, men også at der går informationer *til* borgerne. (...) Begge disse informationsstrømme (...) er vi afhængige af” (Kock 2008a, 66).

I den eksisterende litteratur om retorisk medborgerskab er der således eksempler på at retorikere har interesseret sig for hvor hensigtsmæssig den politisk-kommunikative elites massemedierede én til mange-kommunikation er mhp. at danne grundlag for almindelige borgeres kvalificerede stillingtagen til aktuelle samfundsmæssige problemstillinger (Kock 2008a, 66; Kock 2013, 12–14). Samtidig er der eksempler på at retorikere har argumenteret for at konstruktivt retorisk medborgerskab bl.a. beror på at almindelige borgere der ikke tilhører den politisk-kommunikative elite, kan være med til at sætte nye offentlige dagsordener og bidrage til at nye stemmer bliver hørt i den offentlige debat (Asen 2004, 199). Retorikere har med andre ord både interesseret sig for offentlige kommunikationsstrømme der har deres udspring blandt den politisk-kommunikative elite og der fra når den brede befolkning, og omvendt strømme der har deres udspring blandt almindelige borgere og der fra når den politisk-kommunikative elite. Som jeg vender tilbage til i kap. 2, er det dog i hovedreglen enten blevet ved empiriske undersøgelser af elitens én til mange-kommunikation, fx i form af retoriske kritikker af taler og debatter, eller teoretiske forhåbninger om at almindelige borgeres mange til mange-kommunikation på nettet vil røkke ved elitens privilegier. Egentlige retoriske studier der inddrager både institutionel envejskommunikation og vernakulær flervejskommunikation og undersøger hvordan politisk-debatterende kommunikation udfolder sig på tværs af samfundets kommunikative skel, er der fortsat kun få af.

Tre undersøgelser der minder om min

Jeg er dog ikke den første der har interesseret sig for hvordan webmedier understøtter den vertikale kommunikation mellem borgere og elite. Både retorikere, medie- og kommunikationsforskere samt politologer har således lavet undersøgelser der er beslægtede med min. Min undersøgelse er – som jeg vender tilbage til – kendetegnet ved at jeg laver *tekstnære* analyser af debatforløb der især foregår på de danske *netaviser*, men som også kan involvere *andre masse- og netværksmedier* såsom aviser, tv og blogs. De tre undersøgelser jeg fremhæver nedenfor, deler alle nogle af disse karakteristika, men ingen af dem deler dem alle. Den ene inddrager ikke netaviser; den anden undersøger ikke debatforløb på tværs af medier; og den tredje baserer sig ikke på tekstanalyser.

I det første studie jeg vil fremhæve, har den antropologisk inspirerede retoriker Robert Glenn Howard undersøgt hvordan borgere udøvede medborgerskab i kommentarsporene på den amerikanske præsidentkandidat John Kerrys blog i 2004 (Howard 2010, 242). Howard argumenterer for at hans case illustrerer at det traditionelt klare skel mellem institutionel og vernakulær retorik sløres på blogs og i andre brugerinddragende webmedier (Howard 2010, 242). På den ene side kan elitekommunikatører som politikere og deres medarbejdere udtrykke sig i uformel hverdagsretorik, på den anden side kan borgere bruge de institutionelt understøttede webmedier som en platform for at kritisere eliten (Howard 2010, 245–248). Hvordan denne sammenblanding af institutionel og vernakulær retorik konkret manifesterer sig, viser han med en tekstnær analyse af et forløb der startede på Kerrys blog og siden spredte sig til andre netsteder (Howard 2010, 254–255).

I et andet interessant studie har medie- og kommunikationsforskeren Maria Bakardjieva undersøgt hvordan bulgarske nyhedssites fungerede som fora for at almindelige borgere kunne forholde sig til landets indtræden i EU i 2007 (Bakardjieva

2012, 1360–1361). Hun argumenterer for at de brugere der skrev kommentarer på tre fremtrædende nyhedssites, brugte kommentarsporene til at reflektere over deres europæiske identitet og til at udfordre elitens udlægning af samme (Bakardjieva 2012, 1363–1364). Dette baserer hun på en tekstnær diskursanalyse af et antal udvalgte nyhedsartikler og debatindlæg samt de tilhørende kommentarspor (Bakardjieva 2012, 1359 og 1361). Som Bakardjieva selv er inde på, undersøger hun ikke om og hvordan journalister og politikere samlede op på eller på anden vis reagerede på kommentarsporene (Bakardjieva 2012, 1364), ej heller om og hvordan debatten forløb i andre medietyper og kommunikative praksisser.

I et tredje studie – som jeg allerede har henvist til – har politologen Marte Winsvold sammenlignet fire norske lokalaviser der alle findes både på tryk og på nettet, og undersøgt om den debat de understøtter blandt deres læsere, er synlig, skaber debat på tværs af medietyper og får de ansvarlige politikere i tale (Winsvold 2009, 40). Winsvolds vurderinger tager afsæt i tre normative kriterier for hvornår et forum for debat kan siges at være en del af den offentlige sfære: Det skal være synligt for et større og heterogent publikum (“visibility”); det skal være indbyrdes forbundet med andre offentlige fora for debat (“interconnectedness”); og det skal understøtte at borgeres ideer og argumenter kan blive kanaliseret ind i den politiske beslutningsproces og få indflydelse på politikeres dagsordener og prioriteringer (“channeling”) (Winsvold 2009, 40–41). På baggrund af surveys og interviews konkluderer hun at ud fra alle tre kriterier havde foraene på lokalavisernes netudgaver mindre betydning for den offentlige meningsdannelse og politiske beslutningsproces end foraene i avisernes trykte udgaver: De borgere der skrev traditionelle læserbreve, havde langt større chance for at blive læst, sætte en dagsorden i andre medier og gøre indtryk på politikere og journalister, end de borgere der skrev kommentarer på nettet (Winsvold 2009, 40, 43 og 51).

Afhandlingens bidrag

Empiriske bidrag

I den eksisterende forskning i debat på nettet har de fleste forskere koncentreret sig om at undersøge ét trin i samfundets kommunikationsstrømme, nemlig debatten i et eller flere isolerede kommentarspor på netaviser, blogs eller sociale medier. Howards undersøgelse af det debatforløb som i sin tid brød ud på John Kerrys blog, er en undtagelse, men ellers har forskere generelt ikke undersøgt hvordan kommunikationen i kommentarsporene indgår i længere forløb der veksler mellem forskellige medietyper og kommunikative praksisser. Især i afhandlingens andet casestudie i kap. 4 analyserer og vurderer jeg netop et sådant længere debatforløb. På den måde bidrager jeg med ny viden ikke blot om hvordan den politisk-debatterende kommunikation mellem borgere og elite strømmer på tværs af én til mange- og mange til mange-kommunikation i netværks- og massemedier, men også hvilken rolle de danske netaviser i den forbindelse spiller som en del af samfundets samlede mediematrise.

Med min afhandling bidrager jeg også med ny viden om kvaliteten af kommunikationen mellem borgere og elite på landets netaviser. Som jeg allerede har været inde på, har brugerdebatter på netaviser generelt ikke det bedste ry. Når de omtales i den trykte presse, har udskældt barn mange navne, men “mudderpøl”, “gabestok” og

“kommentarkloak” er blot nogle af de mindre flatterende betegnelser som journalister og andre kritikere har brugt om dem (Rønlev 2013, 18). Som sagt har den hidtidige forskning på området tilsvarende kritiseret brugerdebatterne for ikke at leve op til udbredte teoretiske idealer for offentlig debat, typisk Habermas' diskursetik. Konklusionen på min afhandling er også kritisk, men nuancerer dog den traditionelle kritik ved at udvide den til ikke kun at handle om de borgere der deltager i debatterne, men også de journalister der i hvert fald *kunne* fungere som ordstyrere i dem. En af de centrale pointer i mine casestudier er at journalisterne kun i begrænset omfang samler op på debatterne, og når de *gør*, fejlvurderer de hvad debattørerne giver udtryk for. Uanset kvaliteten af den horisontale kommunikation borger til borger, lider debatten altså også under at den vertikale kommunikation borgere til magtelite ofte forsømmes og forplumres af netavisernes journalister.

Som jeg vender tilbage til, mener jeg ikke at dette skyldes ond vilje. Begge mine casestudier underbygger til fulde hvor svært det kan være at overskue debatterne på landets netaviser og videreformidle hvad brugerne mener, på troværdig vis. Det skyldes ikke mindst det potentielle omfang af brugernes mange til mange-kommunikation i kommentarsporene. Det er ganske enkelt svært at læse et kommentarspor med flere hundrede, ja, nogle gange flere tusinde kommentarer i. Eksisterende studier underbygger at redaktører og journalister i hvert fald på amerikanske og norske nyhedssites er yderst opmærksomme på problemet og de udfordringer det opbyder mht. at moderere debatterne og finde og fremhæve de kvalitetsmomenter der er i dem (Braun og Gillespie 2011, 386–387; Diakopoulos og Naaman 2011, 141; Winsvold 2009, 52). Hvad mine tekstnære analyser bidrager med, er ny viden om hvordan og hvorfor både brugere, journalister og politikere undertiden fejllæser den omfangsrige mange til mange-kommunikation på landets netaviser, hvordan disse fejllæsninger spredes, og hvilke konsekvenser det har for kommunikationen mellem borgere og elite.

Teoretiske bidrag

Som jeg vender tilbage til i det næste afsnit, er retorisk medborgerskab et metateoretisk begreb. Det henviser til at man opfatter medborgerskab som et kommunikativt fænomen, *ikke* at man undersøger det fænomen ud fra et bestemt teoretisk perspektiv. I den eneste eksisterende antologi om emnet, bogen *Rhetorical Citizenship and Public Deliberation* fra 2012 (Kock og Villadsen 2012b), tager bidragsyderne således udgangspunkt i flere forskellige teorier og faglige traditioner. Eksempelvis er antologiens eneste undersøgelse af debat mellem borgere på nettet ikke funderet i retorisk teori, men derimod i politologisk samt medie- og kommunikationsteoretisk litteratur (Kaposi 2012). Det betyder at der er brug for konkrete bud på retorisk-teoretiske perspektiver som kan koble retorisk medborgerskab som abstrakt metabegreb med retorisk kritik som konkret fremgangsmåde. Ikke mindst af pædagogiske hensyn; flere konkrete eksempler på hvordan man kan fundere sin kritik i retorisk teori inden for metaperspektivet retorisk medborgerskab, vil gøre det nemmere at undervise studerende i både hvad retorisk medborgerskab er, og hvordan man kan undersøge det.

I kap. 2 præsenterer jeg *tre prototypiske debatforløb* som tilsammen udgør et muligt perspektiv på debat på nettet.^{iv} Prototyperne er funderet i retorisk teori om agency og vernakulær retorik samt medieteoretisk litteratur om kommunikationsstrømme på tværs af medietyper og kommunikative praksisser. I forlængelse af dette introducerer jeg i afhandlingens første casestudie i kap. 3 begrebet *retorisk interferens* der beskriver hvordan de forskellige prototyper påvirker hinanden. Til afhandlingens teoretiske bidrag hører også at jeg med de prototyper jeg opstiller, introducerer nyere medievidenskabelig forskning til et retorisk publikum og sammentænker teori fra dette fagområde med nyere retorisk teori om retorisk agency og vernakulær retorik.

Metodiske bidrag

Det er mit håb at læsere fra andre fagfelter end retorik vil finde mine casestudier interessante som illustrative eksempler på hvad tekstnær analyse kan bidrage med som supplement til andre metoder der ellers har præget forskningen i debat på nettet og specifikt på netaviser, fx kvantitativ indholdsanalyse. (Hvilke andre metoder der er tale om, vender jeg tilbage til når jeg senere i dette kapitel gør rede for afhandlingens metodiske grundlag.) Som Kock og Villadsen skriver, er det oplagt at retorikere bidrager til den tværfaglige udforskning af retorisk medborgerskab med netop tekstnære analyser: “The careful study of authentic public communication as it actually takes place is traditionally one of rhetoricians’ strong suits; here they have something to offer to scholars from other disciplines who also study the workings of democracy.” (Kock og Villadsen 2012a, 8)

Omvendt er det mit håb at de af afhandlingens læsere der har en retorikfaglig baggrund, vil finde mine to casestudier værdifulde som konkrete eksempler på hvordan man som retorisk kritiker kan gå til det komplekse og ofte kaotiske genstandsfelt som debat på nettet er. Mere specifikt mener jeg at jeg med afhandlingens andet casestudie i kap. 4 demonstrerer hvordan tekstnær analyse med fordel kan suppleres og kvalificeres af systematisk kategorisering og optælling når analysematerialet er omfangsrige kommentarspor. I det konkrete eksempel hvor jeg har analyseret et kommentarspor med små 2000 kommentarer, er det kun i kraft af en indledende kategorisering og optælling at jeg er i stand til at modsige den dominerende udlægning i medierne af hvilken offentlig opinion der kom til udtryk i debatten. På den måde har kategoriseringen og optællingen været med til at kvalificere min forståelseshorisont forud for mine tekstanalyser. Som jeg vender tilbage til i casestudiet, svarer jeg med dette metodiske eksperiment på en opfordring fra bl.a. Elisabeth Hoff-Clausen og Jens E. Kjeldsen der tidligere har argumenteret for at retoriske kritikere må udvide deres metodiske repertoire i mødet

---

^{iv} Jeg vender tilbage til min brug af betegnelsen “prototype” i kap. 2. Men kort fortalt bruger jeg den i tråd med den medievidenskabelige teori jeg trækker på i afhandlingen, nemlig om en *grundform* der ud fra et bestemt teoretisk perspektiv repræsenterer indbegrebet af hvad der er karakteristisk ved et givent fænomen (jf. K. B. Jensen 2012, 188; K. B. Jensen 2013, 25). Når man som jeg anskuer samfundet som et kommunikativt hierarki, er der eksempelvis især to prototypiske debatforløb som er interessante at undersøge: På den ene side de forløb der har deres udspring i toppen af hierarkiet, og som altså sættes i gang af politikere, journalister og andre elitedebattører, og på den anden side de forløb der har deres udspring i bunden af hierarkiet, og som altså sættes i gang af en eller flere borgere. Mere om dette i kap. 2.

med den komplekse og fragmenterede retorik som præger moderne, medierede samfund (Hoff-Clausen 2008, 235; Kjeldsen 2008, 57).

Det centrale begreb: Retorisk medborgerskab

I den eksisterende, stadig relativt begrænsede litteratur om retorisk medborgerskab præsenteres begrebet i flere centrale tekster som en tværfaglig forskningsdagsorden eller et metateoretisk paraplybegreb. Ifølge forfatterne til disse tekster indebærer det at forske i retorisk medborgerskab at man betragter medborgerskab som en kommunikativ praksis, men *ikke* at man dermed indtager en bestemt teoretisk eller metodisk position.

I den artikel der introducerede begrebet på dansk, omtaler Lisa Storm Villadsen eksempelvis retorisk medborgerskab som "en tværfaglig ramme" (Villadsen 2008a, 39), mens hun og Christian Kock i førnævnte antologi bruger betegnelserne "a unifying perspective" og "an umbrella term" (Kock og Villadsen 2012a, 1 og 8). Inden for denne ramme eller ud fra dette perspektiv er formålet ifølge dem "at udforske medborgerskab som et retorisk-kommunikativt fænomen" (Villadsen 2008a, 38) og "to develop an understanding of citizenship as a discursive phenomenon" (Kock og Villadsen 2012a, 1). I begge tekster slår forfatterne fast at der ikke eksisterer én teori om retorisk medborgerskab, men at tanken tværtimod er at invitere til en tværfaglig udforskning af begrebet ud fra flere forskellige perspektiver, både humanistiske såsom retorik og filosofi samt samfundsvidenskabelige såsom politologi og sociologi (Villadsen 2008a, 39; Kock og Villadsen 2012a, 8).

I en af de få andre artikler hvor betegnelsen bruges eksplicit, definerer Robert Danisch tilsvarende retorisk medborgerskab som "the search for, and practice of, methods of communication capable of guiding public decision and judgment" (Danisch 2011, 38). Som flertalsformen "methods" antyder, mener Danisch ligesom Villadsen og Kock at der eksisterer ikke bare én, men flere teorier om retorisk medborgerskab. I artiklen gennemgår han selv fem af slagsen, bl.a. hvad han betegner som en antik græsk, en Habermasiansk og en marxistisk (Danisch 2011, 39). At han inddrager så forskelligartede teorier og fx argumenterer for at både sofisternes og Habermas' tænkning har handlet om retorisk medborgerskab (Danisch 2011, 39–41), tydeliggør at han ikke bruger betegnelsen om en bestemt begrebsdannelse, men derimod om en bestemt opfattelse af det fænomen der undersøges, nemlig at medborgerskab er en praksis grundet i kommunikation.^v Sådan som Villadsen, Kock og Danisch udlægger retorisk medborgerskab, er der altså ikke tale om et substantielt teoretisk begreb man som retorisk kritiker kan bruge til at gennemføre en konkret analyse og fortolkning, men derimod et metateoretisk begreb der

---

^v Som Danisch selv er inde på, nærer Habermas en dyb mistillid til retorikken og ville næppe selv betegne sin teori om kommunikativ handling som en teori om retorisk medborgerskab: "I would imagine Habermas would resist the pejorative connotations of using the word rhetorical to describe this mode of citizenship. However, I use the word here to highlight the fact that Habermas believes in the importance of communicative practices for deliberation and democracy." (Danisch 2011, 40) Denne passage er i mine øjne et godt eksempel på hvordan retorisk medborgerskab i den eksisterende litteratur betegner et metateoretisk perspektiv der går på tværs af specifikke teorier, men også hvorfor den sprogbrug dét medfører, kan være forvirrende og måske endda provokerende for forskere fra andre fagfelter end retorik. I nogle situationer kan ordet "retorisk" ligefrem tænkes at spænde ben for det tværfaglige samarbejde som det, i hvert fald fra Kock og Villadsens side, har været tanken at invitere til, både fordi der stadig knytter sig en del negative konnotationer til ordet, og fordi faget i nogle cirkler stadig opfattes snævert som banal overtalelseslære.

udstyrer forskeren, retorisk kritiker eller ej, med en foreløbig definition af hans eller hendes studieobjekt.^{vi} Hvad jeg gør rede for i dette afsnit, er med andre ord ikke afhandlingens teoretiske perspektiv – det gør jeg som sagt i kap. 2 – men derimod en metateoretisk grundantagelse der har betydning for hvordan jeg opfatter mit genstandsfelt, og ydermere hvorfor jeg mener det giver mening at lave tekstmære retoriske analyser af det felt. Den grundantagelse er at man i politisk-debatterende kommunikation i diverse kommentarspor på danske netaviser kan finde manifestationer af at borgere udøver medborgerskab, og at man kan undersøge disse manifestationer ved at underkaste borgernes skriftlige kommunikation tekstanalyse.

I afsnittet der følger, gør jeg således rede for hvordan jeg opfatter retorisk medborgerskab som en *kommunikativ praksis* der bl.a. udøves i *offentlig debat* ikke blot mellem borgere, men også *mellem borgere og elitekommunikatører* såsom politikere og journalister. Efter en kort diskussion af terminologi og tendenser i forskningen i medborgerskab anskueliggør jeg hvordan jeg opfatter medborgerskab som en *praksis*, ved at kontrastere denne opfattelse med andre, beslægtede opfattelser der har lagt vægt på at anskue statsborgerskab som en *status* eller medborgerskab som en *identitet*. Dernæst positionerer jeg mig som *republikanist*, med måde. Det gør jeg i den forstand at jeg tager udgangspunkt i en republikansk demokratiopfattelse der lægger vægt på deltagelse af og debat blandt borgere. Samtidig er jeg skeptisk over for moderne republikanisters tendens til at pege fingre ad borgerne for ikke at leve op til deres forpligtelser som medborgere. Endelig opsummerer jeg *det retoriske ideal for offentlig debat* som udgør det normative sigtepunkt i min afhandling for hvilken funktion, hvilket format og hvilken form den politiske-debatterende kommunikation mellem borgere og elite i sidste instans bør have.

Medborgerskab som praksis

Terminologi og tendens

Når man som jeg skriver om medborgerskab på dansk og inddrager engelsksproget litteratur, er det vigtigt at holde sig for øje at der er forskel på dansk og engelsk sprogbrug. På dansk skelner vi mellem “statsborgerskab” og “medborgerskab”, samtidig med at vi nogle gange bruger “medborgerskab” som en samlebetegnelse for begge dele (Korsgaard 2008, 17). På engelsk eksisterer der ét ord, nemlig “citizenship”, så når man trækker på engelsksprogede tekster, må man i det enkelte tilfælde vurdere hvilken dansk oversættelse – stats- eller medborgerskab – der giver mest mening (Korsgaard 2008, 17).

I denne afhandling skelner jeg mellem statsborgerskab og medborgerskab. Når jeg bruger ordet medborgerskab, bruger jeg det altså ikke synonymt med statsborgerskab, ej heller som en samlebetegnelse for både stats- og medborgerskab. At jeg alligevel inddrager statsborgerskab i det følgende, skyldes at jeg gennem kontrasten ønsker at tydeliggøre hvad jeg mener med medborgerskab. I de tilfælde hvor jeg inddrager

---

^{vi} I Klaus Bruhn Jensens oversigt over niveauer i empirisk forskning hører begrebet retorisk medborgerskab således snarere hjemme på niveauet “epistemology” end niveauet “theoretical framework”: “Theoretical frameworks are “substantive”, in the sense that they account for a particular domain of reality, here media and communication. Theoretical choices, further, are supported by meta-theoretical or *epistemological* arguments and assumptions. The epistemological level of analysis provides preliminary definitions of the “object” of study, as well as justifications concerning the nature of the “analysis.”” (K. B. Jensen 2012, 288)

engelsksproget litteratur om "citizenship", og det er åbent for fortolkning om der menes statsborgerskab, medborgerskab eller noget helt tredje, undlader jeg at oversætte det engelske ord.

Både i retorisk og politologisk litteratur om "citizenship" har forskere defineret begrebet ved at kontrastere det med det vi på dansk betegner statsborgerskab. Således indleder Christian Kock og Lisa Storm Villadsen deres engelsksprogede antologi om retorisk medborgerskab med at konstatere at "citizenship" ikke alene beror på friheder og rettigheder, men også deltagelse og debat (Kock og Villadsen 2012a, 1). At være borger er i deres øjne altså ikke kun en juridisk status man har, men også en kommunikativ praksis man udøver. Tilsvarende slår forfatterne til flere oversigtsværker og -artikler inden for feltet "citizenship studies" indledningsvis fast at forskere der bidrager til dette felt, ikke kun interesserer sig for borgeres lovsikrede rettigheder og juridiske status, men i stigende grad også deres identitet og praksis (Engin F. Isin og Turner 2002, 4; Nyers 2008, 3). Disse forskere undersøger med andre ord ikke kun det vi på dansk betegner statsborgerskab, men også det vi betegner medborgerskab. Inden for politologien er "citizenship" derfor blevet omtalt som et domæne der – ligesom demokrati – ekspanderer (Saward 2008, 400), og tilsvarende er "citizenship" inden for medie- og kommunikationsforskningen blevet betegnet "an expansive terrain" (Dahlgren 2011, 58). Som jeg vender tilbage til nedenfor, reaktualiserer denne generelle ekspansion af begrebet medborgerskab retorikken som fag, dens teorier og begreber og den slags tekstnære analyser som er karakteristisk for retorisk kritik.

Statsborgerskab som status

Ifølge Ove Korsgaard kan statsborgerskab defineres som "en persons retligt definerede medlemskab af en stat" (Korsgaard 2008, 24). Denne status kan anskues ud fra to perspektiver. På den ene side har den at gøre med hvilke rettigheder og pligter man har som medlem af staten, på den anden side hvilket politisk fællesskab det er man er medlem af, og som rettighederne og pligterne derfor knytter sig til. Ud fra det første perspektiv indebærer det at være statsborger en række civile, politiske, sociale og kulturelle rettigheder, fx ytringsfrihed og stemmeret, samt en række pligter såsom skatte-, undervisnings- og værnepligt (Korsgaard 2008, 24–25 og 31–34). Ud fra det andet perspektiv kan en person være medlem af flere forskellige politiske fællesskaber samtidig og derfor nyde rettigheder på flere forskellige niveauer. Som dansker kan man fx på én gang anskue sig selv som borger i en nation (Danmark), en union (EU) og et verdenssamfund (Korsgaard 2008, 34–42).

Det vi på dansk betegner statsborgerskab, har meget til fælles med det Peter Dahlgren betegner "received citizenship". En sådan forståelse af "citizenship" er ifølge ham statscentreret og universalistisk: Her er "citizenship" en formel og juridisk status man skænkes af en stat, og når først man har den, er den ens for alle (Dahlgren 2011, 62). At statsborgere er lige i princippet behøver dog ikke betyde at borgere er det i realiteten: "The social realities of inequality do not necessarily just disappear via the formal status of citizenship", minder Dahlgren om (Dahlgren 2011, 62). Som politologen Peter Nyers skriver i introduktionen til en antologi om "citizenship studies", kan kampen for politisk anerkendelse derfor meget vel handle om langt mere end at opnå status af statsborger:

“The struggle is not just about legal status, but for recognition as someone with an audible and corporeal presence that can be described as “political.” (Nyers 2008, 3) Manglerne ved alene at betragte “citizenship” som synonymt med det danske begreb statsborgerskab, reaktualiserer således betydningen af retorik i moderne demokratier. Hvis man ønsker at forstå hvorfor nogle borgere har mulighed for og evnen til at opnå hvad Nyers beskriver som en ‘hørbar politisk tilstedeværelse’ i offentligheden, mens andre – som Lisa Storm Villadsen formulerer det – “kæmper en tilsyneladende håbløs kamp om at komme til orde” (Villadsen 2008a, 38), er det oplagt at man bl.a. undersøger problemstillingen ud fra et retorikfagligt perspektiv.

Medborgerskab som identitet

Som distinktionen på dansk mellem statsborgerskab og medborgerskab allerede indikerer, rummer det at være borger flere dimensioner end blot statsborgerskab. En anden dimension har at gøre med identitet. Når Korsgaard kontrasterer statsborgerskab med medborgerskab, er det netop denne dimension han fremhæver: “Statsborgerskab refererer primært til individets juridiske og politiske status, mens medborgerskab mere refererer til individets opfattelse af identitet og tilhørsforhold.” (Korsgaard 2008, 25) Som Korsgaard udlægger begreberne, er statsborgerskab en objektiv status der indebærer visse rettigheder og pligter, mens medborgerskab er en subjektiv identitet der har at gøre med sindelag og følelsen af at høre til et sted (Korsgaard 2008, 25). De to dimensioner behøver der ikke være overensstemmelse mellem. Som eksempler nævner Korsgaard hvordan der fx kan være et modsætningsforhold mellem at være dansksindet og tysk statsborger eller fundamentalistisk islamist og dansk statsborger (Korsgaard 2008, 26–29). Er uoverensstemmelsen mellem de to dimensioner for stor, kan det imidlertid være et problem både for den enkelte borger og for samfundet: “[D]er kan ikke eksistere samfund uden en eller anden form for kobling mellem indbyggernes status og deres oplevelse af identitet”, skriver han (Korsgaard 2008, 25).

I Korsgaards udlægning er medborgerskab som identitet en kollektiv identitet af kulturel, religiøs eller politisk karakter (Korsgaard 2008, 25). Sammenlignet med dette lægger Dahlgren vægt på at medborgerskab også kan opfattes som en individuel identitet. Jeg vender om lidt tilbage til hvordan han argumenterer for at medborgerskab kan anskues som en praksis (“civic agency”); i den forbindelse skriver han senere at følelsen af at være medborger kan være en vigtig forudsætning for det at praktisere medborgerskab: “There is a complementary strand of recent work on citizenship that (...) highlight[s] the dimension of identity as a key to understanding citizenship as civic agency. In essence, the argument is that in order to be able to act as a citizen, (...) it is necessary that one can see oneself as a citizen, as subjectively encompassing the attributes of agency that this category of may involve.” (Dahlgren 2011, 63) I denne udlægning har medborgerskab som identitet altså ikke kun at gøre med at man føler et tilhørsforhold til en nation eller en stat; at være medborger handler også om at man er af den selvopfattelse at man, i hvert fald undertiden, følger med i politik, tager del i samfundet og har mulighed for at påvirke politiske beslutninger. Som Dahlgren understreger, og som jeg vender tilbage til, betyder det ikke at man kun og hele tiden ser sig selv som medborger, men derimod at det er én af flere offentlige subjektpositioner man indimellem befinder sig i (Dahlgren 2011, 63–64).

I en stor spørgeskemaundersøgelse fra 2011 har Jakob Linde Jensen undersøgt hvordan danskeres oplevelse af medborgerskab ("the experience of citizenship") hænger sammen med deres mediebrug. For at undersøge dette har han spurgt 1710 respondenter om bl.a. deres oplevelse af politisk handlekraft, social kapital – forstået som tillid og tryghed – og tilhørsforhold; disse faktorer har han siden sammenholdt med hvilke medier respondenterne bruger og hvor meget (J. L. Jensen 2011, 5 og 15). Som han selv gør rede for, udspringer de spørgsmål han stiller, af den ifølge ham mere og mere udbredte grundantagelse blandt forskere med interesse for medborgerskab at det at være borger også er et kulturelt fænomen der vedrører identitet, tilhørsforhold og følelser (J. L. Jensen 2011, 4). Blandt undersøgelsens interessante resultater er at de fleste af respondenterne svarer positivt på at de følger med i politik, mens de generelt er mere forbeholdne når de bliver spurgt om de har nogen politisk indflydelse (J. L. Jensen 2011, 6-7). Som retoriske medborgere er de måske nok publikum til den offentlige debat, men at de kan påvirke den politiske beslutningsproces, dét tror de altså mindre på.

Medborgerskab som praksis

Både Dahlgren og Jensen opstiller begrebspaar der kontrasterer hhv. statsborgerskab som status og medborgerskab som identitet med medborgerskab som praksis. I begge tilfælde er grundantagelsen at medborgerskab ("citizenship") ikke bare er noget man har, eller noget man føler, det er også noget man gør.

Dahlgren skelner således mellem "received citizenship" og "achieved citizenship" (Dahlgren 2011, 62). Den første opfattelse lægger som sagt vægt på at statsborgerskab er en statssikret status der er lige for alle; den anden lægger vægt på at denne lighed er rent formel, og at egentlig lighed kræver at borgere konstituerer sig selv som medborgere ved at tage del i samfundet og praktisere medborgerskab (Dahlgren 2011, 62). Ifølge Dahlgren kan de to opfattelser være indbyrdes forbundet i den forstand at statsborgerskab som status kan være en vigtig forudsætning for at kunne udøve medborgerskab som praksis; er en marginaliseret gruppe af borgere fx sikret ytrings- og forsamlingsfrihed i kraft af deres civile rettigheder, kan det være lettere for dem at kaste sig ud i en politisk kamp for også kulturelt og økonomisk at komme på lige fod med deres mere privilegerede medborgere (Dahlgren 2011, 62-63). Omvendt er det dog ikke sådan at medborgerskab som praksis nødvendigvis er en naturlig følge af statsborgerskab som status. Borgere er med andre ord ikke nødvendigvis medborgere. I en artikel hvor han fremlægger et bud på en retorisk teori om medborgerskab, argumenterer Robert Asen således for at man bør skelne mellem "citizen" og "citizenship"; i hans øjne er medborgerskab "a performance, not a possession" og kan derfor også udøves af personer der ikke har statsborgerskab (Asen 2004, 203-204). På den ene side minder Dahlgren altså om at jura kan være en forudsætning for retorisk medborgerskab; på den anden side minder Asen om at retorisk medborgerskab ikke begrænser sig til hvad jura udstikker.

I sin undersøgelse af sammenhængen mellem medborgerskab og mediebrug skelner Jensen tilsvarende mellem "the experience of citizenship" og "the practice of citizenship" (J. L. Jensen 2011, 5 og 13). Hvor det første som sagt har at gøre med hvordan hans respondenter selv oplever deres rolle som borgere i Danmark, har det andet at gøre med hvilke aktiviteter de deltager i som borgere. For at undersøge det sidste har Jensen spurgt respondenterne om de inden for det seneste år har deltaget i en række konkrete

aktiviteter, politiske såvel som kulturelle og offline såvel som online (J. L. Jensen 2011, 13), Blandt spørgsmålene er fx om de har læst en politikers blog eller deltaget i en debat på nettet. Ikke mindst i lyset af respondenternes generelle skepsis mht. hvilken politisk indflydelse de har, er et interessant resultat at de respondenter der tror de kan få indflydelse, også er de mest aktive (J. L. Jensen 2011, 15). Det er uvist hvad der er årsag og virkning; men enten gør troen på at de har indflydelse, dem altså mere tilbøjelige til at være aktive som medborgere, eller også får det at de er aktive, dem til at tro på deres indflydelse. Et andet interessant resultat er at webmedier snarere forstærker end forandrer eksisterende mønstre i sammenhængen mellem mediebrug og medborgerskab som praksis: De der er politisk aktive offline, er også mest politisk aktive online (J. L. Jensen 2011, 15).

Demokrati som deltagelse og debat

Som både Korsgaard og Dahlgren påpeger, vil ens opfattelse af medborgerskab hænge sammen med ens opfattelse af demokrati (Korsgaard 2008, 29; Dahlgren 2011, 63). Det er derfor nødvendigt at være sig bevidst i hvert fald hvilken grundforestilling om demokrati man tager udgangspunkt i som kritiker. Som David Helds meget brugte grundbog om emnet illustrerer, findes der mange modeller af demokrati (jf. den skematiske opstilling i Held 2006, 5). Men tager man – som Korsgaard og Dahlgren (Korsgaard 2008, 29–31; Dahlgren 2011, 65–67) – udgangspunkt i den klassiske tredeling mellem liberalisme, republikanisme og kommunitarisme positionerer jeg mig som nævnt ligesom Kock og Villadsen som *republikanist* (Kock og Villadsen 2012a, 1–2). Hvor liberalisme og kommunitarisme – meget forenklet – lægger vægt på hhv. individuelle rettigheder og fælles værdier som demokratiets hjørnestein, lægger republikanismen vægt på aktiv deltagelse og offentlig debat (Korsgaard 2008, 30–31; Dahlgren 2011, 65–66). Som Mogens Herman Hansen beskriver dem, synes moderne republikanisters forestillinger om hvorfor og hvordan borgere skal bidrage til den offentlige debat og politiske beslutningsproces, umiddelbart at flugte godt med tanken om at medborgerskab er en praksis der udøves i kommunikation:

“Republikanismens ideal er et samfund af politisk aktive borgere, der ser det som et af deres livsmål at virkeliggøre friheden, forstået som frihed for vilkårlig dominans. (...) Det republikanske frihedsbegreb implicerer, at staten skal undgå at *tvinge* borgerne til at acceptere og adlyde de love, som statsinstitutionerne vedtager og iværksætter. (...) Statsmagten skal tværtimod lytte til borgerne, tage hensyn til deres ønsker og holdninger og inddrage dem i den politiske beslutningsproces. (...) Republikanisterne vil udskifte *konsensusdemokrati* med, hvad de kalder *kontestatorisk demokrati*, dvs. et demokrati, hvor den politiske beslutningsproces er præget af den bredest tænkelige debat, og hvor de trufne beslutninger hele tiden kan bestrides og tages op til fornyet overvejelse” (M. H. Hansen 2007, 37–38).

Ud fra en republikansk opfattelse af demokrati skal borgerne altså løbende tage aktivt del i samfundsdebatten, både som modtagere og som afsendere. De skal forholde sig kritisk til elitens beslutninger og begrundelser, og de skal selv komme med begrundelser for hvilke beslutninger de synes der bør træffes.

Konfronteret med virkeligheden er dette ideal ofte blevet skuffet. Republikanismens tilhængere har igen og igen konkluderet at der er alt for få borgere der føler sig opfyldte af borgerdyd, og som kæmper aktivt for det fælles bedste ved at engagere sig i samfundet og den offentlige debat (jf. M. H. Hansen 2007, 29–30 og 37–38). Som Dahlgren humoristisk skriver, har republikanisternes kritik til tider impliceret at folkestyre ville være en god idé hvis da bare folket ville tage sig lidt sammen: “[E]ver since the ideal of the responsible and engaged citizen became entrenched in the early twentieth century, its proponents have been shaking their finger at the ordinary people for not sufficiently shouldering their civic obligations.” (Dahlgren 2011, 86–87) Men måske skyldes det at borgerne ikke kan se hvorfor de skal sige noget, når de ikke må få noget at skulle have sagt? Hansen mener i hvert fald “at der er et misforhold mellem de store opgaver, som republikanisterne ville pålægge borgerne, og den ringe indflydelse, som de vil tilstå dem.” (M. H. Hansen 2007, 47) På den ene side insisterer moderne republikanister ifølge ham på at “alle borgere skal føle det som en livsopgave at deltage i den offentlige debat”; men på den anden side er de “indædte modstandere af enhver form for direkte demokrati” (M. H. Hansen 2007, 46). Som reaktionerne på Anne Knudsens og Bo Lidegaards ledere i vinteren 2014 illustrerer, er det i hvert fald ikke alle de brugere der skriver kommentarer på landets netaviser, som kan se logikken i dét.

Når jeg positionerer mig som republikanist, er det derfor med et vist forbehold. Ikke fordi jeg som Hansen er optaget af hvordan moderne teknologi kan understøtte direkte demokrati i dag (M. H. Hansen 2005, 45–46 og 132–135). Men ligesom Dahlgren – der i øvrigt selv hælder mod en republikansk demokratiopfattelse (Dahlgren 2011, 65) – er jeg skeptisk over for tendensen blandt republikanister til at skælde ud over at alle borgere ikke engagerer sig (godt) nok hele tiden. Jeg er rigtignok optaget af den offentlige debat blandt borgere på de danske netaviser og mener at det er vigtigt at den er der, og ikke mindst at den er af en vis kvalitet. Men jeg mener hverken at det er særlig interessant eller særlig relevant at begræde at der ikke er flere borgere der engagerer sig i debatten på netaviserne, eller at beordre dem der gør, til at bidrage noget mere. Som Robert Asen minder om i en artikel om retorik og medborgerskab, er rollen som medborger blot én af de roller vi fra tid til anden tager på os i offentligheden: “People do not – and should not – enact citizenship all the time. Full-time citizenship imposes a false simplicity on people’s complicated lives and frames citizenship as a burden rather than a process of active, willful uptake.” (Asen 2004, 196) Som Hauser skriver, er det retoriske ideal derfor *ikke* at alle skal deltage hele tiden, men at de engagerede borgere der gør, er retorisk kompetente (Hauser 1999, 33–34 og 102). Af samme grund beklager jeg mig ikke over det passive flertal; hvad jeg er optaget af at vurdere, er hvilke retoriske evner og muligheder det aktive mindretal af borgere der rent faktisk deltager i debatten på landets netaviser, har for at kommunikere med samfundets politisk-kommunikative elite.

Et retorisk ideal for offentlig debat

Som jeg allerede har været inde på, er en af mine grundantagelser at den politisk-debatterende kommunikation mellem borgere og elite er vigtig i et demokrati. Det er den som sagt fordi bred offentlig debat forud for politiske beslutninger ikke alene er med til at kvalificere de beslutninger der træffes, men også tjener til at sikre beslutningernes demokratiske legitimitet. Det er derfor jeg er interesseret i at vurdere debattørernes

retoriske kompetencer, dvs. hvor gode borgere og elitekommunikatører er til at skrive hvad de mener, og læse hvad andre mener. Men min vurdering går videre end dét. Det er selvklaart ikke enhver form for kommunikation mellem borgere, politikere og journalister som kan kvalificere og legitimere den politiske beslutningsproces. I sidste instans må kommunikationen leve op til et retorisk ideal for hvad den offentlige debats funktion, format og form er.

Ud fra et retorisk ideal er den offentlige debats *funktion* at tilvejebringe relevante spørgsmål og synspunkter, erfaringer og holdninger ifm. politiske tvivlsspørgsmål og på den måde understøtte at både borgere og magthavere kan tage stilling på et kvalificeret grundlag (Hauser 1999, 98–99; Jørgensen og Villadsen 2009, 23; Kock 2008a, 82–83; Kock 2008b, 59 og 63–64; Kock 2013, 13–14). I den offentlige debat bør argumenter og modargumenter blive afprøvet og afvejet så de der er bedst, står tilbage som en kollektiv ressource for individuel stillingtagen. Ud fra denne opfattelse kan debatterne på de danske netaviser ikke alene tjene til at de borgere, politikere og journalister der læser med, kan danne sig et indtryk af hvad den offentlige opinion er i en given situation – eller i hvert fald hvad den er blandt debattørerne på netaviserne. Ideelt set kan kommentarerne i kommentarsporene også fungere som en ressource for læsernes egen stillingtagen.

Ud fra et retorisk ideal er den offentlige debats *format* derfor hverken monologisk eller dialogisk, men derimod trialogisk (Condit 1987, 81; Hauser 1999, 89; Jørgensen 1995, 8; Kock 2008b, 64). I offentlig debat debatterer to eller flere debattører til glæde for en tredjepart, nemlig den offentlighed af engagerede borgere der er publikum til debatten. Ud fra denne opfattelse kan debatten i et kommentarspor på en af landets netaviser godt være formålstjenelig selvom de debattører der deltager i den, ikke ender med at overbevise hinanden. Alt er ikke tabt selvom der ikke opstår konsensus. Debattørernes argumenter og modargumenter kan stadig være en ressource for det iagttagende publikum. Ikke i den forstand at læserne nødvendigvis lader sig overbevise af enten den ene debattør eller den anden, men i den forstand at de kan plukke mellem argumenter og modargumenter, afveje dem efter deres egen indre værdimålestok og sammensætte dem til et nyt tredje standpunkt.

Endelig er et retorisk ideal for offentlig debat rummeligt mht. hvilken *form* bidrag til debatten bør have.^{vii} I hvert fald i den litteratur jeg anvender, om hvordan offentlig meningsdannelse udfolder sig i både institutionel og vernakulær retorik, er der gerne vide grænser for hvilke udtryksformer der anses for at være relevante og legitime i den offentlige debat: “The idea of a rhetorical democracy (...) expands the frame for democratic participation from the negotiating table to the myriad forms by which free people express their social, political, and personal aspirations and identities”, skriver Hauser (Hauser 2004, 12). I kap. 2 vender jeg tilbage hvordan han i forlængelse af dette argumenterer for at et meget bredt spektrum af tekstarter og stile kan udgøre konstruktive bidrag til den offentlige debat; ifølge ham gælder det fx alt fra borgere der debatterer, til biler der dytter (!) (Hauser 1999, 89–90). Noget lignende har flere andre retorikere og ligesindede diskursanalytikere givet udtryk for. Fx mener Robert Ivie at god

---

^{vii} Jeg bruger her “form” som en samlebetegnelse for hhv. tekstarter og stile. Distinktionen mellem tekstarter og stile vender jeg tilbage til i kap. 2 når jeg gør rede for hvad forskellen på institutionel og vernakulær retorik er.

offentlig debat godt kan være “rowdy” (Ivie 2002, 278–279), mens Karen Tracy mener at den ofte er præget af “reasonable hostility” (Tracy 2010, 202–208). Dét er ikke ensbetydende med at der ikke er grænser for hvad retoriske kritikere vil billige; men ud fra et retorisk ideal *kan* sarkastiske og sure kommentarer på landets netaviser godt være konstruktive bidrag selvom de formmæssigt afviger fra den rationelle og respektfulde argumentation som de Habermasianere der indtil nu har domineret i forskningen i debat på nettet, typisk skuffes over ikke at finde.

Forskningsdesign: Retoriske kritikker af debatter på danske netaviser

Undersøgelserne i denne afhandling tager afsæt i tre prototypiske forløb for debatter der går på tværs af danske netaviser. Disse prototyper beskriver jeg nærmere i kap. 2. Men kort fortalt grunder de i hvem der tager initiativ til debatterne på netaviserne. Den første prototype er således kendetegnet ved at initiativtagerne er politikere eller andre retorisk privilegerede offentlige debattører. Her er det fx et forslag til en politisk reform der debatteres. Den anden prototype er kendetegnet ved at initiativtagerne er almindelige borgere der ikke nyder de samme retoriske privilegier. Her er det fx en borgers debatindlæg der skaber debat. Endelig er den tredje prototype kendetegnet ved at det ikke er muligt at identificere nogen egentlige initiativtagere. I stedet er der tale om at en sensationel eller skandaløs nyhed sætter gang i et debatforløb både fordi den lever op til journalistiske nyhedskriterier, og fordi den skaber debat blandt netavisernes brugere; således opstår der et kommunikationsloop mellem hvad journalisterne dækker, og hvad brugerne læser, anbefaler og kommenterer. Her er det altså en sensationspræget nyhedshistorie der debatteres.

Med udgangspunkt i disse tre prototyper har jeg tilrettelagt to casestudier (se Tabel 1 for et overblik). I det første studie i kap. 3 kombinerer jeg den første og den tredje af de tre prototyper. Her undersøger jeg hvordan tre danske netaviser i vinteren 2013 understøttede at deres brugere kunne debattere to reformer fremlagt af regeringen, og i forlængelse af dette hvordan brugerne blandede to skandalehistorier der også prægede nyhedsstrømmen på det tidspunkt, ind i debatterne om reformerne. I det andet casestudie i kap. 4 tager jeg udgangspunkt i den anden af de tre prototyper. Her undersøger jeg hvordan en dansk netavis i vinteren 2012 understøttede at en borger kunne skabe så meget debat blandt netavisens brugere at debatten spredte sig til andre medier, herunder trykte aviser, tv og radio, og endte med at involvere landets politisk-kommunikative elite der kommenterede borgeren, hendes indlæg og den debat hun skabte.

I kap. 2 gør jeg nærmere rede for de tre prototyper, deres tilblivelse, status og funktion samt teoretiske grundlag. I dette kapitel kommer jeg nærmere ind på den metode, *tekstanalyse*, og det objekt, *tværgående debatter på danske netaviser*, som er centrale i min afhandlings to casestudier i kap. 3 og 4.

	1. casestudie	2. casestudie
<i>Case</i>	Debatterne om regeringens SU- og kontanthjælpsreformer i vinteren 2013 og hvordan de blev "forstyrret" af de parallelle debatter om danske unges drukture til Prag og fund af hestekød i kød mærket som oksekød (kap. 3)	Debatten om studenterfattigdom i vinteren 2012 som brød ud da Sofie V. Jensen skabte så meget debat på politiken.dk at hun kom i adskillige andre medier og fik både journalister og politikere i tale (kap. 4)
<i>Teoretisk perspektiv</i>	Det første og det tredje af tre prototypiske debatforløb (kap. 2)	Det andet af tre prototypiske debatforløb (kap. 2)
<i>Materiale</i>	Artikler og kommentarspor fra ekstrabladet.dk, politiken.dk og information.dk suppleret med tekster fra andre medier (kap. 3 og slutnoter)	Debatindlæg og kommentarspor fra politiken.dk suppleret med tekster fra andre (net)aviser, blogs, debatfora m.m. (kap. 4 og slutnoter)
<i>Metode til indsamling af materiale</i>	Systematiske søgninger i Infomedia og på Google (kap. 3 og fodnoter)	Systematiske søgninger på Google (kap. 4 og fodnoter)
<i>Metode til bearbejdning af materiale</i>	Tekstanalyse (kap. 1)	Tekstanalyse (kap. 1) samt kategorisering og optælling (kap. 4)

Tabel 1: Overblik over afhandlingens to casestudier. I parentes har jeg angivet hvor jeg gør rede for de forskellige elementer af mit forskningsdesign. Som det fremgår, gør jeg rede for afhandlingens teoretiske grundlag i kap. 2, mens jeg gør rede for den gennemgående metode, tekstanalyse, i dette kapitel. De metodiske overvejelser som er specifikke for hvert af de to casestudier – såsom hvilket materiale jeg analyserer, og hvordan jeg har indsamlet det – gør jeg rede for i selve studierne i kap. 3 og 4 og de fod- og slutnoter der knytter sig til dem.

Retorisk kritik af webtekster

Afhandlingens to casestudier er *retoriske kritikker* (Villadsen 2002, 6; Villadsen 2009, 195). Retorisk kritik skal her forstås som en samlebetegnelse for analyse, fortolkning og vurdering af retoriske ytringer (Villadsen 2009, 195) og "kan bredt defineres som den hermeneutiske, kritiske læsning af (...) retorisk diskurs" (Klujeff og Roer 2009, 11). Som sådan er mine undersøgelser – som Elisabeth Hoff-Clausen har formuleret det i sin undersøgelse af troværdighed på nettet – at betragte som "*humanistiske casestudier*, der først og fremmest består af hermeneutiske studier af tekst" (Hoff-Clausen 2008, 20). Som det vil fremgå af afhandlingens øvrige kapitler, er det ikke tilfældigt at jeg på dette sted citerer netop Hoff-Clausen; en tilbagevendende inspirationskilde til hvordan jeg har tilrettelagt min undersøgelse, har således været hendes metodeudviklende ph.d.-afhandling om online ethos hvor hun har opstillet en række retningslinjer for hvordan man som retorisk kritiker kan angribe arbejdet med at analysere webtekster (Hoff-Clausen 2008). Dette vender jeg tilbage til i næste kapitel.

I mine kritikker er *tekstanalyse* den primære metode til at bearbejde de tekster jeg undersøger. Hvor min afhandling favner teoretisk og begrebsmæssigt bredt, gør det modsatte sig således gældende metodisk: Jeg laver tekstnære, hermeneutiske læsninger af skriftligt materiale, og det er det. Dette er et bevidst valg som ikke alene grunder i mine styrker som forsker, men også hvad status er for forskningen i debat på netaviser. Med den slags retoriske kritikker som jeg præsenterer i kap. 3 og 4, mener jeg nemlig at jeg bidrager konstruktivt til et felt hvor mange eksisterende studier har været baseret på kvantitativ indholdsanalyse (Da Silva 2013, 181 og 183–185; Ruiz et al. 2011, 8; Santana 2014, 23; Suzuki 2006, 202–203; Winsvold 2013, 9–10; Zhou, Chan, og Peng 2008, 763–

764). Godt nok eksisterer der flere diskursanalytiske studier hvor forskere har lavet tekstanalyser af hvordan kommunikativt medborgerskab manifesterer sig på bulgarske, sydafrikanske, britiske og amerikanske netaviser (Bakardjieva 2012, 1359; Caldwell 2013, 503–505 og 507–510; Cooper et al. 2012, 105; Loke 2013, 185–186); men i de studier har forskerne typisk fokuseret på borgeres mange til mange-kommunikation i ét eller flere kommentarspor uden samtidig at inddrage politikeres og journalisters én til mange-kommunikation i netværks- og massemedier. Fordi jeg undersøger hvordan politisk-debatterende kommunikation mellem borgere og elite strømmer på tværs af medietyper og kommunikative praksisser, illustrerer mine studier – og især afhandlingens andet casestudie i kap. 4 – således nye styrker ved tekstnær analyse. Ved at undersøge de prototypiske debatforløb som mit forskningsdesign er bygget op omkring, bidrager jeg med ny viden af den slags som ifølge Klaus Bruhn Jensen er kvalitativ medie- og kommunikationsforsknings varemærke, nemlig viden om “the transitions and transformations of communication – an unfolding news story or debate (...) – that occur within and across contexts.” (K. B. Jensen 2012, 275)

Min primære metode til at indsamle de tekster jeg undersøger, har – som det fremgår af Tabel 1 – været at gennemføre *systematiske søgninger* via Google og Infomedia. (Hvordan jeg konkret har gennemført mine søgninger, gør jeg nærmere rede for i casestudierne.) At jeg således koncentrerer mig om at analysere tekster jeg har “fundet” frem for tekster jeg selv har “skabt” (jf. K. B. Jensen 2013, 117), og fx ikke har lavet interviews med eller spørgeskemaundersøgelser blandt journalister, politikere eller borgere, skyldes bl.a. at der allerede eksisterer flere interessante studier af debat på amerikanske og norske netaviser som baserer sig på netop interviews og surveys (Braun og Gillespie 2011, 385; Diakopoulos og Naaman 2011, 2; Loke 2012, 233; Winsvold 2009, 40 og 43). Sådanne studier kunne med fordel gentages i en dansk sammenhæng, og mine analyser og deres resultater ville kunne kvalificeres af den slags undersøgelser. Ikke desto mindre har jeg valgt at holde en teoretisk kompleks afhandling metodisk mere simpel og forlade mig på de eksisterende interview- og spørgeskemaundersøgelser som jeg – med det forbehold at de ikke nødvendigvis kan overføres fuldt ud til en dansk kontekst – bruger til at kontekstualisere og perspektivere min egen undersøgelse.

Min formidling af metodiske overvejelser

Det er sjældent at retorikere bruger mange kræfter på at gøre rede for den metode deres kritikker typisk bygger på, altså hermeneutisk tekstanalyse (Villadsen 2002, 14). Blandt retoriske kritikere med interesse for retorik på nettet har den slags metodeovervejelser imidlertid været mere fremherskende. Inden for dette felt har flere retorikere gjort sig grundige overvejelser om hvilke konsekvenser det har for retorisk kritik og herunder tekstanalyse at de tekster der analyseres, stammer fra digitale netværksmedier. De (relevante) metaspekulationer som nogle af feltets vigtigste bidragydere tidligere har kunnet fylde hele bøger med (Gurak 2001; Warnick 2007; Hoff-Clausen 2002; Hoff-Clausen 2008), er dog i flere nyere retoriske kritikker begrænset til en diskret note om hvordan kritikerne har indsamlet og bearbejdet deres analysemateriale (Brouwer og Hess 2007, 87; Hartelius 2010, 522). Således mener jeg at man kan spore en udvikling hvor webretoriske kritikere er gået fra at virke næsten anspændte til – i hvert fald for nogens

vedkommende – at fremstå mere afslappede mht. hvor meget de gør ud af de metodiske aspekter af deres arbejde, og ikke mindst hvordan de præsenterer dem.

Denne udvikling lægger jeg mig i forlængelse af. Som det fremgår af Tabel 1 ovenfor, indebærer dette bl.a. at min afhandling ikke har et separat metodekapitel. Efter at jeg i dette afsnit har gjort rede for hvordan og hvorfor tekstanalyse udgør den gennemgående metode i mine retoriske kritikker, fremgår alle øvrige metodeovervejelser af mit teorigapitel i kap. 2 – hvor jeg som sagt gør rede for den proces som de protyper jeg har lagt til grund for mit forskningsdesign, udspringer af – og af de enkelte casestudier i kap. 3 og 4. Fordi jeg har prioriteret at formidlingen i mine to retoriske kritikker skulle være levende og interessevækkende (jf. Villadsen 2009, 213), har jeg af hensyn til fremdriften i fremstillingen desuden valgt at henvise nogle af de mere detailorienterede metodiske oplysninger til fod- og slutnoter. Fx gør jeg i fodnoter rede for hvordan jeg har gennemført mine systematiske søgninger efter analysemateriale, mens jeg i slutnoter dokumenterer hvor og hvornår mine analysetekster præcis stammer fra. Dette formidlingsmæssige valg mener jeg som sagt at der er præcedens for i de nyere retoriske kritikker af tekster fra nettet som jeg er inspireret af (bl.a. Brouwer og Hess 2007; Howard 2010).

Min position som retorisk kritiker

I hvert fald i to betydninger anlægger jeg *en outsiders blik* på den retoriske praksis jeg undersøger i mine casestudier. For det første er mit normative udgangspunkt *teoretisk-utopisk* snarere end praktisk-realistisk. De kvalitetskriterier jeg anlægger, udspringer som sagt af medieteorier om hvordan samfundets medier bør fungere som en infrastruktur for kommunikation mellem borgere og magthavere, samt retorisk teori om hvordan den offentlige debat bør understøtte at argumenter bliver udvekslet og afvejet forud for politiske beslutninger. Disse kvalitetskriterier er ikke nødvendigvis de samme som dem journalister og politikere arbejder ud fra, og de er heller ikke nødvendigvis fuldt ud realiserbare.

For det andet har jeg i mine undersøgelser været *observatør*, ikke deltagende observatør. Jeg læser gerne kommentarer på danske og udenlandske netaviser og andre netsteder, men jeg har ikke selv nogen profil på de netaviser jeg undersøger, og har aldrig skrevet en kommentar på dem. Dette er selvsagt en blind vinkel ifht. at forstå hvordan kommentarsporene også er fora for netværksbaseret fællesskabsdannelse og interpersonel relationspleje; men på den anden side indtager jeg den rolle som flertallet af brugerne på de danske netaviser indtager, nemlig rollen som *læser*.

Tværgående debatter på danske netaviser

Det centrale studieobjekt i mine casestudier er som sagt tværgående debatter på danske netaviser. Med *tværgående debatter* mener jeg politiske debatter hvor den samme dagsorden debatteres samtidig på flere af landets netaviser. Grunden til at jeg anlægger netop dette fokus, er at det for det første er med til at fremhæve ligheder og forskelle mellem de forskellige netaviser. Når det er det samme emne eller den samme sag der debatteres, bliver det fx tydeligere hvordan der er forskel på hvordan netavisernes journalister lægger op til debat, og hvilke kommentarer deres brugere kvitterer med. For det andet er dette fokus med til at fremhæve netavisernes rolle som ét medie blandt flere i samfundets mediematrice. Fordi netop de debatter der går på tværs af netaviserne, ofte

fylder så meget i offentligheden at de også sætter deres præg på debatten i andre medier, herunder de traditionelle massemedier, står det i disse debatforløb gerne tydeligere frem hvilken særlig rolle netaviserne spiller mht. at understøtte den politisk-debatterende kommunikation mellem borgere og elite.

I forlængelse af dette er det på sin plads at præcisere hvad jeg mener med tværgående debatter på danske *netaviser*. I sin ph.d.-afhandling om danske netavisers historie definerer Vidar Falkenberg en netavis som: "Et netsted, eller del af et netsted, med redaktionelt indhold som informerer almenheden om aktuelle hændelser af generel eller mere speciel interesse, og som derudover kan indeholde en bred vifte af andet indhold, tjenester, underholdning og/eller reklame" (Falkenberg 2009, 94). Som jeg vender tilbage til, kan denne definition bl.a. bruges til at klargøre hvorfor netop netaviser er særligt interessante at undersøge som webmedier for retorisk medborgerskab. Hvad den imidlertid også gør klart, er at jeg i praksis bruger betegnelsen "netavis" i en relativt snæver forstand. I mine casestudier koncentrerer jeg mig således om at undersøge kommunikationen på et udpluk af de *landsdækkende dagblades netsteder*. Hvilke netsteder og hvorfor gør jeg nærmere rede for i det første casestudie i kap. 3; men den overordnede grund til at jeg fx ikke har inkluderet netsteder som dr.dk og tv2.dk – der ellers matcher Falkenbergs definition – er den enkle at de i den periode hvor jeg har gennemført mine undersøgelser, ikke har faciliteret debat mellem deres brugere i samme grad som fx ekstrabladet.dk, politiken.dk og information.dk. Begge public service-medier har i stedet primært brugt Facebook som platform for debat.

Hvorfor netaviser?

De danske netaviser er en del af danskernes hverdag som få andre danske (og udenlandske) netsteder. Både hvad angår antallet af brugere, antallet af besøg og antallet af sidevisninger, overgår netaviserne de fleste andre netsteder. Som sådan indtager de en unik position som centrum for den danske (web)offentligheds opmærksomhed. Netop opmærksomhed er en knap og meget ulige fordelt ressource på nettet; international forskning viser at den generelt koncentrerer omkring nogle få knudepunkter i netværket (Hindman 2009, 90–91). I Danmark er netaviserne sådanne knudepunkter. Derfor er de særligt interessante at undersøge som webmedier for retorisk medborgerskab og politisk-debatterende kommunikation mellem borgere og elite. Takket være den opmærksomhed de nyder, kan de ideelt set fungere som platforme for politisk debat der involverer et bredt udsnit af befolkningen, og ydermere som kanaler for at den debat kan nå et stort publikum.

Ifølge de seneste tal fra Danmarks Statistik (fra december 2013) læser 73 % af danskerne nyheder på nettet (Wijas-Jensen 2013, 14). Det afspejler sig i trafikken til og på netstederne. Tager man udgangspunkt i Falkenbergs definition ovenfor, var der seks netaviser blandt de ti danske netsteder der havde flest brugere i december 2013, nemlig dr.dk (1), tv2.dk (2), ekstrabladet.dk (4), politiken.dk (6), bt.dk (7) og jp.dk (10).²⁰ Begrænser man sig til de store dagblades netsteder, var der altså fire af dem der var med i top ti. Inkluderer man udenlandske netsteder, overgik Google, Facebook, Youtube og Wikipedia i april 2014 de danske netaviser mht. hvor mange gange danske brugere besøgte netstederne, og hvor mange sider de fik vist; men der var stadig seks danske netaviser i top 20, nemlig ekstrabladet.dk (6), dr.dk (8), bt.dk (11), tv2.dk (13),

politiken.dk (16) og jp.dk (17).²¹ Netavisernes placering underbygger deres store synlighedspotentiale: Her *kan* artikler, debatindlæg og kommentarer blive læst af rigtig mange danskere.

En anden grund til at det er oplagt at fokusere på netaviser hvis man som jeg interesserer sig for hvordan webmedier understøtter kommunikation der går på tværs af samfundets politisk-kommunikative skel, er at her optræder politikere og journalisters institutionelle retorik allerede side om side med borgeres vernakulære retorik. På den måde adskiller netaviserne sig fra massemedier som aviser, tv og radio der domineres af elitens én til mange-kommunikation, og på den anden side fra netværksmedier som private blogs og sociale netværkstjenester hvor den dominerende kommunikative praksis er borgeres mange til mange-kommunikation med andre borgere. I forlængelse af dette er netaviserne interessante som webmedier for retorisk medborgerskab fordi der – som Falkenbergs definition lægger vægt på – er knyttet en redaktion til disse netsteder. Som jeg vender tilbage til i kap. 2, kan kommunikationen mellem borgere og elite derfor i princippet understøttes yderligere af at journalister kan fungere som ordstyrere, både hvad angår opstart af og opsamling på debatter.

Hvilken offentlighed er netaviserne medier for?

En generel problematik man må forholde sig til når man undersøger retorisk medborgerskab på nettet, er hvilken offentlighed forskellige webmedier reelt er medier for. Ikke alle borgere er online, og blandt dem der er, er det ikke alle der opsøger politiske debatter, og slet ikke alle der deltager i dem. Der eksisterer en *digital kløft* mellem privilegerede og mindre privilegerede borgere, både på nettet generelt (Neuman, Bimber, og Hindman 2011, 25 og 27) og på netaviser specifikt (Tewksbury og Rittenberg 2012, 12 og 36–39). Kløften har bl.a. at gøre med hvem der er på nettet, og hvilke it-færdigheder dem der er, har. I Danmark grunder den dog primært i det sidste. Hele 9 ud af 10 danskere har adgang til nettet, men det varierer til gengæld hvor gode deres færdigheder er, især afhængig af alderen (Wijas-Jensen 2013, 9 og 34–37).

Som jeg vender tilbage i kap. 2, er det i forlængelse af dette værd at huske på at de borgere der skriver og læser kommentarer på de danske netaviser, ikke nødvendigvis er repræsentative for befolkningen som helhed. Danske netaviser er sandsynligvis webmedier for en selektiv skare af retoriske medborgere. På nuværende tidspunkt foreligger der imidlertid stadig kun begrænset forskningsbaseret viden om hvem der deltager i politiske debatter på nettet. En af de få undtagelser er et nyere amerikansk studie hvor forskerne konkluderer at de borgere der gør, generelt er yngre, har en lavere indkomst og er mindre tilfredse med deres liv (!) end gennemsnittet (Bachmann, Correa, og Gil de Zúñiga 2012). Lignende danske studier eksisterer endnu ikke. Men ifølge de seneste tal fra Danmarks Statistik har 16 % af danskerne delt egne holdninger til samfundsrelaterede eller politiske emner fx på blogs eller sociale netværkstjenester; blandt yngre (16-45 år) er tallet noget højere, her gælder det hver femte (Wijas-Jensen 2013, 17–18). Der er derfor grund til at tro at offentligheden på de danske netaviser er yngre end den nationale offentlighed i øvrigt.

Afhandlingens opbygning

Afhandlingen falder i fem kapitler. I dette indledende kapitel har jeg præsenteret mit overordnede forskningsspørgsmål og dets deskriptive og normative præmisser. På baggrund af en redegørelse for status for forskningen i retorisk medborgerskab og debat på nettet har jeg i forlængelse af dette opsummeret hvordan jeg bidrager med ny empirisk, teoretisk og metodisk viden. Endelig har jeg gjort rede for hvordan jeg har tilrettelagt min undersøgelse og formidlingen af den. I næste kapitel beskriver jeg de tre prototypiske forløb for tværgående debatter på danske netaviser som går som en rød tråd gennem afhandlingen. Kapitlet har karakter af en syntetiserende sammenskrivning af retorisk teori om retorisk agency og institutionel og vernakulær retorik samt medievidenskabelig teori om kommunikationsstrømme på tværs af medietyper og kommunikative praksisser. Herefter følger afhandlingens to casestudier. Det første casestudie i kap. 3 er en retorisk kritik af et debatforløb hvor de danske netaviser fungerede som webmedier for debat fra oven, mens det andet casestudie i kap. 4 er en retorisk kritik af et debatforløb hvor de fungerede som webmedier for debat fra neden. I afhandlingens femte og sidste kapitel samler jeg op på de væsentligste resultater af min undersøgelse og hvordan de relaterer til eksisterende forskning. Her fremsætter jeg også en samlet vurdering af hvordan den politisk-debatterende kommunikation mellem borgere og elite udfolder sig på landets netaviser.

På falderebet et par praktiske bemærkninger om fremstillingen i øvrigt: Når jeg citerer brugerkommentarer, står de som de gjorde i de oprindelige kommentarspor; jeg har bevidst hverken rettet eller markeret sprogfejl i dem. Fodnoter indeholder præciserende og perspektiverende tekst og er markeret med romertal; slutnoter indeholder alene kildehenvisninger, først og fremmest til mit analysemateriale, og er markeret med arabertal. Endelig følger jeg Dansk Sprognævns anbefaling og udelader startkomma.

"What is your Conceptual Continuity?"

Frank Zappa, "Stink-Foot"

I dette kapitel beskriver jeg tre prototypiske forløb for brugerdebatter der går på tværs af de danske netaviser. Som jeg allerede har været inde på i kap. 1, har min skelnen mellem de tre prototyper at gøre med hvor i samfundets kommunikative hierarki debatforløbenes initiativtager(e) befinder sig. Den første prototype beskriver således *forløb hvor initiativet kommer fra toppen* af hierarkiet, fx fordi en eller flere politikere fremsætter et politisk forslag. Den anden prototype beskriver omvendt *forløb hvor initiativet kommer fra bunden*, fx fordi en borger skriver et debatindlæg og skaber debat blandt andre borgere. Endelig beskriver den tredje prototype *forløb hvor initiativet hverken kommer fra toppen eller bunden* af hierarkiet. I stedet udspringer disse forløb af at der opstår et selvforstærkende samspil mellem at journalister (over)prioriterer en verserende skandale, og at netavisernes brugere læser, deler og debatterer journalisternes mange artikler om emnet. Hvor kommunikationen strømmer hhv. oppe fra ned og nede fra og op i de to første debatforløb, er der i det tredje forløb i stedet tale om rekursive kommunikationsstrømme der veksler mellem kommunikation fra toppen og bunden i kommunikationshierarkiet.

I afsnittene der følger, uddyber jeg mine beskrivelser af disse tre prototypiske debatforløb. Herefter bruger jeg resten af kapitlet på at anskueliggøre og underbygge min skelnen mellem prototyperne og ikke mindst den terminologi jeg anvender til at beskrive dem. Det gør jeg med udgangspunkt i retorisk teori om *retorisk agency* og *institutionel og vernakulær retorik* samt medieteorier om *kommunikationsstrømme* på tværs af forskellige *kommunikative praksisser* og *medietyper*. Hensigten med at bygge kapitlet op på denne måde og altså præsentere de prototypiske forløb før teorien er at prototyperne så kan fungere som en overordnet forståelsesramme for den teoretiske redegørelse og diskussion der følger efter. Før jeg går videre med at beskrive de tre debatforløb nærmere, vil jeg dog først gøre rede for prototypernes tilblivelse, status og funktion i afhandlingen.

Prototypernes tilblivelse: Vekslede studier af debatter og litteratur

Mine beskrivelser af de tre prototypiske debatforløb udspringer af en proces som bedst kan beskrives som *abduktiv*. Prototyperne var ikke formuleret på forhånd forud for at jeg indsamlede og analyserede mit analysemateriale; omvendt er de ikke alene vokset ud af mine analyser af mit empiriske materiale. I stedet er de resultatet af at jeg løbende har vekslet mellem at på den ene side studere de tekster jeg har indsamlet, kursorisk såvel som statarisk, og på den anden side konsultere eksisterende retorisk og medieteoretisk litteratur om medborgerskab, meningsdannelse og medier. I tråd med hvordan James Jasinski har beskrevet den retoriske kritikers arbejdsproces, har min forståelse af både de begreber jeg har anvendt – prototyperne – og de objekter jeg har analyseret – de tværgående debatter – løbende været under udvikling:

“[T]he concept(s) remains essentially a work-in-progress; our understanding of the concept(s) evolves through the back-and-forth movement between concept and object. Similarly, the critic’s understanding of the object grows or develops as conceptual thickening helps to illuminate its diverse qualities.”
(Jasinski 2001, 139)

Da jeg i sin tid påbegyndte det projekt som jeg dokumenterer i denne afhandling, gik min overordnede interesse på hvordan danske netaviser fungerer som webmedier for retorisk medborgerskab. Som jeg har gjort rede for i kap. 1, lagde jeg mig relativt tidligt fast på at jeg i den forbindelse ville fokusere på politiske debatter der gik på tværs af landets netaviser, dvs. debatter hvor det samme politiske tvivlsspørgsmål blev debatteret på flere netaviser på samme tid. Derfor førte jeg i den første halvdel af 2012 logbog over debatter hvor det samme emne eller den samme sag blev debatteret samtidig på flere af landets netaviser og som minimum på ekstrabladet.dk, politiken.dk og information.dk – de tre netaviser som jeg fokuserer på i mit første casestudie i kap. 3. De debatter jeg registrerede, fremgår af Bilag 1. Nogle af disse tværgående debatter viste sig at have en række retorisk-kommunikative fællestræk, ikke mindst mht. hvem der tog initiativ til dem. I samspil med mine foreløbige forskningsspørgsmål og mit præliminære teoretiske grundlag identificerede jeg på baggrund af mine logbogsstudier som sagt tre prototypiske debatforløb som tegnede sig som særligt interessante i forhold til at undersøge danske netaviser som webmedier for retorisk medborgerskab.

Som jeg vender tilbage til i næste afsnit, kan man sige at de tre prototyper jeg beskriver, har fungeret som en analytisk heuristik^{viii} som jeg – i overensstemmelse med Elisabeth Hoff-Clausens anvisninger for webretorisk kritik – har udviklet på baggrund af en indledende orienterende læsning på landets netaviser (Hoff-Clausen 2008, 64–65, 70 og 237–239). Denne heuristik har jeg – igen i overensstemmelse med Hoff-Clausens anvisninger – siden lagt til grund for min selektion af de specifikke cases og nøgletekster^{ix} som jeg har undersøgt nærmere i mine tekstnære retoriske analyser (Hoff-Clausen 2008, 64–65, 70 og 237–239). Heuristikken har jeg løbende udbygget og nuanceret i lyset af de nye indsigter som mine tekstanalyser har afstedkommet. I mit forskningsarbejde har der med andre ord ikke været noget skarpt skel mellem teoretisk refleksion på den ene side og indsamling og bearbejdning af empirisk materiale på den anden; i stedet har jeg vekslet mellem de forskellige arbejdsfaser i en fortsat rekursiv, hermeneutisk proces.

Prototypernes status: En analytisk heuristik

For at forstå hvilken status de tre prototyper jeg beskriver, har, må man først forstå i hvilken betydning jeg bruger ordet “prototype”. På dansk har ordet to betydninger: Det kan på den ene side betyde “den første, som regel fuldt funktionsdygtige udgave af et

---

^{viii} Jeg bruger betegnelsen “analytisk heuristik” om en begrebsmæssig konstruktion der understøtter udforskningen af et empirisk fænomen (jf. Scott og Marshall 2009, 307). En sådan heuristik er ikke identisk med det fænomen den beskriver, men gør det muligt at skabe ny viden om og en bedre forståelse af fænomenet.

^{ix} Jeg bruger her begrebet nøgletekster sådan som Elisabeth Hoff-Clausen definerer det i sit forslag til hvordan retoriske kritikere der studerer retorik på nettet, kan gå til arbejdet med at sammensætte og afgrænse deres artefakter, nemlig om “tekster, der i lighed med nøgleinformanter vurderes at være kilder, der i særlig grad kan belyse forskningsspørgsmålet” (Hoff-Clausen 2008, 65).

produkt som udgangspunkt for serieproduktion” og på den anden side “typisk eksempel; karakteristisk repræsentant for en kategori”.²² Når jeg bruger ordet, bruger jeg det i den sidste betydning. Når jeg betegner visse debatforløb som prototypiske, mener jeg med andre ord at der er tale om grundformer der ud fra mit teoretiske perspektiv – dvs. fortrinsvis retorisk teori om medborgerskab, agency og meningsdannelse samt medieteori om kommunikationsstrømme – repræsenterer indbegrebet af hvad der er karakteristisk ved de fænomener jeg studerer, altså tværgående debatter på danske netaviser. Således bruger jeg ordet “prototype” på en måde der minder om Max Webers begreb “idealttype”, nemlig om en “[a]nalytisk konstruktion el. tankemodel som sigter på teoretisk at klargøre og isolere betydningsfulde egenskaber ved studerede, sociale sammenhænge” (Lübcke 2004, 205). At jeg bruger “prototype” frem for “idealttype”, skyldes primært at jeg med denne sprogbrug lægger mig i forlængelse af den medieteoretiske litteratur som min afhandling bygger på. Som jeg vender tilbage til senere, bruger Klaus Bruhn Jensen eksempelvis ordet “prototypisk” når han argumenterer for at bestemte kommunikative praksisser er prototypiske i bestemte medietyper (K. B. Jensen 2012, 188).

Min brug af ordet prototypisk skal altså signalere at de tre prototyper er analytiske konstruktioner der tjener til at isolere og derigennem fremhæve centrale egenskaber ved de tværgående debatter jeg studerer, ud fra et kritisk fokus på danske netaviser som webmedier for retorisk medborgerskab. I praksis vil debatforløbene dog sjældent optræde i den rene form jeg beskriver i dette kapitel, og de vil desuden ofte være tæt forbundne og derfor svære at skelne klart fra hinanden. Som bl.a. Jens E. Kjeldsen har argumenteret for, er vor tids moderne mediesamfund generelt kendetegnet ved “en flydende og foranderlig retorisk situationalitet” hvor retoriske ytringer ofte er indlejret i flere forskellige retoriske situationer på én gang og ydermere vandrer på tværs af sådanne situationer over tid (Kjeldsen 2008, 43–45 og 51). Et indlæg fra en politiker eller en journalist der skaber debat i ét medie, kan være svar på et tidligere borgerindlæg i et andet medie og omvendt. Og tilsvarende kan en debat i ét medie der er forårsaget af en nyhedshistorie der er gået i selvsving, senere føre til indlæg fra såvel politikere som borgere i andre medier. Om man som retorisk kritiker klassificerer et debatforløb som et eksempel på hhv. den første, anden eller tredje af de prototyper jeg beskriver, vil derfor hænge nøje sammen med hvordan man afgrænser sit analysemateriale, både mht. hvilke perioder man vælger, og hvilke medier man inddrager. Hvordan jeg selv har taget højde for denne problematik i mine casestudier, vender jeg tilbage til i næste afsnit hvor jeg gør rede for hvordan prototyperne har dannet grundlag for mit overordnede forskningsdesign.

Inden da er det dog vigtigt at understrege at jeg med mine beskrivelser af de tre prototypiske debatforløb ikke forsøger at opstille en udtømmende (proto)typologi over hvilke debatter man finder på danske netaviser generelt, ej heller hvilke debatter på danske netaviser der til enhver tid er interessante at undersøge med fokus på retorisk medborgerskab specifikt. (Af samme grund vil en kritisk nærlæsning af Bilag 1 afsløre at det ikke er alle de tværgående debatter som jeg registrerede i første halvår af 2012, som mine prototyper indfanger.) De tre prototyper jeg beskriver, er betinget af mit kritiske fokus og teoretiske blik og dermed selektive; prototyperne og den afgrænsning af mit analysemateriale som de har ført med sig, er, som Hoff-Clausen skriver, en konstruktion og en del af mit analysearbejde som retorisk kritiker (Hoff-Clausen 2008, 67–68). Dog har ambitionen været at udvikle et analytisk vokabular som godt nok udspringer af tekstnære

analyser af specifikke cases, men som samtidig indfanger mere generelle karakteristika og dermed kan genanvendes ifm. andre, lignende casestudier af retorisk medborgerskab på nettet.

I forlængelse af dette er de debatforløb jeg analyserer, valgt som illustrative eksempler på de tre prototyper jeg beskriver. Det betyder at de forløb der indgår i mine cases, har en række retorisk-kommunikative træk der vil gå igen i andre, lignende forløb; de er i den forstand ikke enestående, omend det varierer hvor (a)typiske de er. Det er således sket før og det vil ske igen at brugerne på landets netaviser debatterer en politisk reform fremlagt af landets politikere (som i det første casestudie i kap. 3); og det er ligeledes sket før og det vil ske igen – om end ikke helt så ofte – at netavisernes brugere debatterer en medborgers debatindlæg så intenst at politikere og journalister ender med at blande sig (som i det andet casestudie i kap. 4). Dermed mener jeg at mine analyser af de cases jeg har valgt, kan tjene til at demonstrere prototypernes analytiske brug og potentiale ifm. undersøgelser af retorisk medborgerskab på nettet og især webmedieret kommunikation mellem borgere og elite. Prototyperne fungerer altså ikke som hypoteser som jeg forsøger at validere i mine casestudier, men i stedet som et ordnende og sensibiliserende blik på et kaotisk genstandsfelt hvis faglige værdi casestudierne skal bidrage til at illustrere.

Prototypernes funktion: Grundlaget for afhandlingens forskningsdesign

De tre prototyper går som en rød tråd gennem mine analyser af hundredvis af kommentartråde. De har haft afgørende betydning for hvilke spørgsmål jeg stiller, til hvilke cases og ud fra hvilket perspektiv. Min interesse for de prototypiske kommunikationsforløb fra hhv. elite til borgere og fra borgere til elite afspejler sig med andre ord i mit overordnede forskningsdesign. Når jeg i afhandlingens første casestudie i kap. 3 analyserer debatten om regeringens forslag til reformer af hhv. SU- og kontanthjælpssystemet i vinteren 2013, skyldes dette således min interesse for hvordan danske netaviser fungerer som webmedier for kommunikation fra top til bund i samfundets kommunikative hierarki; og når jeg i afhandlingens andet casestudie i kap. 4 analyserer den debat om studenterfattigdom som Sofie V. Jensens indlæg på politiken.dk kastede af sig i vinteren 2012, skyldes dette omvendt min interesse for hvordan netaviserne fungerer som webmedier for kommunikation fra bund til top.

Den tredje prototype – hvor journalister (over)prioriterer sensationshistorier og skandalesager bl.a. fordi netavisernes brugere i stor stil læser, deler og kommenterer dem – er jeg isoleret set mindre interesseret i. Hvad denne slags forløb angår, er jeg primært interesseret i hvordan de påvirker kommunikationsstrømmen fra top til bund og fra bund til top ifm. de to andre prototypiske debatforløb. Når jeg i kap. 3 undersøger hvordan regeringens forslag til politiske reformer blev debatteret på landets netaviser, inddrager jeg de samtidige debatter om danske unges drukferier til Prag og fund af hestekød i kød mærket som oksekød for at illustrere hvilke kommunikative vilkår debatten om reformerne også var underlagt, nemlig at netaviserne ikke kun er fora for debat, men også nyhedsmedier præget af den daglige, konstant pulserende nyhedsstrøm. En konsekvens af dette er at der kan opstå mere eller mindre tilfældige koblinger mellem forskellige debatforløb der ikke umiddelbart har noget med hinanden at gøre, fx når netavisernes brugere blander reformer og skandaler sammen og – som det vil fremgå af casestudiet i

kap. 3 – beskylder regeringen for at være en “politisk hestekødsskandale”. Hvad jeg undersøger i min analyse i kap. 3, er derfor ikke om politikere, journalister og borgere med retorik løste de(t) problem(er) som skandalerne om druk og deklarationer opbød, men derimod hvad det betød for kommunikationen mellem elite og borgere at skandalerne undertiden fungerede som forståelsesrammer og et referencepunkter i debatterne om regeringens reformer. Sagt på en anden måde fokuserer jeg på hvordan de debatter hvor brugerne kommenterer en sensationel nyhedshistorie, fungerer som retoriske vilkår (“constraints”) i andre debatter, snarere end på hvordan de løser de evt. påtrængende problemer (“exigences”) som de udspringer af (jf. Bitzer 1968).

Som jeg var inde på ovenfor, er et grundlæggende problem at de debatforløb jeg undersøger, sjældent vil matche de prototyper jeg beskriver, fuldstændig. De vil ikke optræde i så rene former, og de vil ikke være så nemme at adskille fra hinanden. De empiriske fænomeners kompleksitet undslipper med andre ord de analytiske konstruktioners stringens. I afhandlingens to casestudier har jeg taget højde for denne problematik på to måder. For det første ved at inkludere en argumentation for hvorfor jeg mener at de konkrete cases jeg har valgt, ikke desto mindre er relativt klare eksempler på de prototyper jeg beskriver i dette kapitel. I den forbindelse beskriver jeg kort den større kontekst som forløbene indgik i, og gør desuden rede for hvordan jeg har afgrænset mit materiale mht. perioder og medier. For det andet har jeg i mit forskningsdesign åbnet op for den kompleksitet der i praksis præger debatforløbene og deres indbyrdes forhold. I afhandlingens første casestudie hvor jeg analyserer en debat om en institutionel dagsorden og dens samspil med en parallel debat om en nyhedshistorie, søger jeg således at rumme kompleksiteten som den manifesterer sig i et *synkront* perspektiv. Det gør jeg ved bl.a. at undersøge hvordan flere parallelle debatforløb over en kort periode øvede indflydelse på hinanden. I afhandlingens andet casestudie hvor jeg analyserer en debat om en vernakulær dagsorden, søger jeg i forlængelse af dette at rumme kompleksiteten som den manifesterer sig i et *diakront* perspektiv. Det gør jeg ved bl.a. at undersøge hvordan et enkelt debatforløb udviklede sig over et helt år.

Tre prototypiske debatforløb

Den første prototype: Forløb hvor en institutionel dagsorden debatteres

Det første prototypiske debatforløb som jeg undersøger, er *forløb hvor brugerne af landets netaviser kommenterer en institutionel dagsorden*. Disse forløb starter generelt med at en eller flere folkevalgte landspolitikere fremsætter et politisk synspunkt eller konkret politisk forslag som formidles via Facebook og Twitter, pressemøder og debatarrangementer samt nyhedsartikler, debatindlæg og interviews i (net)aviser, tv og radio m.m. Herefter reagerer andre retorisk privilegerede debattører såsom politikere og journalister på udspillet i aviser på tryk og på nettet samt i tv og radio. Samtidig debatterer de brugere der skriver og læser kommentarer på landets netaviser, både det oprindelige synspunkt eller forslag samt de efterfølgende kommentarer fra privilegerede meningsdannere. Dette sker i diverse kommentarspor til Ritzau-telegrammer, nyhedsartikler samt debat- og blogindlæg.

Karakteristisk for disse debatforløb er at der er tale om debatter hvor samfundets politisk-kommunikative elite sætter dagsordenen, og hvor netaviserne fungerer som

platforme for at et bredere udsnit af befolkningen kan debattere denne dagsorden. Hvis man skal karakterisere forløbene som kommunikationsstrømme, kan man meget forenklet sige at debatterne udspringer af institutionel retorik hvor én eller nogle få kommunikerer til mange i traditionelle massemedier og digitale netværksmedier, fx (net)aviser, tv og radio, for herefter at udfolde sig i vernakulær retorik hvor mange kommunikerer til mange i digitale netværksmedier, fx netaviser, blogs og andre debatfora på nettet.^x Et eksempel på et sådant forløb var debatten om reformen af førtidspensionen i vinteren 2012. Da regeringen med beskæftigelsesminister Mette Frederiksen og daværende socialminister Karen Hækkerup i spidsen foreslog at afskaffe førtidspensionen til borgere under 40 år, afstedkom det – som det fremgår af Bilag 1 – debat på tværs af landets netaviser hvor brugerne havde rig mulighed for at kommentere reformen. På politiken.dk blev forslaget sat til debat under den relativt afdæmpede overskrift “Vil en reform af førtidspensionen gavne?”,²³ mens der var mere smæld i overskriften på det tilsvarende oplæg på ekstrabladet.dk: “Nu svinger Mette pisken”.²⁴

Disse debatforløb er prototypiske i den forstand at kommunikationen fra samfundets politisk-kommunikative elite til befolkningen repræsenterer en retorisk grundform i moderne repræsentative massedemokratier. Det gør den ikke blot fordi megen offentlig debat ifølge klassiske studier af agenda-setting udspringer af magthavernes kommunikation til borgerne via massemedierne (jf. Hjarvard 2012, 95; K. B. Jensen 2013, 26). Kommunikationen er også prototypisk fordi på trods af den naturlige arbejdsdeling mellem politikere og borgere i et repræsentativt massedemokrati beror styreformens legitimitet – i hvert fald ud fra et deliberativt demokratisk synspunkt – stadig bl.a. på at de valgte repræsentanter offentligt begrundet deres beslutninger og handlinger over for dem de repræsenterer, og svarer på spørgsmål og lytter til kritik (Chambers 2004, 397). Som jeg vender tilbage til, er denne form for forløb karakteriseret ved at deres initiativtagere kommunikerer fra en privilegeret position i toppen af samfundets kommunikative hierarki hvor de i udgangspunktet er sikret en vis retorisk agency i kraft af de samfundsinstitutioner de er en del af eller har særlig adgang til.

I tilgift til at være prototypiske er forløbene typiske i den forstand at de optrådte relativt ofte i den periode i foråret 2012 hvor jeg fulgte hvilke debatter der gik på tværs af danske netaviser. Kap. 3. er som sagt en retorisk kritik af et debatforløb af denne slags, nemlig debatten i vinteren 2013 om regeringens forslag om at reformere SU- og kontanthjælpssystemet.

---

^x I praksis er disse kommunikationsstrømme selvfølgelig mere komplicerede end som så. Ikke mindst inkluderer de én til én-kommunikation i hhv. den intime og den sociale privatsfære, fx i form af samtaler i hjemmet eller på arbejdspladsen. Som jeg vender tilbage til når jeg senere gør rede for afhandlingens medieteoritiske grundlag, begrænser jeg mig dog i mine casestudier i kap. 3 og 4 til at undersøge masse- og netværksmedieret én til mange- og mange til mange-kommunikation, hvorfor jeg på dette sted kun inddrager disse medietyper og kommunikative praksisser i min beskrivelse. Dette gør sig også gældende når jeg nedenfor beskriver de to andre prototypiske debatforløb som jeg har identificeret; her ser jeg ligeledes bort fra den én til én-kommunikation som givet udspiller sig omkring diverse spise- og mødeborde i den private sfære.

Den anden prototype: Forløb hvor en vernakulær dagsorden debatteres

Det andet prototypiske debatforløb som jeg undersøger, er *forløb hvor brugerne af landets netaviser kommenterer (og dermed er med til at sætte) en vernakulær dagsorden*. Disse forløb starter generelt med at en borger får publiceret et debatindlæg på en af landets netaviser, og dér får mange kommentarer med på vejen. Hvad der starter som en debat på én netavis, spredte sig imidlertid hurtigt til andre netaviser, (gruppe)blogs og forskellige andre interessefora på nettet samt trykte aviser, tv og radio. Efter kort tid er det således ikke kun brugerne på den oprindelige netavis der debatterer indlægget, men også brugere på andre netaviser, bloggere på andre netsteder og debattører på andre webfora samt politikere og journalister der skriver og taler om indlægget og den debat det afstedkommer, i artikler og interviews, debat- og blogindlæg samt tv- og radioudsendelser. I adskillige af de reaktioner og omtaler som indlægget kaster af sig, fremhæves det hvor mange gange det oprindelige indlæg er blevet læst, delt eller kommenteret på nettet. Den opmærksomhed som indlægget får i diverse netværksmedier, avler med andre ord yderligere opmærksomhed, også i de traditionelle massemedier.

Karakteristisk for disse debatforløb er at der er tale om at en borger sætter en dagsorden eller skaber debat, bl.a. takket være den opmærksomhed som den vernakulære mange til mange-kommunikation på landets netaviser kan afstedkomme. Her fungerer netaviserne som platforme for at borgere kan sætte og debattere en dagsorden, samtidig med at samfundets politisk-kommunikative elite kan udlægge debatten og selv deltage i den. Hvis man skal karakterisere disse forløb som kommunikationsstrømme, kan man meget forenklet sige at forløbene udspringer af vernakulær retorik hvor først én og siden mange kommunikerer til mange i traditionelle massemedier og digitale netværksmedier, fx aviser og især netaviser, for siden at afstedkomme institutionel retorik hvor én kommunikerer til mange i massemedier og netværksmedier, fx (net)aviser, tv og radio. Et eksempel på et sådant forløb var den debat som voldsofferet Marlene Duus skabte med kronikken "Får offeret også en chance til?" på politiken.dk i februar 2012.²⁵ I kronikken beskrev hun hvordan hun fortsat kæmpede med følgevirkningerne af et brutalt overfald nogle år forinden, mens hendes gerningsmand gik frit omkring og endda kom i lære på tv hos kokken Claus Meyer. Kronikken afstedkom en heftig debat først på Politikens netavis og siden i flere andre medier om voldsorfes retsfølelse og voldsmænds resocialisering og resulterede et halvt år senere i at regeringen gennemførte en såkaldt "offerpakke", bl.a. med henvisning til Duus.²⁶

Disse debatforløb er prototypiske i den forstand at kommunikationen fra borgerne til den politisk-kommunikative elite ideelt set også repræsenterer en retorisk grundform i moderne massedemokratier – selvom de er massemedierede og repræsentative – fordi den demokratiske styreformens legitimitet ikke kun beror på at magthaverne begrunder deres politik offentligt, men også at borgerne kan få magthaverne i tale og opnå politisk indflydelse (Chambers 2004, 397). Sammenlignet med den første prototypiske form for debatforløb er de forløb jeg her beskriver, karakteriseret ved at deres initiativtagere kommunikerer fra en mindre privilegeret position i bunden af samfundets kommunikative hierarki. Det betyder at de ikke i udgangspunktet er sikret den samme retoriske agency som den politisk-kommunikative elite fordi de ikke har den samme lette adgang til samfundets politiske institutioner og medieinstitutioner. Men selvom det er et grundvilkår at der er forskel på hvilken retorisk agency forskellige offentlige debattører som

udgangspunkt har alene i kraft af den position de kommunikerer fra, er det stadig et ideal at det er muligt at kommunikere på tværs og ikke mindst opad i hierarkiet.

Samtidig med at disse forløb kan siges at være prototypiske ud fra det teoretiske perspektiv jeg anlægger, er de atypiske i den forstand at de optrådte relativt sjældent i den periode hvor jeg fulgte de debatter der gik på tværs af landets netaviser. Som sagt er kap. 4 en retorisk kritik af et debatforløb af denne slags, nemlig den debat om studerendes fattigdom som RUC-studerende Sofie V. Jensen fik sat gang i med et debatindlæg på politiken.dk i vinteren 2012.

Den tredje prototype: Forløb hvor en sensationel nyhedshistorie debatteres

Det tredje og sidste prototypiske debatforløb som jeg undersøger, er *forløb hvor brugerne af landets netaviser kommenterer (og dermed er med til at skabe opmærksomhed omkring) en sensationel nyhedshistorie*. Disse forløb udspringer af en sensationel, konfliktfyldt eller rørende aktuel hændelse der omtales på en eller flere af landets netaviser, men bliver først til egentlige debatforløb idet den pågældende nyhedshistorie får et bemærkelsesværdigt antal brugerkommentarer med på vejen på selvsamme netaviser og dermed mere dækning i længere tid.^{xi}

Der er således tale om forløb hvor aktuelle, pludseligt opståede hændelser får stor opmærksomhed i offentligheden ikke alene fordi de lever op til de nyhedskriterier som dele af samfundets politisk-kommunikative elite og specifikt journaliststanden arbejder ud fra (jf. Kabel 2009, 381), men også fordi hændelserne afstedkommer en voldsom reaktion fra dele af befolkningen der med netaviserne som platforme debatterer dem intenst. Skal man beskrive forløbene som kommunikationsstrømme, kan man sige at der i disse tilfælde synes at opstå en selvforstærkende løkke mellem institutionel én til mange- og vernakulær mange til mange-kommunikation i masse- og netværksmedier, fx aviser og især netaviser; journalisternes nyhedsdækning avler debat mellem brugerne som avler yderligere nyhedsdækning og så fremdeles. Eksempler på sådanne debatforløb inkluderer fx debatten om hunden Balder der blev skudt efter at have strejft ind på naboens grund i foråret 2012,²⁷ og debatten om juletræet der ikke – i første omgang – blev indkøbt i en boligforening i Kokkedal i vinteren 2012;²⁸ begge hændelser resulterede i tusindvis af kommentarer på landets netaviser og heftig debat – i det første tilfælde om dyremishandling og privat ejendomsret, i det andet tilfælde om integration og nærdemokrati – og i begge tilfælde blev denne debat løbende fulgt op – og måske holdt i live – af adskillige nyhedshistorier om de respektive sager.

Disse debatforløb er prototypiske i den forstand at disse kommunikationsloops mellem dele af samfundets politisk-kommunikative elite på den ene side og dele af befolkningen på den anden illustrerer hvordan kombinationen af gamle og nye medielogikker tilsammen skaber nye grundvilkår for den offentlige debat og udøvelsen af retorisk medborgerskab. Man kan således sige at de eksemplificerer nogle af de tendenser som ifølge Jens E. Kjeldsen har afgørende betydning for hvilke vilkår retorik generelt er

---

^{xi} Af samme grund mener jeg at det er upræcist at sige at initiativet er journalisternes – hvilket ellers ville stemme fint overens med eksisterende forskning i agenda-setting som viser at den offentlige dagsorden typisk sættes af enten politikere, borgere eller medier (K. B. Jensen 2012, 161). Journalisterne bringer måske nok de nyheder der skaber debat, men det er i lige så høj brugernes reaktion der er skyld i at de tværgående debatter opstår.

underlagt i moderne medierede demokratier, nemlig fragmentering, foranderlighed og kompleksitet (Kjeldsen 2008, 43). Modsat de to foregående debatforløb udspringer denne tredje form for forløb ikke af politisk-debatterende kommunikation fra en eller flere initiativtagere i enten toppen eller bunden af samfundets kommunikative hierarki. Som beskrevet er de snarere resultatet af et selvforstærkende kommunikativt samspil mellem top og bund hvis udløsende faktor ikke kan siges at være en eller flere individers mere eller mindre intentionelle, strategiske oplæg til debat. Det giver i disse tilfælde derfor ikke mening at tale om at den pågældende dagsorden er resultatet af enten politikere, journalister eller borgere har udøvet retorisk agency i nogen traditionel forstand. En hund bliver skudt, eller et juletræ bliver droppet, og så eksploderer debatten i et forløb hvor nyhedsdækning og brugerkommentarer på landets netaviser løbende forstærker hinanden gensidigt uden at det er muligt at udpege en eller flere individer der har haft en mere eller mindre klar intention om at sætte den pågældende dagsorden – i hvert fald ikke med henblik på at fremme en bestemt politik, men måske, set ud fra journalisternes perspektiv, med henblik på at øge besøgstillene og antallet af sidevisninger på landets netaviser.

Samtidig med at forløbene er prototypiske, er de hverken typiske eller atypiske. Med dette mener jeg at de i den periode i foråret 2012 hvor jeg fulgte de tværgående debatter på landets netaviser, ikke optrådte så relativt ofte som de forløb hvor en institutionel dagsorden blev debatteret, og heller ikke så relativt sjældent som de forløb hvor det var en vernakulær dagsorden der blev sat og debatteret. I den retoriske kritik i kap. 3 inddrager jeg som sagt flere af denne slags debatforløb og viser hvordan debatterne om regeringens SU- og kontanthjælpsreformer blev "forstyrret" af sideløbende debatter om unges drukture til Prag og hestekød i frosne færdigretter.

Samfundet som kommunikativt hierarki

Til grund for mine beskrivelser i det foregående afsnit af tre prototypiske forløb for tværgående debatter på danske netaviser ligger for det første en antagelse om at samfundet kan anskues som et *kommunikativt hierarki*. Øverst i hierarkiet finder vi landspolitikere, journalister og andre offentlige debattører der er retorisk privilegerede i kraft af de samfundsinstitutioner de er en del af eller har særlig adgang til, typisk politiske institutioner som landets parlament og politiske partier eller massemedier som aviser og tv. Tilhørsforholdet til det etablerede politiske magtapparat og de traditionelle massemedier betyder at denne politisk-kommunikative *elite* nyder klare retoriske privilegier hvad angår muligheden for at ytre sig og ikke mindst at blive hørt ifm. offentlig politisk meningsdannelse. (Som jeg vender tilbage til, handler disse privilegier altså ikke så meget om elitedebattørernes retoriske *evner*, men snarere deres strukturelt betingede *muligheder* for at deltage i den offentlige debat.) Nederst i hierarkiet finder vi elitens modstykke, den politisk-kommunikative *masse*, der er det flertal af almindelige borgere som ikke nyder de samme retoriske privilegier som eliten netop fordi de ikke på samme måde er en del af eller har den samme særlige adgang til de institutioner som er med til at sikre eliten dens veletablerede taleposition. Fordi de fleste borgere kun har begrænset adgang til de magtfulde fora for politisk beslutningstagning og indflydelsesrige distributionskanaler for politisk kommunikation som eliten har adgang til, er det at få

taletid og ørenlyd i den offentlige debat privilegier som det store flertal af befolkningen ikke på samme måde kan tage for givet.

De samfundsinstitutioner jeg her henviser til, er først og fremmest de institutioner der i Jürgen Habermas' model af den offentlige sfære knytter sig til staten og den politiske offentlige sfære, herunder parlamentariske organer, politiske partier og pressen (K. B. Jensen 2012, 17; K. B. Jensen 2013, 168). Sekundært kan der være tale om at visse debattørers tilhørsforhold til de institutioner der i den samme model knytter sig til hhv. den kulturelle offentlige sfære og socialsfæren, fx universiteter, forlag og virksomheder, giver dem privilegeret adgang til førstnævnte institutioner. Disse debattører vil ud fra det perspektiv jeg anlægger, således også høre til i toppen af hierarkiet. Professorer, forfattere og erhvervsledere er eksempler på offentlige debattører der ligesom politikere og journalister ofte er retorisk privilegeret i samfundsdebatten. Fælles for de debattører jeg her betegner som retorisk privilegerede, er altså at de er privilegerede i kraft af de samfundsinstitutioner de pga. deres professionelle virke har særlig adgang til, og de veletablerede positioner de som følge af dette kommunikerer fra.

Inden jeg går videre, er det nødvendigt at knytte en kommentar til min brug af betegnelserne "elite" og "masse". Med de to betegnelser har jeg ikke til hensigt at signalere at eliten nødvendigvis kommunikerer bedre end massen, at den udbytter og undertrykker massen, eller at massen er én homogen og letpåvirkelig gruppe som eliten manipulerer. Hensigten er med andre ord hverken at lede tankerne i retning af Walter Lippmannsk elitedyrkelse (jf. Hauser 1999, 25, 27 og 82–83), marxistisk klassekamp eller fascistisk propaganda. Hvad jeg derimod har til hensigt at signalere, er først og fremmest hvilken skala den debat jeg undersøger, foregår på, nemlig på et nationalt niveau hvor de centrale aktører er landspolitikere, journalister på de store dagblade og den, ideelt set, brede befolkning. Det er med andre ord offentlig, medieret debat i et nationalt repræsentativt *massedemokrati* jeg fokuserer på. På dette niveau giver det ifølge politologen Simone Chambers ikke alene mening at skelne mellem en politisk-kommunikativ elite og masse; hun mener også at man bør betragte det som et nødvendigt grundvilkår at kommunikationen mellem samfundets magtelite og befolkning her er asymmetrisk og medieret, og at der således eksisterer den type kommunikative hierarkier som jeg har beskrevet ovenfor (Chambers 2004, 400 og 410; Chambers 2009, 323–324, 329–332 og 339). At holde fast i et ideal om at debattørers samfundsposition bør være irrelevant for deres deltagelse i den offentlige debat, er i hendes øjne problematisk hvis man som forsker ønsker at forstå og forbedre den offentlige debat i moderne demokratier. Som hun skriver: "[O]ur public sphere is dominated by asymmetrical mediated communication. This is a fact about mass democracy. If theories of deliberative democracy assume that all such public exchanges are "bad," they limit themselves and risk becoming overly utopian and irrelevant to the real workings of large modern democracies." (Chambers 2004, 400)

En anden grund til at jeg bruger de to betegnelser er at jeg ønsker at integrere en af de centrale indsigter fra de seneste års forskning i digitalt medborgerskab i afhandlingens gennemgående terminologi. Som jeg vender tilbage til om lidt, fremhæver adskillige nyere samfundsvidenskabelige studier at politisk-debatterende kommunikation på nettet er præget af særdeles stærke kommunikative hierarkier hvor en lille elite løber med al opmærksomheden, mens det store flertal måske nok kan ytre sig, men sjældent bliver

hørt. Betegnelserne "elite" og "masse" tjener således til at minde om at der også på nettet er forskel på folk. I tråd med Chambers og flere af de øvrige teoretikere jeg trækker på i afhandlingen, mener jeg ikke at der nødvendigvis er noget galt med at det forholder sig sådan. Men når man som jeg interesserer sig for sammenhængen mellem offentlige debattørers retorik og deres politiske indflydelse, er det vigtigt at huske på.

At opdele befolkningen i elite og masse, dvs. i mere eller mindre privilegerede grupper ud fra hvem de er, hvad de har, og hvad de ved, er langt fra nogen ny måde at opfatte samfundet på. Det har været en enkel, men udbredt måde at forstå sociale og kulturelle hierarkier – det man inden for sociologien betegner samfundsmæssig stratifikation – i hvert fald siden antikken (Ingraham 2013, 2). Som Chris Ingraham skriver i artiklen "Talking (About) the Elite and Mass: Vernacular Rhetoric and Discursive Status" fra 2013, kan man bl.a. spore denne tankegang tilbage til Aristoteles:

"In the *Politics*, Aristotle observes that the free population of a polis can be divided into two groups: the mass of ordinary citizens (*demos*) and the elite (*gnorimoi*). In this division, most people belong to the mass; they are "ordinary" and differentiated from the elite precisely for that reason, that is, for their nondistinction, for their ordinariness. The elite, meanwhile, are extraordinary; they are accordingly rare, and because rare, more special. It's not a big leap to conclude that a division of this sort makes a status judgment that is implicit in its very formulation. To speak about an elite necessarily entails gesturing toward its corollary, a mass, because an elite is defined precisely by its superiority to the mass: by being, having, or knowing what the masses cannot. The same gesturing cannot be said of the mass because the mass can exist prior to and without an elite ever being imagined." (Ingraham 2013, 4)

I forlængelse af dette gør Ingraham rede for hvordan Aristoteles beskriver at grænsedragningen mellem elite og masse fx kan ske på baggrund af slægt, rigdom og uddannelse, kriterier som ifølge Ingraham også er relevante i dag (Ingraham 2013, 4). Som jeg allerede har været inde på i kap. 1, bekræfter forskning i digitalt medborgerskab at disse kriterier rigtignok fortsat har betydning for borgeres position i samfundet og deres mulighed for at engagere sig politisk, også specifikt når det gælder debat på nettet. En af de centrale pointer i denne, fortrinsvis samfundsvidenskabelige, litteratur er som sagt at faktorer som social baggrund, indtægt og uddannelsesniveau mv. betinger borgeres mulighed for at deltage i debatten online og ikke mindst blive hørt (Mossberger, Tolbert, og McNeal 2007, 8; Hindman 2009, 133; Neuman, Bimber, og Hindman 2011, 25 og 27; Gustafsson 2013, 19–20). Trods forhåbninger om det modsatte er politiske debattører altså også på nettet rangordnet i samfundsmæssige hierarkier af den slags Ingraham beskriver med henvisning til Aristoteles.

Et af de centrale studier der underbygger dette, er Matthew Hindmans bog *The Myth of Digital Democracy* fra 2009. Her argumenterer han for at det er en udbredt myte både i den hidtidige forskning på området og i offentligheden i øvrigt at nettet vil demokratisere politik, og mere specifikt at "the technology will amplify the political voice of ordinary

citizens" (Hindman 2009, 6). Denne myte tilbageviser han på baggrund af omfattende kvantitative studier af link- og søgelogikker samt brugertrafik på nettet:

"[W]hen we consider direct political speech – the ability of ordinary citizens to have their views considered by their peers and political elites – the facts bear little resemblance to the myths that continue to shape both public discussion and scholarly debate. While it is true that citizens face few formal barriers to posting their views online, this is openness in the most trivial sense. From the perspective of mass politics, we care most not about who posts but about who gets read – and there are plenty of formal and informal barriers that hinder ordinary citizens' ability to reach an audience. Most online content receives no links, attracts no eyeballs, and has minimal political relevance. Again and again, this study finds powerful hierarchies shaping a medium that continues to be celebrated for its openness. This hierarchy is structural, woven into the hyperlinks that make up the Web; it is economic, in the dominance of companies like Google, Yahoo! and Microsoft; and it is social, in the small group of white, highly educated, male professionals who are vastly overrepresented in online opinion." (Hindman 2009, 18–19)

Ikke alene er politisk-debatterende kommunikation på nettet præget af de samme hierarkier som præger den slags kommunikation i massemedier som aviser og tv; ifølge Hindman er hierarkierne endnu stærkere online i den forstand at den elite der rent faktisk bliver læst og hørt, er endnu mere eksklusiv end den elite der bliver læst og hørt offline (Hindman 2009, 133). Fx er de politiske bloggere der i USA får mest opmærksomhed på nettet, bedre uddannet, oftere mænd og oftere hvide end flertallet af befolkningen – og især hvad angår uddannelse, er de endda mere elitære end den elite der dominerer i de traditionelle massemedier (Hindman 2009, 117, 121, 123 og 133). Slægt, rigdom og uddannelse kunne udmærke på torvet på Aristoteles' tid, og det fortsætter det altså med at kunne på nettet i dag.

I den eksisterende forskningslitteratur om medborgerskab og politisk debat på nettet er der kort sagt belæg at hente for at det også ifht. dette genstandsfelt giver mening at betragte samfundet som et kommunikativt hierarki og i den forbindelse skelne mellem en lille elite der har nemt ved at komme til orde og blive hørt, og et stort flertal der har langt sværere ved det. Når politologer og medie- og kommunikationsforskere har anlagt et sådant perspektiv, har de – som jeg netop har gjort rede for – fx taget udgangspunkt i socio-økonomiske forskelle eller – som jeg vender tilbage til – forskelle i politisk magt. Til forskel fra dette beror min hierarkisering og grænsedragning mellem elite og masse i stedet på *institutionaliserede forskelle i retorisk agency*. Disse forskellige principper for hierarkisering er uden tvivl beslægtet og samvarierer givetvis også; men fordi de udspringer af forskellige fagtraditioner med hver deres teoretiske perspektiver og metodiske tilgange, vil de resultere i forskellige analyser. Med den retorisk funderede begrebsdannelse og de retoriske kritikker jeg præsenterer i denne afhandling, bidrager jeg med ny viden om hvordan det på et konkret tekstplan kommer til udtryk i politisk-debatterende retorik på danske netaviser at disse webmedier (ikke) understøtter kommunikation på tværs af samfundets kommunikative skel.

Et hierarki baseret på institutionaliserede forskelle i retorisk agency

Begrebet *retorisk agency*^{xii} og den retorikfaglige diskussion det har afstedkommet, handler om hvordan man skal opfatte forholdet mellem retor og omstændigheder, subjekt og struktur når man ønsker at forstå hvordan mennesker handler retorisk og med ord sætter spor i verden. Som Christine Isager har påpeget, kan begrebet være “vanskeligt at bruge analytisk, fordi det refererer til selve den dynamik, kvalitet eller evne, der får ord til at virke i verden eller gør retorik til meningsfuld handling.” (Isager 2009, 270) Ikke desto mindre mener jeg at jeg med dette begreb kan præcisere hvad der nærmere bestemt karakteriserer de retoriske privilegier som i min begrebsdannelse adskiller samfundets politisk-kommunikative elite af bl.a. politikere og journalister fra det store flertal af mindre privilegerede borgere.

I en nyere artikel om emnet argumenterer Joshua Gunn og Dana L. Cloud for at der efter to årtiers diskussion blandt retorikere eksisterer i hvert fald tre udlægninger af retorisk agency, nemlig hhv. en kritisk posthumanistisk der vægter strukturen, en konservativ humanistisk der vægter subjektet, og endelig en pragmatisk dialektisk der lægger vægt på samspillet mellem de to (Gunn og Cloud 2010, 52–57). I denne afhandling følger jeg Gunn og Clouds anbefaling – som man lidt drillende kan sige har karakter af et Guldlok-argument, hvor én mulighed fremstår ideel i lyset af to alternativens åbenlyse mangler (Villadsen 2004, 12) – og trækker på den dialektiske position (Gunn og Cloud 2010, 71). Med dette valg lægger jeg mig i forlængelse af en række nyere danske retoriske kritikker der alle har retorisk agency som det begrebsmæssige omdrejningspunkt, og som explicit eller implicit trækker på netop denne udlægning af begrebets betydning (Villadsen 2008b, 27; Isager 2009, 271–272; Berg og Juul Christiansen 2010, 10–11; Hoff-Clausen 2013, 429).

Når jeg ovenfor har brugt begrebet retorisk agency til at identificere tre prototypiske debatforløb på danske netaviser, har mit udgangspunkt således været at det henviser til samspillet mellem retors *evne* til at handle retorisk i verden ved at koble intention og strategi og herigennem øve indflydelse på sine omgivelser og så på den anden side hans eller hendes *mulighed* for at gøre det i kraft af eller måske oftere på trods af de strukturer, ikke mindst institutionelle, som han eller hun er indlejret i.^{xiii} Denne opfattelse

---

^{xii} Som Elisabeth Hoff-Clausen, Christine Isager og Lisa Storm Villadsen er inde på i deres artikel om retorisk agency, har det engelske ord “agency” flere danske oversættelser (Hoff-Clausen, Isager, og Villadsen 2005, 57). Denne flertydighed gælder ifølge forfatterne også selve begrebets betydning, og det vil derfor afhænge af sammenhængen hvilken oversættelse der er mest passende. På den ene side refererer begrebet til de “instrumentelle aspekter af retorikken”, og i nogle tilfælde vil det derfor give mest mening at oversætte “agency” med “handlekraft” eller “handleevne” (Hoff-Clausen, Isager, og Villadsen 2005, 57). På den anden side henviser begrebet også til “de omstændigheder, som retoren både konstituerer og konstitueres af som taler”, og i andre tilfælde vil det derfor give mere mening at oversætte “agency” med “talerposition” eller “handlemulighed” (Hoff-Clausen, Isager, og Villadsen 2005, 57). Det er netop denne tosidede betydning af begrebet jeg har i tankerne når jeg lader såkaldte institutionaliserede forskelle i retorisk agency være det kriterium som ligger til grund for min kategorisering af debatterne på danske netaviser. Jeg har derfor bevidst valgt at bruge det dobbelttydige engelske ord “agency” frem for fx de danske ord “handlekraft” eller “handlemulighed” – selvom det i en dansksproget tekst som min, indrømmet, ikke er elegant. Denne sprogbrug går igen i flere af de retorikfaglige artikler om emnet der er blevet udgivet på dansk inden for de seneste år (Hoff-Clausen, Isager, og Villadsen 2005; Berg og Juul Christiansen 2010; Hoff-Clausen 2010).

^{xiii} At jeg antager at retorisk agency henviser til dette samspil, betyder ikke at jeg dermed antager at retor eller omstændigheder er statiske, på forhånd givne fænomener der i sig selv er uafhængige af retorik. Således

baserer jeg især på hvordan Elisabeth Hoff-Clausen, Christine Isager og Lisa Storm Villadsen opsummerer betydningen af retorisk agency i hvad der i en skandinavisk sammenhæng var en tidlig introduktion til begrebet: "Generelt sætter *agency* altså fokus på den konstellation af individuelle og strukturelle faktorer, der i vekselvirkningen mellem den agerende taler og de situationelle forhold har relevans for retorisk betydningsdannelse og påvirkning." (Hoff-Clausen, Isager, og Villadsen 2005, 57)^{xiv} En sådan udlægning af begrebet går igen i dele af den engelsksprogede litteratur om emnet. Således argumenterer fx Cheryl Geisler i en tidlig statusrapport om den amerikanske diskussion af begrebet for at undersøgelser af retorisk agency både må inddrage en retors retoriske færdigheder ("skills") og så de vilkår ("conditions") som han eller hun handler under (Geisler 2004, 13–14).

I forlængelse af dette har de institutionaliserede forskelle i retorisk agency som jeg taler om ovenfor, især at gøre med offentlige debattørers *strukturelt betingede muligheder* for at ytre sig i offentligheden, blive hørt og opnå indflydelse og i mindre grad med deres individuelt betingede evner til at gøre det. Det der er forskel på, er med andre ord hvilken retorisk udgangsposition forskellige offentlige debattører kommunikerer fra alene i kraft af deres institutionelle tilhørsforhold eller mangel på samme. De debattører jeg betegner som retorisk privilegerede, fx politikere og journalister, har via de institutioner de er en del af, adgang til viden, magt og medier der gør at de sammenlignet med de debattører jeg betegner som mindre retorisk privilegerede, typisk almindelige borgere, har særlige forudsætninger for at gøre sig gældende i den offentlige debat – i hvert fald når det gælder politiske spørgsmål. Dette er ikke ensbetydende med at politikere og journalister er sikret retorisk handlekraft, ej heller at borgere er uden retorisk handlekraft; men en

---

anlægger jeg ikke et essentialistisk syn på retor hvor jeg betragter denne som et fuldt autonomt, (selv)bevidst subjekt der er uafhængigt af sine strukturelle omstændigheder, fx sproglige og institutionelle; omvendt anlægger jeg heller ikke et deterministisk materialistisk syn på omstændighederne hvor jeg betragter disse som objektivt identificerbare, uafhængige af retors fortolkning og derfor entydige i deres påvirkning af ham eller hende. Tværtimod indebærer den dialektiske position jeg her beskriver, at jeg anser retor og omstændigheder for at være to gensidigt forbundne og afhængige størrelser der på én gang konstitueres af og konstituerer hinanden. Principielt mener jeg således at det i visse tilfælde kan være relevant at overveje hvordan retor ikke blot skaber retoriske resultater, men også selv er resultatet af retorik (Lundberg og Gunn 2005, 90), fx i kraft af konstitutiv retorik (Charland 1987; Gunn og Cloud 2010, 55). Samtidig mener jeg at det kan være relevant at reflektere over hvordan de omstændigheder som retor kommunikerer under, ikke kun beror på situationens mere eller mindre objektive vilkår, men også retors subjektive fortolkning af samme (Kjeldsen 2008, 47 og 50).

^{xiv} I deres oversigtsartikel henviser Gunn og Cloud til en retorisk kritik af Lisa Storm Villadsen hvor hun parafraserer netop denne udlægning af retorisk agency (Villadsen 2008b, 27). I forlængelse af dette kritiserer de to amerikanere Villadsen for at ville rehabilitere den humanistiske tradition ved simpelthen at ignorere den posthumanistiske kritik (Gunn og Cloud 2010, 56); altså klassificerer de hende som hvad jeg her har betegnet konservativ humanist. I lyset af dette kan det umiddelbart synes selvmodsigende at jeg bekender mig til Gunn og Clouds dialektiske position, samtidig med at jeg trækker på det samme teoretiske grundlag som Villadsen gør i den artikel af hende som Gunn og Cloud kritiserer. Jeg mener imidlertid at Gunn og Cloud fejllæser Villadsen. Villadsen kritiserer rigtignok den kritiske posthumanistiske – og specifikt Lundberg og Gunns (Lundberg og Gunn 2005) – udlægning af retorisk agency, bl.a. fordi hun mener at den er (for) vanskelig at bruge i en pædagogisk sammenhæng (Villadsen 2008b, 28–29). Men dét er i mine øjne ikke ensbetydende med at hun dermed undsiger den dialektiske mellemposition og positionerer sig som konservativ humanist. Tværtimod mener jeg at den dansksprogede artikel om retorisk agency som jeg citerer her (dvs. Hoff-Clausen, Isager, og Villadsen 2005), og som Villadsen altså er medforfatter på og selv henviser til i sin engelsksprogede kritik, tydeligvis repræsenterer en dialektisk forståelse af begrebet.

grundantagelse i mit projekt er at i kraft af de institutioner de har i ryggen, har fx politikere og journalister generelt nemmere ved at starte og præge den type tværgående debatter jeg studerer, end de fleste almindelige borgere har.^{xv}

Jeg har allerede antydnet hvordan jeg forholder mig normativt til dette institutionaliserede asymmetriske forhold, og vender tilbage til det i min diskussion af institutionel og vernakulær retorik. Som sagt betragter jeg det som et grundvilkår i et massemedieret, repræsentativt demokrati. I mine øjne er der tale om en logisk følgevirkning af politisk repræsentation, hvorfor der som udgangspunkt intet odiøst eller negativt er i asymmetriens eksistens. Set ud fra et kritisk fokus på retorisk medborgerskab bliver asymmetrien dog problematisk hvis den bliver så fastlåst at det i praksis er umuligt for almindelige borgere at blive hørt og forstået når de vælger at deltage i den offentlige debat.

Dikotomiens begrænsninger: Nuancer og niveauer der mangler

Når jeg ovenfor har beskrevet samfundet som et kommunikativt hierarki med en top og en bund, er der selvfølgelig på flere måder tale om en grov forenkling. For det første er der inden for både den top og den bund jeg beskriver, i praksis store forskelle på hvor retorisk privilegerede forskellige offentlige debattører er til trods for at de ud fra det perspektiv jeg anlægger, hører til på det samme niveau i hierarkiet. I toppen er der blandt landspolitikere fx forskel på om man er minister, politisk ordfører eller menigt folketingsmedlem, mens der blandt journalister på de store landsdækkende dagblade fx er forskel på om man har politik og debat som arbejdsområde, eller om man er redaktør eller ej. I bunden er der blandt almindelig borgere ligeledes forskel på hvilken position man som udgangspunkt kommunikerer fra, fx på grund af ens job, ens retoriske kompetencer og ens politiske erfaringer i øvrigt. At det dikotomiske hierarki jeg opstiller, slører denne slags forskelle, mener jeg dog ikke udgør noget stort problem ifht. mine casestudier. Hvis det var kommunikationen inden for *enten* toppen *eller* bunden jeg undersøgte, havde sådanne nuancer været afgørende; men fordi jeg undersøger kommunikationen *mellem* de to niveauer, har disse forskelle ikke helt så stor betydning. At der er forskel på hvor retorisk privilegerede elitedebattørerne i hierarkiets top er, ændrer ikke på at de generelt er mere privilegerede end de borgere der kommunikerer fra hierarkiets bund. Tilsvarende ændrer det forhold at nogle borgere er mere retorisk privilegerede end andre, ikke på at de brugere der skriver og læser kommentarer på landets netaviser, generelt har sværere ved at komme til orde i den offentlige debat end de politikere og journalister der står som afsendere på flertallet af de artikler og debatindlæg som brugerne kommenterer.

En anden begrænsning ved den dikotomi jeg opstiller, er at man kan argumentere for at nogle politiske aktører der tager del i den offentlige debat, kommunikerer fra flere forskellige positioner mellem den top og den bund jeg har beskrevet. Hvis man ydermere

---

^{xv} Med denne antagelse bygger jeg videre på et af de få tidligere studier af hvordan journalister ramme- og igangsætter brugerinddragelse på danske netaviser, nemlig Christine Isagers retoriske kritik af Berlingske Tidendes prisbelønnede journalistiske projekt *Forbrydelsen* fra 2008 (Isager 2009, 269). I Isagers kritik er et af de centrale omdrejningspunkter i mine øjne netop hvad jeg i mit studie betegner som institutionaliserede forskelle i retorisk agency. Således argumenterer Isager fx for at journalisterne kommunikerede fra en "gunstig(...) taleposition", mens brugerne var "journalisternes retorisk set svagere stillede medborgere" (Isager 2009, 287).

inkluderer aktører der ikke tager del i den offentlige debat, eller som ikke er politisk aktive på nogen måder, kan man desuden argumentere for at de befinder sig på flere niveauer under den bund jeg har beskrevet. Således er både den niveaudeling og den grænsedragning mellem top og bund som mit hierarki bygger på, relativ. Dette illustrerer flere nyere studier af digitalt medborgerskab hvor forfatterne – som jeg allerede har været inde på – anskuer samfundet som et politisk magthierarki.

Et eksempel er medie- og kommunikationsforskeren Maria Bakardjievas studier af hvordan webmedier som netaviser, blogs og sociale netværkstjenester understøtter at almindelige mennesker kan udøve medborgerskab som en del af deres hverdagsliv (Bakardjieva 2009; Bakardjieva 2012). Inspireret af sociologen Ulrich Beck tager hun udgangspunkt i en medborgerskabsmodel der indeholder tre niveauer for politisk deltagelse, nemlig formel institutionel politik, subpolitik og subaktivisme (Bakardjieva 2009, 96; Bakardjieva 2012, 1358). På de to første niveauer finder vi, som Beck har gjort rede for, for det første politik i forstanden traditionelle politiske institutioner, politiske programmer og politiske magtkonflikter og for det andet politik i forstanden organiserede og offentlige aktiviteter i civilsamfundet af aktører uden for det etablerede magtapparat og system af politikere og virksomheder (Bakardjieva 2009, 94–95; Bakardjieva 2012, 1358). På det tredje niveau, som Bakardjieva føjer til Becks oprindelige to, finder vi politik som det kommer til udtryk i de fleste menneskers hverdag i privatsfæren, nemlig som “small-scale, often individual decisions and actions that have either a political or ethical frame of reference (or both) and remain submerged in everyday life.” (Bakardjieva 2009, 96) Sammenholdt med min beskrivelse af samfundet som kommunikativt hierarki indeholder Bakardjievas videreudvikling af Becks tænkning altså et bud på et niveau mellem den top og bund jeg opererer med. På et sådant mellemniveau finder man ifølge hende fx mere eller mindre veletablerede NGO’er, interesseorganisationer og aktivistgrupper der på den ene side befinder sig uden for det formelle politiske system og derfor ikke har den samme adgang til information, magt og medier som politikere og journalister, men som på den anden side er mere formelt organiserede og politisk aktive i offentligheden end fx flertallet af de borgere der læser eller skriver kommentarer på landets netaviser (Bakardjieva 2009, 94–95; Bakardjieva 2012, 1358). Hvordan webmedier understøtter aktiviteter på et sådant subpolitisk niveau, er i en dansk kontekst bl.a. blevet undersøgt i nyere studier af hvordan aktivister på den yderste venstrefløj brugte fx Facebook og YouTube ifm. kampen om Ungdomshuset (Askanius og Gustafsson 2010) og klimakonferencen COP15 (Askanius og Uldam 2011). Selvom jeg i mine casestudier fastholder det hierarki og den dikotomi jeg har beskrevet ovenfor, tjener Bakardjievas studier bl.a. til at minde om at skal borgere der kommunikerer fra et subaktivistisk niveau, trænge igennem til samfundets politiske elite, kræver det ofte at de allierer sig med de organisationer og aktivister der befinder sig på et subpolitisk niveau, og drager nytte af disse mere erfarne aktørers viden, lederskab og organisering (Bakardjieva 2012, 1367).

Et andet eksempel på nyere forskning i digitalt medborgerskab der kan være med til at nuancere min beskrivelse af samfundet som kommunikativt hierarki, er politologen Nils Gustafssons studier af hvordan sociale netværkstjenester som fx Facebook understøtter politisk deltagelse og derigennem demokratisk inklusion (Gustafsson 2013). Inspireret af Robert Putnam skelner Gustafsson mellem seks forskellige niveauer af politisk magt: På de

to øverste niveauer placerer han formelle beslutningstagere og privilegerede meningsdannere; på de tre midterste niveauer placerer han borgere der er politisk aktive, borgere der interesserer sig for politik men sjældent er særligt aktive, og vælgere der kun gør brug af deres stemmeret; og på det nederste niveau placerer han borgere der ikke deltager på nogen af de nævnte måder (Gustafsson 2010, 10–11; Gustafsson og Breindl 2010, 197–198). Af disse seks niveauer er især de to nederste interessante ifht. min hierarkiske opstilling. Fordi Gustafsson inkluderer borgere der hverken som skribenter eller læsere tager del i den offentlige debat – fx fordi de nøjes med at stemme, eller fordi de slet ikke er politisk engagerede – indeholder hans hierarki indtil flere niveauer under bunden i det hierarki jeg har beskrevet. Ikke alene det; ifølge ham udgør disse borgere det store flertal af befolkningen (Gustafsson 2010, 11; Gustafsson og Breindl 2010, 198). Helt så sort ser det dog ikke ud i Danmark. Både blandt danskerne generelt og specifikt blandt danske netbrugere er interessen for politik og tilliden til det politiske system stor sammenlignet med borgerne i andre lande (J. L. Jensen 2011, 6). Men det ændrer ikke på at langt fra alle danskere er online, og at det blandt dem der er, ikke er alle der bruger nettet til at opsøge politisk information, og slet ikke er alle der deltager i debatter på landets netaviser. Således tjener Gustafssons hierarki til at minde om at det hierarki jeg opstiller, ikke beskriver hele det danske samfund, men den kommunikationskonstellation som præger den offentlige debat i medierne. Mit hierarki rangordner først og fremmest de kommunikatører der i bred forstand tager del i denne debat, hvad enten det er politikere, journalister eller borgere der skriver og læser artikler, debatindlæg og kommentarer.

Journalisters forskellige roller og privilegier

Det er dog især på ét punkt vigtigt at nuancere min beskrivelse af samfundet som et kommunikativt hierarki. I det hierarki jeg har beskrevet ovenfor, tjener nyhedsmedierne flere forskellige funktioner, og de journalister der er ansat ved dem, udfylder således flere forskellige roller.

Indtil nu har jeg primært antydnet én af disse roller: Journalister optræder selv som debattører i den offentlige debat (jf. Hjarvard 2012, 98–99), ikke mindst på nettet hvor redaktører og kommentatorer har deres egne blogs på flere af landets netaviser. Med udgangspunkt i den klassiske distinktion mellem “news” og “views” (Bro 2006, 64) kan man sige at journalister ikke blot formidler nyheder og andres holdninger; i ledere, kommentarer og blogindlæg giver de også udtryk for deres egne holdninger. I den forstand giver det mening som jeg har gjort ovenfor, at anskue politikere og journalister som repræsentanter for den samme politisk-kommunikative elite. Ligesom mange politikere indtager mange journalister sammenlignet med almindelige borgere en privilegeret position hvad angår at udtrykke deres holdninger i offentligheden via masse- og netværksmedier. (Dette gælder selvklart ikke alle journalister; de journalister jeg her har i tankerne, er først og fremmest kommentatorer, redaktører og andre journalister på de landsdækkende dagblade der fra tid til anden tager del i den offentlig debat.)

Rollen som debattører er imidlertid kun én af de roller som journalister udfylder. Ved at tage udgangspunkt i de to modsætningspar repræsentativ vs. deliberativ og passiv vs. aktiv identificerer Peter Bro således fire idealtypiske roller som journalister kan have i massemedierede repræsentative demokratier (Bro 2006, 68–70). De fire roller har jeg opsummeret i Tabel 2 nedenfor. Med udgangspunkt i Bros sondringer er det ikke kun

muligt at præcisere hvorfor journalister er privilegerede som offentlige debattører, men også hvordan de ydermere indtager en privilegeret rolle som debattens ordstyrere.

	Repræsentativ	Deliberativ
<i>Passiv</i>	Journalisterne identificerer samfundsmæssige problemer, men overlader det til politikere og borgere at løse dem.	Journalisterne faciliterer samfundsdebat. De ser debatten som et mål i sig selv uden at forvente konkrete konklusioner eller resultater.
<i>Aktiv</i>	Journalisterne identificerer samfundsmæssige problemer og afkræver politikere og andre beslutningstagere konkrete bud på og planer for løsninger.	Journalisterne faciliterer samfundsdebat. De betragter debatten som et middel til problemløsning og opfordrer derfor borgerne til at handle på baggrund af den.

Tabel 2: Fire idealtypiske roller som journalister indtager i nutidens nyhedsformidling (Bro 2006, 68–70). I min afhandling som handler om debat og ikke nyhedsformidling på danske netaviser, er de to repræsentative roller især interessante fordi de forklarer hvorfor nogle journalister er privilegerede som debattører, mens de to deliberative roller er interessante fordi de nuancerer hvordan journalister fungerer som ordstyrere i debatten.

Både i de repræsentative og de deliberative roller kommunikerer journalister fra en privilegeret position. I de repræsentative roller indtager de en privilegeret position idet de i kraft af deres *profession* som nyhedsformidlere (Bro 2009, 382) har særlig adgang til de politiske magthavere og dermed større indblik i de politiske beslutningsprocesser end de fleste borgere. Frem for at anskue politikere og journalister som én politisk-kommunikativ elite giver det dog i disse tilfælde mere mening at anskue dem som to antagonistiske eliter. Uanset at det varierer hvor passivt eller aktivt journalister forholder sig til at stille den politiske elite til ansvar for konkrete løsninger på samfundets problemer, er det ideelt set deres opgave at holde kritisk øje med dens gøren og laden – jf. Bros brug af de metaforiske betegnelser “vagthund” og “jagthund” om de to repræsentative roller (Bro 2006, 69). Den vigtigste pointe i denne sammenhæng er imidlertid at fordi journalister udfylder disse roller som nyhedsformidlere, kommunikerer de fra en privilegeret position når de går fra at formidle news til at formulere views. At nogle journalister er retorisk privilegerede som debattører, skyldes nemlig ikke kun at de har nemmere ved at få udbredt deres synspunkter; det skyldes også at de – i hvert fald i nogle tilfælde – i kraft af deres profession har særlig indsigt i politiske forslags baggrund og forslagsstillernes bevæggrunde. Derfor nyder fx kommentatorer og redaktører en naturlig opmærksomhed i offentligheden som de fleste borgere ikke gør.

I de deliberative roller indtager journalister ligeledes en privilegeret position, men snarere som facilitatorer af andres kommunikation end som kommunikatører med en egen dagsorden. Ideelt set udgør de her et afgørende mellemlid i kommunikationen mellem samfundets politiske elite og den brede befolkning. I kraft af deres privilegerede adgang til nyhedsmedierne som *platforme* for offentlig debat (Bro 2009, 382) har journalister ikke alene indflydelse på hvad der sættes til debat, og hvilke indlæg der bringes, men også hvordan debatten og herunder den offentlige opinion bør fortolkes. Som det vil fremgå af mine casestudier, ikke mindst det andet casestudie i kap. 4, er dette sidste privilegium – altså retten til at udlægge og fortolke den offentlige debat og opinion – særdeles centralt ifm. den til tider kaotiske og uoverskuelige mange til mange-kommunikation i netavisernes kommentarspor. I en vis forstand indtager journalister her en privilegeret position som internetdebattens svar på de mænd der i antikkens Athen

havde til opgave at skønne om der var flertal eller ej for et givet forslag, når tusindvis af borgere var forsamlet på folkeforsamlingen (ekklesía) og der afgav deres stemme ved håndsoprækning (M. H. Hansen 2005, 11). Som mine casestudier vil dokumentere, er det dog forbundet med langt større usikkerhed at aflæse folkestemningen online på baggrund af et hav af kommentarer end det dengang var at afgøre afstemninger offline på baggrund af et hav af hænder (jf. M. H. Hansen 2005, 156–157).

Spørger man journalisterne selv, bekræfter de at webmedier som de netaviser jeg undersøger, har afgørende betydning for at de kan udfylde både deres repræsentative og deliberative roller. I et nyere studie hvor forskerne bl.a. har interviewet journalister og redaktører der arbejder med at facilitere brugerdebat på amerikanske nyhedssites, fremgår det således at det ikke alene er en del af journalisternes faglige selvopfattelse at de bør understøtte deres brugeres retoriske medborgerskab, men også at de anser interaktive tiltag som fx kommentarspor for at være vigtige redskaber i det arbejde:

“Whether news organizations justify their work by attempting to speak for the public or by allowing the public to speak through them directly, interactive web tools that allow audiences to talk immediately to – and sometimes through – a news organization online, are increasingly important. (...) [M]ost journalists see the[se web tools] as serving a democratic function and as fitting nicely into the journalistic mission to provide a forum for civic discourse.” (Braun og Gillespie 2011, 386)

I tråd med dette er en grundantagelse i denne afhandling at fordi netaviserne er en del af nyhedsmedierne som samfundsinstitution, bør de ideelt set fungere som en del af en større samfundsmæssig infrastruktur for kommunikation mellem samfundets magthavere og dets borgere. (Dette jeg vender tilbage til når jeg senere i dette kapitel gør rede for den medieteori som jeg trækker på.) I den forbindelse er det dog vigtigt at huske på at netaviserne samtidig knytter sig til store medieorganisationer som fx JP/Politikens Hus A/S og A/S Dagbladet Information, hvilket betyder at de både opererer efter journalistiske og kommercielle logikker. Med udgangspunkt i Stig Hjarvards oversigt over hvordan danske medier historisk har udviklet sig som institutioner, kan man sige at de medier jeg undersøger, på én gang er repræsentative kulturinstitutioner der ideelt set bør fungere som en kanal mellem samfundets politisk-kommunikative elite og dets borgere, og på den anden side servicerende medieinstitutioner der fungerer som en kontaktflade mellem medierne og deres publikum (Hjarvard 1999, 40; K. B. Jensen 2013, 172–173). Som mine analyser vil bekræfte, er disse to roller og deres tilhørende logikker ikke altid lige forenelige. Således får økonomi undertiden lov til at trumfe demokrati i den forstand at netavisernes journalister til tider synes at lægge mere vægt på at fange brugernes opmærksomhed som forbrugere end at understøtte deres retoriske praksis som medborgere.

Institutionel og vernakulær retorik

Som Chris Ingraham var inde på i citatet ovenfor, og som jeg antyder med min brug af termen retoriske *privilegier*, implicerer distinktionen mellem elite og masse en distinktion mht. status og magt: Eliten har høj status og er magtfuld netop fordi den er ophøjet ifht.

massen, mens massen relativt til dette har lavere status og mindre magt netop fordi den ikke er ophøjet (Ingraham 2013, 4). Denne forskel i status og magt er tæt forbundet med de to gruppers retorik. Skellen mellem elite og masse i social og kulturel forstand gennemsyrrer de respektive samfundsgruppers retorik, således at elitens retorik traditionelt anses for at have højere status og dermed mere magt end massens (Ingraham 2013, 2 og 6). Til at beskrive dette har forskere i kommunikation og retorik typisk gjort brug af begrebsparret "institutionel" og "vernakulær" retorik.^{xvi} Som Ingraham forklarer:

"In communication studies, the analytic category of "vernacular rhetoric" has been used as one way to differentiate between these types of discursive status boundaries. (...) Various theories of vernacular across disciplines have thus posited conceptions of the vernacular modeled closely on the elite/mass binary. (...) [I]f the vernacular were mapped onto [a] spectrum of the public ranging from elite to mass, it would conceptually be positioned among the mass, incommensurable with its elite antithesis." (Ingraham 2013, 2)

Jeg vender senere tilbage til Ingrahams og med ham Robert Glenn Howards kritik af disse klare dikotomier og den selvfølgelige sammenkædning af hhv. eliten og institutionel retorik på den ene side og massen og vernakulær retorik på den anden. Inden da er det dog nødvendigt først at indkredse nærmere hvad der egentlig skal forstås ved hhv. institutionel og vernakulær retorik; som det vil fremgå nedenfor, er dette ikke altid lige klart i de centrale tekster om emnet, og begrebsparrets præcise indhold og mest hensigtsmæssige brug diskuteres af samme grund fortsat.

Vernakulær retorik som undertrykte gruppers retorik

Kent A. Ono og John M. Sloops artikel "The Critique of Vernacular Rhetoric" fra 1995 udgør, ifølge forfatterne selv (Ono og Sloop 1995, 41), et første forsøg på at formulere et teoretisk grundlag for at lave retorisk kritik af vernakulær retorik. I artiklen definerer Ono og Sloop vernakulær retorik som "discourse that resonates within and from historically oppressed communities" (Ono og Sloop 1995, 20). Som de bruger begrebet, er der altså tale om retorik der udspringer af specifikke lokale fællesskaber af mennesker der har været og ofte stadig er undertrykte pga. af deres race, kultur, køn, seksualitet mv. (Ono og Sloop 1995, 20 og 23). I forlængelse af dette gør Ono og Sloop klart at de mener at retorisk kritik af vernakulær retorik overordnet set bør have et frigørende sigte og ideelt set bidrage til politisk forandring (Ono og Sloop 1995, 21). Kritikkens formål bør, som forfatterne formulerer det, være "[to] upend essentialisms, undermine stereotypes, and eliminate narrow representations of culture", problematiske træk som man vel at mærke

---

^{xvi} Mens retorikere har været relativt enige om termen "vernakulær" retorik, har det varieret hvad de har kaldt denne retoriks modstykke. Blandt de teoretikere som jeg især trækker på i denne afhandling, er Howard den mest eksplicitte og konsekvente og bruger som jeg betegnelsen "institutionel" (Howard 2010, 241 og 249); Ingraham bruger betegnelsen "specialiseret" (Ingraham 2013, 2-3); og Hauser skifter mellem betegnelserne "institutionel" (Hauser 1999, 20 og 96), "formel" (Hauser 1999, 74 og 103) og "officiel" (Hauser 1999, 24 og 90). I denne afhandling har jeg valgt konsekvent at bruge betegnelsen institutionel retorik. Det skyldes at jeg ønsker at fremhæve at der er tale om en diskurs der – som jeg har været inde på tidligere i dette afsnit – er retorisk privilegeret i kraft af sin tilknytning til samfunds*institutioner* som det politiske system og pressen.

ikke kun finder i den vernakulære retoriks modstykke, “powerful discourse”, men i visse tilfælde også i den vernakulære retorik selv (Ono og Sloop 1995, 20 og 25).

Artiklen er ifht. min afhandling især relevant fordi den er et godt afsæt for at eksplicitere hvordan jeg *ikke* bruger begrebet vernakulær retorik. Jeg betragter som udgangspunkt ikke den retorik jeg betegner institutionel, som hegemonisk, ej heller den retorik jeg betegner vernakulær, som undertrykt. Som jeg allerede har været inde på, anser jeg de retorer som typisk udtrykker sig i institutionel retorik, for at være mere retorisk privilegerede end de retorer som typisk udtrykker sig i vernakulær retorik; men dette mener jeg ikke nødvendigvis er et problem som kræver politisk forandring.

Den retorik jeg undersøger, institutionel såvel som vernakulær, udspiller sig inden for rammerne af et moderne, massemedieret repræsentativt demokrati og ydermere på nettet. At den politisk-kommunikative elite som jeg har beskrevet ovenfor, nyder større opmærksomhed end flertallet af almindelige borgere, betragter jeg i denne sammenhæng som et grundvilkår – og i en vis forstand et positivt et af slagsen. Ikke alene er dette i mine øjne en naturlig følge af demokratisk repræsentation; det hænger også sammen med at eliten i det daglige er mere forpligtet på og har et større ansvar for at styre staten end flertallet har. I tråd med Robert Asen betragter jeg – som jeg var inde på i kap. 1 – ikke medborgerskab som en sur forpligtelse man partout skal stå til regnskab for 24 timer i døgnet 365 dage om året; det er én af flere offentlige roller man kan tage på sig i forskellig grad på forskellige tidspunkter (Asen 2004, 195–196). Det er selvklaart vigtigt at nogle borgere engagerer sig politisk og tager del i samfundet; men *alle* borgere behøver ikke være engagerede *hele tiden*. En forudsætning for dette er dog at der er nogen, fx folkevalgte politikere og fastansatte journalister, der kontinuerligt “passer” staten, mens vi andre passer vores jobs, familier og liv i øvrigt.

Samtidig er den politisk-kommunikative masse som udtrykker sig i vernakulær retorik i de kommentarspor jeg analyserer, ikke en undertrykt befolkningsgruppe. Som jeg allerede har været inde på, viser forskning i digitalt medborgerskab at de borgere som deltager online, målt på flere faktorer og ikke mindst uddannelse udgør en samfundsmæssig elite. Den retoriske masse jeg beskriver, er i sociologisk forstand altså snarere en samfundsmæssig elite og således væsensforskellig fra de undertrykte minoriteter som Ono og Sloop er optagede af. Så at ville “frigøre” den gennem retorisk kritik, anser jeg for at være misforstået.

Vernakulær retorik som uformel hverdagsretorik

I stedet tager jeg i denne afhandling fortrinsvis udgangspunkt i Gerard A. Hausers bog *Vernacular Voices: The Rhetoric of Publics and Public Spheres* fra 1999 og den skelnen mellem institutionel og vernakulær retorik som han præsenterer her. Hausers overordnede ambition er at formulere en retorisk teori om offentligheder, offentlige sfærer og offentlig meningsdannelse (Hauser 1999, 11). En sådan teoridannelse er der ifølge ham brug for som et alternativ til dominerende opfattelser af hvad en offentlig opinion er, og hvordan den opstår; især er han kritisk over for to sådanne opfattelser, nemlig på den ene side det han betegner “the rational deliberation model”, og på den anden side det han betegner “the opinion poll model” (Hauser 1999, 83). Den første opfattelse er ifølge Hauser karakteriseret ved at den offentlige opinion begrebsliggøres som en intersubjektiv konsensus der udspringer af rationel argumentation inden for én

offentlighed af interesserede, vidende og kommunikativt kompetente borgere (Hauser 1999, 83 og 109). Karakteristisk for den anden opfattelse er, som Hauser udlægger den, at den offentlige opinion anskues som en objektiv kendsgerning der kan identificeres vha. meningsmålinger blandt et repræsentativt udsnit af befolkningen (Hauser 1999, 83–84 og 109). Begge dele er i Hausers øjne forfejlet og repræsenterer på forskellig vis en for snæver opfattelse af hvordan offentlig meningsdannelse foregår, hvorhenne og med hvilket formål.

Hausers kritik af de to opfattelser er relativt omfattende, så på dette sted vil jeg begrænse mig til kort at skitsere den del af kritikken som er central i forhold til at forstå hvordan han skelner mellem institutionel og vernakulær retorik, og ikke mindst hvorfor han mener at dette begrebspar er vigtigt ifht. offentlig meningsdannelse. Hvad angår kritikken af den første opfattelse – og mere specifikt Habermas som han ser som dens mest fremtrædende repræsentant – er den vigtigste pointe i denne sammenhæng at han mener at kvalitetskriterier som rationalitet og konsensus, udover filosofisk set at være forfejlede, begrænser offentlig meningsdannelse til kun at involvere en lille, eksklusiv elite det består af samfundets “leading voices speaking and writing from institutional seats of power” (Hauser 1999, 39, 73 og 109). Hvad angår den anden opfattelse, er Hauser kritisk over for at den offentlige opinion her sættes lig med summen af hvad et antal individer der befinder sig i hver deres private intimsfære, og som tilsammen blot skal udgøre et repræsentativt udsnit af befolkningen, mener om politik(erne) når man ringer dem op og spørger dem direkte; dette er problematisk fordi den offentlige opinion således gøres uafhængig af både offentlig debat og borgeres engagement: Det man kortlægger, er private holdninger, ikke (nødvendigvis) offentlige argumenter, og hver borgers umiddelbare mening tillægges den samme vægt uanset hvor optaget han eller hun er af politik generelt eller af en specifik dagsorden (Hauser 1999, 83–84, 97 og 109).

I forlængelse af sin kritik af disse to idealtypiske opfattelser præsenterer Hauser et retorisk alternativ som han betegner “the vernacular rhetoric model” (Hauser 1999, 83). Ifølge Hauser finder offentlig meningsdannelse sted i det han – inspireret af Burke og Bakhtin – beskriver som samfundets fortsatte *multilog*, med hvilket han mener et netværk af diskursive udvekslinger blandt engagerede borgere ikke kun i den politiske offentlige sfære, men i alle samfundets sfærer (Hauser 1999, 65, 74 og 93–108). Her er praktisk argumentation (“practical reasoning”) afgørende for at en offentlighed kan nå en fælles forståelse (“common understanding”) og vurdering (“civil judgment”) af et kollektivt anliggende og på den baggrund give udtryk for en egentlig offentlig opinion (Hauser 1999, 65, 74 og 93–108).

Dette retoriske ideal for offentlig debat har jeg gjort nærmere rede for i kap. 1. Den centrale pointe jeg vil fremhæve nu, er at sammenlignet med de to opfattelser som Hauser positionerer sig i forhold til, lægger han på den ene side vægt på at offentlig meningsdannelse beror på offentlig retorik, og på den anden side at denne retorik ikke begrænser sig til en lille elites diskussioner inden for “institutionally guaranteed arenas, such as the press, the legislature, and the town meeting” (Hauser 1999, 73). En af hans hovedpointer er således at hvis vi vil vide hvad offentligheder mener, og hvordan de kommer til at mene det, må vi udvide vores analysemateriale til at inkludere *både* institutionel *og* vernakulær retorik (Hauser 1999, 85). Frem for kun at studere statsministerens velforberedte én til mange-kommunikation fra Folketingets talerstol og

andre politikeres, journalisters, økonomers og erhvervslederes reaktioner på samme i massemedierne, må vi også studere hvordan almindelige borgere uafhængigt og parallelt med dette kommunikerer én til én og mange til mange om de samme eller andre offentlige anliggender i familiens skød, i Fakta og på Facebook. Denne overordnede pointe giver umiddelbart mening ifht. min undersøgelse af hvordan borgeres mange til mange-kommunikation på danske netaviser spiller sammen med politikeres og journalisters én til mange-kommunikation de samme steder og i andre medier.

Hausers kritikere: Den uklare skelnen mellem institutionel og vernakulær retorik

Flere retorikere har kritiseret Hauser for at det for det første er uklart hvad han egentlig mener med "vernakulær retorik", og hvordan han helt nøjagtig definerer dette centrale begreb (Cloud 2001, 210 og 213; Palczewski 2000, 682–683). Ifølge kritikerne hjælper hans egne analyser desværre ikke til at opklare denne begrebsmæssige uklarhed, af den simple grund at casestudierne i hans bog – ifølge kritikerne – ikke fokuserer på vernakulær retorik, men på traditionel institutionel retorik af politikere, paver og akademiske pinger (Cloud 2001, 213; Hogan 2001, 216–217; Palczewski 2000, 683–684; Phillips 2001, 57). For det andet har flere retorikere udtrykt skepsis over for Hausers klare afvisning af Habermas' teoridannelse og ikke mindst diskursetikken som grundlag for at forstå og kritisere offentlig debat og meningsdannelse. Selvom nogle bifalder Hausers kritik af Habermas (McKerrow 2001, 113; Phillips 2001, 57–58), mener andre omvendt at hans kritik baserer sig på en forenklet, måske endda forældet opfattelse af Habermas' teori (Roberts-Miller 2000, 124), og at den ydermere efterlader den retoriske kritiker i et problematisk normativt vakuum (Cloud 2001, 211).

Det ligger uden for rammerne af denne afhandling at udrede i hvilken grad Hauser gør sig skyldig i stråmandsargumentation fordi han forholder sig til Habermas' tidlige tekster og ikke hans senere videreudviklinger (jf. Roberts-Miller 2000, 124), eller i hvilket omfang han simpelthen misforstår diskursetikken som et deskriptivt analyseapparat i stedet for det kontrafaktiske normative ideal den rettelig er tænkt som (jf. Cloud 2001, 211). Min fornemmelse er at kritikerne på dette punkt har en pointe; men også at når Habermas' diskursetik bliver *anvendt* i empirisk forskning, ikke mindst forskning i debat på nettet, afspejler forskernes spørgsmål og konklusioner undertiden en forståelse af offentlig debat der minder meget om den Hauser kritiserer. Denne argumentation vil jeg ikke forfølge yderligere her.

I stedet vil jeg lægge vægten på det første af de to kritikpunkter ovenfor. For det er rigtignok ikke altid lige klart hvad Hauser egentlig forstår ved hhv. institutionel og vernakulær retorik. Én stipulativ definition i kursiv må man i hvert fald lede forgæves efter, både i hans bog og i hans skrifter i øvrigt. I det følgende kommer jeg derfor med et bud på hvordan denne skelnen kan forstås. Jeg argumenterer for at Hausers skelnen mellem institutionel og vernakulær retorik beror på hvilke *retorer* der udtrykker sig, i hvilke *fora*, i hvilke *kommunikative praksisser*, i hvilke *tekstarter* og i hvilken *stil*. I Tabel 3 har jeg opsummeret hvad jeg anser for at være Hausers opfattelse af begrebsparret, med udgangspunkt i disse fem sammenligningspunkter, og i teksten der følger, uddyber og kritiserer jeg hans begrebsbrug ud fra de samme fem punkter. Hvor intet andet er angivet, er alle henvisninger i det følgende til hans bog fra 1999.

	Institutionel retorik	Vernakulær retorik
<i>Retorer</i>	Politikere og repræsentanter for pressen	Almindelige, engagerede borgere
<i>Fora</i>	Især statslige fora og den politiske offentlige sfære, herunder massemedierne	Alle sfærer af samfundet uden for staten, herunder i nogle tilfælde massemedierne
<i>Kommunikative praksisser</i>	Især én til mange-kommunikation	Især én til én- og mange til mange-kommunikation, men også én til mange-kommunikation
<i>Tekstarter</i>	Taler, debatter og officielle udtalelser samt den dækning de får via massemedierne	Alt fra taler til dytten, altså både verbal og nonverbal kommunikation
<i>Stil</i>	Formel og velordnet	Uformel og alt fra kakofonisk til kalkuleret

Tabel 3: Hausers skelnen mellem institutionel og vernakulær retorik (Hauser, 1999), her anskueliggjort med udgangspunkt i sammenligningspunkterne retorer, fora, kommunikative praksisser, tekstarter og stil.

Institutionelle vs. vernakulære retorer

Hvad angår det første sammenligningspunkt, er institutionel retoriks retorer ifølge Hauser “official and empowered elites” (105) med “ready access to the podium or the mass media” (277). Andetsteds beskriver han dem som “those with access to the state’s steering apparatus and/or the media’s agenda-setting mechanisms.” (39) Denne magtelite er altså retorisk privilegeret grundet sin tilknytning til det politiske magtapparat eller massemedierne. Af konkrete eksempler nævner Hauser bl.a. professionelle politikere og politiske ledere (20, 90, 96 og 275), institutionelle talsmænd (92, 109 og 275) og repræsentanter for pressen (275). Omvendt er vernakulær retoriks retorer ifølge Hauser “average (...) citizens” (90) og “common people” (105) som generelt er “those without official status” (84), men som også mere specifikt kan være “those who are (...) marginalized” (277). Gentagne gange fremhæver Hauser at der er tale om borgere der er interesserede i bestemte offentlige anliggender, og som forholder sig aktivt til dem (35, 84, 89, 92, 97, 109, 276 og 279); de udgør hvad han betegner “the actively engaged segment of society” (276).

Sammenlignet med Ono og Sloop opererer Hauser altså med et mere rummeligt retorbegreb når han beskriver vernakulær retorik; som han bruger begrebet, *kan* vernakulær retoriks retorer være undertrykte, men de behøver ikke være det. Denne mere rummelige brug mener jeg som sagt er mere passende ifht. mit genstandsfelt. Hvad angår institutionel retoriks retorer, er det omvendt værd at bemærke at Hauser ikke gør noget yderligere ud af hvad der karakteriserer de indbyrdes relationer inden for denne elite. Således skriver han fx ikke noget om at politikerne og pressen, som jeg har beskrevet tidligere, i mange tilfælde ikke udgør én elite, men to antagonistiske eliter. I de tilfælde hvor politikere og journalister hver især deltager i den offentlige debat som privilegerede meningsdannere, kan de til dels siges at udgøre én politisk-kommunikativ elite sådan som Hauser beskriver det; men i de fleste tilfælde fungerer journalisterne, i hvert flad ideelt set, som kritiske mellemmand for kommunikationen mellem politikere og borgere, og i disse tilfælde vil det ofte være mere præcist at anskue politikere og journalister som to forskellige eliter med forskellige retoriske privilegier. Her er medieelitens privilegium ikke så meget at den selv kan ytre sig, men at den kan udfordre den politiske elites ytringer og videreformidle (sin fortolkning af) hvad borgerne ytrer. Denne nuancering er

selvklart vigtig, ikke mindst i et studie som mit hvor medier og journalister spiller en central rolle.

Institutionelle vs. vernakulære fora

Hvad Hauser ser som forskellen på institutionel og vernakulær retorik, træder som sagt også frem i hans beskrivelser af hvilke fora de to former for retorik fortrinsvis knytter sig til. Institutionel retorik udspringer ifølge Hauser af "institutional seats of power" (109), hvilket i hans udlægning både kan betyde statslige institutioner og parlamentariske organer (92 og 100) samt massemedierne (90 og 97). Hauser beskriver disse fora for institutionel retorik som "public presentational sites, such as the podium, printed page, legislative chamber, or executive office" (36). Skal man relatere denne udlægning af institutionel retorik til Habermas' model af den offentlige sfære (K. B. Jensen 2012, 17; K. B. Jensen 2013, 168), kan man sige at institutionel retorik knytter sig til hhv. staten og den politiske offentlige sfære.

Vernakulær retorik udspringer ifølge Hauser omvendt af uformelle fora i civilsamfundet (100, 105 og 106) hvor borgere samles og debatterer "independent of official fora and state or institutional control" (100). Hauser betegner gentagne gange vernakulær retorik som "street rhetoric" (89, 92 og 96), men breder andre steder dette ud til at vernakulær retorik kan optræde "within our network of associations in the community, the arts, education, and work" (97), i "counter- and preinstitutional public spheres" (276) og endda i massemedierne (36, 64-65, 107). Skal man relatere denne udlægning af vernakulær retorik til Habermas' model af den offentlige sfære (K. B. Jensen 2012, 17; K. B. Jensen 2013, 168), kan man sige at vernakulær retorik via medierne kan optræde i den politiske offentlige sfære, men herudover knytter sig til den kulturelle offentlige sfære samt både den intime og sociale privatsfære.

Netop i lyset af Habermas' udlægning af den offentlige sfære er det interessant at bemærke at Hauser primært lægger vægt på at institutionel retorik knytter sig til staten og den politiske offentlige sfære. Som jeg allerede har været inde på, har kultur- og erhvervslivets elite dog ofte også privilegeret adgang til det politiske magtapparat og massemedierne, og i visse tilfælde kan retorik inden for den kulturelle offentlige sfære og den private sociale sfære derfor også betragtes som institutionel i den forstand Hauser lægger op til.

Institutionelle vs. vernakulære kommunikative praksisser

Når Hauser skelner mellem institutionel og vernakulær retorik, fremgår det også at han forbinder de to med forskellige kommunikative praksisser. Institutionel retorik har som han udlægger den, typisk karakter af én til mange-kommunikation i samfundets offentlige og formelle fora (105). Denne kommunikative praksis omtaler Hauser, med inspiration fra Bakhtin, som autoritativ monolog (90 og 109). Omvendt fremgår det at han mener at vernakulær retorik kan have karakter af én til mange-kommunikation (107), men at den typisk manifesterer sig som én til én- og mange til mange-kommunikation i civilsamfundets private og uformelle fora (90 og 105). Sidstnævnte kommunikative praksisser omtaler Hauser, igen med inspiration fra Bakhtin, som dialogiske (103).

At institutionel retorik er monologisk, mens vernakulær retorik er dialogisk, mener jeg dog er en unødigt forenkling af institutionel retorik, samtidig med at det er en unødigt

romantisering af vernakulær retorik. Som jeg var inde på i kap. 1, betyder mit teoretiske afsæt at jeg betragter meget af den institutionelle retorik jeg undersøger, som dialogisk. De monologer som Hauser beskriver, kan ud fra dette synspunkt også betragtes som en serie af ytringer der tilsammen fremsættes til ære for en tredjepart: Ideelt set taler og debatterer politikere offentligt, ikke så meget for at overbevise deres politiske kolleger, men for at overbevise borgerne. Som det vil fremgå af mine casestudier, kan meget af den vernakulære retorik jeg undersøger, omvendt bedst beskrives som monologisk. Det netværk af samtaler mellem interesserede borgere som Hauser beskriver så optimistisk, har på danske netaviser nogle gange mere karakter af et netværk af enetaler. I praksis bruger en del af de borgere der deltager i debatten, netavisernes debatfora som en virtuel ølkasse hvorfra de bringer deres idiosynkratiske kæpheste i fuld galop. Der er kort sagt ikke nogen grund til på forhånd at dæmonisere institutionel retorik eller omvendt at glorificere dens vernakulære modstykke.

Institutionelle vs. vernakulære tekstarter og stile

Hausers skelnen mellem institutionel og vernakulær retorik synes også at bero på hvor bredt et felt af tekstarter^{xvii} de to former for retorik kommer til udtryk i. Sammenlignet med vernakulær retorik manifesterer institutionel retorik sig ifølge Hauser i et relativt smalt felt af forskellige tekster. Af konkrete eksempler nævner han bl.a. offentlige taler af politiske ledere (36, 90, 91, 105, 275), officielle ytringer om sager som valgte repræsentanter skal træffe beslutning om (20), debatter i parlamentariske organer (92 og 100), politiske partiers retorik (89 og 96) samt den dækning som alle disse ytringer får i massemedierne (90, 96 og 107). Sammenlignet med institutionel retorik manifesterer vernakulær retorik sig ifølge Hauser i et relativt bredt felt af forskellige tekster i vid forstand, herunder i nonverbal kommunikation (91 og 105). Som han skriver: "Each manifestation of [a public's] sentiment may be read as a text" (107). Af konkrete eksempler nævner han bl.a. taler, debatindlæg og breve, private samtaler og diskussioner på gadeplan, film, teaterstykker, romaner og billedkunst, plakater og graffiti, demonstrationer, afstemninger og strejker, brug af det offentlige rum og fremmøde ved offentlige møder, politisk forbrug, boykotter, farvede silkesløjfer og endda bilers dytten (33, 89-90, 105 og 107).

I forlængelse af dette kan Hausers skelnen mellem institutionel og vernakulær retorik endelig også anskueliggøres med udgangspunkt i hvilken stil der ifølge ham kendetegner de to slags retorik. Som han udlægger begrebsparret, er institutionel retorik sammenlignet med vernakulær retorik karakteriseret ved et relativt smalt stilistisk register. Når han beskriver institutionel retorik, fremhæver han at politikernes taler er formelle (36, 91, 105, 275 og 279), og at deres debatter er velordnede (92 og 100). Omvendt synes han at mene at sammenlignet med institutionel retorik er vernakulær retorik karakteriseret ved et bredere stilistisk register. Han beskriver generelt vernakulær retorik som uformel (83 og 97) og hverdagsagtig (36 og 85), men fremhæver samtidig at den kan strække sig fra det kakofoniske (92, 100 og 102) og konfrontatoriske (96) til det mere velovervejede (96).

---

^{xvii} Jeg følger her Charlotte Jørgensens og Lisa Storm Villadsens eksempel og bruger ordet "tekst" i bred forstand og ikke kun om skriftligt materiale (Jørgensen og Villadsen 2009, 16).

Hybriditet i institutionel og vernakulær retorik

Hausers overordnede argument er som sagt at hvis man som retorisk kritiker vil vide hvad offentligheder mener, og hvordan de kommer til at mene det, må man inkludere både institutionel og vernakulær retorik i sit analysemateriale. Hans pointe er *ikke* at retoriske kritikere med interesse for offentlig meningsdannelse skal se bort fra den institutionelle retorik i venstre kolonne i Tabel 3 for i stedet at koncentrere sig om den vernakulære retorik i den højre kolonne; hans pointe er derimod at kritikere må udvide deres analytiske horisont og inddrage retorik fra begge kolonner i deres undersøgelser. Igen og igen skriver Hauser således at den multilog hvor samfundets meningsdannelse finder sted, inkluderer *begge* former for retorik (Hauser 1999, 89–92, 95, 103, 105–106). Af samme grund analyserer jeg ikke *enten* hvordan borgeres vernakulære mange til mange-kommunikation udfolder sig i kommentarspor på de danske netaviser, *eller* hvordan institutionelle elitekommunikatører som politikere og journalister kommunikerer én til mange i artikler og debatindlæg oven for de samme kommentarspor; derimod inddrager jeg begge former for kommunikation og analyserer hvordan information flyder på tværs af institutionel og vernakulær retorik i politiske debatter på netaviserne, fx ved at undersøge hvordan brugere reagerer på journalistiske oplæg til debat, eller hvordan journalister samler op på brugernes kommentarer.

Flere retorikere har imidlertid bemærket at institutionel og vernakulær retorik ikke altid lader sig adskille så klart som Hausers fremstilling og mit skema ovenfor antyder. Som jeg allerede har været inde på, har ikke mindst Robert Glenn Howard og Chris Ingraham argumenteret for at vernakulær retorik faktisk ikke kan forstås uafhængigt af, men derimod kun i kontrast til institutionel retorik (Howard 2005, 328, 331 og 354–356; Howard 2008a, 194–195 og 203–205; Howard 2008b, 491–492 og 497; Howard 2010, 249–251; Ingraham 2013, 2). Endnu vigtigere ifht. mit projekt er at begge kritikere har påpeget at institutionel og vernakulær retorik optræder i *hybridformer*, ikke mindst på nettet hvor man til stadighed ser nye blandingsformer af de to slags retorik i brugerinvolverende medier som blogs, wikis og sociale netværkstjenester (Howard 2005, 325, 335 og 354–356; Howard 2008a, 192 og 203–211; Howard 2008b, 491–492 og 497; Howard 2010, 245–248; Ingraham 2013, 17–18). Som jeg var inde på i kap. 1, har Howard fx brugt den amerikanske præsidentkandidat John Kerrys blog fra valgkampen i 2004 som case og argumenteret for at man dér så en sammenblanding af institutionel og vernakulær retorik. På den ene side brugte Kerrys medarbejdere fx bloggen til at kommunikere uformelt om hvor gode kager de fik til valgkampsarrangementer; på den anden side brugte bloggens publikum kommentarsporene til at rejse kritik af præsidentkandidatens kampagne (Howard 2008a, 197–199; Howard 2010, 240–241). Med udgangspunkt i mine sammenligningspunkter fra før kan man sige at Howards analyse viser hvordan blogs og lignende webmedier muliggør at institutionelle retorer kan kommunikere i en vernakulær stil, samtidig med at vernakulære retorer kan kommunikere i institutionelle fora.

I mine casestudier er der eksempler på lignende hybridformer. I begge studierne stammer de kommentarer jeg analyserer, fx fra kommercielle medieorganisationers netsteder. Selvom kommentarerne er eksempler på vernakulær retorik i den forstand at de er skrevet af almindelige mennesker der kommunikerer mange til mange i en uformel stil, formidles de ikke desto mindre af institutionelle medieplatforme. Som Howard skriver, betyder det at den vernakulære retorik ikke er “ren”, men farvet af sit

institutionelle modstykke: “[T]he proprietary hardware and software used as the means for creating the network locations for vernacular discourse inscribe institutional power into vernacular expression.” (Howard 2010, 245–247) Eksempelvis er de kommentarer jeg undersøger, underlagt restriktioner mht. login, længde og levetid som fastsættes af de medieorganisationer som lægger kommentarspor til. Som værter for debatten kan netaviserne således betinge sig at brugerne opgiver personlige oplysninger og begrænser sig til et vist antal tegn når de kommenterer, og de har ydermere mulighed for at fjerne kommentarer fra deres netsteder, fx fordi kommentarerne bryder med deres institutionelle regelsæt for debat. Omvendt er der – som jeg vender tilbage til i mit første casestudie i kap. 3 – eksempler på at institutionelle retorer gør brug af en vernakulær stil i deres privilegerede én til mange-kommunikation. Det skete fx i kølvandet på at regeringen i februar 2013 lancerede en SU-reform der brød med hvad flere regeringspolitikere havde varslet tidligere, og hvor der samtidig blev fundet hestekød i fryselasagner af mærket Findus. Her lod en redaktør på Berlingske sig inspirere af den uformelle stil i en række borgeres kommentarer han havde læst på Facebook, og omtalte i et blogindlæg regeringen som “en regulær politisk Findus-lasagne”.²⁹

Som det allerede er fremgået af mine beskrivelser af de prototypiske debatforløb som jeg undersøger i mine to casestudier, holder jeg dog gennemgående fast i Hausers begrebsbrug og skelner fx mellem institutionelle og vernakulære dagsordener. I det første casestudie i kap. 3 argumenterer jeg således for at da den danske regering i vinteren 2013 lancerede en række reformer som efterfølgende skabte debat på de danske netaviser, var der tale om et debatforløb hvor det var en institutionel dagsorden der blev debatteret. I denne situation var der tale om at de tværgående debatter blev sat i gang af at politikere og journalister via masse- og netværksmedier kommunikerede én til mange i officielle udspil, nyhedsartikler og kommentarer. Forløbene udsprang med andre ord af retorik der både hvad angår retorer, fora, kommunikative praksisser, tekstarter og stil bedst kan betegnes som institutionel. I det andet casestudie i kap. 4 argumenterer jeg omvendt for at da en ukendt studerende i vinteren 2012 fik et debatindlæg publiceret på politiken.dk og dér skabte intens debat blandt netavisens brugere, var der tale om et debatforløb hvor det var en vernakulær dagsorden der skabte debat. I den situation var der tale om at en almindelig borger skrev et følelsesladet debatindlæg, og at andre borgere fra deres plads foran computeren derhjemme tog del i den uformelle mange til mange-kommunikation i indlæggets kommentarspor. I dette tilfælde udsprang forløbet altså af retorik som ud fra de samme sammenligningspunkter bedst kan betegnes som vernakulær. Denne brug af begreberne institutionel og vernakulær er karakteristisk for afhandlingen som helhed. Jeg bruger betegnelsen institutionel om retorik der på i hvert fald flertallet af de fem punkter matcher beskrivelsen i den venstre kolonne i Tabel 3; tilsvarende bruger jeg betegnelsen vernakulær om retorik der på de fleste punkter matcher beskrivelsen i den højre kolonne. Alt efter sammenhængen kan jeg bruge betegnelserne om retorikkens retorer, fora, kommunikative praksisser, tekstarter eller stil.

Medier som infrastruktur

En grundantagelse i afhandlingens to casestudier er at nyhedsmedierne, ideelt set, kan opfattes som en *infrastruktur* for offentlige kommunikationsstrømme mellem samfundets politisk-kommunikative elite og dets borgere. Dette syn på nyhedsmedierne og herunder

de netaviser jeg undersøger, er inspireret af Klaus Bruhn Jensens beskrivelse af vor tids medier som såkaldte "institutioner til at tænke med" (K. B. Jensen 2010, 104; K. B. Jensen 2012, 16; K. B. Jensen 2013, 191). Disse institutioner definerer han som "highly differentiated and widely distributed material and modal infrastructures that enable reflection and interaction across space and time." (K. B. Jensen 2010, 104; K. B. Jensen 2012, 16) Grunden til at der er behov for en sådan infrastruktur, ikke mindst når det gælder offentlig debat og politisk meningsdannelse, er ifølge Jensen at i moderne repræsentative demokratier er politik og magt centraliseret, mens kommunikation er distribueret; nyhedsmedierne er derfor afgørende som en infrastruktur der forbinder samfundets magtcentrummer med dets decentraliserede kommunikative praksisser (K. B. Jensen 2009b, 335–336; K. B. Jensen og Helles 2011, 530–531).

Jensens betragtninger stemmer fint overens med Hausers teori om offentlig meningsdannelse. I en længere kritik af Habermas' teori om kommunikativ handling fremhæver Hauser at moderne demokratier er karakteriseret ved at de har ikke én, men flere offentlige sfærer (Hauser 1999, 32 og 39). Derfor anskuer han offentlig debat som et netværk af samtaler der hver især er adresserede og partikulære, og som føres i en flerhed af offentlige sfærer (Hauser 1999, 55–56). Dette netværk af samtaler betegner han – bl.a. inspireret af Kenneth Burke og hans hyppigt citerede beskrivelse af "the unending conversation of life" (Hauser 1999, 65) – som samfundets store, fortsatte *multilog* (Hauser 1999, 97, 101 og 106). Den infrastruktur som Jensen beskriver, har med andre ord til formål at forbinde denne multilog med samfundets formelle politiske institutioner og den magt der er centraliseret der. Som sådan spiller nyhedsmedierne en afgørende rolle ifht. at der kan ske en konstruktiv udveksling mellem institutionel og vernakulær retorik.

Som jeg allerede har været inde på, er jeg i afhandlingens casestudier i kap. 3 og 4 især interesseret i hvordan danske netaviser – til dels sammen med andre medier som aviser og tv – er med til at understøtte kommunikationsstrømme mellem samfundets borgere og dets elite. Til at beskrive og analysere dette gør jeg brug af en række medie- og kommunikationsteoretiske begreber, nærmere bestemt begreberne *medietyper*, *kommunikative praksisser* og *kommunikationsstrømme* på tværs af disse typer og praksisser. I det følgende gør jeg nærmere rede for hvert af disse tre begreber med udgangspunkt i Klaus Bruhn Jensens definitioner af dem. Undervejs sammenligner jeg Jensens medietypologi med Niels Ole Finnemanns typologi over informationssamfund og diskuterer på den baggrund hvordan Jensens typologi slører en række mediehistoriske distinktioner. I forlængelse af dette argumenterer jeg for at Jensens begrebsdannelse ikke desto mindre er velvalgt ifht. mit projekt fordi den på den anden side fremhæver en række kommunikationsteoretiske pointer der tjener til at gøre det klart hvad det nye ved min forskning er sammenlignet med den eksisterende retoriske forskning i offentlig debat og medborgerskab.

Medietyper

Jensen skelner mellem tre overordnede *medietyper*, nemlig hhv. medier af første, anden og tredje grad. De tre medietyper kan kort betegnes som hhv. mennesker som medier, massemedier og netværksmedier (K. B. Jensen 2012, 186; K. B. Jensen 2013, 16). Medier af første grad er kroppe og redskaber der gør det muligt for mennesker at eksternalisere og dermed kommunikere omkring faktiske og forestillede verdensbilleder (K. B. Jensen 2010,

66; K. B. Jensen 2012, 5). I en dansk fremstilling af emnet definerer Jensen medier af første grad som “de biologisk baserede og socialt formede ressourcer, der sætter mennesker i stand til at formulere en forståelse af virkeligheden og at kommunikere med andre om den. (...) Disse medier forudsætter den menneskelige krops tilstedeværelse i lokal tid og rum og afhænger ofte af fx skriveredskaber eller musikinstrumenter.” (K. B. Jensen 2009a, 314)^{xviii}

I forlængelse af dette dækker medier af anden grad over analoge teknologier der muliggør teknisk reproduktion, og som dermed øger udbredelsen af og adgangen til information radikalt (K. B. Jensen 2010, 68; K. B. Jensen 2012, 7; K. B. Jensen 2009a, 315). I førnævnte danske fremstilling fremhæver Jensen at medier af anden grad er “teknisk reproducerede medier – som modsætning til unikke kunstværker. (...) De centrale fællestræk er dels 1:1 teknisk reproduktion, lagring og formidling af et bestemt indhold, dels de udvidede muligheder for udbredelse på tværs af tid og rum.” (K. B. Jensen 2009a, 315)

Endelig er medier af tredje grad digitale metateknologier der remedierer alle tidligere mediers muligheder for repræsentation og interaktion (K. B. Jensen 2010, 69–70; K. B. Jensen 2012, 8). I sin danske fremstilling af den tredelte medietypologi definerer Jensen medier af tredje grad som “de digitale medieformer, der typisk sætter flere tidligere medier (af første og anden grad) på samme teknologiske formel (...) Hovedeksemplet er indtil videre personlige computere og mobiltelefoner, forbundet i netværk.” (K. B. Jensen 2009a, 315)

Kommunikative praksisser

Disse tre medietyper muliggør alle hvad Jensen betegner tre *kommunikative praksisser*, nemlig én til én-, én til mange- og mange til mange-kommunikation (K. B. Jensen 2010, 71; K. B. Jensen 2012, 188). Ifølge Jensen er én til én-kommunikation den prototypiske kommunikative praksis i medier af første grad, mens én til mange-kommunikation er det i medier af anden grad, og mange til mange-kommunikation er det i medier af tredje grad (K. B. Jensen 2012, 188). Denne skelnen mellem hhv. medietyper og (prototypiske) kommunikative praksisser opsummerer Jensen i nedenstående skema, hvor han desuden

---

^{xviii} Som både medieforskere og retorikere har påpeget, er det de færreste almindelige sprogbrugere der umiddelbart tænker på menneskekroppen som et medie og ikke mindst talesproget som medieret (Finnemann 2005, 38; Miller 2007, 145). Ikke desto mindre hviler den medieteorier jeg anvender, på den grundlæggende præmis at al kommunikation er medieret. Denne præmis er relateret til en længerevarende diskussion inden for medievidenskaben; ifølge Jensen har medievidenskabsfolk siden 1980'erne været engageret i en tværfaglig diskussion af selve mediebegrebet, og i forlængelse af dette er forholdet mellem medieret og ikke-medieret kommunikation blevet problematiseret (K. B. Jensen 2009a, 313–314). Denne diskussion skal hverken genoptages eller videreføres her. Det skal den ikke af den simple grund at den kontroversielle del af diskussionen har at gøre med hvorvidt al kommunikation er medieret eller ej, og ikke om den masse- og netværksmedierede kommunikation som jeg undersøger, er det. Der er næppe nogen, hverken almindelig sprogbrugere eller retorikere, der vil anfægte at den kommunikation jeg undersøger, er medieret. Så selvom de medievidenskabelige teorier og begreber jeg bruger i denne afhandling, udspringer af en grundlæggende opfattelse af mediebegrebet som afviger fra hvordan almindelige sprogbrugere og med dem mange retorikere typisk bruger begrebet, mener jeg ikke at en større begrebsafklaring er nødvendig på dette sted. Det ville den i mine øjne først være i det øjeblik jeg udvidede mine undersøgelser til at inkludere synkron kommunikation i såkaldte medier af første grad, dvs. fx samtaler eller taler hvor dem der kommunikerer, befinder sig samme sted på samme tidspunkt.

opregner en række illustrative eksempler på konkrete kommunikative praksisser i hver af de tre medietyper (se Tabel 4).

	Medietyper		
Kommunikative praksisser	Medier af første grad	Medier af anden grad	Medier af tredje grad
Én til én	PROTOTYPE Ansigt til ansigt-samtale, håndskrevet brev	Telegraf, telefon, fax	E-mail, sms, messenger, IP-telefoni (fx Skype)
Én til mange	Manuskript, teater, maleri, skulptur, arkitektur, musikalsk komposition	PROTOTYPE Bog, avis, ugeblad, radio, tv, lyd- og videooptagelser	Web 1.0 / download, download, streamet massemedieindhold
Mange til mange	Hulemaleri, spil, graffiti, opslagstavle, agora, markedsplads, stadion	Lokalmedier, radio og tv med offentlig adgang, telefonchat	PROTOTYPE Web 2.0 / wiki, fildeling, chatrum, onlinespil, socialt netværkssite, blog, auktionssite

Tabel 4: Kommunikative praksisser på tværs af medietyper (K. B. Jensen 2012, 188; K. B. Jensen 2013, 25).

At jeg i denne afhandling undersøger et antal tværgående debatter på danske netaviser, betyder at jeg fokuserer på den prototypiske kommunikative praksis i medier af tredje grad, nemlig mange til mange-kommunikation. Jeg inddrager også i et vist omfang én til mange-kommunikation fra medier af anden og tredje grad, idet jeg supplerer de kommentarspor jeg har udvalgt til analyse, med artikler fra trykte medier samt artikler og indlæg fra diverse webmedier. Hvad jeg derimod *ikke* inddrager, er kommunikation i medier af første grad, dvs. fx samtaler eller demonstrationer. Trods at de givetvis har spillet en rolle ifm. de konkrete debatforløb jeg undersøger, forholder jeg mig kun til disse kommunikative praksisser i det omfang de er gengivet i den én til mange- og mange til mange-kommunikation i medier af anden og tredje grad som jeg analyserer. Denne begrebsmæssige og analytiske afgrænsning er en naturlig følge af at jeg rent metodisk har begrænset mig til at lave analyser af materiale jeg har fundet (fortrinsvis på nettet, men også i trykte aviser, tv og radio), frem for materiale jeg selv har frembragt (fx gennem interviews eller observation) (jf. K. B. Jensen 2012, 274).

Kommunikationsstrømme

For at beskrive hvordan forskellige kommunikative praksisser i forskellige medietyper indgår i tidslige forløb, er det relevant at inddrage et tredje medieteoretisk begreb, nemlig *kommunikationsstrømme*. Kommunikationsstrømme ("flows of communication") er kendetegnet ved at de går på tværs af både de tre medietyper og de tre kommunikative praksisser (K. B. Jensen 2012, 186–189). Flow-begrebet er – i en medieteoretisk sammenhæng – oprindeligt udviklet til at beskrive massemedieret kommunikation via radio og tv; men for at forstå nutidens kommunikationsstrømme der udover mennesker som medier og massemedier også involverer netværksmedier, er det ifølge Jensen nødvendigt at opdatere de distinktioner man tidligere har gjort brug af ifm. denne begrebsdannelse, og skelne mellem hhv. informations-, bruger- og kontekststrømme (K. B. Jensen 2012, 186).

Det der "strømmer" i kommunikationsstrømme på tværs af medietyper og kommunikative praksisser, kan ifølge Jensen for det første være information i bred forstand (K. B. Jensen 2012, 186–187). En nyhedshistorie fra nettet kan blive videreformidlet i aftenens tv-avis for derefter at blive diskuteret rundt om sofabordet; beslægtet indhold kan således bevæge sig på tværs af medietyper og kommunikative praksisser. For det andet kan kommunikationsstrømme bestå af strømme af brugere (K. B. Jensen 2012, 187). En bruger kan sende en mail, tjekke en hjemmeside og skrive en kommentar på Facebook for senere at læse en bog og diskutere den med en ven; vedkommende kan således bevæge sig på tværs af kommunikative praksisser i én medietype for siden af bevæge sig på tværs af kommunikative praksisser i flere forskellige medietyper. For det tredje kan kommunikationsstrømme forstås som forløb hvor det der bevæger sig på tværs af medietyper og kommunikative praksisser, er kontekster (K. B. Jensen 2012, 187). Ikke mindst i kraft af mobile medier kan det der er i bevægelse, være hele konfigurationer af sociale relationer; demonstranter kan organisere sig vha. sms'er for siden at gå på gaden og under selve demonstrationen kommunikere ikke alene med de venner der er til stede, og den offentlighed der iagttager, men også med venner der ikke er til stede, men som de er i kontakt med via deres telefoner (K. B. Jensen 2012, 187).

Skal man sætte begrebet kommunikationsstrømme i relation til den skematiske opstilling af hhv. medietyper og kommunikative praksisser ovenfor (se Tabel 4), kan man sige at kommunikationsstrømme er kommunikative forløb hvor information, brugere eller kontekster over tid bevæger sig på tværs af skemaets celler. Som allerede antydnet og som det vil fremgå af mine analyser, bruger jeg i denne afhandling fortrinsvis begrebet kommunikationsstrømme om strømme af information; det er indhold om de samme dagsordener eller hændelser hvis bevægelse på tværs af medietyper og kommunikative praksisser jeg først og fremmest følger. I afhandlingens andet casestudie i kap. 2 kommer jeg dog også ind på hvordan brugerstrømme manifesterer sig på landets netaviser i den forstand at man i netavisernes kommentarspor undertiden kan se at nogle brugere skriver dér efter at have læst den trykte avis.

Kommunikationsstrømme i tre trin

Før jeg går videre med at udfolde hvorfor de begreber jeg netop har gennemgået, er særligt velvalgte ifht. mine undersøgelser i kap. 3 og 4, vil jeg ved at inddrage Niels Ole Finnemanns typologi over informationssamfund kort diskutere hvordan Jensens medietypologi undertrykker en række mediehistoriske distinktioner – et forhold Jensen selv er inde på i sin fremstilling af emnet (K. B. Jensen 2010, 65). I Finnemanns typologi optræder fem forskellige informationssamfund der er karakteriseret ved hver deres mediematrice, dvs. vifte af medier: Det første samfund i hans typologi er baseret på tale, det andet på tale og skrift, det tredje på tale, skrift og bogtryk, det fjerde på tale, skrift, bogtryk og energibaserede medier, og det femte og sidste er baseret på tale, skrift, bogtryk, energibaserede medier og digitale medier (Finnemann 2005, 33–38; Finnemann 2009, 329–333). Sammenligner man de medietyper der indgår i Finnemanns typologi, med Jensens tre medietyper, fremgår det at det Jensen betegner medier af første grad, inkluderer både tale og skrift, mens det han betegner medier af anden grad, inkluderer både bogtryk og energibaserede medier (se Tabel 5). Ifølge Finnemann er disse distinktioner imidlertid af afgørende karakter set ud fra et mediehistorisk perspektiv fordi

der med introduktionen af hhv. skrift og energibaserede medier opstår nye former for informationssamfund (Finnemann 2005, 35–37; Finnemann 2009, 330–331).^{xix}

Medietyper i Finnemanns typologi	Medietyper i Jensens typologi
Tale	Medier af første grad: Mennesker som medier (kroppe og redskaber)
Skrift	
Bogtryk	Medier af anden grad: Massemedier (analoge teknologier)
Energibaserede medier	
Digitale medier	Medier af tredje grad: Netværksmedier (digitale metateknologier)

Tabel 5: Sammenligning af medietyper i hhv. Finnemanns og Jensens typologier (Finnemann 2005, 33–38; Finnemann 2009, 329–333; K. B. Jensen 2009a, 314–315; K. B. Jensen 2010, 66–70; K. B. Jensen 2012, 5–8).

At Jensens medietypologi undertrykker forskellen på hhv. tale og skrift samt bogtryk og energibaserede medier, betragter jeg imidlertid ikke som noget større problem ifht. min undersøgelse. Som det fremgår af skemaet ovenfor, er mediehistorikeren Finnemann og medieteoretikeren Jensen enige om at introduktionen af digitale netværksmedier udgør en central medie- og samfundsmæssig udvikling, hvorfor deres typologier stemmer overens på dette punkt. Det er denne nyeste udvikling jeg undersøger, og distinktionen mellem tale og skrift samt bogtryk og energibaserede medier er derfor mindre relevant ifht. mine analyser. Hvad der derimod er vigtigt ifht. mit studie, er hvad denne udvikling betyder for samfundets kommunikationsstrømme, ikke mindst når det gælder offentlig debat, og en af styrkerne ved Jensens medieteorier er, som jeg nu vil gøre rede for, at den fremhæver og skaber analytisk opmærksomhed omkring netop dette.

Et klassisk fund inden for medie- og kommunikationsforskning er at medierne påvirker offentlig meningsdannelse via en kommunikationsstrøm i to trin: Massemedierne påvirker lokale meningsdannere (én til mange-kommunikation i medier af anden grad) som derefter påvirker folk omkring dem gennem samtale (én til én-kommunikation via medier af første grad) (K. B. Jensen 2012, 187; Frandsen 2009, 154–155). Ifølge Jensen betyder fremkomsten af mange til mange-kommunikation som prototypisk kommunikativ praksis i medier af tredje grad at disse kommunikationsstrømme i to trin i dag er suppleret af kommunikationsstrømme i tre trin; i tilgift til interpersonel én til én- og massemedieret én til mange-kommunikation involverer samfundets kommunikationsstrømme nu ofte også netværksmedieret mange til mange-kommunikation (K. B. Jensen 2009b, 335–336; K. B. Jensen 2010, 64; K. B. Jensen og Helles 2011, 528–529; K. B. Jensen 2012, 188).

^{xix} Inden for den danske retorikforskning har bl.a. Jan Lindhardt gjort en del ud af forskellen på tale og skrift og – inspireret af Walter J. Ong – argumenteret for at der knytter sig grundlæggende forskellige (kommunikations)kulturer til de to medier (Lindhardt 1998). Sammenholdt med hhv. Finnemanns og Jensens typologier lægger Lindhardt og Finnemann altså vægt på de samme forskelle, mens Jensen betragter de pågældende forskelle som mindre afgørende. Som jeg antyder i det følgende, mener jeg at det må afhænge af ens analyses formål hvilke mediehistoriske udviklingstrin man lægger vægt på, og dermed hvilken periodisering man tager udgangspunkt i; når man som jeg især ønsker at forstå det digitale mediemiljøes betydning for offentlig politisk-debatterende retorik – omend med et blik i det historiske bakspejl – har Jensens teori om medier af tre grader visse fordele.

Denne pointe er vigtig ifht. mit forskningsprojekt. Specifikt ifht. netaviser betyder det at formidlingen af alskens politiske konfliktemner nu potentielt inddrager langt flere mennesker, ikke blot som læsere, men også som skribenter. Vi ved imidlertid endnu ikke særlig meget om karakteren og betydningen af disse fænomener, hverken netværksmedieret mange til mange-kommunikation eller de nye kommunikationsstrømme i tre trin som den indgår i (K. B. Jensen 2009b, 335–336), trods det at der både blandt forskere og i den brede offentlighed er blevet udtrykt store forhåbninger mht. deres potentiale ifht. bl.a. at fremme borgeres politiske deltagelse (K. B. Jensen 2012, 189).

Både den manglende viden og den udbredte optimisme mht. netværksmedieret mange til mange-kommunikation går igen i den retoriske forskningslitteratur. Som jeg var inde på i kap. 1, har retorikere med interesse for offentlig debat og retorisk medborgerskab indtil nu især fokuseret på den politisk-kommunikative elites én til mange-kommunikation i traditionelle massemedier og til dels i nyere netværksmedier, fx når de har undersøgt hvordan politikeres og journalisters taler, debatindlæg og interviews i aviser, tv og webmedier indgår i en offentlig, dialogisk meningsdannelsesproces hvor befolkningen primært fungerer som publikum (Kock 2008a, 66; Kock 2013, 12–14). Samtidig har flere retorikere givet udtryk for at mange til mange-kommunikationen i netværksmedier som de netaviser jeg undersøger, repræsenterer om ikke en opløsning så i hvert fald en opblødning af traditionelle skel mellem den politisk-kommunikative elites privilegerede institutionelle retorik og den brede befolknings mindre privilegerede vernakulære retorik, dog uden at denne optimisme endnu har baseret sig på egentlige teksthæder analyser af den pågældende praksis (Hauser 2007, 339; Ingraham 2013, 17–18) – om end Robert Glenn Howards analyse af retorikken på en amerikansk præsidentkandidats blog er undtagelsen der bekræfter reglen (Howard 2010).

I forlængelse af dette bidrager jeg med ny viden når jeg i denne afhandlings teksthæder analyser i kap. 3 og 4 søger svar på grundlæggende spørgsmål som: Hvad betyder udbredelsen af politisk-debatterende mange til mange-kommunikation på danske netaviser for almindelige borgeres mulighed for at udøve retorisk medborgerskab i disse og andre medier? Og hvordan indgår denne kommunikative praksis i kommunikationsstrømme der også involverer politikeres, journalisters og andre retorisk privilegerede offentlige debattørers traditionelle én til mange-kommunikation i massemedier som aviser og tv samt netværksmedier som netaviser og blogs? Selvom jeg altså begrænser mig til kun at undersøge nogle af trinene i de kommunikationsstrømme i tre trin som Jensen beskriver – og som sagt helt ser bort fra ét af dem, nemlig én til én-kommunikationen i medier af første grad – udgør min undersøgelse ikke desto mindre det første retoriske studie af hvordan danske netaviser fungerer som webmedier for debat ikke blot mellem borgere, men ideelt set også mellem borgere og magthavere. Som jeg har været inde på tidligere i dette kapitel, opfordrede Jens E. Kjeldsen i det temanummer af *Rhetorica Scandinavica* hvor begrebet retorisk medborgerskab blev introduceret første gang, sine skandinaviske kolleger til at klargøre de kommunikative vilkår som retorik og retorisk medborgerskab er underlagt i det moderne mediesamfund, fx ved netop at undersøge budskabers “retoriske rejser” på tværs af forskellige kontekster (Kjeldsen 2008, 42–44 og 55–57). Med min afhandling imødekommer jeg denne opfordring.

... eller hvordan en reformivrig regering blev en politisk hestekødsskandale

“Vælgerne har fået hestekød i pizzaen i forhold til det oksekød de havde betalt for. Sådan er det jo. Den kloge narrer den mindre kloge. - og den kloge vælger bør sparke alle de politikere ud som har solgt hestekød som oksekød op til sidste valg. Demokrati har fortjent bedre repræsenanter.”

Marianne Christensen, debattør på information.dk

“Er det rimeligt at regeringen skærer i SU’en?” “Eller i kontanthjælpen?” Når der på tværs af de danske netaviser opstår debat om den samme dagsorden, handler debatterne ofte om spørgsmål som disse, altså spørgsmål som udspringer af at landets politikere tager initiativ til politiske reformer og fremlægger dem offentligt. I kommentarspor til telegrammer, nyhedsartikler og debatindlæg kan netavisernes brugere udøve retorisk medborgerskab ved at skrive hvad de mener, og læse hvad andre mener om de folkevalgtes forslag. Grundet den store opmærksomhed som webmedier som ekstrabladet.dk, politiken.dk og til dels information.dk nyder blandt danskerne,^{xx} har netaviserne ydermere potentiale til at fungere som platforme for at de erfaringer og holdninger som brugerne udtrykker i kommentarerne, kan blive distribueret til en bredere offentlighed af andre borgere, politikere og journalister. Netaviserne er altså ikke alene fora for debat mellem almindelige borgere. Ideelt set kan de også kanalisere borgernes spørgsmål og synspunkter opad i samfundets politisk-kommunikative hierarki og medvirke til at debatten får betydning – i meget bred forstand – for elitens magtudøvelse. Dette potentiale skal dog forløses i en kontekst hvor netaviserne først og fremmest er nyhedsmedier; her afløser den ene nyhed den anden i en fortsat strøm af løbende opdateringer. Når politikerne foreslår en ny politik, bliver det med andre ord ikke dækket og debatteret i et vakuum, men derimod side om side med de nyhedshistorier der i øvrigt fylder i medierne og den offentlige debat. Ikke alene må de politiske debatter altså konkurrere om brugernes opmærksomhed med andre nyhedshistorier; i praksis sker det også at såvel brugere som politikere og journalister blander de øvrige nyheder der tilfældigvis præger nyhedsstrømmen, ind i debatterne om de seneste politiske tiltag.

Vinteren 2013 bød på et godt eksempel på hvordan der på tværs af de danske netaviser blev debatteret politiske reformforslag side om side med andre aktuelle nyhedshistorier. I februar lancerede den danske regering i løbet af et par uger en række politiske reformer, herunder en SU- og en kontanthjælpsreform. Statsministeren og to af

---

^{xx} Sammenligner man alle danske hjemmesider mht. hvor mange unikke brugere de har, lå netaviserne ekstrabladet.dk, politiken.dk og information.dk i februar 2013 på hhv. en 2., 9. og 37. plads. Kilde: “Toplisten | FDIM,” Danske Medier Research, besøgt d. 12. juni 2014, <http://www.fdim.dk/statistik/internet/toplisten> (søg på “måned” og “Feb 2013”)

hendes fagministre gennemførte i den forbindelse en nøje planlagt kommunikativ offensiv og lancerede reformerne på pressemøder, i tv-optrædener og via de sociale medier. I den samme periode dominerede to andre historier i netavisernes nyhedsdækning og debatter. For det første historien om at store grupper af danske unge rejste på vinterferie i Prag og drak sig fulde, kom i klammeri og begik hærværk. For det andet historien om at der blev opdaget rester af hest i alt fra fryselasagner til bouillonterninger fordi europæiske kødleverandører havde blandet hestekød i kød de havde mærket som oksekød. Over en periode på tre uger rasede debatten på netaviserne. Sideløbende med at de to reformer afstedkom hundredvis af artikler og tusindvis af kommentarer, gjorde det samme sig gældende for de to skandaler. I visse tilfælde blev de to ting endda blandet sammen i den forstand at både politikere, journalister og borgere inddrog skandalerne i debatterne om reformerne. Nogle debattører mente således at hændelserne i Prag bekræftede at unge på SU havde for mange penge mellem hænderne, hvorfor man sagtens kunne skære i uddannelsesstøtten. Tilsvarende mente andre at regeringens reformer ikke indeholdt hvad regeringspartiernes valgprogrammer havde deklareret, og opfordrede – som det fremgår af citatet ovenfor – til at “sparke alle de politikere ud som ha[vde] solgt hestekød som oksekød op til sidste valg.”³⁰

Forskningsspørgsmål

I dette kapitels casestudie undersøger jeg de parallelle debatter om reformer og skandaler som opstod på de danske netaviser i februar 2013, med udgangspunkt i to spørgsmål. For det første undersøger jeg de tværgående debatter som regeringens lanceringer af SU- og kontanthjælpsreformerne afstedkom på tre af landets netaviser, nemlig ekstrabladet.dk, politiken.dk og information.dk. Mit overordnede forskningsspørgsmål er her:

I en situation hvor det var en institutionel dagsorden der blev debatteret, hvordan udfoldede den politisk-debatterende kommunikation mellem elite og borgere sig da på de tre netaviser?

Jeg er med andre ord interesseret i hvordan netaviserne faciliterede at deres brugere kunne udøve retorisk medborgerskab ved at debattere de to reformforslag, og hvordan avisernes journalister i forlængelse af dette evt. bidrog til at momenter i debatten blev løftet ud af de konkrete kommentarspor og dermed havde mulighed for at komme til at indgå i den mere overordnede samfundsdebat og blive videreformidlet til samfundets politisk-kommunikative elite. Centrale spørgsmål er således: Hvilke muligheder havde brugerne for at kommentere reformerne? Hvordan fulgte journalisterne evt. op på debatten? Og hvad kunne journalisterne evt. have gjort anderledes?

For det andet undersøger jeg hvordan de institutionelt igangsatte debatter blev påvirket af de parallelle debatter om hestekødsskandalen og drukturere til Prag. Mit overordnede forskningsspørgsmål er her:

Hvordan blev kommunikationen mellem elite og borgere “forstyrret” – på godt og ondt – af at både politikere, journalister og borgere blandede historierne om skandalerne ind i debatterne om hhv. SU- og kontanthjælpsreformen?

Jeg er med andre ord også interesseret i hvordan debatterne om regeringens reformer på netaviserne måtte konkurrere med de parallelle historier om fund af hestekød og unge på druk, og især hvordan skandalehistorierne optrådte som forståelsesrammer og referencepunkter i debatterne om reformerne. Centrale spørgsmål som jeg søger svar på for at besvare mit andet overordnede forskningsspørgsmål, er således: Hvordan blev hhv. reformerne og skandalerne vægtet i netavisernes nyhedsdækning? Hvilken metadebat om journalistiske vinkler og prioriteringer afstedkom det? Og hvordan refererede forskellige debattører konkret til de sensationelle nyhedshistorier i debatterne om regeringens reformer?

Mine forskningsspørgsmål afspejler at de forskellige debatforløb som indgår i min case, ikke har samme status i min undersøgelse. Jeg er mere interesseret i debatterne om reformerne end jeg er i debatterne om skandalerne. Hvad jeg undersøger, er således ikke hvordan politikere, journalister og borgere debatterede hestekødsskandalen og drukturene til Prag, men derimod hvordan de inddrog de to skandaler i debatterne om regeringens reformer. Spørgsmålet er hvad denne sammenblanding betød for netavisernes potentiale for at opsamle og videreformidle de spørgsmål og synspunkter som brugerne formulerede når de debatterede de to reformforslag. Debatterne om skandalerne indgår derfor kun i min undersøgelse i den forstand at de er en del af forklaringen på hvorfor de intertekstuelle referencer til fulde unge og falske varedeklARATIONER begyndte at florere i debatterne om regeringens reformer, og hvorfor de i perioden gav mening både for de debattører der anvendte dem, og det publikum der læste dem. At henvisningerne blev brugt og forstået, skyldtes ikke alene at skandalerne fik så meget dækning som de gjorde, men også at de skabte så meget debat. Den megen debat var med til at lejre skandalesagerne solidt i den kollektive bevidsthed hvorfor det næsten kun var naturligt at de endte som referencepunkter og forståelsesrammer i debatterne om SU- og kontanthjælpsreformerne.

Formål

De parallelle debatforløb som udspillede sig i vinteren 2013, og som jeg kort har beskrevet ovenfor, er interessante af flere grunde. For det første er den slags debatforløb som regeringens reformer satte gang i, ikke alene prototypiske, de er også typiske. Som jeg indledte kapitlet med at slå fast, så er debatter som udspringer af at en eller flere repræsentanter for samfundets politisk-kommunikative elite udtrykker en politisk holdning eller fremsætter et politisk forslag, hverdagsfænomener på de danske netaviser. Denne "hverdagsdebat" er det interessant at sammenligne med de forestillinger og forhåbninger som medie- og kommunikationsforskere, herunder retorikere, har formuleret om hvordan webmedier som de netaviser jeg undersøger, ideelt set kan understøtte den brede befolknings deltagelse i den offentlige debat. Disse idealforestillinger har jeg allerede gjort nærmere rede for og diskuteret i kap. 2. Men en hovedpointe i den litteratur jeg trækker på, er som sagt at samfundets samlede mediematrice bør fungere som en infrastruktur der kobler den decentrale kommunikation som udspiller sig på alle niveauer af samfundet, med den centrale magt som knytter sig til samfundets politiske institutioner (K. B. Jensen 2009b, 335–336; K. B. Jensen og Helles 2011, 530). Dette gælder principielt de trykte avisers debatsektioner og læserbrevene dér såvel som netavisernes kommentarspor og kommentarerne dér. Det særlige ved

netaviserne som fora for debat er imidlertid at både antallet af borgere der kan få deres holdninger viderebragt, og antallet af borgere de potentielt kan nå ud til, er eksponentielt større. Netop dette potentiale ved netværksmedieret mange til mange-kommunikation har der blandt forskere med interesse i webmedier og demokrati været store forventninger til: Ikke alene betyder det at langt flere borgere kan komme til at deltage; når dét sker, kan langt flere spørgsmål og synspunkter også blive introduceret i den offentlige meningsdannelsesproces og komme til at danne grundlag for den politik som politikerne i sidste ende vedtager (jf. K. B. Jensen 2012, 189). Med webmedierne og herunder de netaviser jeg undersøger, som understøttende mellemlid kan flere borgere komme til orde, blive hørt og gøre deres indflydelse gældende både over for deres medborgere og over for de folkevalgte politikere og samfundets øvrige magtelite. Dét har i hvert fald været forhåbningen. Et første formål med mit casestudie er at vurdere i hvilket omfang og i så fald hvordan dette potentiale realiseres på de danske netaviser ifm. debatter som udspringer af institutionel retorik.

Et andet formål med mit casestudie er samtidig at give et detaljeret billede af de kommunikative vilkår som de institutionelt igangsatte debatter er underlagt på netaviserne, og dermed den kontekst som det potentiale jeg netop har skitseret, skal forløses i. Dette er grunden til at jeg ud over debatterne om regeringens reformer også inddrager de debatter om fordragne unge og forkerte varedeklarerer der samtidig fyldte i de danske medier, altså at jeg både inddrager eksempler på den første og den tredje af de tre prototyper jeg har beskrevet i kap. 2. Som jeg allerede har antydnet, udspillede disse prototypiske debatforløb sig ikke alene parallelt med hinanden; i visse tilfælde krydsede de også hinanden i den forstand at skandalerne optrådte som referencepunkter og forståelsesrammer i debatterne om reformerne. Den case jeg har valgt, illustrerer således at debatterne på de danske netaviser i praksis ikke har karakter af afgrænsede, velordnede forløb hvor én dagsorden sættes og debatteres i god ro og orden. Realiteten er i stedet at de debattører der deltager, debatterer flere, meget forskellige dagsordener parallelt med hinanden, og at de i nogle tilfælde endda blander dem sammen. Det gælder politikere og journalister såvel som almindelige borgere. For dem er der – som man kunne forvente – ikke vandtætte skotter mellem de forskellige debatter; tværtimod bevæger de sig ubesværet fra den ene til den anden og henviser på tværs af dem. Formålet med mit casestudie er således også kritisk at vurdere de teoretiske forhåbninger som medie- og kommunikationsforskere har haft til debat på nettet, ud fra de vilkår som debatten på de danske netaviser i praksis foregår under.

Teoretisk perspektiv: To prototypiske debatforløb på danske netaviser

De forskningsspørgsmål jeg stiller, har deres afsæt i mine beskrivelser i kap. 2 af tre prototypiske forløb for debatter der går på tværs af danske netaviser. Det første spørgsmål om hvordan netaviserne fungerede som webmedier for kommunikation mellem elite og borgere, afspejler at jeg betragter de forløb som lanceringerne af hhv. SU- og kontanthjælpsreformen satte gang i, som eksempler på det første af disse prototypiske debatforløb. Forløbene var altså eksempler på at brugerne på landets netaviser debatterede en institutionel dagsorden. Som jeg har gjort rede for i kap. 2, er disse forløb generelt kendetegnet ved at de indledes på initiativ af samfundets politisk-kommunikative elite – eksempelvis politikere og journalister – der i kraft af de samfundsinstitutioner de er

tilknyttede – typisk det politiske system og medierne – har privilegeret mulighed for at igangsætte offentlige debatter. Grundet deres institutionelle tilhørsforhold er disse elitedebattører placeret i toppen af samfundets kommunikative hierarki og derigennem sikret en vis retorisk agency; deres strukturelt betingede mulighed for at kommunikere og sætte en dagsorden i offentligheden er – sammenlignet med den gennemsnitlige borgers – særligt gunstig. I denne situation fungerer netaviserne som fora for at almindelige borgere kan forholde sig til politikernes seneste tiltag og ideelt set få deres medborgere og politiske repræsentanter i tale og derigennem opnå indflydelse på den politik der ender med at blive vedtaget.

I den case jeg analyserer i dette kapitel, opstod der som sagt debat på tværs af landets netaviser om hhv. SU- og kontanthjælpsreformen efter at regeringen havde lanceret de to reformer på presse- og borgermøder, i tv, radio og aviser samt på sociale medier som Facebook og Twitter. I begge tilfælde udsprang debatterne altså af at repræsentanter for samfundets politisk-kommunikative elite, i dette tilfælde bl.a. statsministeren, uddannelsesministeren og beskæftigelsesministeren, kommunikerede om nye politiske initiativer til journalister og borgere. Som jeg allerede har været inde på, var der tydeligvis tale om et planlagt og intenst kommunikationsarbejde fra politisk hold. Fx nåede uddannelsesminister Morten Østergaard i dagene omkring lanceringen af SU-reformen bl.a. at varsle reformen på Facebook,³¹ fremlægge den på et pressemøde i uddannelsesministeriet³² som blev videreformidlet i tv, radio og aviser, diskutere den i P1 Morgen,³³ TV Avisen og Clement Direkte,³⁴ deltage i debatarrangementer på universiteterne i både Aarhus og København³⁵ samt afholde spørgetime på Twitter³⁶ og live-chatte med læserne på politiken.dk.³⁷ Som Østergaards offensiv illustrerer, fordelte politikernes kommunikation sig over flere forskellige kommunikative praksisser og medietyper, herunder mange til mange-kommunikation både i auditorier og på nettet; men for de fleste borgeres vedkommende nåede nyheden om reformerne dem sandsynligvis via én til mange-kommunikation i de traditionelle massemedier og digitale netværksmedier, fx i form af nyhedsindslag og -artikler samt statusopdateringer. I forlængelse af dette havde borgere mulighed for at kommunikere mange til mange i flere forskellige webmedier og på den måde debattere de fremlagte politiske reformer. For de brugere der læste og skrev kommentarer på landet netaviser, og hvis kommunikation jeg altså fokuserer på, skete det i diverse kommentarspor under Ritzau-telegrammer og nyhedsartikler, analyser og kommentarer, debat- og blogindlæg samt egentlige oplæg til læserdebat. I visse – men i realiteten kun meget få – tilfælde fulgte netavisernes journalister op på denne mange til mange-kommunikation i form af opsummeringer af og opfølgninger på læserdebatten. Disse opfølgninger havde form af ny én til mange-kommunikation og blev især formidlet via digitale netværksmedier, fx netaviserne og deres sider på Facebook. Som kommunikationsstrømme havde debatforløbene altså – noget forenklet – først karakter af én til mange-kommunikation fra politisk hold, siden mange til mange-kommunikation blandt borgere og endelig – i sjældne tilfælde – ny én til mange-kommunikation der kom fra journalister.

Som sagt går mit andet forskningsspørgsmål på hvordan kommunikationen mellem elite og borgere om de politiske reformer blev “forstyrret” af debatterne om de skandaler der verserede på samme tidspunkt. Dét spørgsmål afspejler at af de tre prototypiske

debatforløb jeg har beskrevet i kap. 2, betragter jeg debatterne om hhv. den europæiske hestekødsskandale og danske unges drukture til Prag som eksempler på den tredje prototype. Forløbene var altså eksempler på at brugerne på landets netaviser kommenterede aktuelle og sensationelle nyhedshistorier. Som det fremgik af min beskrivelse i kap. 2, er disse forløb generelt karakteriseret ved at initiativet til dem hverken tages af samfundets politisk-kommunikative elite eller dens modstykke, den brede befolkning. I stedet udspringer forløbene af at der på netaviserne opstår et selvforstærkende kommunikationsloop mellem hvad journalisterne dækker, og hvad brugerne læser og kommenterer: Journalisternes historier avler sidevisninger og kommentarer, og brugernes adfærd avler flere historier. Denne slags loops kan i særdeleshed opstå på netop netaviserne fordi journalisterne løbende kan opdatere indholdet, samtidig med at brugerne løbende kan interagere med det. Således er det ikke muligt at udpege en eller flere individer der har taget initiativ til disse debatforløb. De er med andre ord ikke resultatet af at nogen, hverken politikere, journalister eller borgere, har udøvet retorisk agency i traditionel forstand. Snarere er de resultatet af moderne medielogikker og netværksbaseret sværmeadfærd. På et mediemarked præget af skarp konkurrence om både brugere og annoncører er en god historie en historie der skaber opmærksomhed; og på nettet forstærkes dette af at opmærksomhed avler opmærksomhed i den forstand at brugere ofte læser og kommenterer hvad andre brugere har læst og kommenteret. I denne situation fungerer netaviserne altså som webmedier for at brugerne kan diskutere dagsaktuelle nyheder, også de mere kulørte af slagsen, og gennem deres adfærd være med til at skabe yderligere opmærksomhed om bestemte emner og historier.

I den case jeg analyserer i dette kapitel, opstod der som sagt debat på tværs af landets netaviser om hestekød og ungdomsdruk i kølvandet på de første nyhedshistorier om de to emner og de mange kommentarer de afstedkom. Debatterne udsprang altså ikke i første omgang af at en eller flere politikere, journalister eller borgere tog initiativ til dem, fx i form af debatindlæg om mærkningen af fødevarer eller alkoholkulturen blandt unge. I første omgang kom de to historier snarere på den offentlige dagsorden i kraft af et selvforstærkende samspil mellem at de på den ene side levede op til gængse journalistiske nyhedskriterier, og at de på den anden side afstedkom sidevisninger og kommentarer. Som jeg vender tilbage til i kapitlets anden analyse, var det fx først da der blev fundet hestekød i Danmark, og historien således levede op til kriteriet om identifikation (jf. Kabel 2009, 381), at den ene debat i midten af februar for alvor tog fart; og da det senere kom frem at DR og TV2 i årets to første måneder havde bragt ca. 20 historier om hestekød for hver nyhedshistorie de havde bragt om den nye offentlighedslov, begrundede flere journalister og eksperter det bl.a. med at den såkaldte "hestekødsskandale" afstedkom langt flere delinger, kommentarer og anbefalinger blandt brugerne af landets netaviser.³⁸ Debatforløbene udsprang med andre ord af at de nyhedshistorier der skabte debat, ud fra en umiddelbar journalistisk betragtning havde nyhedsværdi, og at dette tilsyneladende blev bekræftet af de mange brugere der læste, delte og kommenterede dem. (At en del af brugernes kommentarer ved nærsyn handlede om at journalisterne burde bruge deres og læsernes tid på noget andet,³⁹ syntes ikke at gøre det store indtryk, en pointe jeg vender tilbage til i min analyse.) Anskuet som kommunikationsstrømme var der tale om løkkeformede strømme der vekslede mellem én til mange-kommunikation i masse- og

netværksmedier på den ene side – i dette tilfælde især telegrammer og nyhedsartikler og -indslag i aviser, tv og radio samt på netaviser – og på den anden side mange til mange-kommunikation i netværksmedier – i dette tilfælde især delinger via landets netaviser og de sociale medier samt kommentarer begge steder.

Fremgangsmåde og kapitlets opbygning

Det casestudie der følger, er – som jeg har været inde på i kap. 1 – en retorisk kritik der baserer sig på hermeneutiske studier af tekst. Jeg nærlæser en række artikler og deres tilhørende kommentarspor fra hhv. ekstrabladet.dk, politiken.dk og information.dk.^{xxi} Artiklerne har det til fælles at de handler om regeringens SU- og kontanthjælpsreformer, og at de tre netavisers brugere altså havde mulighed for at kommentere dem. Det materiale jeg inddrager, har jeg fundet gennem systematiske søgninger på Google og i Infomedia.^{xxii} Materialet stammer fra de dage hvor regeringen lancerede sine reformer i vinteren 2013, dvs. d. 19. februar hvor SU-reformen blev lanceret, og d. 25. februar hvor kontanthjælpsreformen blev lanceret. I begge tilfælde har jeg inkluderet tekster fra både den dag hvor reformerne blev lanceret, og fra dagen efter hvor netavisernes journalister fulgte op på førstedagens dækning med mere selvstændigt nyheds- og opinionsstof.

Med udgangspunkt i det samlede materiale jeg har fundet, undersøger jeg i kapitlets første analyse de overordnede tendenser i hvordan de tre netaviser faciliterede debat

---

^{xxi} At jeg fokuserer på netop ekstrabladet.dk, politiken.dk og information, skyldes at de på hver deres måde er eksempler på danske netaviser der synes at prioritere debatten mellem deres brugere, ikke mindst taget i betragtning af deres eksperimenter med formatet. Blandt de interessante eksperimenter kan nævnes initiativet "Folkets røst" på ekstrabladet.dk hvor brugerne kan sætte egne emner til debat (kilde: Ekstra Bladet, "Folkets røst," besøgt d. 25. juni 2014, <http://ekstrabladet.dk/folkets-roest/>); introduktionen af et login-system på politiken.dk så brugere der vil skrive kommentarer, først bliver tjekket via Folkeregisteret (kilde: Jakob Elkjær, "Politiken.dk bruger nyt våben mod had på nettet," 29. november 2011, besøgt d. 25. juni 2014, <http://politiken.dk/kultur/medier/ECE1464265/politikendk-bruger-nyt-vaaben-mod-had-paa-nettet/>); og endelig indførelsen af såkaldte "journaler" på information.dk som gør det lettere for brugere at følge med i bestemte emner og debatter (kilde: Information, "JOURNALER I dybden med aktuelle emner," besøgt d. 25. juni 2014, <http://www.information.dk/journal>). Selvom jeg er endt med ikke at inddrage disse eksperimenter i min undersøgelse, har de ikke desto mindre været en af grundene til at de tre netaviser tidligt tegnede sig som særligt interessante at undersøge som webmedier for retorisk medborgerskab. Samtidig repræsenterer de tre netaviser ret forskellige måder at rammesætte og facilitere debat på, og hensigten har således også været at opnå en vis variation i mit analysemateriale.

^{xxii} Det materiale jeg analyserer i dette kapitel, har jeg fundet frem til ad tre veje. For det første førte jeg i de første fire måneder af 2013 logbog over artikler, debatindlæg og kommentarspor som jeg ud fra mine foreløbige forskningsspørgsmål fandt potentielt relevante. For det andet fandt jeg i december 2013 via søgninger på Google frem til supplerende materiale der ud fra mine mere præcise forskningsspørgsmål også var relevant at inddrage. I mine søgninger søgte jeg på en kombination af termerne "su", "kontanthjælp" og "reform" for at angive det relevante emne, "debat", "kommentarer" eller "nationen" for at angive de tekstarter jeg især var interesseret i, samt "ekstrabladet.dk", "politiken.dk" eller "information.dk" for at angive de netsteder jeg fokuserede på. Jeg indskrænkede desuden min søgning til dagene d. 19.-20. og d. 25.-26. februar 2013 hvor hhv. SU- og kontanthjælpsreformen blev lanceret. I forlængelse af dette kædesøgte jeg ud fra de artikler som dukkede op i søgningerne på Google, og fandt via links fra disse frem til flere relevante tekster. For det tredje fandt jeg i januar 2014 gennem søgninger i Infomedias database frem til mere supplerende materiale. Her søgte jeg efter artikler der indeholdt begge ordene "su" og "reform", og som var blevet publiceret i perioden d. 19.-20. februar 2013 på hhv. ekstrabladet.dk, politiken.dk eller information.dk. Tilsvarende søgte jeg efter artikler der indeholdt begge ordene "kontanthjælp" og "reform", og som var blevet publiceret i perioden d. 25.-26. februar 2013 på de samme tre netaviser.

blandt deres brugere i kølvandet på regeringens lanceringer af reformerne. Jeg giver et overblik over hvilke muligheder netavisernes brugere havde for at kommentere reformerne, og i hvilket omfang de benyttede sig af dem. I forlængelse af dette har jeg udvalgt et antal nøgletekster som jeg laver tekstnære analyser af (jf. Hoff-Clausen 2008, 65). Nøgleteksterne inkluderer både eksempler på hvordan netavisernes journalister lagde op til og fulgte op på debat, samt eksempler på hvordan netavisernes brugere debatterede reformerne i diverse kommentarspor. I journalisterne oplæg undersøger jeg bl.a. hvilke emner, foki og formuleringer journalisterne valgte. Med udgangspunkt i borgernes kommentarer vurderer jeg i forlængelse af dette hvad journalisterne evt. *kunne* have fulgt op på, både med henblik på at videreformidle debatterne til en bredere offentlighed og for at kanalisere relevante spørgsmål og synspunkter opad i samfundets kommunikative hierarki. Jeg undersøger således ikke alene hvordan netaviserne understøttede at deres brugere kunne udøve retorisk medborgerskab, ved at lade dem debattere regeringens reformer, men også hvor grænserne for denne støtte gik, og hvordan de evt. kunne udvides. De kvalitetskriterier jeg anlægger her, udspringer vel at mærke ikke af danske journalisters hensigtserklæringer, men derimod af de forhåbninger blandt medie- og kommunikationsteoretikere som jeg har været inde på ovenfor. Der er med andre ord ikke tale om at jeg vurderer journalisterne arbejde ud fra et formål de selv har formuleret; i stedet vurderer jeg deres arbejde med udgangspunkt i den litteratur om medier, medborgerskab og meningsdannelse som jeg trækker på i min afhandling.

I kapitlets anden analyse undersøger jeg hvordan politikere, journalister og ikke mindst borgere blandede hestekødsskandalen og drukturere til Prag ind i debatterne om regeringens SU- og kontanthjælpsreform. Til at beskrive denne sammenblanding introducerer jeg først begrebet *retorisk interferens*. Kort fortalt dækker begrebet over det fænomen at debattører kobler to samtidige, men forskellige prototypiske debatforløb med hinanden og inddrager det ene forløb som referencepunkt og forståelsesramme i de debatindlæg og kommentarer der hører til det andet. I forlængelse af dette beskriver jeg baggrunden for at der kunne opstå en sådan interferens i den konkrete case, nemlig at forskellige prototypiske debatforløb opstod på stort set samme tidspunkt i perioden og udspillede sig parallelt med hinanden på ekstrabladet.dk, politiken.dk og information.dk. Jeg viser hvordan reformerne og skandalerne blev dækket og debatteret side om side på de tre netaviser, og beskriver i forlængelse af dette hvordan den massive dækning af og debat om sensationshistorierne blev mødt med kritik fra både journalister og borgere. Dernæst undersøger jeg hvordan de parallelle debatforløb begyndte at krydse hinanden i den forstand at debattører inddrog skandalerne i debatterne om reformerne.^{xxiii} Her tager jeg igen udgangspunkt i det samlede analysemateriale. Først gør jeg kort rede for hvordan den retoriske interferens manifesterede sig i institutionel retorik, dvs. kommentarer og indspark i debatten som kom fra samfundets politisk-kommunikative elite, altså

---

^{xxiii} At jeg fokuserer på hvordan skandalerne blev inddraget i debatterne om reformerne, betyder at jeg ikke undersøger om reformerne omvendt blev inddraget i debatterne om skandalerne. Jeg undersøger med andre ord ikke om der var tale om *gensidig* påvirkning mellem de to debatforløb. Grunden til dette er at jeg som sagt primært er interesseret i hvad det betyder for et debatforløb af den første af de tre prototyper jeg har beskrevet i kap. 2 – i dette tilfælde debatterne om regeringens reformer – at det bliver “forstyrret” af et debatforløb af den tredje prototype jeg har beskrevet – i dette tilfælde debatterne om de sensationelle historier om fund af hestekød og oksekød og unge på drukferie i Østeuropa.

politikere, journalister og andre retorisk privilegerede debattører. Dernæst analyserer jeg hvordan interferensen optrådte i vernakulær retorik når netavisernes brugere kommenterede artikler og debatindlæg om reformerne. I begge tilfælde fokuserer jeg på hvilke funktioner de intertekstuelle referencer til de to skandaler havde i debatterne om de to reformer. Afslutningsvis vurderer jeg på hvilke måder den retoriske interferens var med til at hhv. fremme og hæmme at de tre netaviser i forbindelse med debatterne om regeringens reformer kunne fungere som webmedier for kommunikation mellem samfundets politisk-kommunikative elite og et udsnit af dets engagerede borgere.

Først vil jeg dog beskrive min case grundigere. Jeg gennemgår en række eksempler på regeringens kommunikation i perioden og viser hvordan lanceringerne af hhv. SU- og kontanthjælpsreformen var planlagte og koordinerede kommunikationsforløb hvor politikerne søgte at sætte bestemte dagsordener. Undervejs laver jeg også nedslag i periodens nyhedsdækning og argumenterer på den baggrund for at de danske nyhedsmedier var særdeles ivrige efter at vurdere hvor vellykkede regeringens lanceringer af reformerne og de debatforløb som politikerne dermed skød i gang, var som topstyrede kommunikative offensiver. Således handlede adskillige artikler om hvor godt eller dårligt forberedt, timet og koordineret lanceringerne og de efterfølgende debatter var. Dette, lidt paradoksale, fokus i medierne på politikernes evne til at styre selv samme medier inddrager jeg senere i min afsluttende diskussion af den retoriske interferens mellem skandalehistorier og reformdebatter.

Beskrivelse af case: Reforme og skandaler i vinteren 2013

I vinteren 2013 gik den danske regering efter statsminister Helle Thorning-Schmidts eget udsagn "reform-amok".⁴⁰ Alene i løbet af februar lancerede den inden for to uger en SU-reform, en kontanthjælpsreform og en såkaldt "vækstplan", hvilket fik flere journalister til at tale om et "monster reformforløb"⁴¹ og det politiske svar på "Big Bang".⁴² Flere kommentatorer mente at der – i hvert fald i regeringens egne øjne – var tale om en storstilet politisk satsning der skulle sikre det danske velfærdssamfunds fremtid og – mere prosaisk – Helle Thorning-Schmidts og hendes ministerholds genvalg ved det næste folketingsvalg.⁴³ Lanceringerne af de mange reformer blev ledsaget af en kommunikativ offensiv der strakte sig over flere måneder. I denne periode gjorde regeringens repræsentanter ivrigt brug af en række faste argumenter og vendinger der varslede de reformer der var på vej, og begrundede hvorfor de ifølge regeringen var nødvendige. Gentagelserne vidnede om at kommunikationen – ikke overraskende – var nøje tilrettelagt, og at den udgjorde et strategisk forsøg på at sætte en bestemt offentlig dagsorden. Som sådan var der tale om et godt eksempel på den slags prototypiske debatforløb hvor repræsentanter for samfundets politisk-kommunikative elite fremlægger en række politiske forslag, hvorefter landets netaviser fungerer som webmedier for at den brede befolkning kan debattere forslagene.

Da SU-reformen blev lanceret tirsdag d. 19. februar, var det ydermere tydeligt at regeringens repræsentanter, i hvert fald i dette tilfælde, havde koordineret deres kommunikative indsats. Reformen blev først fremlagt af statsministeren og siden af uddannelsesminister Morten Østergaard på hvert deres pressemøde. På sit pressemøde sagde statsministeren at Danmark havde "*det mest generøse SU-system i verden*", men at

det var nødvendigt at "at *målrette* vores SU-system".⁴⁴ Tilsvarende udtalte Østergaard i en pressemeddelelse forud for sit pressemøde at de studerende modtog "*verdens mest generøse SU*", og at reformen bl.a. handlede om at "*målrette* SU'en til dem med størst behov".⁴⁵ At de to politikere ikke alene brugte de samme argumenter, men også de samme sproglige fraser vidnede om at der var tale om et orkestreret kommunikativt forløb.

Lanceringen af SU-reformen fik massiv omtale i de danske nyhedsmedier og afstedkom desuden intens debat bl.a. på landets netaviser. I dagene op til og efter lanceringen rejste Østergaard landet rundt og diskuterede reformforslaget med studerende og ansatte på flere af landets universiteter. På Politikens netavis blev Østergaards besøg på Københavns Universitet dækket med både en videoreportage⁴⁶ og en artikel.⁴⁷ I videoen kunne man se ministeren bliver overhældt med konfetti og kritik da han ankom til Det Humanistiske Fakultet, en entre der i artiklen blev beskrevet som at "træde(...) ind i løvens hule". Ifølge journalisten udtalte rektor Ralf Hemmingsen i den forbindelse: "Som Odysseus viser ministeren et vist mod ved at begive sig ud på denne rejse". De studerende der blev citeret i artiklen, var stadig kritiske over for regeringens reform efter arrangementet; men om ministeren sagde de at de ikke desto mindre "anerkend[te] ham som politiker og retoriker", og at "han gjorde det godt og svarede godt på de spørgsmål, der var." Som tilfældet var på politiken.dk hed det generelt i flere af de nyhedsmedier der rapporterede fra uddannelsesministerens rundtur, at han var på en svær opgave, men at han tydeligvis var velforberedt.

Denne relativt positive fremstilling af ministerens succes som kommunikatør gik igen i flere medier med særlig interesse for universitetsmiljøet; her blev kommunikationen blot fremstillet som endnu mere strategisk og endnu mere vellykket. I Magisterbladet blev besøget på Aarhus Universitet fx karakteriseret som en "mission impossible" fordi Østergaard var "på turné med løftebrud".⁴⁸ Ikke desto mindre mente journalisten at det lykkedes ministeren at tage noget af vinden ud af de studerendes kritik fordi han havde forberedt et "lille spin-trick" og kunne trække en "overraskelse op af tasken": Modsat alle rygter havde regeringen ikke i sinde helt at sløjfe det såkaldte sjette SU-år.⁴⁹ Ifølge artiklen var der tale om en bevidst fortællelse fra ministerens side; Østergaard blev således citeret for at han "ikke [havde] noget imod at nogle [havde] tænkt: Gad vide om de gør det? For de blev jo så positivt overrasket i dag."⁵⁰ I en tilsvarende artikel i Universitetsavisen om Østergaards besøg på Københavns Universitet var evalueringen af ministerens optræden endnu mere positiv. Efter at have noteret at Østergaards "stemme [var] stabil, og [at] svarene [faldt] prompte" i løbet af debatten, konkluderede journalisten at "det var ministeren, der gik med sejren i dag", og citerede afslutningsvis en studerende for at konstatere at "Morten Østergaard var lidt for skarp".⁵¹ I flere af de omtaler der fulgte i kølvandet på uddannelsesministerens lancering af SU-reformen, blev det således fremhævet at ministerens kommunikative offensiv var både veltilrettelagt og veludført.

Ugen efter lanceringen af SU-reformen var det beskæftigelsesminister Mette Frederiksens tur til at fortsætte regeringens selvproklamerede amokløb af politiske reformer. På et pressemøde mandag d. 25. februar fremlagde hun regeringens forslag til en kontanthjælpsreform.⁵² Igen fik lanceringen omfattende omtale i landets nyhedsmedier, og igen afstedkom den intens debat bl.a. på landets netaviser.

Hvad der også gik igen, var at flere medier var optaget af hvor vellykket lanceringen var som politisk kommunikation. Eller rettere hvor mislykket den var i dette tilfælde. Den dag reformen blev lanceret, udkom Ekstra Bladet med et billede af Mette Frederiksen på forsiden og overskriften "Snydt". Inde i avisen kunne man læse at Frederiksen var "blev[et] snydt", "sat på plads" og "kort og godt kørt over" af statsministeren og dennes tætteste allierede.⁵³ Artiklen citerede en kilde i regeringen for at beskæftigelsesministeren først meget sent var blevet indviet i at den kommende vækstplan bl.a. indeholdt en lettelse af selskabsskatten, et tiltag som ministeren tidligere havde kritiseret skarpt og stadig ikke mente "må[tte] stå alene", men som hun på sit pressemøde ikke desto mindre endte med at måtte forsvare. Således gav artiklen indtryk af en minister hvis retoriske handlekraft var stækket fordi hun åbenbart ikke hørte til regeringens magtfulde inderkreds.

Denne slags metaspekulerende artikler var der flere af. En lille uge senere bragte Politiken en helsidesartikel af politisk redaktør Mette Østergaard der handlede om lanceringen af regeringens vækstplan og herunder kontanthjælpsreformen. På netavisen lød overskriften: "Rekonstruktion af en katastrofe: Sådan skal man ikke præsentere en vækstplan".⁵⁴ Som overskriften mere end antydede, var hovedfokus i artiklen ikke på reformerne, men på lanceringen af dem. Hovedpåstanden var at fremlæggelsen "kørte af sporet", for nu at bruge redaktørens egne ord, inden den forlod perronen. Ifølge de kilder som Østergaard havde talt med, havde nogen lækket de planlagte selskabsskattelettelser før tid, hvorfor de endte med at være tophistorien i TV2 Nyhederne aftenen inden at Mette Frederiksen skulle lancere kontanthjælpsreformen. Sammenfaldet fik ifølge Politikens politiske redaktør "store konsekvenser": "Mette Frederiksen (S) var dermed den første minister til at møde pressen efter nyheden om skattelettelserne og måtte tage slagene på hele regeringens vegne. Ikke en nem opgave. (...) I Beskæftigelsesministeriet var man rasende", lød det. Senere i artiklen hed det at de lækkede skattelettelser og den furor de skabte i både regeringen og befolkningen, "formede den offentlige diskussion af det forløb, som regeringstoppen ellers indtil da havde formået at holde i stramme tøjler." Alt i alt fik man af artiklen i Politiken indtryk af at lanceringen af kontanthjælpsreformen havde været nøje planlagt, men var blevet grundigt forpurret. Ikke af fagministerens kommunikative evner, men af hendes – lød rygten – øverste leder. Modsat hvad tilfældet var ifm. lanceringen af SU-reformen hvor statsministeren og uddannelsesministeren tydeligvis havde koordineret deres udtalelser, blev det ifm. lanceringen af kontanthjælpsreformen mere end antydnet at Helle Thorning-Schmidt ligefrem modarbejdede Mette Frederiksen. Således beskrev Østergaard hvordan raseriet blandt beskæftigelsesministerens tropper hurtigt blev fulgt af beskyldninger om "at lækagen (...) kom fra Statsministeriet for at skade en lige lovlig populær Mette Frederiksens præstation". (Det sidste ord er værd at bemærke: præstation, ikke præsentation. Ud over det udtalte fokus på politiske magt- og personkampe lå det implicit i artiklen at en succesfuld lancering handlede om performance og mediestyling, ikke om formidling og argumenter.)

Hvor Morten Østergaards lancering af SU-reformen altså blev udnævnt til en succes i flere medier, blev Mette Frederiksens lancering af kontanthjælpsreformen omvendt udnævnt til en fiasko. Sandhedsværdien af de metaspekulerende artikler hvor disse domme blev fældet, og som jeg har citeret flere eksempler på ovenfor, er givetvis diskutabel. Men

artiklerne illustrerer under alle omstændigheder at samtidig med at de danske nyhedsmedier formidlede indholdet af regeringens reformer, brugte de også en hel del spalteplass på at vurdere hvor vellykkede lanceringerne af dem var som eksempler på politisk kommunikation.

På tværs af artiklerne gik en række kvalitetskriterier som både de positive og negative vurderinger hvilede på. Skulle man tro journalisterne, var en vellykket lancering af en politisk reform grundigt planlagt og stramt styret. Ikke mindst var det vigtigt at politikerne var i stand til at holde medierne og med dem den offentlige debat "i stramme tøjler" op til og umiddelbart efter en lancering. Det gjaldt om at kunne kontrollere både hvad der blev debatteret og hvornår. Ud fra denne logik var Østergaards lancering vellykket bl.a. fordi det lykkedes ham at holde det hemmeligt at det sjette SU-år ikke var i fare, så den reform han fremlagde, overraskede positivt. Omvendt var Frederikssens lancering ud fra den samme logik mislykket bl.a. fordi hun ikke kunne kontrollere hvornår de planlagte selskabsskattelettelser blev lækket, hvorfor debatten om den reform hun lancerede, kom til at handle om at regeringen tog fra kontanthjælpsmodtagerne og gav til virksomhederne. (De kvalitetskriterier som journalisterne lagde til grund for deres vurderinger, kan selv sagt diskuteres. Som jeg vender tilbage til, lever det afsender- og effektorienterede syn på politisk kommunikation og offentlig debat som de var udtryk for, i hvert fald ikke op til det retoriske ideal for offentlig debat som gennemsyrrer denne afhandling, jf. kap. 1.)

I de uger hvor regeringen lancerede hhv. sin SU- og kontanthjælpsreform, var der som sagt også andre nyhedshistorier der fyldte i nyhedsstrømmen og skabte heftig debat, ikke mindst på landets netaviser. Dette vender jeg tilbage til i kapitlets anden analyse. Men kort fortalt var det for det første i disse uger af den såkaldte "hestekødsskandale"^{xxiv} for alvor begyndte at få omtale i de danske medier. Allerede tilbage i januar havde det skabt overskrifter at der i flere europæiske lande var blevet fundet rester af hestekød i hakket kød der var mærket som oksekød; men i midten af februar intensiveredes den danske nyhedsdækning af historien da der blev fundet hestekød først i fryseretter der blev solgt på det danske marked, og siden i IKEA's kødboller.⁵⁵ For det andet var det i denne periode at en bestemt gruppe danske turister på vinterferie i Prag tiltrak sig uheldig opmærksomhed. Efterhånden som uge 7 hvor vinterferien som sædvanlig faldt, skred frem, kom der flere og flere historier i medierne om hvordan danske gymnasieelever drak sig sanseløst berusede i byen og sloges og hærgede i en sådan grad at den danske ambassadør efterfølgende mente at Danmarks ellers gode omdømme i Tjekkiet havde lidt skade.⁵⁶

Ugen inden at Helle Thorning-Schmidt og Morten Østergaard lancerede regeringens SU-reform, flød de danske medier således over af historier og debat om danske unges

---

^{xxiv} Jeg bruger i dette kapitel betegnelsen "hestekødsskandale" der dominerede i de fleste medier i perioden. Det er dog værd at bemærke – som fx brugeren Robert H. gjorde i et kommentarspor på ekstrabladet.dk – at der var tale om en misvisende betegnelse der gav et forkert billede af hvori det skandaløse i sagen egentlig bestod: "Hele debatten er kørt fuldstændigt af sporet lige fra start, hjulpet godt på vej af en uigennemtenkt vinkel i pressen. Skandalen burde være døbt "Deklarations-skandalen!", for skandalen ligger jo i at det reelle indhold i varen ikke er deklareret korrekt, IKKE i at der var solsort, giraf eller hest i." Kilde: Thomas Harder, "Kærre-forbud i Rumænien skyld i kødskandale," 26. februar 2013, besøgt d. 12. juni 2014, <http://ekstrabladet.dk/nationen/article1927081.ece>

drukkultur; og samme dag som Mette Frederiksen lancerede kontanthjælpsreformen, var historien om hestekød i IKEA's kødboller breaking news på flere af landets netaviser. Dette sammenfald mellem politiske reformer og sensationelle nyhedshistorier fik som sagt flere, både politikere, journalister og borgere, til at koble de to ting sammen. Samme dag som SU-reformen blev lanceret, skrev Jyllands-Postens indbliksskribent Peter Rosendal fx at der næppe var mange i den brede befolkning der ville begræde reformen "[e]fter en uge, hvor medierne har tæppebombet danske forældre med vilde historier fra Prag om gymnasieelever, der er gået alkohol-amok og opført sig som fortidens vikinger."⁵⁷ Og en lille uge senere, samme dag som kontanthjælpsreformen blev lanceret, rapporterede DR Nyheder fx hvordan Enhedslistens Stine Brix, en af reformens kritikere, havde blandet "debatten om hestekød ind i kritikken på sin Twitter-profil".⁵⁸ Således havde politikerne i en opdatering på det sociale medie skrevet at regeringen var "en politisk hestekødsskandale. Falsk varebetegnelse."⁵⁹ Nogle debattører mente altså at det kun var rimeligt at regeringen gik "reform-amok" når landets unge gik "alkohol-amok"; andre mente omvendt at regeringspartierne valgprogrammer og IKEA's kødboller havde det til fælles at de var "falsk varebetegnelse".

Et prototypisk debatforløb: En institutionel dagsorden sættes til debat

Da regeringen lancerede SU- og kontanthjælpsreformerne i vinteren 2013, skabte det debat på tværs af kommunikative praksisser og medietyper på alle niveauer af samfundet. I debatter i fjernsynet og kommentarspor på Facebook – og sikkert også i samtaler i Fakta – blev reformernes rationaler og rimelighed vendt og drejet af borgere, politikere og journalister. I analysen der følger, koncentrerer jeg mig imidlertid om hvordan reformerne blev debatteret i én til mange- og mange til mange-kommunikation på ekstrabladet.dk, politiken.dk og information.dk i de dage hvor politikerne lagde deres forslag frem. Én til mange-kommunikationen inkluderede i dette tilfælde Ritzau-telegrammer, nyhedsartikler og debatindlæg m.m. der handlede om reformerne, og som fungerede som oplæg til debat, mens mange til mange-kommunikationen udspillede sig i kommentarsporene til disse tekster hvor netavisernes brugere kunne forholde sig til nyheds- og opinionsstoffet og tilkendegive deres holdninger.

Hvad jeg er interesseret i, er som sagt hvordan netaviserne i denne situation fungerede som webmedier for politisk-debatterende kommunikation mellem elite og borgere. Mere specifikt undersøger jeg hvad journalisterne lagde vægt på i politikernes forslag når de satte dem til debat; hvordan de fulgte op på hvad brugerne skrev; og endelig hvad de – i lyset af at de i praksis sjældent skrev den slags opsamlinger om brugernes kommentarer – *kunne* have fulgt op på. De to første delanalyser udgør således en summativ kritik af hvordan journalisterne forvaltede deres rolle som privilegeret mellemlidende for kommunikationen mellem politikere og borgere, mens den sidste delanalyse udgør en formativ kritik hvor jeg antyder hvordan den journalistiske praksis evt. kunne forbedres. Som jeg har gjort rede for i kap. 1, grunder min kritik i begge tilfælde i et retorisk ideal for offentlig debat. Både mine kritiske anker og konkrete anvisninger kan således tilbageføres til det grundlæggende kvalitetskriterium at i den offentlige debat skal argumenter afprøves og afvejes for derigennem at kvalificere både borgeres og politikeres stillingtagen til politiske tvivlsspørgsmål.

Før jeg går videre med mine analyser af de nøgletekster jeg har udvalgt, vil jeg først give et overblik over hvor meget debatten af de to reformer fyldte på de tre netaviser. I Tabel 6 har jeg opsummeret hvor mange tekster netaviserne satte til debat om hhv. SU- og kontanthjælpsreformerne i dagene omkring regeringens lanceringer, og hvor mange kommentarer deres brugere sammenlagt skrev til disse tekster. (Tabellen giver således et overblik over det samlede analysemateriale som jeg har fundet frem til via Infomedia og Google, og som jeg tager udgangspunkt i senere når jeg analyserer de manifestationer af retorisk interferens der var i debatterne om de to reformer.)

	Debat om SU-reformen		Debat om kontanthjælpsreformen	
	Artikler til debat	Kommentarer i alt	Artikler til debat	Kommentarer i alt
<i>Ekstrabladet.dk</i>	21	724	14	1648
<i>Politiken.dk</i>	10	255	10	429
<i>Information.dk</i>	31	338	25	431

Tabel 6: Overblik over debatterne om hhv. SU- og kontanthjælpsreformen på ekstrabladet.dk, politiken.dk og information.dk i vinteren 2013. Tallene dækker over hvor mange artikler, telegrammer, debatindlæg m.m. de tre netaviser bragte som brugerne kunne skrive kommentarer til, og i forlængelse af dette hvor mange kommentarer brugerne sammenlagt skrev til de pågældende artikler m.m. Tallene i kolonnerne "Artikler til debat" dækker således ikke over hvor mange artikler de tre netaviser bragte om hhv. SU- og kontanthjælpsreformen, men kun hvor mange artikler de gav deres brugere mulighed for at kommentere. Af kolonnerne under overskriften "Debat om SU-reformen" fremgår det hvor mange artikler og kommentarer SU-reformen kastede af sig på hver af de tre netaviser i perioden d. 19.-20. februar. Af kolonnerne under overskriften "Debat om kontanthjælpsreformen" fremgår det tilsvarende hvor mange artikler og kommentarer kontanthjælpsreformen afstedkom på de samme netaviser i perioden d. 25.-26. februar. Optællingen af artikler baserer sig på det tekstkorpus jeg har fundet frem til gennem systematiske søgninger på Google og i Infomedia; optællingen af kommentarer baserer sig bl.a. på netavisernes egne optællinger og er derfor erfaringsmæssigt forbundet med en vis usikkerhed.

Som det fremgår af Tabel 6, blev der generelt sat flere artikler til debat på ekstrabladet.dk og information.dk end der gjorde på politiken.dk. Forskellen skyldtes primært at på ekstrabladet.dk og information.dk kunne brugerne både kommentere nyheds- og opinionsstof, mens det på politiken.dk kun var opinionsstof som brugerne kunne kommentere. I realiteten var størstedelen af de artikler som brugerne kunne kommentere på ekstrabladet.dk og information.dk, Ritzau-telegrammer som de to netavisers journalister videreformidlede uden ændringer. Dette stemmer overens med en undersøgelse baseret på data fra november 2012 som viste at over halvdelen af nyhederne på de danske nyhedsnetsteder angav andre medier som (inspirations)kilder, hvilket i langt de fleste tilfælde skyldtes at der var tale om telegrammer fra Ritzau (Blach-Ørsten og Willig 2013, 6 og 11-12). Omvendt var samtlige de artikler som blev sat til debat på politiken.dk, enten kommentarer og debatoplæg af avisens egne journalister eller debatindlæg af politikere eller borgere der kun blev bragt i Politiken og på politiken.dk. De samme Ritzau-telegrammer som blev videreformidlet på ekstrabladet.dk og information.dk, blev også videreformidlet på politiken.dk, men her havde brugerne bare ikke mulighed for at kommentere dem.

Tallene i Tabel 6 dækker altså over at ekstrabladet.dk og information.dk måske nok lod deres brugere kommentere flere artikler, men også at politiken.dk var den af de tre netaviser der bragte flest egentlige debatindlæg og -oplæg. Som sådan var der tale om to

forskellige redaktionelle prioriteringer. På ekstrabladet.dk og information.dk fik nyhedsstrømmen lov til at dominere debatten; i takt med at dagens nyhedstelegrammer tikkede ind, havde brugerne rig og relativt ufiltreret mulighed for at kommentere udviklingen i nyhedsbilledet. Sammenlignet med dette var brugernes muligheder for at skrive kommentarer mere sparsomme og selekterede på politiken.dk; her var debatten i højere grad kurateret af netavisens journalister.

Institutionelle oplæg: Hvordan lagde journalister op til debat?

Blandt de mange muligheder som de tre netavisers brugere havde for at kommentere regeringens reformer, var to oplæg til debat om SU-reformen som journalister på hhv. ekstrabladet.dk og politiken.dk havde forfattet. Disse oplæg og deres kommentarspor har jeg udvalgt som nøgletekster i min analyse fordi de var de eneste eksempler i perioden på at journalister på eget initiativ lagde op til debat og eksplicit spurgte netavisernes brugere hvad de mente om reformerne. Skulle netavisernes journalister have samlet op på nogen af alle de artikler som brugerne havde mulighed for at kommentere, var det i hvert fald i disse tilfælde oplagt at de havde læst og videreformidlet hvad brugerne så svarede. Ikke mindst i det omfang de identificerede sig med den aktive deliberative rolle hvor journalister ikke blot understøtter offentlig debat, men også forsøger at koble den med politisk handling (jf. Bro 2006, 70), lå det lige for at journalisterne i kølvandet på debatoplæggen fulgte op på de spørgsmål og synspunkter som brugerne kvitterede med. I det følgende undersøger jeg derfor først hvordan Ekstra Bladets og Politikens journalister spurgte, og siden hvad de *kunne* have fået ud af at følge op på brugernes svar.

Debatoplægget på ekstrabladet.dk blev publiceret på netavisens debatunivers Nationen! d. 19. februar 2013 – den dag SU-reformen blev lanceret – og havde overskriften “Kun SU til 5 uddannelser pr. borger”.⁶⁰ Oplægget sluttede af med en punktopstilling med “[o]tte forslag til målretning af SU-systemet” der var plukket direkte fra regeringens udspil.⁶¹ I otte korte sætninger blev de centrale dele af reformen opregnet, dog uden at der samtidig fulgte nogen begrundelser for forslagene med. Af de otte forslag lagde oplæggets overskrift og brødtekst især vægt på det ene, nemlig forslaget om at unge for fremtiden højst kunne få SU til fem ungdomsuddannelser. I den forstand var der tale om et relativt selektivt oplæg til debat der lagde vægt på ét ud af otte punkter i reformforslaget, endda et punkt der rent økonomisk var blandt de mindre vægtige i reformen.⁶² Journalisten citerede regeringens udspil for at man bl.a. måtte “forvente af de unge (...) at de ikke unødigt forlænge[de] deres tid i uddannelsessystemet”, og kontrasterede dette med at “på nationen! men[te] flere, at der [var] hul i hovedet at spare på studiestøtten”. Som belæg for at netavisens brugere mente sådan, blev to brugere citeret for hvad de havde skrevet om reformen i kommentarsporene til andre artikler. Peter Z. var på den ene side kritisk over for reformen som helhed: “Der skal ikke spares på SU, da det er vigtigt at alle får en uddannelse i Danmark”; Henrik J. var på den anden positivt stemt over for det konkrete forslag som debatoplægget fokuserede på: “Hvis studiet ikke er supersjovt, surfer man videre til næste studie. Utroligt at så mange begræder, at der endelig strammes op.” De to kommentarer brugte journalisten som afsæt for sit afsluttende spørgsmål til netavisens brugere: “Men hvad mener du? Er det forkert at begrænse SU-retten til fem ungdomsuddannelser?”

Det tilsvarende debatoplæg på politiken.dk blev ligeledes publiceret d. 19. februar under overskriften "Er SU-reformen rimelig?", stort set samtidig med at Morten Østergaard stod i Uddannelsesministeriet og præsenterede reformen.⁶³ I brødteksten brugte journalisten lidt over 50 ord på at gengive tre af de otte punkter som reformen indeholdt. Selve redegørelsen for hvad reformen gik ud på, var med andre ord hurtigt overstået. Debatoplægget linkede dog til en anden artikel på netavisen hvor de otte forslag blev gennemgået med udgangspunkt i ordrette citater fra regeringens udspil – en artikel der i øvrigt linkede til det samlede udspil på Uddannelsesministeriets hjemmeside.⁶⁴ Så selvom selve debatoplægget ikke gjorde det store af ud af reformens indhold, kunne interesserede debattører via oplægget let finde frem til den relevante information. Efter den korte gennemgang af hvordan det var "de ubeslutsomme, de langsomme og de hjemmeboende, der [kom] til at mærke regeringens reform af SU-systemet tydeligst", fulgte tre citater. Hvor oplægget på ekstrabladet.dk videreformidlede hvad to af netavisens brugere mente, gengav oplægget på politiken.dk i stedet hvad tre elitedebattører syntes, nemlig statsministeren, en erfaren studenterpolitiker og en redaktør på Politiken. Først blev Helle Thorning-Schmidt citeret for at lægge vægt på at Danmark også i fremtiden ville bruge relativt mere på SU "end noget andet OECD-land", hvorefter formanden for de danske gymnasieelever blev citeret for at slå fast at "flere [ville få] sværere ved at klare de udgifter, der er ved at gå i gymnasiet". Under brødteksten var endelig en video indlejret hvor uddannelsesredaktør Jacob Fuglsang kommenterede reformens indhold og indledte med at slå fast: "Ja, altså der er ingen tvivl om: Det *er* et løftebrud."⁶⁵ Under videoen og umiddelbart over kommentarsporet lagde oplægget afslutningsvis op til debat med en let revideret version af spørgsmålet i overskriften: "Er regeringens oplæg til en SU-reform rimeligt? Deltag i debatten herunder."

Strukturelt mindede de to oplæg altså om hinanden: Et kort resumé af dele af SU-reformens indhold blev fulgt op af udtalelser fra forskellige interessenter der var uenige, og siden rundet af med et spørgsmål som brugerne kunne svare på i kommentarfeltene. Fælles for de to oplæg var også at journalisterne på den ene side videreformidlede (dele af) regeringens udspil stort set ordret, enten i selve oplæggene eller i de artikler de linkede til – om end det i begge tilfælde fremstod lidt tilfældigt hvilke punkter de lagde mest vægt på. På den anden side forpligtede de sig ikke på at samle op på eller endog læse brugernes kommentarer. (Hvilket selvfølgelig var fornuftigt nok i lyset af at de ikke gjorde det.) I rollen som privilegeret medlem for samfundets politisk-debatterende kommunikation lagde journalisterne således mere vægt på kommunikationsstrømmen fra politikere til borgere end den omvendte strøm fra borgere til politikere. Som ordstyrere forholdt de sig med andre ord mere passive end aktive; de var – som Peter Bro formulerer det – "ikke nødvendigvis (...) så forfærdelig optaget af, hvad debatten før[te] med sig" (Bro 2006, 70). Signalværdien var at det var et mål i sig selv at brugerne debatterede SU-reformen (jf. Bro 2006, 70), uanset om journalister, politikere eller offentligheden i øvrigt hørte efter.

Institutionel opsamling: Hvordan fulgte journalister op på debatten?

I perioden var der altså kun meget få eksempler på at journalisterne på ekstrabladet.dk, politiken.dk og information.dk fulgte op på debatten i diverse kommentarspor og forsøgte at formidle til en bredere offentlighed hvad de brugere der skrev kommentarer, mente om

regeringens reformer og hvorfor. I debatoplægget om SU-reformen på ekstrabladet.dk blev to brugeres kommentarer godt nok gengivet, men en egentlig opsummering af hvad den generelle holdning til reformen var blandt netavisens brugere, var der ikke tale om. I det samlede analysemateriale som ligger til grund for dette kapitel, var der faktisk kun ét eksempel på at en journalist fulgte op på hvad brugerne på en af netaviserne mente om reformerne. Det var artiklen "Hatten af for Helle" der blev bragt på ekstrabladet.dk d. 26. februar, altså dagen efter at Mette Frederiksen havde stået i Beskæftigelsesministeriet og fremlagt kontanthjælpsreformen.⁶⁶ Af den simple grund at der i perioden ikke var andre, lignende eksempler, har denne tekst fra start været selvskrevet som nøgletekst i min analyse af hvordan journalisterne samlede op på debatterne om regeringens reformer.

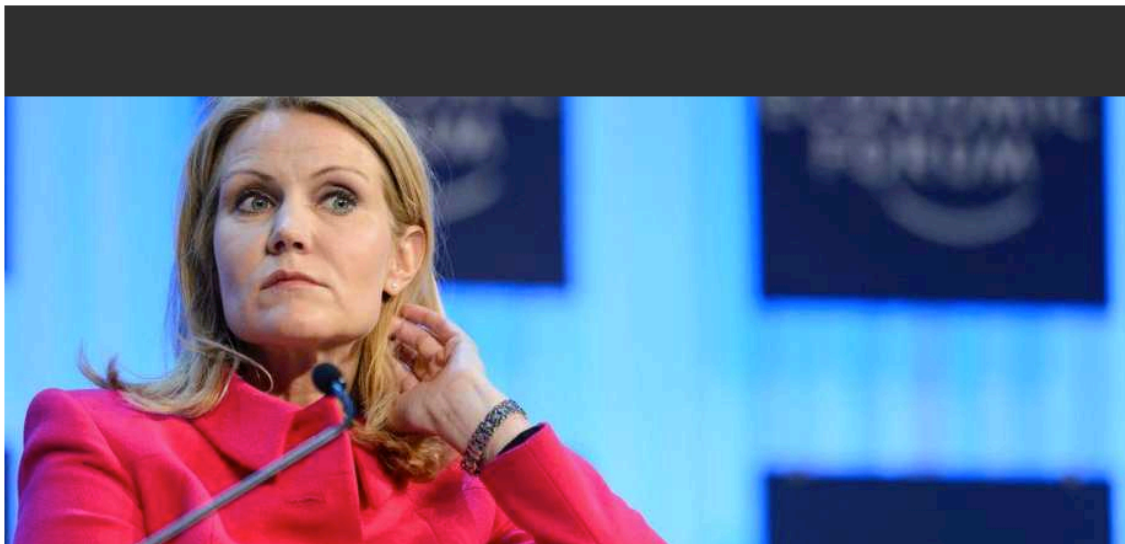
I artiklen opsummerede Thomas Harder, ansvarshavende redaktør for Nationen! – og i øvrigt også manden bag debatoplægget om SU-reformen – hvad debattørerne på ekstrabladet.dk mente om bl.a. SU- og kontanthjælpsreformerne (se Figur 1). I artiklens rubrik og manchete konstaterede han ganske kortfattet at de brugere der deltog i debatten på netavisen – angiveligt for en sjælden gangs skyld – var positivt stemt over for landets statsminister og den politik hun og hendes regering førte. Ifølge Harder udtrykte flere af dagens kommentarer således "sjælden ros" til statsministeren. Som belæg for dette citerede han i brødteksten flere brugere for anerkendende bemærkninger som "Godt gået Helle og Co.", "Hatten af for de gør det nødvendige" og et simpelt "Bravo". Andre brugere citerede han for at mene at reformerne var "sund fornuft", og at regeringen var "ansvarlig". Umiddelbart fik man indtryk af at brugerne på ekstrabladet.dk ikke alene bakkede op om de konkrete reformer, men også regeringen mere generelt.

Næsten hele artiklens brødtekst bestod af brugerkommentarer der tilsyneladende blev citeret i deres fulde længde, så ud over rubrikken og manchetten indeholdt opsamlingen stort set ingen bemærkninger fra redaktørens side. Det betød på den ene side at den vernakulære retorik blev videreformidlet uden institutionel indblanding; det betød på den anden side også at det i nogle tilfælde stod hen i det uvisse hvorfor Harder citerede netop de kommentarer han gjorde – og i øvrigt også hvordan de stemte overens med hans overordnede påstand om at netavisens brugere efter sigende var positive over for regeringens reformer. Efterhånden som man læste videre i opsamlingen, begyndte der at dukke kritiske røster op i det kor af vernakulære stemmer som – ifølge journalisten – ellers lovpriste regeringen. I en af de kommentarer Harder citerede, argumenterede en debattør fx for at lettelsen af selskabsskatten ikke ville få den store betydning i praksis, og blev i forlængelse af dette citeret for at dén del af reformpakken var "ren symbolpolitik, som [havde] til formål at vinde vælgere fra V, LA og K." I en af de andre kommentarer der blev citeret, kaldte en anden debattør regeringens politik for "imponerende", men omtalte den samtidig som den "største politiske kovending nogensinde og et brud med alt, hvad partierne hidtil har stået for." Læste man opsamlingen til ende, kunne man således blive i tvivl om hvorvidt brugerne på ekstrabladet.dk var helt så positive som rubrikken og manchetten slog fast. I hvert fald fik ord som "symbolpolitik" og "kovending" rosen til at fremstå tvetydig.

Hatten af for Helle

Hak til egne vælgere - og gaver til oppositionens. Thorning får sjældnen ros på nationen!

Af: Thomas Harder

Figur 1: Et sjældent eksempel på at en journalist fulgte op på hvad brugerne skrev i diverse kommentarspor på en af landets netaviser, ifm. at regeringen lancerede SU- og kontanthjælpsreformerne i vinteren 2013. Eksemplet stammer fra ekstrabladet.dk d. 26. februar, dvs. dagen efter at kontanthjælpsreformen var blevet lanceret, og den dag resten af regeringens reformpakke blev fremlagt. Som det fremgår, afstedkom artiklen 43 nye kommentarer. Mange af dem udtrykte enten kritik af synspunkterne i de positive kommentarer eller metakritik af den ansvarlige redaktør Thomas Harder og hans valg af kommentarer. Den institutionelle videreformidling af den vernakulære retorik på netavisen fik med andre ord ikke lov at passere ukommenteret af brugerne. Flere af dem tog til genmæle og anfægtede journalistens autoritet og satte spørgsmålstegn ved hans mandat til at udlægge debatten.

Hvad Thomas Harder helt præcist baserede sin udlægning af debatten på ekstrabladet.dk på, fremgik ikke af artiklen. Han konstaterede indledningsvis at der var tale om eksempler på "dagens regeringspositive kommentarer på nationen!" og henviste undervejs til fire navngivne brugere, nemlig Jakob W., Jens J., Michael F. og Lars F. Men ingen steder skrev han hvilke konkrete kommentarspor til hvilke artikler kommentarerne stammede fra. I den forstand var det uklart hvem der talte i opsamlingen og på baggrund af hvad. Medmindre man selv havde læst de pågældende kommentarer og kunne huske hvor – fx fordi man var aktiv debattør på ekstrabladet.dk – var det med andre ord svært at opsøge de relevante kommentarspor og selv få et indtryk af hvilke emner og holdninger der dominerede i dem. I stedet måtte man nøjes med at stole på redaktøren.

Sandsynligt er det dog at Harder baserede sin udlægning på en afstemning som han og hans kolleger havde startet blandt netavisens brugere den samme dag (se Figur 2). Her kunne brugerne tilkendegive hvad de mente om regeringens reformpakke, og hvad de havde stemt ved det seneste valg. Som det fremgår af Figur 2, var resultatet at et flertal på 48 % svarede at de var positive over for reformpakken, mens et mindretal på 42 % svarede at de var negative. Dette kan meget vel have været en del af redaktørens

forståelseshorisont idet han satte sig til at skrive sin opsummering af dagens debat. Grunden til at han citerede de kommentarer han gjorde, var sandsynligvis at de satte ord på det lille flertal der ifølge afstemningen var blandt netavisens brugere for regeringens reformer. At der så samtidig var et stort mindretal der var kritiske, valgte Harder at gøre mindre ud af. Ud over at de tvetydige kommentarer indikerede det, nævnte han det ikke, måske fordi det var en bedre historie at der var opbakning til regeringens politik blandt de – ifølge ham – sædvanligvis så regeringskritiske brugere på ekstrabladet.dk.

Som jeg har været inde på i kap. 2, har bl.a. Gerard A. Hauser kritiseret meningsmålinger for at være dårlige barometre på den offentlige opinion; der er ikke tale om en opsummering af underbyggede argumenter, men en optælling af umiddelbare præferencer (Hauser 1999, 83–84). I eksemplet med afstemningen på ekstrabladet.dk kan man dog sige at afstemningen tjente til at skabe en kontekst for at forstå de meget lange og ofte meget kaotiske kommentarspor på netavisen. Som jeg vender tilbage til i mit næste casestudie i kap. 4, kan det undertiden være særdeles vanskeligt at afkode den generelle stemning i kommentarsporene ved bare at læse dem mere eller mindre kursorisk, hvorfor både brugere og journalister til tider fejlfortolker hvad stemningen er, for siden at bekræfte hinanden i at den fx er overvældende negativ trods at den egentlig er overvejende positiv. I den forstand kan der – som en af Hausers kritikere også har påpeget (Hogan 2001, 215) – være stor usikkerhed forbundet med at aflæse den offentlige opinion i vernakulær retorik alene. På den anden side må man sige at grundet Harders manglende henvisninger til hvilke kommentarspor han byggede sin opsamling på, var koblingen til den retoriske side af den offentlige meningsdannelse, i dette tilfælde de skriftlige kommentarer, svagere end den havde behøvet at være. Den interesserede bruger der ville vide mere om hvorfor og hvor intenst brugerne på ekstrabladet.dk mente som de gav udtryk for i afstemningen, måtte tage til takke med de eksempler som Harder havde medtaget i sin institutionelle opsamling. I hvert fald gjorde de manglende henvisninger det svært at dykke ned i den vernakulære retorik som lå til grund for opsamlingen, og hvor baggrunden og begrundelserne for brugernes holdninger muligvis manifesterede sig i rigere nuancer end opsamlingen afspejlede.

Figur 2: Eksempel på hvordan journalisterne på ekstrabladet.dk supplerede kommentarspor med afstemninger når de spurgte hvad netavisens brugere mente om regeringens reformpakke i vinteren 2013. Begge skærmbilleder stammer fra en afstemning som journalisterne igangsatte blandt brugerne d. 26. februar, dagen efter lanceringen af kontanthjælpsreformen. Billedet til venstre viser hvordan brugerne skulle svare på to spørgsmål, nemlig hvad de mente om reformpakken, og hvad de havde stemt ved det seneste valg til Folketinget. Til det første spørgsmål kunne de enten svare "Det kan jeg godt lide", "Det kan jeg ikke lide" eller "Det har jeg ikke sat mig nok ind i"; til det andet kunne de enten svare "På regeringen eller Enhedslisten" eller "På oppositionen". Billedet til højre viser den resultatopgørelse der kom frem hvis man afsendte sin stemme eller klikkede på "Se resultat". Som det fremgår, var et lille flertal af brugerne umiddelbart positivt stemte over for reformpakken. Som brugeren John L. gjorde opmærksom i et af dagens kommentarspor på netavisen, var det dog også værd at bemærke hvad flertallet havde stemt: "Haha .... indtil videre siger afstemningen at de fleste adspurgte synes at regeringens tiltag er gode. Sjovt nok siger størstedelen også at de ved seneste valg stemte på oppositionen. Say no more :o)"⁶⁷

Artiklen med den institutionelle opsamling på debatten på ekstrabladet.dk havde som sagt sit eget kommentarspor og fik i løbet af dagen 43 kommentarer. Redaktørens udlægning af hvad netavisens brugere mente, behøvede med andre ord ikke at stå uimodsagt hen og fik heller ikke lov at gøre det. Blandt de første kommentarer var en kommentar fra brugeren W.e. P. der var kritisk over for Harders artikel, og som satte spørgsmålstejn ved hvor velvalgte de kommentarer redaktøren citerede, var: "Måske skulle man hellere spørge Thomas Harder hvorfor han har valgt at Jacob Ws indlæg på Nationen skal fremhæves når alle på Nationen ved at Jacob W ikke har forståelse for politik". Ved at henvise til hvad "alle på Nationen" vidste, konstaterede W.e. P. at der eksisterede et internt kendskab og en udbredt konsensus brugerne imellem på ekstrabladet.dk; de kendte alle Jakob W. og havde ingen respekt for ham som debattør. Implikationen var at redaktøren tydeligvis ikke havde den samme indsigt i de forskellige debattørers relative status på Nationen! og derfor heller ikke havde autoritet til at udlægge den vernakulære retorik der udspillede sig der, på troværdig vis. I den næste kommentar i kommentarsporet kom brugeren Henrik L. redaktøren til undsætning i et svar til W.e. P.: "Hvis den arme journalist skal finde et indlæg der rummer dybde og politisk forståelse så skal han den onde-lyne mig lede længe, hvis det kun er her på nationen! at han kan "jage"". Dette til trods satte den kritiske kommentar fra W.e. P. stadig ord på et grundlæggende dilemma som journalisterne på landets netaviser befinder sig i hvis de forsøger at opsummere debatten blandt deres brugere, nemlig at det altid vil indebære et tab af information når mange til mange-kommunikationen i et kommentarspor skal reduceres til én til mange-

kommunikationen i en artikel. Idet den vernakulære multilog i kommentarsporene reduceres til institutionel monolog, vinder den på den ene side i opmærksomhed, men taber på den anden side i detaljerigdom og nuancer; der er typisk flere læsere til journalisternes artikler end til brugernes kommentarer, men der er selvklaart også plads til færre argumenter og formuleringer når journalister skal skrive deres opsamlinger. Derfor er det om ikke umuligt så i hvert fald særdeles vanskeligt at skrive den slags opsamlinger så alle i det fællesskab hvis retorik man opsummerer, er enige i udlægningen. Hauser beskriver problematikken i sit forsvar for at inkludere vernakulær retorik i undersøgelser af den offentlige opinion i stedet for at basere den slags undersøgelser på meningsmålinger eller institutionel retorik alene:

“For the observer and interpreter, reading public opinions from the rhetorical dialogues of society’s active members may surrender the precision one can gain from controlled questions administered to a randomly chosen sample population and also may lose the structural economy of examining public deliberation by institutional representatives.” (Hauser 1999, 92)

Men netop fordi det er et grundvilkår at information går tabt hvis journalister eller andre elitekommunikatører opsummerer vernakulær mange til mange-kommunikation i institutionel én til mange-kommunikation, bliver det så meget desto vigtigere at lægge præmisserne for informationstabet åbent frem. I eksemplet ovenfor kunne journalisten som minimum have ekspliciteret hvilke kommentarspor de kommentarer han citerede, stammede fra, og uddybet hvorfor han havde valgt dem han havde. I praksis var det nok få læsere der ville efterprøve hans opsamling kritisk, fx ved at opsøge de kilder der lå til grund for den; men blot det at præmisserne for opsamlingen blev lagt åbent frem, ville betyde at det var nemmere at vurdere dens status.

Vernakulært potentiale: Hvad kunne journalister have fulgt op på?

Som sagt fulgte hverken Ekstra Bladets eller Politikens journalister op på de to debatoplæg jeg analyserede tidligere. Og hvorfor skulle de egentlig også det? Ikke kun blandt mange forskere og journalister, men – paradoksalt nok – også mange af de brugere der selv skriver kommentarer på de danske netaviser, er det en udbredt selvfølge at debatten dér og ikke mindst på Ekstra Bladets Nationen! kan nå uanede lavpunkter. Vælger journalister at samle op på debatten, skal de derfor “onde-lyne mig lede længe” efter “indlæg der rummer dybde og politisk forståelse”, som Henrik L. som sagt formulerede det i sin kommentar til Thomas Harders opsamling på ekstrabladet.dk. Af samme grund kunne nogle kritikere måske nok finde på at sætte spørgsmålstegn ved at journalister skulle bruge deres tid på at sjoske rundt i kommentarkloakkerne på landets netaviser for at finde og fremhæve de få momenter af kvalitet der måtte være.

Som jeg har argumenteret for i kap. 1, mener jeg imidlertid at hvis netavisernes journalister i højere grad gjorde det, kunne det være en løftestang for at forbedre kommunikationen i kommentarsporene. Udsigten til at få et større og beslutningsdygtigt publikum i tale der rakte ud over de af netavisernes brugere der i forvejen læser kommentarer til diverse nyheds- og opinionsstof, kunne tænkes at motivere flere seriøse debattører til at bidrage med mere indhold af højere kvalitet. Derfor følger jeg i dette afsnit op på min analyse af de to oplæg og antyder hvilke synspunkter og spørgsmål i de

tilhørende kommentarspor som Ekstra Bladets og Politikens journalister eksempelvis kunne have samlet op på. Alle citater i det følgende stammer således fra debatoplæggene på hhv. ekstrabladet.dk⁶⁸ og politiken.dk.⁶⁹

Et indledende forbehold: Guldkorn og galde de vandre til hobe

Før jeg går videre med dette, er det dog værd at bemærke at begge kommentarspor indeholdt flere af den slags kommentarer som nok er en del af forklaringen på at netdebat generelt ikke har det bedste rygte. Det var således ikke mange kommentarer man skulle scrolle sig igennem, før man stødte på et par af "the usual suspects" i debatter på nettet. På politiken.dk mente en debattør eksempelvis at grunden til at der var behov for en SU-reform var at "der [skulle] betales permanent kontanthjælp til et utal af *indvandrere*", mens en debattør på ekstrabladet.dk mente at politikerne i stedet burde koncentrere sig om at "stoppe *østeuropæerne* fra at marchere ind i landet". En tredje klassisk syndebuk der optrådte i kommentarsporet på Ekstra Bladets netavis, var landets *politikere*: "Jeg hader vores regering. Jeg virkelig hader den", konstaterede en debattør kort; en anden mente at politikerne var "psykopatiske" og "magtgale"; og en tredje havde følgende alternative forslag til hvordan man kunne spare de to milliarder som SU-reformen skulle indbringe: "[P]olitikerne skal gå ned i løn så sparer vi masser af penge".

Som mit casestudie i kap. 4 underbygger, kan denne slags kommentarer undertiden printe sig i bevidstheden på journalister og brugere i en sådan grad at de ender med at vurdere at en debat på netaviserne er mere for dummet og forrået end den i virkeligheden er. Hvad det samme casestudie også viser, er at dét til tider kan resultere i at al substantiel debat parkeres til fordel for en endeløs metadebat om "debatkulturen" og "tonen" på nettet. En sådan debat om debatten er bestemt vigtig; men skal kommentarsporene på landets netavisere fungere som en ressource for den offentlige meningsdannelse, nytter det på den anden side ikke noget at journalister, brugere og andre der læser med, lader de kommentarer der bryder med gængse normer for offentlig debat, fylde uforholdsmæssigt meget i deres fortolkning og udlægning af debatten som helhed. I så fald kommer de kritisable kommentarer til at skygge for de konstruktive, og så bliver det meget let en selvopfyldende profeti at der ikke er nogen kvalitet i den offentlige debat på nettet.

Kommentarsporene til de to debatoplæg bød nemlig på mere end udfald mod indvandrere, østeuropæere og politikere. Blandt de 64 kommentarer som oplægget på ekstrabladet.dk afstedkom, og de 54 kommentar som oplægget på politiken.dk fik, var der flere der indeholdt nuancer og erfaringer man blev klogere af, og tvivlsspørgsmål man godt ville være blevet klogere på, gerne med journalisters hjælp. Der var med andre ord flere kommentarer som journalisterne med fordel kunne have fulgt op på, videreformidlet til et bredere publikum og forsøgt at kanalisere ind i den politiske beslutningsproces, fx ved at samle op på brugernes synspunkter i nye artikler og sende deres spørgsmål videre til de ansvarlige politikere. I det følgende vil jeg fremhæve tre eksempler.

Et første eksempel: Forskellige uddannelser

For det første mente flere brugere at den politisk-kommunikative elite af journalister og politikere burde huske på og i øvrigt minde befolkningen om at der var *forskel på uddannelser* og dermed SU-modtagere. På ekstrabladet.dk skrev Karsten A. eksempelvis:

“Måske EB mv. lige skulle gøre opmærksom på at det er 5 ungdomsuddannelser, man kun få SU til – ifølge regeringens forslag. (...) Hvorfor indeholder alle avisers artikler, også EB's, om SU mv. kun noget om gymnasier og universiteter mv. Og intet om sosu-skoler, tekniske skoler eller handelsskoler.”

I det samme kommentarspor mente Jan B. C. tilsvarende “at man helt glem[te] håndværkeruddannelserne”: “Vi kan ikke alle sammen blive cand. diverse. Hvor er smeden, tømreren, mureren og de andre håndværkere henne? (...) Hvornår begynder politikerne at tage den del af uddannelserne seriøst?” På politiken.dk bemærkede Peter Larsen ligeledes at “at al debatten om SU dreje[de] sig om universiteter og gymnasier”, og mente ligesom de to debattører på ekstrabladet.dk at de unge på erhvervsuddannelserne blev glemt:

“De kan meget let komme i klemme, når 5 ungdomsuddannelser er max. Det er jo sådan, at der ikke er mange, for hvem det lykkes at finde en praktikplads i hverken første eller anden omgang - hvad skal de så gøre? Droppe ud og lade være med at tage en uddannelse?”

I fællesskab mindede de tre debattører om at der var forskel på ungdoms- og videregående uddannelser, og begræd i forlængelse af dette at der i medierne var en tendens til kun at skrive om én af hver, nemlig hhv. gymnasiet og universitetet.

At de havde ret i at ikke alle debattører havde lige godt styr på den slags distinktioner, stod klart i kommentarsporet til debatoplægget på Ekstra Bladets netavis. Her argumenterede Flemming H. fx for at fem uddannelsesskift slet ikke var så mange endda – og satte trumf på ved at inddrage en af de tre syndebukke fra før:

“Gymnasie, bachelor, kandidat, PhD. Der har du de første fire, det er ikke mange fejltrin man skal nå at begå i sin ungdom, før man har ødelagt sine muligheder. Man skulle have været indvandre, så skulle man ikke tænke på den slags pjat.”

Af de fire uddannelser Flemming H. nævnte, var det – som Kenneth T. gjorde opmærksom på i den næste kommentar – “kun gymnasiet der [var] en ungdomsuddannelse”. Som jeg vender tilbage til i mine analyse af hvordan der opstod retorisk interferens i perioden, gik denne forvirring igen i andre kommentarspor, hvorfor *gymnasieelevers* adfærd i Prag i flere tilfælde blev et argument for at skære i støtten til *universitetsstuderende*. Ved at fremhæve kommentarerne fra Karsten A., Jan B. C. og Peter Larsen og dermed minde om at alle uddannelser og alle SU-modtagere altså ikke var ens, kunne Ekstra Bladets og Politikens journalister have bidraget til at afhjælpe denne forvirring og dermed kvalificere debatten om SU-reformen. Ikke i den forstand at journalisterne skulle argumentere for et bestemt synspunkt, men i den forstand at de med udgangspunkt i brugernes kommentarer kunne tilvejebringe fakta om og argumenter for og imod reformen som i kraft af deres opsamlinger kunne nå et publikum der rakte ud over de brugere der skrev og læste kommentarer på netaviserne.

Et andet eksempel: SU til hjemmeboende

Et andet eksempel på kommentarer der bragte nuancer ind i debatten om reformen, og som derfor kunne have fortjent et bredere publikum, var de kommentarer der handlede om *SU til hjemmeboende*. Som kritikere har påpeget, er den offentlige debat på dette punkt ikke altid lige nuanceret, men bliver undertiden reduceret til et spørgsmål om at være for eller imod "cafépenge" (Kock 2013, 42). Hvad flere kommentarer til de to debatindlæg imidlertid mindede om, var at ligesom alle uddannelser ikke var ens, så var alle hjemmeboende det heller ikke. Tilsammen føjede disse kommentarer nuancer til billedet af SU-modtagere der stadig boede hjemme, vel at mærke nuancer som talte både for og imod reformen. Ved at samle op på brugernes kommentarer til de to debatoplæg kunne Ekstra Bladets og Politikens journalister således have bidraget til at kvalificere såvel borgeres som politikeres stillingtagen til den foreslåede reform.

På ekstrabladet.dk argumenterede Rune S. eksempelvis for at der var forskel på om man som hjemmeboende læste en ungdoms- eller en videregående uddannelse: "Synes slet ikke de skal pille ved SU satsen (...) Og da slet ikke på videregående uddannelser, vi har altså flere udgifter end dem på den gymnasie", fx til "bøger til 800-1000kr stykket." Det synspunkt var Sofie Hyldig der selv var gymnasieelev, og som deltog i debatten på politiken.dk, uenig i. Hun mente at reformen vil tvinge gymnasieelever som hende til at finde et arbejde, og dét ville betyde at der blev mindre tid til lektierne. At hun ikke allerede havde et arbejde, skyldtes nemlig at "[hun] simpelthen brug[te] al [s]in tid på at gå i skole." Til dét svarede Cilia Klara Winther Kjer i det samme kommentarspor: "Det er umuligt at bruge al sin tid på at gå i skole. Det er SIMPELTHEN umuligt." Hun så tværtimod "intet problem i at forringe SU'en bare en smule." Regeringens forslag var jo at SU'en til hjemmeboende blev sat ned til et grundstipendium der svarede til grundsatsen for børne- og ungeydelsen til 15-17-årige, og som den medicinstuderende formulerede det: "Blot fordi man bliver 18, bliver man ikke (nødvendigvis) dyrere i drift ;-)" Dette nuancerede Iben Henriette Olsen senere i kommentarsporet på Politikens netavis. Hun beskrev sig selv som en "mor med lav indtægt pga arbejdsløshed" og udtrykte lettelse over at hendes datter ville nå at blive student inden reformen trådte i kraft: "Reformen betyder at jeg ville være nød til at smide hende hjemmefra (...) Su til hjemmeboende er ikke luksus ! For nogle familier med []av indtægt og store udgifter til transport er det livsnødvendigt !!!" Dét fik William Skov Hansen til at spørge: "Ren nysgerrighed – hvis du ville være nødt til at smide hende u efter den her reform, hvordan kunne det så løbe rundt dengang hun ikke var 18 og ikke få SU - dengang at du kun modtog de ca. 890 kr i børn/ungdomsydelse (eller hvad den nu hedder)." Til det svarede Iben Henriette Olsen: "Fik jo også børnepenge fra far, og enlig forsøger bidrag så det totale beløb er markant højere som jeg mistede da hun blev 18". Havde en journalist samlet op på disse kommentarer, kunne han eller hun samtidig have kvalificeret debatten yderligere ved at minde om at det faktisk indgik i reformen at alt efter hvad forældrenes indtægt var, kunne hjemmeboende gymnasieelever stadig få et tilskud ud over det grundstipendium som alle fik.⁷⁰

Et tredje eksempel: Overgangsproblematikker

Et sidste eksempel på hvad journalisterne kunne have fulgt op på, var de kommentarer der handlede om mulige *overgangsproblematikker*. Flere debattører var optaget af hvad

SU-reformen ville betyde for de unge der var færdige med deres ungdomsuddannelse, men som endnu ikke var startet på deres videregående uddannelse. Havde politikerne taget højde for at mange havde disponeret efter hvordan det gamle system var skruet sammen, og fx indtænkt overgangsordninger? Ved at videreformidle de svar som brugerne selv kom ned, og opsøge svar på de spørgsmål som forblev ubesvarede, kunne journalisterne have bidraget til at kvalificere deres brugeres stillingtagen, ikke blot de brugere der skrev kommentarer, og de brugere der læste med, men også andre af netavisernes brugere som muligvis savnede svar på nogle af de samme spørgsmål. Samtidig kunne man i princippet også forestille sig at journalisterne dermed kunne være med til at gøre politikerne opmærksomme på evt. utilsigtede konsekvenser af reformen.

Et tvivlsspørgsmål der fyldte i debatten om SU-reformen, angik den såkaldte "1,08-regel", også kendte som "karakterboosteren". På Politikens netavis var flere debattører, både studerende og forældre, således optaget af hvad det ville betyde for dem og deres børn hvis muligheden for at gange sit karaktergennemsnit med 1,08 blev afskaffet sådan som regeringen foreslog – en regel der i øvrigt endte med at bestå.⁷¹ Eksempelvis skrev Tue Sanderhage:

"Som far til en datter der har baseret sin studentereksamen og siden sine GSK-kurser på at kunne komme ind på medicinstudiet ved at gange sit snit med 1,08, kan det undre at der ikke tilbydes overgangsordning for de der i god tro ikke har søgt ind direkte efter endt studentereksamen, men har ventet på at søge ind til to år efter eksamen. God tro skal vel ikke straffes? jeg håber og tror derfor på en overgangsordning eller en dispensation på de konkrete studiesteder. Hvis nogen ved noget om dette, hører jeg det gerne."

Senere skrev Thomas Mattson der ligesom Sanderhages datter drømte om at blive læge:

"Hvis den bonus fjernes, vil jeg formentlig være nødsaget til at søge kvote 2, hvilket kan vare endnu længere, da man bl.a. ser på erhvervsorienteret arbejde og lignende erfaring. (...) Jeg beder jer derude hjælpe mig til at forstå: Er der nogen der kan forklare mig, hvorfor man fjerner muligheden for at gange sit snit med 1,08?"

Mattson fik flere svar. Blandt dem var en kommentar fra Steffen Gliese der ikke mente at det ville få nogen konsekvenser at reglen blev afskaffet, af den simple grund at den blev afskaffet for alle ansøgere hvorfor de indbyrdes ville være stillet præcis som de var før: "Kvotienter fastsættes efter antallet af studerende, så når de 1,08 ikke længere forekommer, må man forvente, at karakteren falder", lød det. Dette svar lå i tråd med det svar den ansvarlige minister, Morten Østergaard, kom med da han blev spurgt om reglen på det pressemøde hvor han præsenterede SU-reformen, nemlig at beregninger viste at det var "konsekvensfrit at fjerne den".⁷²

I et andet svar til Mattson skrev Thomas Jensen at 1,08-reglen var "det mest skøre og urimelige påfund inkompetente politikere nogensinde har fostret", og at man i stedet burde "belønne dem som [tog] sig tid til at tænke over deres fremtid og studievalg inden de begynd[te] årelange studier." Netop det var Maria Petersen bekymret for at reformen ikke ville gøre:

“[Jeg har] holdt to sabbatår efter endt ungdomsuddannelse og skal til at søge ind på universitet (...) [H]vad hvis jeg ikke kommer ind på det studie jeg gerne vil til sommer, men får et afslag og derfor det følgende år, hvis jeg overhovedet kommer ind på universitetet bliver tvunget til at gøre det på normeret tid (...) [J]eg håber der kommer en supplerende til dette med et forslag om flere studiepladser på diverse universiteter både fordelt på kvote 1 og 2.”

Hvad Petersen frygtede var at hun ville komme i klemme pga. regeringens forslag om at unge der startede på en videregående uddannelse mere end to år efter at de havde færdiggjort deres ungdomsuddannelse, frem over kun ville få SU til de år som den videregående uddannelse var normeret til. Hun havde disponeret efter de gamle regler, og nu kunne det måske ende med at få uforudsete og for hende uheldige konsekvenser. Havde en journalist samlet op på kommentaren, kunne han eller hun ikke blot have italesat en bekymring som Petersen nok ikke var alene med; journalisten kunne også have beroliget de bekymrede med at der faktisk var tænkt en overgangsordning ind i regeringens forslag således at unge fra 2011-årgangen – den årgang som Petersen tilhørte – der endte med at få afslag i 2013, i 2014 stadig kunne søge ind på de gamle regler.⁷³ Som med de andre eksempler jeg har fremhævet, skulle formålet med en sådan opsamling ikke alene være at besvare de tvivlsspørgsmål som de borgere der var direkte påvirket af SU-reformen, havde, men også at kvalificere den bredere offentligheds stillingtagen. Ved at samle op på brugernes kommentarer kunne netavisernes journalister have bidraget til at såvel svagheder som styrker ved reformen var blevet afprøvet offentligt, og at borgere og politikere derfor kunne afveje dens fordele og ulemper på et mere kvalificeret grundlag.

Retorisk interferens: Når prototypiske debatforløb blandes sammen

En af kommentarerne til debatoplægget på politiken.dk skilte sig ud fra de andre. I et svar til Sandra Madsen der svarede “nej ikke helt” til spørgsmålet om hvorvidt SU-reformen var rimelig eller ej, skrev Maiken Pedersen bl.a.:

“Jeg forstår slet ikke ramaskriget? Så vidt jeg kan regne ud er konsekvensen for dig, at din SU stiger med lidt mindre om året, og det er så det. – Så må du måske sidde en time mere i netto om ugen, eller købe lidt billigt hestekød i stedet for din mørbradbøf en gang om måneden. Jeg sad i øvrigt selv ved kassen i superbrugsen, og spiste for så vidt både hestebøffer og oksebøffer under min studietid, så mine forslag er ikke (kun) for at være flabet ;-)”

I det omfang kommentaren var alvorligt ment, undrede debattøren sig altså over at studerende ikke spiste noget mere hestekød hvis de havde ondt i økonomien. Hvis der var én ting som stod klart af al den omtale som den verserende hestekødsskandale havde fået, og den debat den havde skabt, så var det da at hestekød var billigt. I kommentaren blev et implicit evaluerende argument om SU-reformens rimelighed således understøttet af et konstaterende argument hvor belægget baserede sig på fødevareskandalen, og hvor påstanden var at studerende havde mulighed for at sænke deres leveomkostninger. Denne sammenblanding af regeringens reformer og de skandaler der i den samme periode skabte overskrifter og debat på netaviserne, undersøger jeg i dette afsnit som eksempler på det jeg betegner *retorisk interferens*.

Interferens er inden for fysikken “det forhold at to eller flere bølger, fx lyd- eller lysbølger, mødes og påvirker hinanden med det resultat at de forstærker, formindsker eller udligner hinandens udsving”; i overført betydning kan man således bruge ordet interferens om “gensidig påvirkning; forstyrrelse eller indblanding”.⁷⁴ I forlængelse af dette er retorisk interferens et begreb jeg bruger til at beskrive det fænomen at to debatter der går på tværs af de danske netaviser på samme tid, men som ikke umiddelbart har noget med hinanden at gøre, blandes sammen i politikeres, journalisters og borgeres indlæg og kommentarer. Sammenblandingen manifesterer sig ved at den sag eller det forslag som én debat handler om, optræder som referencepunkt og forståelsesramme i de indlæg og kommentarer som knytter sig til en anden debat – og evt. omvendt. Som det vil fremgå af min analyse, kan disse intertekstuelle henvisninger – som i Maiken Pedersens kommentar ovenfor – være konkrete og deres betydning direkte, men de kan også være abstrakte og deres betydning overført – som i kommentaren om at “[v]ælgerne [havde] fået hestekød i pizzaen i forhold til det oksekød de havde betalt for”, som jeg indledte kapitlet med. Således kan henvisningerne både optræde i logisk appellerende argumenter og emotionelt appellerende metaforer.

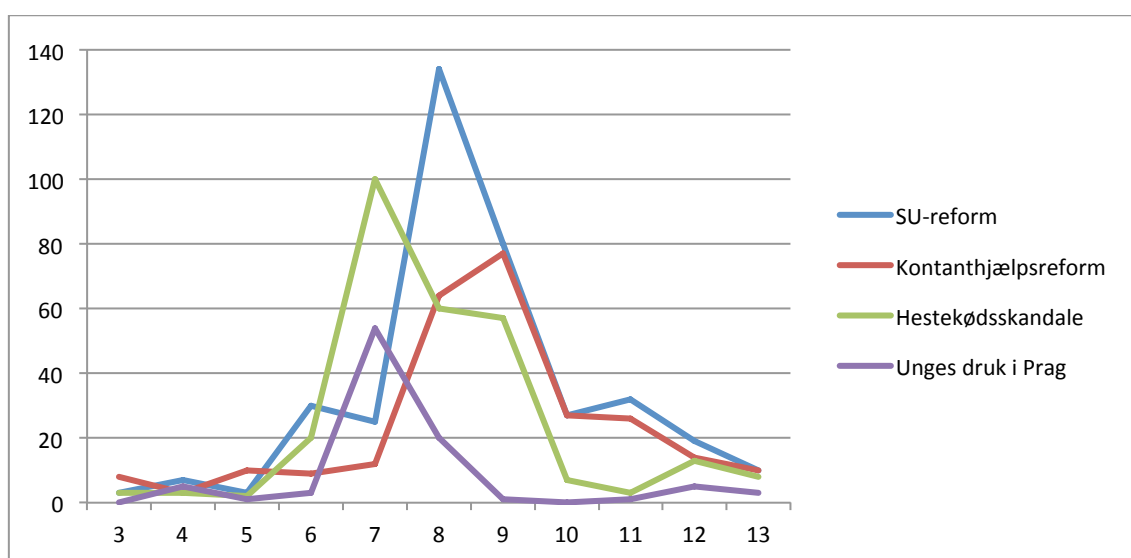
I første omgang er begrebet retorisk interferens ment rent deskriptivt og betegner det fænomen at offentlige debattører i ét debatforløb henviser til et andet, parallelt debatforløb. Som sådan implicerer ordet interferens ikke at den pågældende “forstyrrelse” eller “indblanding” nødvendigvis er negativ. Retorisk interferens kan sandsynligvis – ligesom fysisk interferens – både ‘forstærke, formindske eller udligne’ et debatforløb; om det så er godt eller skidt, må komme an på hvilket forskningsspørgsmål man tager udgangspunkt i som retorisk kritiker, og hvilket formål ens retoriske kritik har. Fordi jeg er interesseret i hvordan danske netaviser fungerer som webmedier for kommunikationen mellem samfundets politisk-kommunikative elite og et bredere udsnit af befolkningen, vurderer jeg eksempelvis primært interferensen med udgangspunkt i hvad den betyder for denne kommunikation på tværs af samfundets politisk-kommunikative skel.

I den case jeg undersøger i dette kapitel, opstod der som sagt retorisk interferens mellem to forskellige prototypiske debatforløb på ekstrabladet.dk, politiken.dk og information.dk, nemlig hhv. debatterne om regeringens reformer hvor en institutionel dagsorden skabte debat, og de parallelle debatter om alkoholkultur og fødevarerefusk hvor aktuelle, sensationelle nyhedshistorier skabte debat. I flere af de indlæg og kommentarer som indgik i debatten om SU-reformen, blev danske unges drukture til Prag en begrundelse for at skære i uddannelsesstøtten, og i debatten om kontanthjælpsreformen blev hestekødsskandalen og det snyderi med varebetegnelser som den involverede, et billede på (mis)forholdet mellem regeringens løfter før valget og dens reformer efter valget.

Baggrund: Hvorfor opstod der retorisk interferens?

For at forstå denne sammenblanding af de forskellige debatforløb og hvad den betød for kommunikationen mellem samfundets politisk-kommunikative top og bund, er det imidlertid først nødvendigt at forstå baggrunden for at den overhovedet kunne opstå. Som jeg beskrev i indledningen til dette kapitel, var der andre historier der fyldte i de danske nyhedsmedier i de uger i februar 2013 hvor regeringen lancerede hhv. sin SU- og

kontanthjælpsreform. Især historierne om danske unges druk, vold og hærværk i Prag og de løbende fund af hestekød i kød der var mærket som noget andet, fik megen omtale og kommentarer med på vejen, ikke mindst på landets netaviser. Grafen nedenfor illustrerer hvor meget de forskellige historier fyldte i forhold til hinanden i ugerne 3-13 på ekstrabladet.dk, politiken.dk og information.dk (se Figur 3). Af grafen fremgår det hvor mange artikler de tre netaviser publicerede tilsammen om hhv. SU-reformen, kontanthjælpsreformen, den europæiske hestekødsskandale og danske unges drukture til Prag i løbet af årets første uger. Hensigten med grafen er at vise to ting, nemlig hhv. *intensiteten* og *timing* i netavisernes dækning af de forskellige nyhedshistorier i perioden. Udslagene i y-aksens retning viser således hvor intens omtale de forskellige historier fik, mens udslagene i x-aksens retning viser hvornår historierne toppede i forhold til hinanden.

Figur 3: Grafen illustrerer hvor mange artikler ekstrabladet.dk, politiken.dk og information.dk tilsammen bragte om hhv. SU-reformen, kontanthjælpsreformen, hestekødsskandalen og drukturene til Prag for hver uge i ugerne 3-13 i vinteren 2013. Grafen baserer sig på søgninger i Infomedias database. For hver af ugerne har jeg søgt på hvor mange artikler på de tre netaviser der indeholdt hhv. begge ordene "su" og "reform", begge ordene "kontanthjælp" og "reform", ordet "hestekød" samt begge ordene "unge" og "Prag". Grafen afbilder de uger hvor historierne om hestekødsskandalen og drukturene til Prag toppede (uge7), og hvor regeringen lancerede sine to reformer (uge 8 og 9), samt de fire uger før og efter dette.

På grafen er det især værd at bemærke udviklingen i ugerne 7-9. I uge 7 faldt vinterferien hvor store grupper af danske unge rejste til Tjekkiet og ifølge de danske – og tjekkiske – medier drak, sloges og hærgede sig gennem Prag. Det var også i denne uge at hestekødsskandalen for alvor ramte Danmark. Først fordi der blev fundet hestekød i færdigretter solgt på det danske marked, og senere fordi en dansk slagter kom under mistanke for at blande hestekød i kød han mærkede som oksekød. Således lød overskrifterne på tre af de artikler der afstedkom flest kommentarer på ekstrabladet.dk i løbet af ugen: "Tjekkisk medie: Danske unge smadrer alt og går amok"⁷⁵, "Hestekødslasagne i danske butikker"⁷⁶ og "Slakteri i Skanderborg mistænkt for hestekødsfusk".⁷⁷ Efter at de to skandalesager havde domineret netavisernes nyhedsdækning og brugerdebatter i vinterferien, lancerede regeringen i ugerne efter sine

to reformer. I uge 8 blev SU-reformen lanceret, og i uge 9 blev kontanthjælpsreformen lanceret.

Grafen på Figur 3 viser hvordan omtalen af de to skandaler toppede umiddelbart inden at først Morten Østergaard og siden Mette Frederiksen trådte op foran den danske presse og fremlagde hhv. regeringens SU-reform og dens kontanthjælpsreform. I de efterfølgende uger da de to reformer blev lanceret, var det naturligt nok omtalen af dem der dominerede, men skandalerne blev ikke desto mindre ved med at få omtale. Intensiteten og ikke mindst timingen i dækningen af hhv. reformerne og skandalerne var selvfølgelig en ren tilfældighed; men det sandsynliggør ikke desto mindre at skandalerne var friske i offentlighedens hukommelse da reformerne blev lanceret, og – især for hestekødsskandalens vedkommende – løbende blev ved med at præge nyhedsstrømmen. De intertekstuelle referencer til skandalerne i debatterne om reformerne som jeg analyserer nedenfor, og som i retrospektiv kan forekomme vældig indforståede, var i perioden altså slet ikke så indforståede endda.

I uge 7 hvor de tre netavisers dækning af hestekødsskandalen og drukturere til Prag toppede, skabte begge historier debat mellem brugerne på ekstrabladet.dk, politiken.dk og information.dk. Især på ekstrabladet.dk og til dels på politiken.dk afstedkom de to historier mange kommentarer fra netavisernes brugere, men også flere af de Ritzau-telegrammer som information.dk videreformidlede om hestekødsskandalen i løbet af ugen, fik en halv snes kommentarer med på vejen. Som det fremgår af de to eksempler nedenfor, dominerede skandalerne altså ikke kun nyhedsdækningen på netaviserne; de satte også deres præg på debatten mellem netavisernes brugere.

Ekstra Bladet delte et link.
16. februar 2013

Det er vel forståeligt nok?

Pizzaejer stiktosset på hesterslagter
ekstrabladet.dk

En af H.S. Slagteris kunder mener ikke, de er blevet oplyst om, at der har været hestekød i det kød, de har modtaget

Synes godt om · Tilføj kommentar · Del

51 102 11

SKRIV 17. FEB. 2013 KL. 16:49

Skriv: Hvad mener du om balladen i Prag?

Gymnasieelevers vinterferie har givet genlyd i Danmark.

DEL

GEM TIL LISTE

JENS ANTON TINGSTRØM KLINKEN

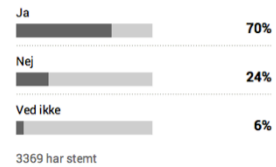
Knivstikkerier, slagsmål og hærværk på hoteller.

Tusindvis af gymnasieelevers ture til den tjekkiske hovedstad Prag i vinterferien har i løbet af ugen givet en række negative historier i medierne.

De tjekkiske myndigheder har berettet om store problemer med unge danskere, ligesom både den danske ambassadør i Tjekkiet og bosatte danskere i byen har beklaget sig over flere af gymnasieelevernes opførsel.

AFSTEMNING

Bliver du forarget af unges opførsel i Prag?

LEDER Forældrene har ansvaret for de unge i Prag

Figur 4: Eksempler på hvordan ekstrabladet.dk og politiken.dk faciliterede debat om både hestekødet i oksekødet og drukken i Prag i uge 7, den uge hvor dækningen af de to skandaler toppede på netaviserne, og ugen inden at regeringen lancerede SU-reformen. Eksemplet til venstre stammer fra Ekstra Bladets Facebook-side lørdag d. 16. februar. Opslaget indeholdt et link til artiklen "Pizzaejer stiktosset på hesterslagter [sic]" på ekstrabladet.dk der med 285 kommentarer var blandt de mest kommenterede artikler om skandalen på netavisen dén uge.⁷⁸ Den første kommentar i kommentarsporet på Ekstra Bladets netavis lød ironisk: "Hesterslagter? Er det sådan en, der slagter hester?" Eksemplet til højre stammer fra politiken.dk søndag d. 17. februar og illustrerer hvordan netavisen satte "balladen i Prag" til både afstemning og debat blandt sine læsere. 70% af de 3369 der svarede, svarede ja til at de var forargede over de unges opførsel. I kommentarsporet benyttede en af de unge der havde været af sted, lejligheden til at kritisere mediernes dækning af hændelserne og skrev i forlængelse af dette bl.a.: "Det, at Prag-turen nu skal ligge grundlag for en ændring af S.U.-reformen, er helt skør."⁷⁹ Selvom jeg som sagt ikke går nærmere ind i dette i min analyse, indikerer kommentaren at samtidig med at drukturerne til Tjekkiet blev blandet ind i debatten om SU-reformen, gjorde det omvendte sig også gældende. Kommentaren antyder med andre ord at der faktisk var tale om gensidig retorisk interferens mellem de to debatforløb.

I uge 8 og 9 hvor regeringen lancerede først SU-reformen og siden kontanthjælpsreformen, vedblev hestekødsskandalen og skandalen i Prag med at skabe debat på ekstrabladet.dk, politiken.dk og information.dk. I det foregående afsnit har jeg dokumenteret hvordan de tre netavisers brugere havde rig mulighed for at debattere regeringens reformer i de pågældende uger; men parallelt med dette debatterede de altså også de skandaler som samtidig fyldte godt op i nyhedsstrømmen på netaviserne. Især hestekødsskandalen skabte gentagne gange overskrifter og lange kommentarspor. Som det fremgår af eksemplet til højre på Figur 5 nedenfor, ville skæbnen at den dag Mette Frederiksen lancerede kontanthjælpsreformen, var det breaking news på ekstrabladet.dk at der måske var hestekød i IKEA's kødboller. I løbet af dagen afstedkom de telegrammer og artikler som netavisen bragte om den potentielle skandale, sammenlagt hundredvis af kommentarer. Sammenlignet med dette var debatten om drukturerne til Prag hurtigere overstået og stort set stilnet af i de uger hvor regeringen lancerede sine reformer. Men i netop de dage hvor Morten Østergaard lancerede SU-reformen, skabte hændelserne i Tjekkiet hovedstad ikke desto mindre stadig debat på politiken.dk. Som det fremgår af eksemplet til venstre på Figur 5 nedenfor, bragte netavisen den dag Østergaard holdt

pressemøde om reformen, et debatindlæg af en ung kvinde som havde været med sine veninder i Prag, og som ikke kunne genkende mediernes billede af hendes ferie eller hendes generation.

DEBAT 19. FEB. 2013 KL. 12.45

Jeg tager gerne ansvar for min ferie i Prag

Jeg frygter, at folk snart begynder at tro på mediernes billede af de unge.

PARTY. Billedet af alkoholpåvirkede unge i festligt lag er efterhånden det eneste, der videreformidles af medierne. Således også her på politiken.dk. Men de yngre generationer er andet end festfaber, skriver en københavnsk gymnasieelev. - Foto: Marius Nyheim (arkiv)

72 kommentarer Log ind Luk

Lasse H. for 11 måneder siden

Det sætter Ikea i en vrinskig situation.

Svar Del Anmeld

36 0

Thebuzz C. for 11 måneder siden

Er jeg den eneste der er ved at være træt af "Breaking News" om hestekød? Er det ikke lidt MISBRUG eller VRINSKBRUG af et term som "Breaking News"?

Kunne da have forstået det hvis det nu havde været en kongelig eller en af vores politikere der havde spist en af dem og blevet syge?

Svar Del Anmeld

12 16

I'm Sorry But T. for 11 måneder siden

Enig det smager godt og det er vel det bedste en hest kan bruges til!

Del Anmeld

8 4

E. A. for 11 måneder siden

Enig er træt af breaking news på hestekød. Og så ovenikøbet i Tjekket.

Del Anmeld

2 7

VELKOMMENpåFORSIDEN for 11 måneder siden

Nu må IKEA så trækker alle deres lædersofaer tilbage ?? kan man være sikker på, at der ikke er brug hesteskind !!

Del Anmeld

1 1

Figur 5: Eksempler på hvordan debatterne om skandalen i Prag og hestekødsskandalen fortsatte på politiken.dk og ekstrabladet.dk i uge 8 og 9 hvor regeringen lancerede hhv. SU- og kontanthjælpsreformen. Eksemplet til venstre stammer fra politiken.dk d. 19. februar hvor SU-reformen blev lanceret. Generelt var debatten om de unges druk i vinterferien i uge 7 løjet af på dette tidspunkt, men netavisen bragte dog et par debatindlæg i løbet af uge 8, i dette tilfælde et af en gymnasieelev der selv havde været i Prag, og som mente at mediernes fremstilling af hændelserne dér og ungdommen mere generelt var skæv og generaliserende.⁸⁰ Som billedteksten konstaterede: "Billedet af alkoholpåvirkede unge i festligt lag er efterhånden det eneste, der videreformidles af medierne. Således også her på politiken.dk." Hvilket artiklens billede, lidt paradoksalt, så bekræftede. Eksemplet til højre stammer fra ekstrabladet.dk d. 25. februar hvor kontanthjælpsreformen blev lanceret, og viser de første kommentarer i kommentarsporet til artiklen "Hestekød i Ikea-kødboller",⁸¹ en nyhed der var breaking news på netavisen den dag. I den anden kommentar til artiklen skrev brugeren Thebuzz C. bl.a.: "Er jeg den eneste der er ved at være træt af "Breaking News" om hestekød?" At det ikke var tilfældet, konstaterede brugeren E.A. i den fjerde kommentar: "Enig er træt af breaking news på hestekød."

Dette sammenfald betød at de tre netaviser i perioden bragte artikler om de to reformer side om side med artikler om de to skandaler. For brugerne betød det at reformerne og skandalerne rent visuelt optrådte side om side med hinanden på netaviserne (se Figur 6). Som jeg vender tilbage til, skete det også at de blev omtalt med mindre end en times mellemrum de dage hvor reformerne blev lanceret. Hos de brugere der løbende fulgte med i dagens nyheder på netavisen, eller som brugte nyhedsoversigten til at skabe sig overblik over dagens hændelser, var det med andre ord naturligt hvis de var opmærksomme på begge dele på én gang. Reformerne og skandalerne var ikke alene tæt på hinanden rumligt, ofte inden for det samme skærbillede; de var også tæt på hinanden i tid. Dette taget i betragtning var den retoriske sammenkobling af de to om ikke oplagt så i hvert fald nærliggende.

POLITIK 19. FEB. KL. 11.52

Helle Thorning: Vi vil fortsat have verdens mest generøse SU-system

Regeringen er klar med SU-reformen.

UNGE: Regeringen tvinger os væk fra
barndomshjemmet

FORMAND FOR SU-RÅDET: Regeringen vil spare snarere end reformere **FORSKER:** Jagten
på det perfekte CV får studerende til at forlænge studietiden **OVERBLIK:** Det ved vi om SU-
reformen **ERHVERVSLIVET OM SU-REFORM:** Drop støtten til fjumreår **ENGELL:**
Regeringens SU-reform er en vindssag **Regeringen vil straffe studerende, der tager mere end
to sabbatar**

TUREN GÅR TIL 19. FEB. KL. 12.47

Drukferier for unge: Rejsebureau er på kant med markedsføringsloven

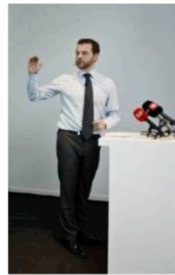
POLITIK 20. FEB. KL. 09.21

Østergaard erkender: Nu vil de studerende tage flere lån

Reform motiverer til at komme hurtigere igennem
studierne, fastslår ministeren.

LÆS OGSÅ Eksperter sår tvivl om SU-
reformens effekt

OTTE PUNKTER: Sådan vil regeringen ændre SU'en
MINISTER: Lavere SU vil ikke afskrække nogen fra at tage en
uddannelse **CITATER:** Det er blevet sagt om SU-udspil **SKRIV:**
Er SU-reformen rimelig? **TV-ANALYSE:** »SU-reform er et klart
løftebrud« **KANDIDATSTUDERENDE:** De danske studerende skal have en tudekiks **De
studerende varsler stor demonstration mod SU-udspil** **Skær i SU'en:** Sådan vil LO finansiere
jobpakken

FODEVARER 20. FEB. KL. 09.18

Ny mistanke: Der kan også
være hest i bouillon

INTERNATIONALT 20. FEB. KL. 08.48

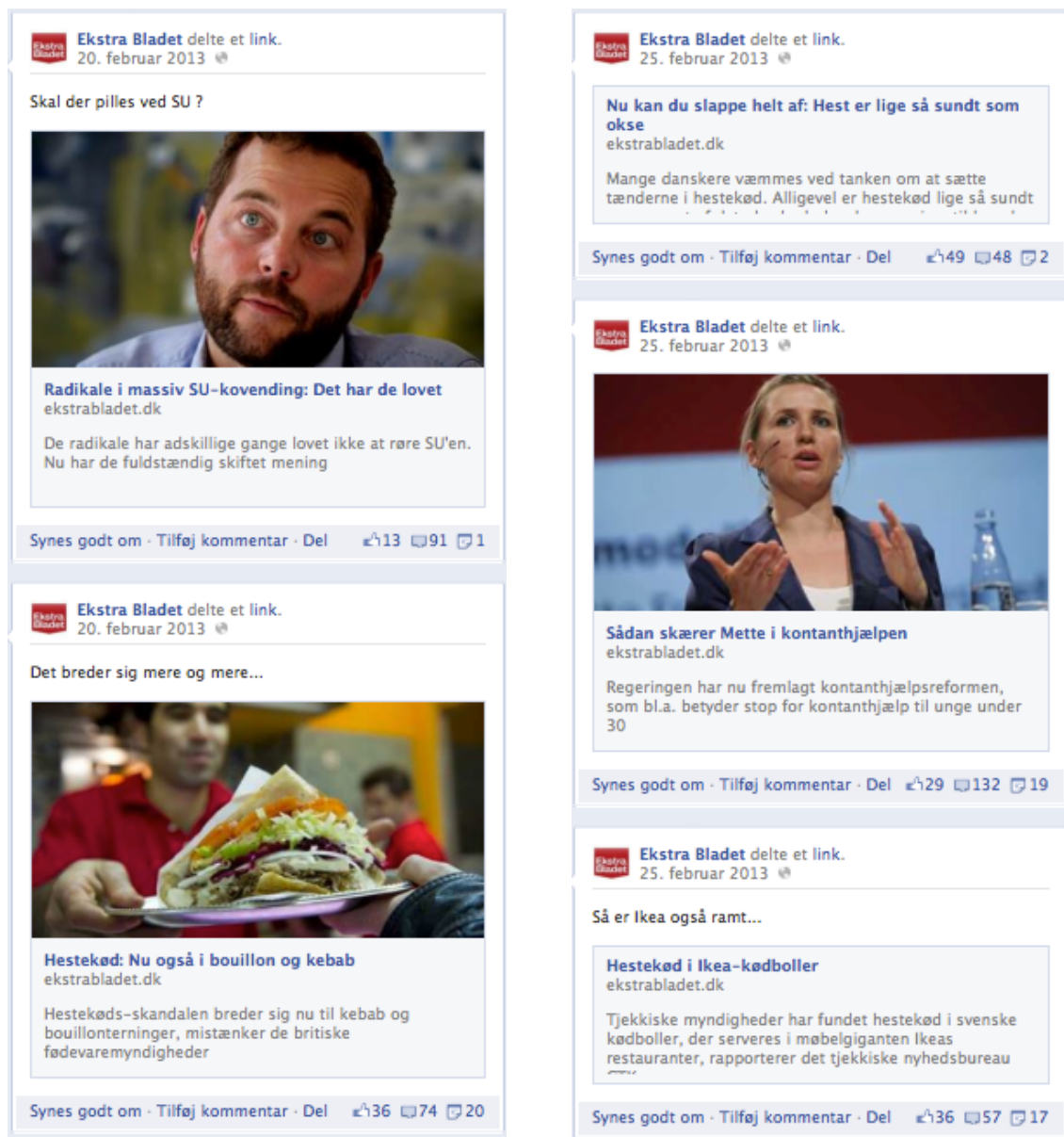
Ny brutal voldtægtssag ryster Indien

Tre mindrerige piger er blevet
voldtaget og dræbt i Indien. Der er
ingen anholdte i sagen.

Figur 6: To eksempler fra forsiden på politiken.dk der illustrerer hvordan lanceringen af SU-reformen blev dækket side om side med historierne om hhv. danske unges druk i Prag og den europæiske hestekødsskandale.

Eksemplet til venstre stammer fra d. 19. februar, den dag SU-reformen blev lanceret. Under et link til en artikel der handlede om at statsministeren havde fremlagt reformen på sit ugentlige pressemøde, fulgte et link til en artikel der handlede om at en reklame for de omdiskuterede ungdomsrejser til Tjekkiets hovedstad måske var lovstridig. Det andet eksempel til højre stammer fra d. 20. februar. Under et link til en artikel der handlede om at der ifølge uddannelsesministeren nok var flere studerende der ville tage slutlån som følge af SU-reformen, fulgte et link til en artikel der handlede om at der nu var mistanke om at der måske også kunne være hestekød i bl.a. bouillonterninger. Som det fremgår, var resultatet at Helle Thorning-Schmidt og Morten Østergaard rent visuelt optrådte side om side med råbende unge på et dansegulv og græssende heste på en eng.

Sammenfaldet mellem reformer og skandaler betød ikke blot at netaviserne dækkede reformerne side om side med skandalerne. Det betød også at de lagde op til debat om de to ting på samme tid. Som det fremgår af de to eksempler nedenfor, var dette fx tilfældet på Ekstra Bladets Facebook-side i perioden. I de dage hvor regeringen lancerede sin reformer, blev hestekødsskandalen her anbefalet, delt og kommenteret side om side med både SU- og kontanthjælpsreformen. Opslagene på Facebook linkede til debatter på ekstrabladet.dk, og avisens følgere på det sociale medie kunne således vælge mellem om de ville klikke sig videre til debatterne om regeringens reformer, eller om de var mere interesserede i debatterne om skandalerne.

Figur 7: Eksempler på hvordan regeringens SU- og kontanthjælpsreform blev debatteret side om side med hestekødsskandalen på Ekstra Bladets Facebook-side i uge 8 og 9.⁸² Eksemplerne illustrerer samtidig hvordan avisens læsere via det sociale medie blev ledt videre til ekstrabladet.dk og debatter dér om både reformerne og skandalen. Eksemplet til venstre stammer fra d. 20. februar og viser hvordan Ekstra Bladet via Facebook linkede til en artikel om SU-reformen side om side med en artikel om hestekødsskandalen. Som det fremgår, kunne avisens brugere altså på én gang debattere hvad Ekstra Bladets journalister kaldte Radikale Venstres "SU-kovending", og så hvordan europæiske fødevareproducenter havde vendt hestekød i bl.a. kød fra køer. Eksemplet til højre stammer fra d. 25. februar og viser tilsvarende hvordan avisen via det sociale medie linkede til en artikel om kontanthjælpsreformen side om side med to artikler om hestekødsskandalen. I alle tilfældene kunne Ekstra Bladets følgere debattere historierne på Facebook, og som det fremgår, kvitterede de med mellem 48 og 132 kommentarer. Parallelt med dette skabte de samme historier også debat på ekstrabladet.dk, og her afstedkom de mellem 29 og 247 kommentarer.

Disse sammenfald mellem at regeringens reformer og de samtidige skandalesager blev omtalt på de tre netaviser og skabte debat blandt deres brugere, var der for så vidt ikke noget bemærkelsesværdigt i. Som flere af eksemplerne oven for illustrerer, er den daglige

nyhedsstrøm generelt et sammenrend af emner og vinkler og fremstår derfor ofte eklektisk når man scroller sig igennem forsiderne på landets netaviser. Men sammenfaldende kan måske til dels forklare hvorfor skandalerne begyndte at blive inddraget i de indlæg og kommentarer hvor regeringens politiske forslag blev debatteret af politikere, journalister og borgere. Ikke alene blev både hestekødsskandalen og drukferierne til Prag dækket og debatteret massivt på alle tre netaviser i perioden op til og samtidig med at regeringen lancerede sine reformer. Ved nærsyn var der i visse tilfælde også et vist slægtskab mellem de hændelser og endda den sprogbug der prægede dækningen af hhv. reformerne og skandalerne. Fx bragte politiken.dk den dag SU-reformen blev lanceret, som sagt et tv-indslag hvor avisens uddannelsesredaktør Jacob Fuglsang kaldte reformen for "løftebrud" fordi den gik "stik imod hvad [regeringspartierne] sagde før de gik til valg".⁸³ En lille time senere bragte netavisen et Ritzau-telegram hvor supermarkedskæden Lidl lovede at alle frosne pastaretter der "ikke var, hvad de gav sig ud for", nu var fjernet fra hylderne i deres butikker.⁸⁴ Tilsvarende bragte politiken.dk den dag kontanthjælpsreformen blev lanceret, et Ritzau-telegram hvor fagforeningen FOA omtalte reformen som "usmagelig".⁸⁵ En lille halv time senere bragte netavisen et tv-indslag med overskriften "Kødboller med hest i møbelgigant..." hvor en IKEA-kunde udtalte at varehusets mad var "uappetitlig".⁸⁶ I lyset af dette var det måske ikke så mærkeligt at kreative hoveder blandt politikere, journalister og borgere begyndte at blande skandalesagerne ind i debatterne om regeringens SU- og kontanthjælpsreformer.

Mediekritiske røster i perioden

Hvad flere journalister og borgere imidlertid fandt mærkeligt, var hvor meget omtale skandalerne fik, og hvor megen debat de afstedkom. De var kritiske over for nogle af de grundlæggende kendetegn ved debatforløb af den tredje prototype jeg har beskrevet i kap. 2, hvor brugerne af landets netaviser kommenterer en aktuel og som oftest sensationel nyhedshistorie: Tænk at journalisterne skrev så mange artikler om at der måske var hestekød i IKEA's kødboller. Tænk at brugerne af landets netaviser kvitterede med så mange kommentarer om hvor galt det var at danske gymnasieelever væltede Prag. Og tænk at de to ting åbenbart bare forstærkede hinanden så journalisternes artikler avlede kommentarer, og brugernes kommentarer avlede flere artikler. Flere kritikere sukkede over det selvforstærkende kommunikationsloop som tilsyneladende opstod mellem hvad journalisterne dækkede, og hvad brugerne kommenterede.

På information.dk skabte den danske nyhedsdækning af fundene af hestekød og hændelserne i Prag således metadebat om hvordan landets journalister havde vinklet og prioriteret de to historier, men også hvordan historierne var blevet inddraget i de samtidige debatter om SU- og kontanthjælpsreformen. Hul på denne debat tog journalist Lasse Jensen med artiklen "Hestekød og drukture til Prag" der blev publiceret på information.dk sent om aftenen den dag SU-reformen var blevet lanceret.⁸⁷ Jensen mente at både hestekødssagen og drukturen rummede elementer af væsentlighed – om end i forskellig grad – men mente også at begge sager i de danske medier var endt som det han kaldte "fælles følelseshistorier". Hvor førstnævnte burde have handlet om den europæiske svindel med varedeklarationer, beskrev Jensen hvordan "[u]gens journalistiske højdepunkt var, da en journalist spurgte en såkaldt hestepige, hvordan hun ville føle, hvis hun skulle spise sin egen hest"; og hvor sidstnævnte fx kunne have handlet

om at de busselskaber der transportererede de unge til Prag, brød køretidsreglerne, var det ifølge Jensen endt som "breaking katastrofe-news" da en bus med gymnasieelever kørte i grøften, og et par af de unge fik overfladiske skrammer. I begge tilfælde mente han at der var tale om "massivt følelsesbasere[t] journalistik" præget af "vild overdrivelse" og "dramatiske og farverige historier". De momenter af væsentlighed som hændelserne indeholdt, blev kort sagt ignoreret til fordel for pirrende pathos og absurd amplificatio. Og hvorfor så det? Ifølge Jensen skyldtes det "en journalistisk udvikling, hvor kundernes formodede behov eller interesser kom(...) til at dominere over væsentlighed i den redaktionelle proces."

Noget lignende var konklusionen da journalisten.dk, netudgaven af Dansk Journalistforbunds medlemsblad, nogle uger senere undersøgte hvordan de danske medier siden starten af 2013 havde dækket hhv. hestekødsskandalen og den på det tidspunkt omdiskuterede offentlighedslov. I en artikel påviste bladets journalister på baggrund af søgninger i Infomedia og på Google at public service-medierne DR og TV2 i løbet af årets to første måneder havde bragt omkring 20 artikler eller indslag der nævnte ordet "hestekød", for hver gang de havde bragt en artikel eller et indslag der nævnte ordet "offentlighedslov".⁸⁸ I en anden artikel beskrev journalisterne hvordan de danske mediers historier om hestekødsskandalen generelt blev delt, kommenteret og anbefalet mere på sociale medier som Facebook og Twitter end historier om offentlighedsloven.⁸⁹ I tråd med Lasse Jensen konstaterede de fagfolk og eksperter som journalisterne på journalisten.dk citerede, at de danske nyhedsmedier prioriterede hvad de formodede den brede befolkning var interesseret i at læse artikler og se tv-indslag om – og at brugernes adfærd på de sociale medier bekræftede at journalisterne langt hen ad vejen havde ret i deres formodninger. I den første artikel på journalisten.dk udtalte Mikkel Hertz, nyheds- og kanalchef på TV2 News, således: "Hestekød i IKEA-boller og lasagne i frysedisken er noget, som langt flere mennesker finder vedkommende end lov om offentlighed i forvaltningen. (...) [D]er er grænser for, hvor meget vi kan nørde på noget (...) der er så langt fra de fleste danskeres interessesfære og hverdag". Tilsvarende udtalte Filip Wallberg, journalistisk lektor på Syddansk Universitet, i den anden artikel: "[S]tatistikken indikerer, at det kun er journalister, der deler, anbefaler og kommenterer offentlighedsloven på Facebook. (...) For den almindelige dansker betyder kødet på bordet mere end en journalsists mulighed for research."

Som repræsentanter for samfundets politisk-kommunikative elite var både Lasse Jensen og hans kolleger på journalisten.dk med andre ord bekymrede for om den massive dækning af hestekødsskandalen og lignende sensationshistorier skyggede for mere presserende dagsordener; men både de selv og de fagfolk de spurgte, henviste altså til journalisterne mere eller mindre begrundede forestillinger om den politisk-kommunikative masses interesser når de skulle forklare hvorfor sensationerne ikke desto mindre fyldte så meget i mediebilledet som de gjorde. Journalistikken skulle fungere på markedsvilkår, og intet marked var større end markedet for skandaler. Ikke mindst på nettet hvor "tendensen [var], at historierne helst ikke [måtte] være for komplicerede, hvis brugerne [skulle] reagere på dem", som Filip Wallberg blev citeret for at udtale i artiklen på journalisten.dk.⁹⁰ På et mediemarked hvor opmærksomhed var en knap ressource, var letfordøjelige (fødevare)skandaler en vare i høj kurs. Det var måske nok begrædeligt, men ikke desto mindre et grundvilkår, syntes holdningen at være blandt fagfolkene.

Information.dk Søg artikler

Abonnement Dagens Avis Log ind

Seneste aktivitet: John Robert Parkins kommenterede artiklen Forsker: Frederiksen risikerer at knække de svageste (for 35 minutter siden) Synes godt om 24 k

Stort opslået reform får kun lille effekt

Regeringens SU-reform vil få de studerende på de videregående uddannelser en smule hurtigere igennem, vurderer eksperter. Men det vægter forsat tungt at få noget på CV'et, og det øgede fokus på at komme hurtigt igennem risikerer at forfladige uddannelserne

Indland | Kommentarer (5)

Hestekød og drukture til Prag

Kommentar Det er ugens fælles følelshistorier. Mens drukturehistorierne er overdrivende journalistik, når den er 'bedst', er der faktisk kød på hestekødssagen – blot ikke på den del, den danske presse har kastet sig over

Debat | Kommentarer (8)

Mest læste

- 'Hvorfor skal vi betale direktørernes bonusser?'
- Thorning til de studerende: Alle må yde et bidrag
- En mester klør sig i sin fortid
- Østergaard: SU-udspil rammer kun kommende studerende
- 'Vi bliver nødt til at få et fritidsjob'
- Hestekød og drukture til Prag
- Skovlen under Hitchcock

Mest anbefalede

Mest sendte

Information.dk bruger cookies

Figur 8: Forsiden på information.dk d. 20. februar 2013, dagen efter at regeringen havde lanceret SU-reformen. Som det fremgår, bragte netavisen en artikel der handlede om reformen, side om side med en artikel der, i en vis forstand, handlede om hestekødsskandalen. I den første artikel såede en række eksperter tvivl om SU-reformens betydning for hvor hurtigt fremtidige studerende ville komme i gang og blive færdige med deres uddannelser. I den anden artikel kommenterede journalist Lasse Jensen den danske presses dækning af hvad han kaldte "ugens fælles følelshistorier", nemlig hhv. hestekødsskandalen og drukturene til Tjekkiet. Af kolonnen til højre fremgår det at tre ud af de fire mest læste artikler på information.dk den dag handlede om SU-reformen, og desuden at artiklen "Hestekød og drukture til Prag" var den sjette mest læste. Både regeringens reform og Jensens mediekritik fangede altså læsernes opmærksomhed.

Flere af de brugere der kommenterede Lasse Jensens mediekritik på information.dk, gav ham ret i at de danske journalister generelt havde vinklet deres historier om skandalerne i de danske kølediske og de tjekkiske gader forkert, og at medierne i det hele taget havde overprioriteret de to historier. "Medierne havde forkert focus" og "Man kan undre sig over prioriteringerne" indledte brugerne Leo Nygaard og Jesper Wendt eksempelvis deres kommentarer med at konstatere. Hvorfor medierne havde vinklet og prioriteret som de havde, havde brugerne på information.dk dog en noget anden forklaring på end den som de mediekritiske journalister præsenterede i deres artikler. Forklaringen skulle ikke søges i den brede befolknings interesser, men i den smalle magtelites. En tredje bruger, Nic Pedersen, mente således at statsmagterne, herunder pressen, havde "interesse i netop at bortlede opmærksomheden fra vigtigere spørgsmål, hvor der så åbentlyst svigtes. Tænk hvis borgerne begyndte at tænke over, hvor de for alvor bliver snydt!? Nej, huuh ha. Så hellere prygle en død hest." I hans øjne var den megen virak i medierne om de lemfældige varedeklarerationer og de drifældige unge ikke andet end brød og cirkus, en bortledningsmanøvre der skulle holde massen i ro. Uanset om dette nu var en rigtigere forklaring end den de mediekritiske journalister fremførte – som altså gik på at det snarere var (elitens formodninger om) massens interesser og behov som dikterede hvad der blev brugt spalteplass og sendetid på – havde kritikken fra journalister og borgere én ting til fælles. Begge grupper af kritikere mente at sensationshistorierne og de debatter de satte gang i, ledte befolkningens opmærksomhed væk fra væsentligere problemstillinger.

Den tid der gik med at debattere fusk med varedeklARATIONER og druk på ungdomsferier, var spildt og kunne være gået med noget andet og mere vigtigt.

To andre kommentarer i kommentarsporet på information.dk udvidede mediekritikken. Ligesom de andre kommentarer jeg har citeret fra ovenfor, videreførte de Lasse Jensens kritik af hvordan de danske medier havde brugt vinterferien på "at piske en stemning op" omkring hestekød og ungdomsdruk – for nu at bruge Jensens egen formulering. Men kommentarerne problematiserede især hvordan repræsentanter for samfundets politisk-kommunikative elite havde blandet debatten om drukferierne til Prag ind i debatten om SU-reformen, eller hvordan de kunne tænkes at ville gøre det. Brugernes kritik gik med andre ord på konkrete og tænkte eksempler på retorisk interferens.

I en kommentar indledte Dorte Sørensen med at give Jensen og hans forbundsfæller i kommentarsporet ret i at de danske medier havde anlagt et forkert fokus i deres dækning af hestekødsskandalen: "Ja det medierne burde skrive om var svindlen i kødbranchen og ikke hestekødet". I forlængelse af dette kommenterede hun den anden af de to følelseshistorier som Jensens artikel handlede om, og rejste et andet kritikpunkt:

"Mht. drukturen – så benyttede en Lars Goldsmidt (eller hvordan det staves) i P1-debat den til at sige at SU bør ned for de hjemmeboende, når den bruges til sådanne drukture. Det var i mine øjne et stort lavtpunkt i SU-debatten."

Hvorfor Dorte Sørensen mente at det var begrædeligt at direktør i Dansk Industri Lars Goldschmidt havde argumenteret som han havde, uddybede hun ikke; men ordet "benyttede" kunne indikere at hun måske mente at der var tale om en lidt for opportunistisk slutning på baggrund af et lidt for tilfældigt sammenfald af begivenheder. Under alle omstændigheder var der tale om en ny kritik sammenlignet med den andre brugere havde fremført i kommentarsporet. Det var ikke så meget det forhold at debatten om ungdomsdrukken tog opmærksomhed fra fx debatten om uddannelsesstøtten som Sørensen kritiserede; i stedet problematiserede hun den retoriske interferens som manifesterede sig i Goldschmidts argument, altså at han havde koblet skandaler og reformer direkte med hinanden og brugt drukken i Prag til at begrunde hvorfor SU'en burde sættes ned.

I en anden kommentar der faldt lidt senere i kommentarsporet, fremførte Arne Lund en lignende kritik, om end eksemplet i dette tilfælde var tænkt. Lund ovevejede om ikke uddannelsesministeren, altså en anden repræsentant for samfundets politisk-kommunikative elite, havde haft en finger med i spillet hvad angik de unges drukferier til Prag, og ikke mindst hvornår de var taget af sted:

"Mon ikke Morten Østergård har bestilt og betalt en flok gymnasieelever for at tage til Prag og te sig tossede? Så har han et skidgodt argument for sine nedskæringer af SU: Se, hvordan de sviner sig med penge og alt muligt andet. Unge studerende får for mange penge, så derfor kære hr. og fru Sofabord, så er der ikke andet for, end at beskære SU'en. (...) Timingen fejler i hvert fald ikke noget. Det har været meget belejligt for regeringen, at drukturen kom lige netop på det tidspunkt."

Ligesom Sørensens kommentar kunne man tolke Lunds som en kritik af opportunismen i at begrunde den længe planlagte reform af SU'en med den pludseligt opståede skandale i Prag. Det var alt for "belejligh[t]" og en underlødige appel til laveste fællesnævner: "hr. og fru Sofabord". Som det indledende ord "mon" indikerede, var der dog tale om spekulation og et tænkt eksempel; hverken Morten Østergaard eller andre repræsentanter for regeringen havde argumenteret sådan, så måske var det i virkeligheden snarere det tænkte arguments second persona – altså de sofabordsejere der ville lade sig overbevise af det (Black 1970, 111–113) – som kritikken gik på? Frem for at være rettet mod eliten kunne den kritiske bemærkning lige så vel være rettet mod "massen", i nedsættende forstand; det var dén der kunne finde på at koble skandalen i Prag med reformen i Danmark og mene at førstnævnte var et godt argument for sidstnævnte. Under alle omstændigheder mente Lund tydeligvis at der var tale om en illegitim sammenblanding som først og fremmest tjente magtelitens interesser.

Retorisk interferens i institutionel retorik

At nogen kunne finde på at blande de to skandalehistorier ind i debatterne om regeringens reformer og argumentere som Lund skitserede, var dog ikke mere spekulativt end at det rent faktisk skete i flere tilfælde. Og Lars Goldschmidt som Sørensen kritiserede, var ikke den eneste repræsentant for samfundets politisk-kommunikative elite der gjorde det. Som jeg allerede har beskrevet, gjorde Peter Rosendal fra Jyllands-Posten det i en positiv kommentar til SU-reformen den dag reformen blev fremlagt, og politiker Stine Brix gjorde det i et kritisk tweet dagen før kontanthjælpsreformen blev lanceret. Både politikere og journalister der deltog i debatterne om regeringens reformer, inddrog altså skandalerne som referencepunkter og forståelsesrammer. Nogle gjorde det på eget initiativ, andre blev inspireret af kommentarer de havde læst på landets netaviser eller de sociale medier. Fælles for dem var at de kommunikerede fra en privilegeret position, hvorfor der i disse tilfælde var tale om at den retoriske interferens manifesterede sig i *institutionel retorik* – som dog i kraft af den uformelle, legende stil også havde et vernakulært islæt (jf. Howard 2010, 247–248).

Et andet, næsten demonstrativt eksempel på hvordan den retoriske interferens viste sig i institutionel retorik, stod chefredaktør på Berlingske Tom Jensen for. D. 25. februar, altså den dag kontanthjælpsreformen blev lanceret, publicerede han blogindlægget "Hestekød og valgflæsk og katten i sækken" på avisens netudgave.⁹¹ Jensen indledte indlægget med at konstatere at flere vælgere der havde stemt på regeringen, og politikere der havde støttet den, tydeligvis var svært utilfredse med den seneste reformpakke. Den negative "atmosfære(...) i folkedybet" kunne ifølge chefredaktøren bl.a. aflæses på flere politikeres Facebook-profiler. Som eksempel citerede han en borger der i kølvandet på lanceringen af kontanthjælpsreformen havde skrevet en kritisk kommentar på daværende SF-formand Anette Vilhelmsens profil. I borgerens kommentar lød det bl.a.: "Dette er den politiske pendent til 'Hestekøds skandalen'.... I indeholder heller ikke det, som i er blevet valgt ind på...." Dette mente Tom Jensen at der kunne være noget om, og inspireret af borgerens kommentar videreførte han selv sammenligningen i sit indlæg:

"Lige som forbrugere over hele Europa med rette kan se sig udsat for et tillidsbrud som gør, at man ikke længere i alle tilfælde kan vide sig sikker på,

hvad man propper i munden, kan der være sket skade på en ikke ringe mængde danskeres demokratiske tillid. I oksekødet er der hest. Særligt S-SFs meget offensive planer før folketingsvalget i 2011 viste sig at bestå af valgflæsk. (...) [F]or mange vælgere [er det] en regulær politisk Findus-lasagne, der risikerer at afstedkomme et tillidsbrud og et raseri, der ikke nødvendigvis kan inddæmmes og holdes blandt de utilfredse på de sociale medier.”

Når Jensen skrev som han gjorde, var der ikke tale om en simpel gengivelse af vernakulær retorik i institutionel retorik; redaktøren gjorde mere end blot at bruge den vrede borgers kommentar på Facebook til at udlægge vox populi for sine læsere på Berlingskes netavis. Han fortsatte argumentationen på selvstændig vis, og hans indlæg videreformidlede dermed ikke blot den retoriske interferens, men videreførte den også. Som det fremgår, mæskede redaktøren sig ligefrem i metaforerne, uanfægtet af at aspekter af den fødevareskandale som metaforikken udsprang af, var temmelig uappetitlige. Undervejs undergik de sproglige billeder en række pudsige transformationer; således blev det politiske hestekød både til “valgflæsk” og “katten i sækken”. Dette var nok mest af alt udtryk for at Jensen morede sig over legen med billedsproget i sådan en grad at komik fik lov til at trumfe kohærens. Han lod simpelthen metaforikken løbe af med sig. Når man læste den veloplagte tekst, så man ham for sig sidde og smågrine over sin egen beskrivelse af regeringen og dens reformer som “en regulær politisk Findus-lasagne”.

Tre funktioner af de intertekstuelle referencer

På baggrund af denne beskrivelse af hvordan den retoriske interferens manifesterede sig i eksempler på institutionel retorik i perioden, er det muligt at identificere i hvert fald tre forskellige funktioner som de intertekstuelle referencer til skandalerne havde i debatterne om reformerne.

Min skelnen mellem disse tre funktioner beror for det første på om skandalerne blev brugt i direkte eller i overført betydning. I nogle tilfælde skulle man forstå henvisningerne helt bogstaveligt, fx når debattører brugte skandalen i Prag til at underbygge konstaterende påstande om hvilken økonomi unge på SU havde. I andre tilfælde skulle man i stedet forstå henvisningerne metaforisk, fx når debattører brugte hestekødsskandalen som billede på regeringens politik og regeringsførelse. Når skandalerne blev brugt i direkte betydning, blev de typisk brugt til at argumentere for regeringens reformer; når de blev brugt i overført betydning, blev de typisk brugt til at argumentere imod dem.

Blandt de eksempler hvor skandalerne blev brugt i overført betydning, og hvor de altså typisk blev brugt til at kritisere reformerne, skelner jeg for det andet mellem om kritikken kom til udtryk i indignerende vredesudbrud eller i en humoristisk og ironisk leg med sproget. I begge tilfælde appellerede den metaforiske sprogbrug til bestemte følelser. Hvor den dominerende følelse i de vrede indlæg var forargelse, var en lige så dominerende følelse i de legende indlæg fornøjelse. I den forstand var det to forskellige debattører der trådte frem i indlæggene, og to forskellige publikummer de henvendte sig til: På den ene side den indignerende, direkte involverede debattør, på den anden side den ironiske, mere iagttagende debattør. Alt efter hvilken af disse to idealtypiske retoriske medborgere der

manifesterede sig i teksternes første og anden persona – dvs. de iboende billeder i teksten af hvem der ville skrive sådan, og hvem der ville lade sig overbevise af det (Black 1970, 110–113) – tjente den metaforiske brug af skandalerne to forskellige funktioner.

Den første funktion som de intertekstuelle referencer til skandalerne havde i debatterne om regeringens reformer, var altså at skandalerne blev brugt i bogstavelig forstand til at begrunde hvorfor reformerne var en god idé. Det var denne funktion henvisningerne havde i Jyllands-Posten da avisens indblikshedsredaktør Peter Rosendal inddrog drukferierne til Prag i sin argumentation for hvorfor SU-reformen kom på det helt rigtige tidspunkt. Som sagt mente redaktøren at duktaturene med al tydelighed demonstrerede at der var rum nok i de unges økonomi til at man kunne skære i deres uddannelsesstøtte. Logikken var at rejserne og drukken var et tegn på at de unge i Prag havde rigeligt med penge, og desuden at hvad der gjaldt for dem, måtte gælde for alle unge på SU. Dette tegn-argument og generaliseringen der fulgte efter, underbyggede tilsammen en overordnet konstaterende påstand om at unge på SU havde penge nok og måske endda for mange. Argumenttyperne – tegnet og generaliseringen – indikerede at der i denne fase – den konstaterende – var tale om logos-baseret argumentation der, i hvert fald på overfladen, appellerede til intellektet (jf. Jørgensen og Onsberg 1999, 56 og 62). Samtidig afslørede ordvalget dog ofte at der i argumentationens andre faser, fx den definerende og evaluerende, var tale om pathos-baseret argumentation der appellerede til “affektprægede følelser og stemninger i nu’et (...) bundet til den enkelte kommunikationssituation” (Jørgensen og Onsberg 1999, 64). Som sagt baserede Rosendal fx sine påstande på de “vilde historier fra Prag om gymnasieelever, der er gået *alkohol-amok* og opført sig som fortidens *vikinger*”. Denne måde at formulere sig på, ikke mindst de ord jeg har kursiveret, indikerede at argumentet ikke alene var flygtigt, men også baseret på en hyperbolisk sprogbrug (jf. Albeck 2000, 125–127). Apellen var bundet op på at modtagerne kunne huske hændelserne ugen før, og ydermere at de accepterede den relativt dramatiske fremstilling af dem.

Den anden funktion som henvisningerne til skandalerne havde i debatterne om reformerne, var som sagt at skandalerne blev brugt i overført betydning til at udtrykke indignation over regeringen og dens politik. I disse tilfælde optrådte skandalerne i pathosfyldte metaforer hvor de blev billeder på vælgerbedrag og tillidsbrud, og hvor den vrede som skandalerne vakte, blev genbrugt til at udtrykke vrede over regeringens reformer. Det var denne funktion henvisningerne havde på Twitter da Stine Brix fra Enhedslisten oprørt udråbte regeringen til at være en “politisk hestekødsskandale”. Som sagt mente hun at de to ting var sammenlignelige fordi der var for stor forskel på hvilken politik regeringspartierne havde deklareret før valget, og hvad deres politik så rent faktisk indeholdt efter valget. I metaforen lå at der var tale om et bevidst bedrag fra politikernes side, og at vælgerne derfor med rette kunne føle at deres tillid var blevet svigtet. Igen var der tale om en emotionel appel der i høj grad var bundet til den konkrete situation, og som sigtede mod bestemte følelser: Man skulle kende den aktuelle skandalehistorie for at forstå metaforen, og i det omfang man accepterede sidstnævnte, accepterede man også den negative evaluering af regeringen og dens reformer som lå indlejret i den.

Den tredje og sidste funktion som de intertekstuelle referencer til skandalerne havde, mindede om den jeg netop har beskrevet, i den forstand at skandalerne også her

blev brugt metaforisk til at udtrykke ethos-nedbrydende kritik af regeringen og dens repræsentanter. Men som jeg allerede har antydnet, adskilte den tredje funktion sig fra den anden ved at kritikken ikke manifesterede sig i indignerede vredesudbrud, men derimod i ironiske og humoristiske ordspil. Det var denne funktion henvisningerne havde i det blogindlæg som Berlingskes Tom Jensen skrev. Modsat Jyllands-Postens Rosendal der brugte drukturene til Prag i et logos-baseret argument for at SU-reformen var rimelig, og Enhedslistens Brix der brugte hestekødsskandalen i et pathos-baseret opråb om at regeringens reformer tværtimod var urimelige, inddrog Berlingskes Jensen måske nok skandalen om de falske varedeklARATIONER for at sige noget om tillidskrisen mellem den danske regering og befolkningen; men det syntes tydeligt at han i mindst lige så høj grad gjorde det af den simple grund at det var sjovt. Som sagt legede redaktøren sig igennem en lang række sproglige billeder, alt sammen for at underbygge at de politikere og partier som stod bag SU- og kontanthjælpsreformen, havde lovet ét men gjort noget andet, hvorfor deres troværdighed havde lidt skade hos mange vælgere. Selvom indlægget var kritisk over for regeringen og dens reformer i den forstand at metaforikken implicerede både snyd og svigt, så var den grundfølelse der blev kommunikeret, stadig en anden end i de vrede indlæg der lignede kommentaren fra Stine Brix. Her var det ikke den indignerede og engagerede debattør der udtrykte sig, eller som kommunikationen rettede sig imod; i stedet var den afsender og målgruppe som trådte frem, den ironiserende humorist der lidt på afstand iagttog og kommenterede det politiske liv.

Retorisk interferens i vernakulær retorik

Som sagt var politikere, journalister og lignende repræsentanter for samfundets politisk-kommunikative elite ikke alene om at inddrage hestekødsskandalen og drukturene til Prag i debatterne om hhv. SU- og kontanthjælpsreformen. Også brugerne af ekstrabladet.dk, politiken.dk og information.dk blandede i diverse kommentarspor til telegrammer, artikler og debatindlæg de to sensationshistorier ind i debatten om regeringens reformer.^{xxv} I det følgende analyserer jeg hvordan den retoriske interferens manifesterede sig i denne *vernakulære retorik* – som ligesom dens institutionelle modstykke rettelig bør betragtes som en hybrid fordi brugerne kommunikerede via en institutionel platform (jf. Howard 2010, 245–247). Min hovedpointe er at de tre funktioner som jeg netop har argumenteret for at de intertekstuelle referencer havde i den institutionelle retorik i perioden, gik igen i den vernakulære retorik. Brugerne af landets netaviser inddrog også hestekødsskandalen og drukturene til Prag enten bogstaveligt i argumenter for

---

^{xxv} De eksempler jeg inddrager i min analyse, stammer alle fra kommentarsporene til telegrammer, artikler og debatindlæg m.m. der handlede om enten SU- eller kontanthjælpsreformen, og som blev bragt på ekstrabladet.dk, politiken.dk og information.dk i dagene omkring lanceringerne af de to reformer.

Eksemplerne er således fundet i det tekstkorpus som kapitlets øvrige analyser har taget udgangspunkt i, og som jeg tidligere har gjort rede for hvordan jeg har sammensat. De konkrete eksempler jeg citerer nedenfor, har jeg fundet ved at søge efter ordene "hest" og "Prag" i samtlige de tekster der indgår i korpusset. Det er i den forbindelse værd at understrege to ting. For det første at jeg i kraft af det materiale jeg tager udgangspunkt i, undersøger hvordan skandalerne blev inddraget i debatterne om reformerne, og ikke omvendt hvordan reformerne evt. blev inddraget i debatterne om skandalerne. Og for det andet at jeg i kraft af de søgninger på bestemte ord som jeg har gennemført, koncentrerer mig om at analysere meget eksplicitte eksempler på retorisk interferens og fx har udeladt eksempler hvor brugere refererede til fænomener som "falsk varebetegnelse" eller "unges druk" mere generelt.

regeringens reformer eller metaforisk i argumenter mod dem, og i det sidste tilfælde var den retoriske medborger som kom til udtryk i teksternes første og anden persona, enten alvorlig og indigneret eller legende og ironiserende.

Referencer til skandalerne i bogstavelige argumenter

Når netavisernes brugere inddrog skandalehistorierne i argumenter hvor henvisningerne til dem skulle forstås bogstaveligt, skete det fortrinsvis i debatter om regeringens SU-reform. Som man måske kunne forvente, var det især de mange historier om hvordan landets gymnasieelever havde brugt vinterferien på at drikke sig fulde, hæрге og slås i Prag der spøjte; men som jeg allerede har været inde på, blev også hestekødsskandalen inddraget i kommentarspor til artikler og debatindlæg der handlede om den planlagte reform af uddannelsesstøtten. Som tilfældet var i den institutionelle retorik i perioden, indgik skandalerne typisk i den konstaterende fase af argumentationen, fx som belæg for at de unge havde penge nok, eller at de kunne leve billigere, og i forlængelse af dette formulerede debattørerne enten evaluerende eller advokerende påstande, fx at reformen var rimelig, eller at den burde indrettes anderledes. Som jeg allerede har været inde på, byggede de konstaterende påstande på argumenttyper som man typisk forbinder med logos-argumentation og appeller til intellektet. Men igen betød ordvalget i kommentarerne ofte at der i lige så høj grad var tale om følelsesbetonede pathos-appeller der var bundet op på de (stort set) dagsaktuelle nyheder og folkestemningen omkring dem og derfor den konkrete, forbigående kommunikationssituation.

I nogle tilfælde fik de konstaterende påstande om hvad historierne fra Prag sagde om unge SU-modtageres økonomi, ikke lov at stå uanfægtede hen. Specifikt var det generaliseringerne som nogle debattører kritiserede. Således skete det at den retoriske interferens satte gang i udvekslinger hvor relevante distinktioner blev slået fast, fx mellem hjemmeboende gymnasieelever og udeboende universitetsstuderende. Som jeg allerede har været inde på, var det ikke alle debattører der i debatten om SU-reformen skelnede lige skarpt mellem forskellige uddannelser og uddannelsessøgende. Eksemplet nedenfor stammer fra kommentarsporet til Ritzau-telegrammet "Gymnasieelever: Man erstatter pest med kolera"⁹² som blev offentliggjort på ekstrabladet.dk d. 19. februar, den dag SU-reformen blev lanceret af først stats- og siden uddannelsesministeren. Her fandt en længere udveksling sted mellem brugeren Henning T. på den ene side og brugerne Tommy K. og Morten F. på den anden. Udvekslingen startede med at førstnævnte skrev en kommentar der mindede om den artikel Peter Rosendal havde i Jyllands-Posten den samme dag: Henning T. brugte drukferierne til at konstatere at de unge havde rigeligt med penge, og evaluerede i implicit forlængelse af dette reformen positivt. Dette argument mødte dog modstand. Først protesterede Tommy K. over at Henning T. udtalte sig om alle studerendes økonomi baseret på hvordan en gruppe gymnasieelever havde opført sig i Prag. Der var forskel på gymnasieelever og studerende på videregående uddannelser, så den generalisering holdt ikke. Dernæst anførte Morten F. at uanset hvad overskriften måske indikerede, så var det ikke de planlagte ændringer af SU'en til hjemmeboende, herunder gymnasieelever, som Danske Gymnasieelevers Sammenslutning kritiserede; derimod handlede kritikken om at unge der var mere end to år om at gå i gang med en videregående uddannelse, efter reformen ville få SU i ét år mindre. Dét mente han selv kunne skabe problemer fordi der kunne være gode grunde til at studerende havde brug

for at have et år ekstra at løbe på. Hans pointe var altså at lige så vel som at der var forskel på gymnasieelever og studerende, så var der også forskel på studerende. Heller ikke om dem kunne man generalisere på den måde Henning T. gjorde:

Henning T.: "Hvad er det lige vi skal have så ondt af? Så længe man har råd til at tage til Prag og vælte det halve af byen kan det da ikke stå helt galt til med de stakkels studerendes økonomi."

Tommy K.: "Mener du dermed at de unge skal leve i fattigdom imens de studerer? Nu var en stor del af de unge dernede jo også gymnasie elever, så din kommentar er ikke rigtigt vedkommende.."

Morten F.: "Tilsyneladende kan du ikke læse. Det kan jeg anbefale. Problemet er ikke SU der tages fra gymnasieelever (der kan jeg sådan set godt se pointen), men at de tager fra universitetsstuderende (som altså ikke har råd til at tage til Prag og vælte byen). Som kandidatstuderende er jeg selv klar over at fag til tider kan falde underligt sammen. (...) Nogen gange bliver folk syge og så bliver de også forsinket i deres eksamener. Det er ikke altid det kan lade sig gøre at indhente det tabte."

Senere i det samme kommentarspor vendte Henning T. tilbage og henvendte sig direkte til Tommy K., en henvendelse som sidstnævnte hurtigt reagerede på. Af Henning T.'s kommentar stod det klart at de indvendinger han var blevet mødt med tidligere, ikke havde gjort det store indtryk. Før studerende klagede over at der var gode grunde til at de blev forsinket og derfor havde brug for ekstra SU, kunne de først holde op med at spille tiden i Prag. Igen inddrog han skandalen i bogstavelig forstand, denne gang som en del af sin blanke afvisning af kritikernes argumenter. I sit svar fastholdt Tommy K. at det kunne være udfordrende at gennemføre en uddannelse, og at reformen blot ville gøre det endnu sværere for nogle studerende. Desuden havde han selv været i Tjekkiet for nylig, og på den baggrund anfægtede han både det billede der havde domineret i medierne af hvad unge lavede der, og ydermere at en sådan rejse udelukkede at man i øvrigt var en pligttopfyldende studerende. Med det sidste argument var det igen Henning T.'s generaliseringer som Tommy K. anfægtede, denne gang påstanden om at fordi nogle unge opførte sig på en bestemt måde, så måtte alle unge opføre sig sådan:

Henning T.: "Stop nu klynkeriet og kom op i et lidt højere gear. Du kan jo begynde med at springe det årlige besøg til Prag over og satse lidt mere på studierne istedet."

Tommy K.: "Jeg har gennemført min professionsbachelor uden problemer. (...) Men derfor kan man måske godt se at andre mennesker kan have nogle udfordringer som ikke lige er forårsaget af at man tager til Prag – hvilket jeg faktisk var i August, men der er jo andet at lave end at drikke sig i hegnet, og skulle man have lyst til at tage på drukferie i en uge, er det nok ikke det der ødelægger hele ens evne til at studere når man kommer hjem"

Når den retoriske interferens katalyserede udvekslinger som denne, var den på den ene side medvirkende til at blotlægge hvad flere tydeligvis tænkte, nemlig at udskejelserne i Prag såede tvivl om hvor hårdt det egentlig var at være ung under uddannelse i Danmark, også rent økonomisk. Når denne fordom blev ekspliciteret i diverse kommentarspor, havde de unge på den anden side mulighed for at komme med svar på tiltale, både hvad angik deres økonomi og deres rejser til Østeuropa. De brugere der læste kommentarerne på netaviserne, var således vidner til hvordan *doxa*, den udbredte kulturelle forestilling om en given sag (jf. Hauser 1999, 208–209 og 303; Kock og Villadsen 2008, 139), blev både formuleret og udfordret.

Referencer til skandalerne i indignerende metaforer

En anden funktion som henvisningerne til skandalerne havde i debatterne om reformerne, var som sagt at flere debattører inddrog dem i overført betydning og derigennem udtrykte indigneret vrede over regeringen og dens reformer. Disse metaforiske pathos-appeller optrådte både i debatter om SU-reformen og debatter om kontanthjælpsreformen. Som de to eksempler nedenfor illustrerer, brugte netavisernes brugere i begge tilfælde hestekødsskandalen som metafor for misforholdet mellem regeringspartiernes valgløfter på den ene side og den politik som regeringen førte, på den anden. Skandalen med de fejlagtige varedeklarationer blev således et magtfuldt billede på at udgive sig for at være ét og så i virkeligheden være noget andet. Samtidig var den et billede på den mistillid der fulgte i kølvandet på at dette misforhold mellem form og indhold, ren retorik og reel politik blev afsløret. Ligesom man ikke kunne stole på de europæiske fødevareproducenters varedeklarationer, kunne man ikke stole på regeringspartiernes politikere og deres valgløfter. Som jeg allerede har været inde på, var der tale om en flygtig appel fordi den afhang af at man kendte til den verserende fødevareskandale; på den anden side var den potent fordi metaforikken implicerede at politikerne ikke alene brød deres løfter, men også at de gjorde det bevidst.

Det første eksempel nedenfor stammer fra kommentarsporet til Ritzau-telegrammet “Østergaard: SU-udspil rammer kun kommende studerende”⁹³ som blev publiceret på information.dk d. 19. februar, altså den dag hvor uddannelsesministeren stod i spidsen for at lancere SU-reformen. I én af de små 40 kommentarer som telegrammet fik med på vejen på Informations netavis, skrev brugeren Marianne Christensen bl.a.:

“Vælgerne har fået hestekød i pizzaen i forhold til det oksekød de havde betalt for. (...) [D]en kloge vælger bør sparke alle de politikere ud som har solgt hestekød som oksekød op til sidste valg. Demokrati har fortjent bedre repræsenanter.”

Forud for dette havde debattøren gjort klart at hun mente at regeringspartierne “løb(...) fra alle valgløfter”, og at de helt bevidst førte “en anden politik end den de foregøglede vælgerne.” I forlængelse af dette inddrog hun som det fremgår, skandalen med hestekødet i oksekødet som et billede på dette bevidste bedrag. Her blev regeringspartiernes valgløfter til oksekød, mens regeringens politik blev til hestekød. Samtidig blev vælgerne til kunder og politikerne til sælgere. Bogstaveliggjorde man sprogbilledets logik, var pointen altså at ligesom en kunde skulle have den vare han eller hun betalte for, så kunne en vælger gøre krav på en bestemt politik alt efter hvem han eller hun havde stemt på. Den

forargelse som debattøren gav udtryk for ved at blande skandalen ind i debatten om reformen, mindede således om den forargelse en forbruger kan føle hvis han eller hun køber en vare, og den ikke lever op til forventningerne. Metaforen og den indignation den udtrykte, baserede sig i den forstand på et syn på politik som man kan argumentere for matcher den parlamentariske virkelighed i et repræsentativt demokrati som det danske dårligt. Her er politik (også) det muliges kunst, og hvad der er muligt, afhænger bl.a. af fordelingen af mandater partierne imellem. Medmindre politikerne har absolut flertal, må de gå på kompromis, og i den situation er vælgerne ikke dækket af nogen politisk købelov. Hvor den negative evaluering af regeringen og dens SU-reform som metaforen udtrykte, altså afspejlede en forståelse af politik som ikke for alvor tåler at blive ført til sin logiske konklusion, forholdt det sig anderledes at med den advokerende del af argumentationen der fulgte efter. På baggrund af den negative evaluering advokerede Marianne Christensen for ikke at genvælge de politikere som havde sagt ét i valgkampen, og som nu gjorde noget andet. Her var det repræsentative demokratis logik intakt. Mens man som vælger hverken kan "bytte" eller "returnere" en regering eller dens politik, kan man derimod vælge ikke at stemme på de pågældende politikere igen. Dét er de repræsenteredes privilegium. Vigtigere end i hvilken udstrækning metaforikken logisk set gav mening, var dog de følelser som den blev brugt til at udtrykke, nemlig vrede og indignation over det bedrag og tillidsbrud som debattøren mente at regeringen havde gjort sig skyld i. Hovedbudskabet var at ligesom hestekødsskandalen var skandaløs, så var regeringens SU-reform det, og som ordets oprindelse minder om, så er en skandale først og fremmest en "anledning til forargelse".⁹⁴

Det andet eksempel på hvordan hestekødsskandalen blev brugt som en anledning til at udtrykke forargelse over regeringens reformer, stammer fra kommentarsporet til artiklen "Helle og Mettes hykleri om selskabsskatten"⁹⁵ som blev bragt på ekstrabladet.dk d. 25. februar, altså den dag kontanthjælpsreformen blev lanceret. Hykleriet som hhv. stats- og beskæftigelsesministeren ifølge artiklen gjorde sig skyld i, handlede om at de før valget havde forsvoret en lettelse af selskabsskatten, mens de nu forsvarede den. I den første kommentar til artiklen omtalte brugeren JamesBond politikerne i regeringen som "latterlige" og konkluderede i forlængelse af dette: "Der er kun en løsning... vælt den løgnerregering..." Som svar på dette forslag skrev Teddy T. senere i kommentarsporet "Hørt Hørt" og fortsatte bl.a.:

"Min stemme er blevet misbrugt i sådan en grad at, havde det været et firma, var de blevet sagsøgt for falsk varebetegelse. De er ikke bedre end den indpakning hvor på der står Oksekød... også fylder de os med hestekød... JEG VIL ALDRIG STEMME PÅ SOCIAL, SF og EL..."

Ligesom at brugeren Marianne Christensen på information.dk havde brugt hestekødsskandalen som billede på hvordan regeringen i hendes øjne havde snydt vælgerne med SU-reformen, brugte Teddy T. i kommentarsporet på ekstrabladet.dk skandalen som metafor for hvordan han mente at det samme var tilfældet med kontanthjælpsreformen. Regeringspartierne havde deklareret én politik, men regeringen gennemførte en anden. Igen var logikken at vælgerne var at sammenligne med forbrugere der var blevet snydt, mens regeringen var den virksomhed der havde snydt dem, og som derfor burde sagsøges. Hvor Marianne Christensen i forlængelse af dette advokerede for at

de vælgere der havde stemt på regeringspartierne, ikke skulle gøre det igen, nøjedes Teddy T. med at tilkendegive at han i hvert fald ikke ville stemme på nogen af partierne til venstre for midten. Som jeg allerede har været inde på, kan man sætte spørgsmålstejn ved hvor holdbar logikken i metaforikken var. Valgprogrammer er ikke og kan ikke være varedeklARATIONER. Men igen er den vigtigere pointe at metaforen indgik i et pathos-fuldt vredesudbrud. Debattøren mente at hans stemme var blevet "misbrugt", og at regeringen burde blive "sagsøgt"; han skrev "falsk varebetegnelse" i stedet for "falsk varebetegnelse"; og han understregede hvem der "ALDRIG" ville få hans stemme igen. Både ordvalget, stavefejlene og brugen af versaler gav indtryk af at kommentaren var skrevet i hast og affekt. Ligesom Marianne var Teddy først og fremmest forarget. Den retoriske medborger som manifesterede sig i teksternes første og anden persona, var således oprigtigt oprørt; på den anden side havde vedkommende "kun" mistet troen på navngivne politikere og ikke på det repræsentative demokrati som sådan. Både Marianne og Teddy havde stadig tænkt sig at stemme.

Referencer til skandalerne i ironiske metaforer

En tredje funktion som de intertekstuelle referencer til periodens skandalehistorier havde i debatterne om de politiske reformer, var som jeg allerede har været inde på, at skandalerne blev inddraget i overført betydning til at udtrykke kritik af regeringen og dens reformer, men i disse tilfælde gennem humor og ironi. Funktionen var således tæt forbundet med den anden funktion som jeg netop har beskrevet; sprogbrugen var metaforisk, og appellen var følelsesbetonet. Men skelnen mellem de to funktioner beror som sagt på hvilken følelse der kom til udtryk i kommentarerne, og i forlængelse af dette hvilke personae – altså billeder af hhv. afsender og publikum – man kunne læse ud af teksterne. Når det var den tredje funktion af henvisningerne til skandalerne der var tale om, var det munterhed der var den dominerende følelse, og den legende, humoristiske og ofte ironiske retoriske medborger som trådte frem som tekstens afsender og modtager. Igen var der tale om en flygtig appel hvis virkning aftog så snart skandalesagerne fosvandt ud af den offentlige bevidsthed. For at forstå humoren og ironien i de intertekstuelle referencer skulle man kende til skandalerne; gjorde man ikke det, fremstod de stort set meningsløse.

Hvor der i dagene omkring lanceringen af hhv. SU- og kontanthjælpsreformen var flere eksempler på at skandalerne blev brugt i overført betydning til at udtrykke indignation og afmagt over regeringen og dens politik, var der sammenlignet med dette kun få eksempler på at de indgik i humoristiske metaforer. Et af de få eksempler stammer fra kommentarsporet til artiklen "Vestager hykler med SU: Se hvad hun sagde i 2009"⁹⁶ som blev bragt på ekstrabladet.dk d. 19. februar, dvs. den dag SU-reformen blev præsenteret. I en indlejret video der var optaget i 2009, kunne man se Radikale Venstres leder Margrethe Vestager slå fast at partiet var "imod forringelser af SU'en". Med henvisning til den reform som regeringen lancerede samme dag, indledte journalisten i forlængelse af dette brødteksten under videoen med det berømte citat af Jens Otto Krag: "Man har et standpunkt, til man tager et nyt." Denne anklage om hykleri afstedkom små 130 kommentarer fra netavisens brugere, og blandt dem kunne man bl.a. læse følgende udveksling mellem brugerne Olfert, J G. og Lars D.:

Olfert: "Præstedatter og statsminister Pestager er ligeså uspiselig som en manipuleret færdigret fra supermarkedet."

J G.: "Mon ikke der er lidt hest i???"

Lars D.: "Der er meget hest over hende."

Som jeg har gjort rede for tidligere, var flere fryseretter der blev solgt på det danske marked, i netop disse uger under mistanke for at indeholde hestekød i stedet for det oksekød de ifølge deres varedeklarationer burde indeholde. Adskillige danske supermarkeds kæder iværksatte undersøgelser og udelukkede produkter fra deres sortiment. Som jeg også har været inde på, ville skæbnen at netop den dag hvor SU-reformen blev fremlagt, og hvor ovenstående udveksling altså fandt sted, måtte supermarkeds kæden Lidl offentligt beklage at den havde været langsommere end lovet til at fjerne en fryseret med udeklareret hest i fra sine kølediske.

Når Olfert skrev at Vestager var "uspiselig som en manipuleret færdigret fra supermarkedet", var det sandsynligvis disse hændelser han havde i tankerne. Igen var budskabet med metaforen at Vestager var som oksekød med hestekød i i den forstand at hun sagde ét før valget og noget andet efter. Som det fremgår, omtalte debattøren den radikale leder som "statsminister Pestager", en anklagende antonomasi (Albeck 2000, 125). Ved at henvise til hende som statsminister i stedet for økonomi- og indenrigsminister, markerede han hvem han mente der i praksis var landets leder; og at denne dominans var "noget ubehageligt (som bred[te] sig)",⁹⁷ signalerede han ved at skifte V ud med P i hendes efternavn. Tilsammen formidlede sprog billedet og antonomasien en klar kritik af politikeren, men implicit også af de andre politikere i regeringen der lod sig dominere. Samtidig var der tale om en skælmssk leg med sproget. Både referencen til hestekødsskandalen og fejlene i Vestagers titel og navn var indforståede invitationer til de indviede om at lege med på spøgen.

15 brugere kvitterede med en anbefaling, mens to kvitterede med et svar. I det første svar videreførte J G. den spøgefulde, men spottende sprogleg. Med sit retoriske spørgsmål implicerede han at Vestager var uspiselig fordi hun indeholdt hest, og markerede dermed at han havde fanget henvisningen til den verserende fødevarer skandale. I det andet svar bekræftede Lars D. umiddelbart J G.'s mistanke, men bogstaveliggjorde også ironien i en grad så det syntes at tage brodden af kritikken. For hvis der var "meget hest over hende", var der vel ikke noget problematisk modsætningsforhold mellem hvad der "stod på varedeklarationen", og hvad der "var i pakken", sådan som de øvrige debattørers metaforik implicerede?

Under alle omstændigheder var udvekslingen et eksempel på hvordan hestekødsskandalen blev inddraget i overført betydning i debatten om regeringens SU-reform og her brugt til at udtrykke kritik af regeringen og dens politik gennem intertekstuel tøj-humor. De tre debattører havde tydeligvis ikke meget tilovers for Margrethe Vestager og hendes holdningsskifte. Men sammenlignet med de pathos-fyldte vredesudbrud som jeg analyserede tidligere, var udtrykket her et andet. Debattørerne spruttede ikke af indignation, men spøjte ironisk. Forskellen kan sammenlignes med Ulla Albecks klassiske distinktion mellem forarget og spøjende ironi; hvor forarget ironi er forbundet med agitation og udtryk for "det forargede Menneskes Protest imod det, som

han fremsætter i selvfølgelig Form”, forholder det sig anderledes med spøgende ironi: “Den dækker her ikke over en flammende Sjæl, dens Grundstemning er Humor” (Albeck 2000, 129–130). Som Albeck også er inde på, er der noget overlegent og nonchalant over den spøgefuldt ironiske stil (Albeck 2000, 130). Det engagement som Olfert, J. G. og Lars D. udviste i den offentlig debat, fremstod distanceret og iagttagende. Som retoriske medborgere var de ikke på barrikaderne, men derimod på bar hvor de over en øl sad og konkurrerede om hvem der kunne nedgøre de politiske autoriteter på den mest morsomme måde. I det omfang at deres leg var udtryk for et grundsyn på politik som et simpelt magtspil som det gjaldt om at gennemskue, var der ikke langt fra at være komiker til at være kyniker. En sådan position kan, som Robert Hariman skriver, være svær at forene med retorisk medborgerskab: “Democracy (...) depends on some level of commitment to and sacrifice for democratic values and procedures. Cynicism still has survival value, but it also can hollow out democratic life.” (Hariman 2007, 221)

Opsamling

Da regeringen i vinteren 2013 lancerede først en SU- og siden en kontanthjælpsreform, havde brugerne på ekstrabladet.dk, politiken.dk og information.dk rig mulighed for at kommentere og debattere forslagene. I de dage hvor de ansvarlige politikere lagde deres initiativer frem i offentligheden, bragte de tre netaviser tilsammen over hundrede artikler om de to reformer som brugerne kunne kommentere, og brugerne kvitterede med flere tusinde kommentarer i artiklernes kommentarspor. Blandt de mange muligheder for at debattere reformerne var to oplæg til debat om SU-reformen som hhv. Ekstra Bladets og Politikens journalister forfattede i perioden. Her videreformidlede journalisterne (dele af) regeringens udspil stort set ordret inden de spurgte hvad brugerne mente; i oplæggene forpligtede journalisterne sig imidlertid ikke på at samle op på og evt. gå videre med hvad brugerne svarede – og gjorde det i øvrigt heller ikke. Som sådan fremstod journalisterne mere optagede af at videreformidle politikernes kommunikation for at katalysere debat blandt netavisernes brugere, end de gjorde af at videreformidle brugernes synspunkter og spørgsmål for at kvalificere andre borgeres og de ansvarlige politikeres vurdering af reformen. Faktisk var der i perioden kun ét eksempel på at en journalist fulgte op på den megen debat. Det skete i en artikel på ekstrabladet.dk hvor redaktøren for debatuniverset Nationen! opsummerede hvad netavisens brugere havde skrevet om regeringens reformer i de dage. Men ikke alene var det uklart i hvilken sammenhæng de kommentarer redaktøren citerede, var faldet; det var også uklart om artiklen egentlig var et forsøg på samle op på hvilke holdninger til reformerne der herskede blandt netavisens brugere, eller om den snarere udsprang af at der – ifølge journalisten – ganske overraskende var et lille flertal af de ellers så kritiske debattører på Nationen! der for en sjælden gangs skyld var positivt stemt over for regeringen. Som læser kom man således i tvivl om hvor retvisende den institutionelle udlægning af den vernakulære retorik var.

Betragter man debatterne om hhv. SU- og kontanthjælpsreformerne som eksempler på den slags prototypiske debatforløb hvor de danske netavisers brugere kommenterer institutionelle dagsordener, kan man sige at brugerne i disse tilfælde måske nok havde mulighed for at ytre sig, men at det var mere tvivlsomt om de blev hørt. Kun sjældent forsøgte netavisernes journalister at videreformidle brugernes kommentarer til en bredere offentlighed der rakte ud over de brugere der læste og skrev kommentarer til

nyheds- og opinionsstof på de pågældende netsteder. I den forstand bidrog journalisterne kun i begrænset omfang til at kanalisere ytringerne videre ud i samfundet og evt. også opad i samfundets kommunikative hierarki. Forløbene var således primært præget af horisontal kommunikation borgere imellem i de enkelte kommentarspor, mens der kun var få eksempler på at netavisernes journalister understøttede at kommentarerne også kom til at indgå i offentlig vertikal kommunikation mellem borgere og samfundets politisk-kommunikative elite, i dette tilfælde fx de fagministre der var ansvarlige for de to reformer. Dermed ikke sagt at debatterne var irrelevante. Det var de givetvis for nogle af de brugere der læste dem og deltog aktivt i dem som skribenter; men de manifestationer af retorisk medborgerskab man så i kommentarsporene, kom altså sjældent videre end disse lokale weboffentligheder og kom dermed ikke til at øve nogen særlig indflydelse på den større nationale offentlighed og meningsdannelsen dér. Man kan således sige at de institutionaliserede forskelle i retorisk agency som samfundets kommunikative hierarki grunder i, i dette tilfælde blev fastholdt: Brugerne kunne etablere en taleposition i de enkelte debatuniverser og i den forstand udøve agency horisontalt, men eksempler på at netaviserne herudover understøttede at brugerne også kunne få taletid uden for kommentarsporene og på denne måde evt. udøve agency vertikalt, var det småt med.

I mine analyser har jeg suppleret denne summative kritik af journalisternes arbejde med en formativ kritik hvor jeg har antydnet hvordan de, indrømmet, ofte kaotiske debatter i kommentarsporene på netaviserne og de manifestationer af retoriske medborgerskab man så dér, kunne være indgået som en konstruktiv ressource for journalisterne når de skulle dække regeringens reformer, og ydermere for såvel borgere som politikere når de skulle tage stilling til de politiske forslag. Hensigten med denne del af min analyse har været at konkretisere hvordan netaviserne ifm. debatforløb hvor det er en institutionel dagsorden der er til debat, ikke alene kan fungere som kanaler for kommunikation fra elite til borgere, men også fra borgere til elite. Således har jeg argumenteret for at der i kommentarsporene til de to debatoplæg på ekstrabladet.dk og politiken.dk var flere kommentarer som kunne have bragt relevante nuancer, synspunkter og spørgsmål ind i debatten om SU-reformen. Ved at samle op på hvad brugerne fx skrev om forskelle på uddannelser, SU til hjemmeboende og overgangsproblematikker ifm. reformen, kunne journalisterne ikke blot have kvalificeret debatten på netaviserne, men også den offentlige meningsdannelse og politiske beslutningsproces i bredere forstand.

Parallelt med at regeringens reformer blev dækket og debatteret på de tre netaviser, gjorde det samme sig imidlertid også gældende for to andre, mere kulørte nyhedshistorier, nemlig skandalehistorierne om danske unges drukferier til Prag og fundene af hestekød i kød deklareret som oksekød. I min analyse har jeg argumenteret for at de debatter som skandalerne afstedkom, var eksempler på den slags prototypiske debatforløb hvor brugerne af landets netaviser kommenterer og dermed er med til at skabe yderligere opmærksomhed omkring en aktuel, sensationel nyhedshistorie. I forlængelse af dette har jeg vist hvordan skandalerne blev inddraget som forståelsesrammer og referencepunkter i de institutionelt igangsatte debatter om SU- og kontanthjælpsreformerne, et fænomen som jeg har foreslået kan betegnes *retorisk interferens*. Dette skete som sagt fx da en journalist på Jyllands-Posten mente at SU-reformen var "veltimet" efter de mange "hårrejsende historier om gymnasieelevers drukferier",⁹⁸ eller da en debattør på

information.dk mente at den samme reform var udtryk for at "[v]ælgerne [havde] fået hestekød i pizzaen i forhold til det oksekød de havde betalt for".⁹⁹

Som jeg bruger betegnelsen "retorisk interferens", er den som sagt deskriptiv og implicerer ikke at fænomenet nødvendigvis er af det onde. I mine analyser mener jeg dog at have påvist at i den case jeg har undersøgt i dette kapitel, var interferensen på flere måder problematisk. Når den manifesterede sig i bogstavelige argumenter, var argumenterne i flere tilfælde baseret på uholdbare generaliseringer, hvilket bl.a. betød at *gymnasieelevers* druk i Prag blev et argument for at skære i støtten til *universitetsstuderende*. Når interferensen manifesterede sig i indignerede metaforer, implicerede sprog billedernes købmandslogik et misforstået syn på demokrati hvor valgprogrammer var at sammenligne med varedeklARATIONER. Og når den manifesterede sig i ironiske metaforer, var den udtryk for en distanceret, grænsende til kynisk medborgerposition hvis retoriske dimension mest af alt bestod i at gennemskue og udstille politikernes magtkampe og spin. Ud fra et retorisk ideal for offentlig debat var den retoriske interferens altså i dette tilfælde kritisabel fordi den var udtryk for argumentativt armod og metaforiske misopfattelser af hvad det vil sige at leve i et demokratisk samfund.

Denne kritiske vurdering står jeg ved. Jeg mener imidlertid ikke at det er alt der er at sige om hvad den retoriske interferens betød for kommunikationen mellem borgere og elite i de pågældende debatforløb. En anden udlægning er således at interferensen var en kærkommen forstyrrelse i den ellers overkontrollerede kommunikation fra samfundets politiske elite. I debatforløbene kunne man undertiden få indtryk af at den offentlige debat, herunder den man så på nettet, nøje fulgte en drejebog skrevet af eliten, og at eliten helst så at det forholdt sig sådan. Som jeg har antydnet i beskrivelsen af min case, var både journalister og politikere i hvert fald særdeles optaget af i hvilken grad det lykkedes regeringen og især de to fagministre Morten Østergaard og Mette Frederiksen at orkestrere debatforløbene i kølvandet på hhv. SU- og kontanthjælpsreformerne og udøve vellykket mediestyling. Ifølge denne metareflekterende nyhedsdækning var et væsentligt succeskriterium i hvilken grad politikerne var i stand til at tilrettelægge og styre de offentlige debatter som de igangsatte og deltog i. Østergaard havde ud fra denne tankegang fx succes med strategisk at fortie at det aldrig havde været planen at sløjfe de studerendes sjette SU-år,¹⁰⁰ mens Frederiksen bl.a. måtte kæmpe med at en eller anden "halvhjerne" – for nu at bruge daværende skatteminister Holger K. Nielsens udtryk – før tid havde lækket at regeringen ville sænke selskabsskatten.¹⁰¹ I lyset af dette kunne man mene at den retoriske interferens tilføjede et element af kreativt – og måske endda tiltrængt – kaos i en ellers stramt tilrettelagt offentlig (net)debat og som sådan var med til at udfordre den politisk-kommunikative elites tilsyneladende kontrol med samme. Den leg med de forhåndenværende topoi som interferensen også var udtryk for, var trods alt svær at forudse og styre for politikerne. I den forstand mindede debatten på netaviserne – som flere diskursanalytikere har argumenteret for – ikke så meget om Habermas' ideelle talesituation, men mere om Mikhail Bakhtins *karneval* hvor parodi og satire indgår i en respektløs, legende kritik af samfundets autoriteter (Bakardjieva 2012, 1361; Caldwell 2013, 507). Hvad de samme diskursanalytikere imidlertid også har konstateret, er at denne adfærd blandt netavisernes brugere ofte falder sammen med at brugerne (oplever at de) ingen indflydelse har (Bakardjieva 2012, 1363; Caldwell 2013, 513). Som sådan var

den retoriske interferens måske mest af alt udtryk for at brugerne udfordrede elitens retoriske kontrol som reaktion på at de oplevede at de selv ingen politisk kontrol havde.

En sidste udlægning som mine analyser også sandsynliggør, er at interferensen snarere afspejlede at den offentlighed som samlede sig omkring og trådte frem på de danske netaviser i vinteren 2013, var let at distrahere. Ud fra en umiddelbar, kritisk betragtning fremstod weboffentlighedens opmærksomhed flakkende og dens koncentrationsevne begrænset. Som hos en hund der får øje på et egern,¹⁰² blev al anden tankevirksomhed øjensynlig sat på pause i det øjeblik en dansk gymnasieelev kastede op i Prags gader, eller IKEA's kødboller kom under mistanke for at indeholde hestekød. I hvert fald var artiklerne om de to skandaler blandt de mest læste, delte og kommenterede i ugen inden at regeringen lancerede SU-reformen, og ugen efter havde reformens tilhængere pludselig et godt argument for hvorfor det var i orden at skære i SU'en, mens dens modstandere mente at have et suggestivt billede på misforholdet mellem hvad politikerne lovede før valget, og hvor lidt de havde holdt ord efter det. I den forstand så man i interferensen skyggesiden af hvordan retoriske offentligheder fungerer. Som jeg var inde på i kap. 2, manifesterer offentligheder sig ifølge Hauser i retorik der udspringer af at borgere er optaget af konkrete problemer og hændelser: "[P]ublics are not defined by reflective thought but by judgment, however evanescent; their awareness of issues is not philosophical but eventful" (Hauser 1999, 97). Hvad mine analyser viser, er at brugerne på ekstrabladet.dk, politiken.dk og information.dk undertiden syntes at være i hændelsernes vold da de debatterede regeringens reformer. De tilfældige skandalesager der den ene uge fyldte i nyhedsstrømmen, blev den næste uge brugt som begrundelser både for og imod reformerne. De tvivlsomme argumenter og metaforer der kom ud af dét, kan man klandre brugerne for. Men sammenblandingerne var samtidig et symptom på hvad der også karakteriserer netaviserne som webmedier for retorisk medborgerskab, nemlig at de først og fremmest er kommercielle nyhedsmedier for hvem det gælder om at tiltrække brugere og skabe trafik. Som både praktikere og forskere bekræftede i perioden, var en væsentlig grund til at netavisernes journalister prioriterede historierne om drukferier og fødevarefusk at brugerne målt på sidevisninger, anbefalinger og kommentarer skænkede dem opmærksomhed. De mange artikler om skandalerne skyldtes altså ikke nødvendigvis at journalisterne anså dem for at være væsentlige for offentligheden, man snarere at netavisernes redaktører og regnskabsafdelinger anså dem for at være gode for omsætningen. Denne prioritering var en vigtig forudsætning for den retoriske interferens; i kraft af det selvforstærkende kommunikationsloop der opstod mellem hvad journalisterne dækkede, og hvad brugerne debatterede, fyldte skandalerne så meget i nyhedsstrømmen at kimen blev sået til de intertekstuelle referencer der senere dukkede op i debatterne om reformerne. Som sådan var interferensen måske nok udtryk for at brugernes opmærksomhed var nem at aflede, men også hvordan dette blev forstærket af den markedslogik som netaviserne også er underlagt.

... eller hvordan en fattig studerende blev rig på opmærksomhed

“Jeg håber at de husker at gemme denne debat på det kongelige bibliotek. Den vil stå tilbage som en lysende skamstøtte for hvor lavt et niveau danskernes empati kunne nå. Velkommen til EBs Nationen! Så lykkedes det virkelig at få fremelsket help-your-selfish i befolkningen, når folk ikke længere kan opføre sig anstændigt overfor en som klager sin nød! SKAM JER alle i selviske idioter!” (1263)

Allan, debattør på politiken.dk

“Hvorfor gør samfundet mere for at hjælpe min gerningsmand end det gør for at hjælpe mig som voldsoffer?” “Og hvorfor tror alle at jeg der studerer, har masser af penge når sandheden er at jeg er fattig?” Når der opstår debat på tværs af de danske netaviser, skyldes det nogle gange at en borger får publiceret et debatindlæg om spørgsmål som disse på én netavis og dér skaber så meget debat at debatten spreder sig til andre netaviser. I sådanne situationer fungerer netaviserne ikke alene som webmedier for at én borger kan udøve retorisk medborgerskab ved at dele sine erfaringer og holdninger med den brede offentlighed; i kommentarsporene kan andre borgere gøre det samme, og ved at læse, dele og kommentere indlæggene kan de ydermere være med til at skabe opmærksomhed om sagen og på den måde bidrage til at få repræsentanter for samfundets politisk-kommunikative elite i tale. Med netaviserne som understøttende mellemlid kan borgerne sætte en politisk dagsorden og gøre deres indflydelse gældende. Ideelt set. Få debatindlæg eller kommentarspor på nettet sætter landsdækkende dagsordener uden journalisters indblanding. Skal de nå et bredere publikum af medborgere, meningsdannere og magthavere, er det nødvendigt at journalister gør opmærksom på debatterne og fortolker og videreformidler hvad de handler om, og hvad debattørerne mener. Måske netop fordi journalister således stadig spiller en afgørende rolle som gatekeepers for hvilke debatter der kommer til at fylde i medierne, er denne slags debatforløb sjældne i praksis; men når de opstår, er de til gengæld gerne særdeles intense, ikke mindst for de borgere der tager det indledende initiativ. Takket være den megen aktivitet på nettet i form af sidevisninger og kommentarer bliver initiativtagerne kimet ned af journalister, ender på forsiden af landets trykte aviser og kommer i både tv og radio. Eksempelvis endte to borgers debatindlæg der handlede om netop resocialisering af voldsmænd og fattigdom blandt studerende, som de to mest læste og kommenterede indlæg på politiken.dk i 2012,¹⁰³ og begge debattører fik som følge af dette en kort og kaotisk tur i den danske mediemølle.

Den ene af disse debattører hed Sofie V. Jensen (SVJ), var 22 år gammel og læste til daglig på Roskilde Universitetscenter.^{xxvi} D. 7. januar 2012 fik hun publiceret et debatindlæg både i Politiken og på politiken.dk der handlede om hendes trange studenterøkonomi. Hun mente at hun var fattig, og begræd at hendes omgivelser hverken opfattede eller behandlede hende som sådan. På få dage fik indlægget små 2000 kommentarer med på vejen på politiken.dk, og hurtigt spredte debatten sig til andre nyhedsmedier, blogs og debatfora på nettet hvor SVJ og hendes indlæg ligeledes afstedkom hundredevis af kommentarer. Efterhånden som indlægget resulterede i rekordmange kommentarer på Politikens netavis og skabte debat på tværs af de danske netaviser, begyndte flere repræsentanter for samfundets politisk-kommunikative elite, herunder journalister, politikere og andre retorisk privilegerede debattører, at tage del i debatten. I ugen der fulgte, blev den megen opmærksomhed som indlægget fik på nettet, desuden vekslet til opmærksomhed i de traditionelle massemedier. Den studerende der indtil da havde været ukendt i den brede offentlighed, endte på forsiden af Ekstra Bladet og startede sin morgen i TV2's studier på Hovedbanegården i København for siden at tilbringe formiddagen og senere slutte aftenen i DR's studier på Amager, først i radioens P3 og til sidst i den sene udgave af Deadline. Den megen virak på nettet var tydeligvis en af grundene til at journalisterne inviterede SVJ; når de introducerede hende som gæst, indledte de typisk med at slå fast hvor mange der havde læst og kommenteret hendes indlæg på Politikens netavis. Samtidig konstaterede de at flertallet af dem der skrev kommentarer, var negativt, ja, ligefrem fjendtligt stemt over for hende. Ifølge journalisterne mente mange at hendes indlæg var en gang forkælet klynk, og at hun bare skulle tage sig sammen. Således blev den dominerende historie i medierne at SVJ måske nok fik sat en dagsorden med sit indlæg, men også at hun blev sat godt og grundigt på plads af sine medborgere. Fast overbeviste om at det sidste var tilfældet, fik forløbet flere debattører til at kritisere den danske debatkultur. Som det fremgår af citatet ovenfor, var én af dem Allan fra København der i kommentarsporet på politiken.dk skældte ud på alle dem der, efter sigende, var efter SVJ: "SKAM JER alle i selviske idioter!", skrev han oprørt.

Forskningsspørgsmål

I dette kapitals casestudie undersøger jeg det debatforløb som SVJ fik sat gang i med sit debatindlæg på politiken.dk i januar 2012. Mit overordnede forskningsspørgsmål lyder:

I en situation hvor det var en vernakulær dagsorden der blev sat og debatteret, hvordan udfoldede den politisk-debatterende kommunikation mellem borgere og elite sig da på de danske netaviser og især politiken.dk?

Hvad jeg er interesseret i at undersøge, er altså ikke alene hvordan SVJ og brugerne på politiken.dk udøvede retorisk medborgerskab ved at sætte en politisk dagsorden og debattere den. Jeg er også interesseret i hvordan de journalister der skrev om debatten, og

---

^{xxvi} Den anden debattør var – som jeg var inde på i kap. 2 – Marlene Duus som nogle måneder senere skrev kronikken "Får offeret også en chance til?". Indlægget endte med at overgå SVJ's på listen over årets mest læste debatindlæg på politiken.dk. Kilde: Kenneth Lund, "Voldsoffer og fattig studerende skabte årets største debatter," 30. december 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://politiken.dk/debat/ECE1853137/voldsoffer-og-fattig-studerende-skabte-aarets-stoerste-debatter/>

de elitedebattører der selv deltog i den, udlagde det indlæg der satte gang i debatten, og den reaktion det blev mødt med i dets kommentarspor. Spørgsmålet er hvor retvisende disse udlægnings var sammenlignet med hvilke spørgsmål og synspunkter der faktisk var de mest fremtrædende i indlægget og debatten på Politikens netavis. Centrale spørgsmål jeg søger svar på, er således: Hvad var budskabet i SVJ's debatindlæg, hvem henvendte hun sig til, og hvilke sproglige virkemidler benyttede hun sig af? Hvilke emner og holdninger dominerede i de mange kommentarer som indlægget afstedkom på politiken.dk? Og hvor retvisende blev indlægget og kommentarsporet udlagt af journalister og elitedebattører i diverse artikler, kommentarer og debatindlæg både i Politikens og i andre nyhedsorganisationers medier?

Hvis man anskuer det debatforløb jeg undersøger, som en kommunikationsstrøm, er der forskel på hvor grundigt jeg har valgt at analysere de forskellige trin i strømmen, og dermed hvilken vægt besvarelsen af de forskellige spørgsmål ovenfor har i teksten der følger. Sagt kort går jeg mere i dybden med de tidlige trin end jeg gør med de senere. Mine teksthæftede retoriske analyser begrænser sig således til SVJ's indlæg og de næsten 2000 kommentarer det fik på politiken.dk. Som optakt til mine analyser gennemgår jeg dog også et større kildemateriale der stammer fra de senere trin i kommunikationsstrømmen, og som spænder over flere forskellige kommunikative praksisser i flere forskellige medietyper, fx artikler, tv-indslag samt debat- og blogindlæg. På den baggrund beskriver jeg hvordan journalister og elitedebattører udlagde hvad det var SVJ ville med sit indlæg, og hvad flertallet i indlæggets kommentarspor mente. Ved at sammenholde denne beskrivelse med mine teksthæftede analyser af den tekst der satte gang i debatten, og det korpus af kommentarer den afstedkom på politiken.dk, vurderer jeg i hvilken grad den politisk-kommunikative elites udlægning gav det rigtige indtryk af borgernes kommunikation, og i den forstand hvor vellykket kommunikationen mellem bund og top i samfundets kommunikative hierarki var i dette tilfælde.

Formål

Det debatforløb jeg undersøger i dette kapitel, er interessant i lyset af journalisters forestillinger om og forskeres forhåbninger til hvordan (web)medier kan understøtte at såkaldt "helt almindelige mennesker" kan komme til orde i offentligheden, blive hørt og påvirke den offentlige meningsdannelse. Både journalister og forskere har nemlig givet udtryk for at mediernes rolle ifm. offentlig meningsdannelse ikke udelukkende bør være at kanalisere den politisk-kommunikative elites satsninger og synspunkter til den brede befolkning, men også den omvendte, nemlig at opsamle de dagsordener og debatter der optager engagerede borgere, og videreformidle dem til såvel den brede befolkning som eliten. Det overordnede formål med mit casestudie er i forlængelse af dette at diskutere og vurdere disse forestillinger og forhåbninger og bidrage med ny viden om hvordan danske netaviser er med til at fremme og hæmme at idealet bliver til virkelighed, og hvordan journalister, politikere og borgere evt. kunne tage ved lære af dette.

To journalister der har udtrykt optimisme mht. hvordan danske (web)medier understøtter at borgere kan komme til orde i offentligheden, og som ydermere har givet udtryk for at netop det debatforløb som SVJ satte gang i, var et eksempel på at idealet til dels blev realiseret, er Politikens opinionsredaktør Per Michael Jespersen og avisens tidligere lederskribent Kristian Madsen. I en kommentar nogle uger efter at debatten

havde raset på politiken.dk, argumenterede Jespersen for “at der aldrig [havde] været mere kvalitet og offentlig debat i danske medier, end der [var] i dag.”¹⁰⁴ Som belæg for dette anførte han bl.a. “at det i danske medier [var] sådan (...) at helt almindelige mennesker [kunne] sætte dagsordener”. Her inddrog han SVJ som eksempel:

“Tag bare den 22-årige studerende Sofie, som forleden sendte et debatindlæg. 100.000 læste det på nettet, endnu flere i avisen, 2.000 skrev kommentarer, hun blev hevet rundt til Deadline og andre medier. Det var nedefra og op-debat.”

Noget lignende gav Kristian Madsen udtryk for da han samlede op på debatten om SVJ's indlæg efter at den havde verseret en uge.¹⁰⁵ I tråd med Jespersen fandt han det “på sin vis befriende, at en helt ukendt 22-årig studerende stadig [kunne] komme på alles læber uden for rammerne af Paradise Hotel”. Også han mente at debatforløbet var et positivt eksempel på hvordan de danske medier understøttede debat fra neden:

“Det er et stærkt tegn på den helt særlige danske debatkultur, hvor ‘almindelige’ mennesker også kan komme til i avisernes spalter med deres ‘sag’ og sætte en dagsorden uden særlig sagkundskab, men blot båret af et interessant eller kontroversielt budskab.”

I forlængelse af dette kom Madsen dog malurt i bægeret. Han mente at SVJ var blevet misforstået af de journalister og elitedebattører som havde reageret på hendes indlæg, og skrev som afslutning på sin opsamling: “Det er et ubetinget gode ved den danske offentlige debat, at selv en ung studerende kan sætte en dagsorden. Nu mangler vi blot, at de professionelle debattører også forsøger at forstå, hvad de [ikke-professionelle debattører] skriver.” I Madsens øjne var der med andre ord grænser for hvor vellykket kommunikationen fra borger(e) til elite havde været i dette tilfælde; men det ændrede ikke på at han gik ud fra at medierne og herunder netaviserne kunne og burde fungere som kanaler for netop denne slags prototypiske kommunikation.

En forsker der har udtrykt nogle af de samme tanker som Jespersen og Madsen, er Stephen Coleman. Hvor de to journalister fremhævede det som noget særligt dansk at en “helt almindelig” borger kunne sætte dagsordenen for den offentlige debat i medierne, har Coleman argumenteret for at det generelt bør være en af mediernes fornemteste opgaver at understøtte netop denne slags debat fra neden. Frem for udelukkende at fungere som kanaler for elitens dagsordener bør medierne også opsamle hvad engagerede borgere er optaget af, og sætte de dagsordener til debat. I en nyere – og meget veloplagt – artikel om hvordan tv kan og bør understøtte offentlig debat, skriver Coleman således bl.a.:

“A (...) hugely important, role for television is to make the debates that are already going on in the real world accessible, engaging and inclusive to as many people as possible, and particularly those whose experiences, viewpoints, and voices are most commonly overlooked by conventional traditions of rarefied and hierarchical deliberation. Rather than simply bringing the rhythms of elite discourse to the attention of the governed, television debate's most important contribution to democracy would be to bring the myriad, fragmented conversations of the interpersonal public sphere

to the attention of disconnected publics as well as those who purport to represent them.” (Coleman 2013, 29)

Hvor citatet ovenfor og artiklen det er hentet fra, som sagt fokuserer på tv-mediets potentiale ifm. offentlig debat, har Coleman i andre sammenhænge overvejet hvordan webmedier kan bidrage til at realisere det ideal han skitserer.^{xxvii} Bl.a. har han efterlyst flere undersøgelser af hvordan medieorganisationer kan understøtte offentlig debat og kommunikation mellem elite og borgere ved at kombinere få til mange-kommunikation blandt elitedebattører i elektroniske massemedier med mange til mange-kommunikation blandt borgere i digitale netværksmedier. I hans øjne ender den slags tiltag ofte i hvad han betegner ‘digitale klicheer’, fx når seer- eller brugerinddragelse består i at åbne op for kommentarer på Facebook eller Twitter eller afstemninger på mediernes egne netsteder *efter* at elitedebattører har debatteret på tv. Han foreslår at medieorganisationerne i stedet kunne lade debatten starte på nettet for siden at kulminere på tv. På denne måde kunne de digitale netværksmedier bruges til at opsamle vernakulære spørgsmål og synspunkter, hvorefter de elektroniske massemedier kunne bruges til at udbrede disse og kanalisere dem opad i samfundets kommunikative hierarki. Med min undersøgelse svarer jeg på hans efterlysning og giver et indblik i hvad fordelene og ulemperne er ved at bytte rundt på kommunikationsstrømmens trin på den måde han skitserer.

Teoretisk perspektiv: Et prototypisk debatforløb på danske netaviser

Som tilfældet var i afhandlingens første casestudie, udspringer det forskningsspørgsmål jeg stiller i dette casestudie, af mine beskrivelser i kap. 2 af tre prototypiske forløb for tværgående debatter på de danske netaviser. Således afspejler mit forskningsspørgsmål at jeg betragter det forløb som SVJ satte i gang med sit debatindlæg, som et eksempel på det andet af disse prototypiske forløb, dvs. som et eksempel på at brugerne på landets netaviser kommenterede og derigennem selv var med til at sætte en vernakulær dagsorden. Som jeg har uddybet i kap. 2, er denne slags debatforløb generelt karakteriseret ved at de indledes på initiativ af en eller flere borgere der sammenlignet med samfundets politisk-kommunikative elite – i denne sammenhæng især politikere og journalister – ellers ikke har den samme adkomst til at sætte en dagsorden i medierne og skabe offentlig debat. Fordi de ikke har den samme privilegerede adgang til de samfundsinstitutioner som eliten har adgang til – fortrinsvis det politiske system og medierne – befinder de sig i bunden af samfundets politisk-kommunikative hierarki og har derfor relativt sværere ved at få taletid og ørenlyd i offentligheden. Grundet deres placering i hierarkiet er de nemlig ikke i udgangspunktet sikret den samme retoriske agency. Ikke i den forstand at de ikke kan have de samme evner som eliten til at handle retorisk, men i den forstand at de ikke har de samme strukturelt betingede muligheder for at gøre det. Som jeg allerede har været inde på, fungerer netaviserne her ikke alene som fora hvor en eller flere borgere kan sætte en egen dagsorden og debattere den med deres medborgere; ideelt set kan netaviserne også medvirke til at kanalisere både dagsordenen

---

^{xxvii} De tanker jeg her henviser til, præsenterede Coleman på et seminar d. 4. september 2013 i satsningsområdet “Debatkultur”. Satsningsområdet hører hjemme på Institut for Medier, Erkendelse og Formidling på Københavns Universitet og ledes af Christian Kock. Flere af de formuleringer jeg gengiver, stammer således fra et spørgeark som Coleman rundsendte ved samme lejlighed.

og debatten om den opad i samfundets politisk-kommunikative hierarki så begge dele når magteliten i hierarkiets top, herunder de politikere der er valgt til at handle politisk på borgernes vegne.

I den case jeg analyserer i dette kapitel, opstod der som sagt debat på tværs af landets netaviser om danske studerendes økonomi og levevilkår efter at SVJ havde fået publiceret sit indlæg om samme emne i Politiken og på politiken.dk. SVJ var som nævnt ikke på forhånd nogen kendt samfundsdebattør; hun var ikke tilknyttet noget politisk parti eller nogen politisk organisation, og hun havde heller ikke tidligere gjort sig gældende i medierne. Men med Politiken og især politiken.dk som platforme fik hun ikke desto mindre sat sin egen og andre studerendes økonomi på den offentlige dagsorden, godt hjulpet på vej af den megen aktivitet som hendes indlæg afstedkom i form af sidevisninger og kommentarer både på politiken.dk og i andre webmedier. Politikens netavis fungerede i den forbindelse både som en kanal for SVJ's én til mange-kommunikation og som et forum for politisk-debatterende mange til mange-kommunikation hvor brugerne kunne skrive hvad de selv mente, og læse hvad andre mente om SVJ's pointer. Når brugerne på denne måde udøvede retorisk medborgerskab, havde det både en kvalitativ og en kvantitativ dimension, og i dette tilfælde skulle det vise sig at den kvantitative dimension var mindst ligeså vigtig for det videre forløb som den kvalitative. Uanset det kvalitative indhold af brugernes skrivning og læsning resulterede deres adfærd nemlig i så mange sidevisninger og kommentarer at det i sig selv tiltrak sig opmærksomhed. Adfærdens numeriske omfang betød at flere journalister, politikere og borgere fik øjnene op for SVJ's indlæg og den debat det afstedkom på politiken.dk, og efterhånden spredte debatten sig ikke kun til andre nyhedssites, blogs og debatfora på nettet, men også til elektroniske massemedier som aviser, tv og radio. Borgere kommunikerede både én til mange og mange til mange fx på deres personlige blogs og foretrukne onlinefora, mens journalister, politikere og andre professionelle meningsdannere fortrinsvis kommunikerede én til mange i fx blog- og debatindlæg samt tv- og radioindslag. Som sagt gik de mange reaktioner ofte mindst lige så meget på den debat som SVJ's debatindlæg skabte på politiken.dk, som på selve indlægget. I den forstand fungerede Politikens netavis også som kanal for at mange til mange-kommunikationen i indlæggets kommentarspor blev formidlet til en bredere offentlighed af både borgere og elitedebattører, ikke mindst i kraft af de opsamlinger på debatten som avisens journalister løbende skrev. Hvis man ser bort fra kommunikation i medier af første grad – fx studerendes samtaler og holddiskussioner ansigt til ansigt – kan debatforløbet som kommunikationsstrøm altså – noget forenklet – beskrives således: Det begyndte med én til mange-kommunikation fra en borger, gled over i mange til mange-kommunikation blandt flere borgere og fortsatte i ny én til mange-kommunikation fra journalister, politikere og borgere samt ny mange til mange-kommunikation blandt borgere.

Fremgangsmåde og kapitlets opbygning

Som tilfældet var i afhandlingens første casestudie, er det casestudie der følger, en retorisk kritik der baserer sig på hermeneutiske studier af tekst. (Se også kap. 1 hvor jeg har gjort nærmere rede for hvad dette implicerer.) Det kildemateriale jeg studerer, kan opdeles i to. Materialet består først og fremmest af de tekster jeg laver tekstnære retoriske analyser af, nemlig SVJ's debatindlæg og de kommentarer det fik med på vejen på politiken.dk.

Indlægget har jeg fundet på politiken.dk¹⁰⁶ og via Infomedia,¹⁰⁷ kommentarsporet har jeg arkiveret fra Politikens netavis.^{xxviii} Herudover består materialet af de tekster som jeg bruger til at beskrive hvordan debatforløbet i øvrigt udviklede sig i masse- og netværksmedier, nemlig et korpus af artikler, debat- og blogindlæg m.m. Disse tekster har jeg fundet gennem søgninger på Google og i Infomedia.^{xxix}

I kapitlets første analyse nærlæser jeg SVJ's debatindlæg. Jeg undersøger hvad der karakteriserede indlægget mht. budskab og argumentation, retorisk publikum og læserrelation samt syntaks og stilistik. En hovedpointe er at indlægget rummede i hvert fald to budskaber, nemlig på den ene side et budskab om at SVJ var træt af at hendes omgivelser ikke udviste større forståelse for at hun var fattig, og på den anden side et budskab om at hun simpelthen var træt af at være fattig.

I kapitlets anden analyse nærlæser jeg indlæggets kommentarspor. På baggrund af en systematisk kategorisering og optælling af samtlige kommentarer i kommentarsporet giver jeg først en generel karakteristik af debatten med vægt på hvilket af de to budskaber i SVJ's tekst brugerne på politiken.dk kommenterede, og om de i den forbindelse erklærede sig enige, uenige eller ingen af delene. I forlængelse af dette nærlæser jeg udvalgte kommentarer med henblik på at diskutere hvorfor flertallet af brugerne kommenterede det budskab de gjorde – nemlig budskabet om at SVJ var træt af at være fattig – og hvorfor historien i medierne endte med at blive at det store flertal af Politikens brugere var uenige med hende, når min optælling viser at et lille flertal faktisk var enige med hende.

Før jeg går videre med mine tekstmæssige analyser, vil jeg dog først gøre grundigere rede for min case og beskrive det debatforløb som startede med at SVJ fik publiceret sit debatindlæg i januar 2012, og foreløbig endte med at Politikens journalister i december samme år fremhævede hende som initiativtager til en af årets største debatter. Jeg gennemgår bl.a. hvordan debatten spredte sig fra Politikens netavis til andre medier, og hvordan journalister, politikere og andre repræsentanter for samfundets politisk-kommunikative elite i den forbindelse udlagde indlægget og den debat det afstedkom. At jeg gør så meget ud af hvordan journalister og elitedebattører fortolkede og formidlede SVJ's indlæg og den reaktion det blev mødt med på politiken.dk, skyldes som sagt at jeg er interesseret i at vurdere hvor retvisende elitens udlægning var, sammenholdt med mine egne analyser af indlægget og dets kommentarspor. Netop fordi mine analyser modsiger den udlægning der dominerede i de danske medier, er det værd at dokumentere hvor udbredt og skræmmende den rent faktisk var.

Beskrivelse af case: Fra ukendt studerende til årets debattør 2012

Da SVJ satte sig og forfattede det debatindlæg der senere skulle gøre hende landskendt, var det ikke første gang hun brugte en aften på at skrive sine tanker ned, men det var

---

^{xxviii} Efter et redesign af politiken.dk er det oprindelige kommentarspor til SVJ's debatindlæg ikke længere tilgængeligt på Politikens netavis. Min analyse baserer sig derfor på en udgave af kommentarsporet der stammer fra d. 19. januar 2012, og som jeg har arkiveret som pdf-filer. Denne udgave indeholder 1971 kommentarer. Da debatten var stilnet af på dette tidspunkt, er der grund til at tro at der er tale om det komplette korpus af kommentarer som SVJ's indlæg afstedkom på politiken.dk i vinteren 2012.

^{xxix} I januar 2013 søgte jeg begge steder på forskellige kombinationer af ordene "Sofie", "Jensen", "fattig" og "SU". Jeg begrænsede i den forbindelse mine søgninger til perioden 1. januar 2012 til 1. januar 2013.

første gang hun turde sende dem af sted til en avis.¹⁰⁸ Efter eget udsagn havde hun “egentlig tænkt, at det tryk[te] de garanteret ikke”.¹⁰⁹ Men som sagt var det netop hvad Politiken gjorde d. 7. januar 2012. Slog man op i avisens debatsektion, fyldte hendes indlæg det meste af en side under overskriften “Myten om det fede studieliv er falsk”,¹¹⁰ og senere samme dag blev det lagt på avisens netudgave under overskriften “Jeg er træt af at have en dårlig dag hver dag”.¹¹¹ I indlægget efterlyste SVJ bl.a. større tolerance og forståelse fra sine omgivelser for at hun som studerende var fattig. Hverken hendes medstuderende, hendes familie eller samfundet i øvrigt anerkendte og tog højde for hendes økonomiske situation. “Hvad blev der af sammenskudsgilde og medbragt alkohol fra Fakta?”, spurgte hun retorisk. Samtidig beskrev hun hvad det betød at hun var fattig, både for hendes økonomiske råderum i hverdagen, men også for hendes fysiske og psykiske sundhed, og hun indikerede at hun gerne så sin økonomiske situation ændret. “Jeg er træt af, at det er (...) en kliche at kæmpe for højere SU”, skrev hun bl.a.

Figur 9: SVJ's debatindlæg hhv. i Politiken og på politiken.dk d. 7. januar 2012. Eksemplet til venstre viser hvordan indlægget så ud i den trykte avis, mens eksemplet til højre viser hvordan det så ud på nettet.

I et senere interview forklarede SVJ at hendes intention havde været at “sætte gang i en debat omkring et tabu”: “Jeg har svært ved at få tingene til at hænge sammen, og det synes jeg ikke, der har været særlig stor accept omkring”, udtalte hun til Politiken.¹¹² Hvorvidt hendes oprindelige intention egentlig var helt så entydig, eller om hun måske efterrationaliserede i lyset af den reaktion hun blev mødt med, er ikke til at vide – som jeg vender tilbage til i min analyse, var det i hvert fald ikke særlig klart hvad hovedbudskabet i hendes indlæg egentlig var. Under alle omstændigheder fastholdt hun i flere interviews at hendes budskab havde været et andet end det debatten kom til at handle om. “Det her handler ikke om, at jeg skal have flere penge”, forsøgte hun at præcisere efter et par dage over for bt.dk.¹¹³ “Det, jeg ville med indlægget, var at skabe empati og forståelse. Så er det paradoksalt, at det har skabt så megen vrede”, fortalte hun senere i Politiken.¹¹⁴

SVJ mente altså at hun blev misforstået, og hun havde også et bud på hvorfor: “Det var måske, fordi der lige havde været fokus på fattigdomsdebat og kontanthjælpsmodtageren

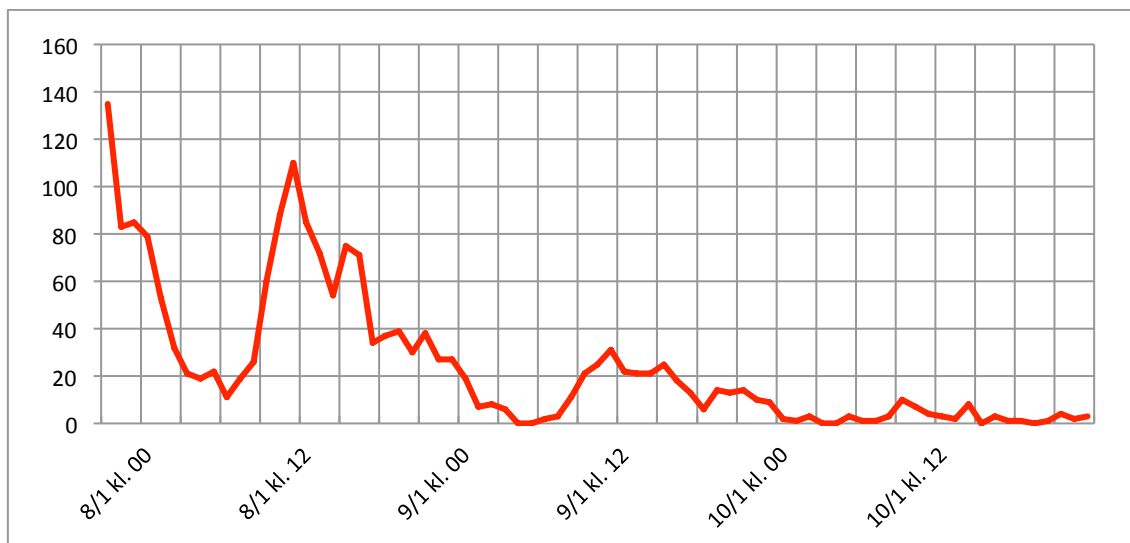
Carina. Så jeg kom lige i hælene på det”.¹¹⁵ Rigtigt var det at hun skrev på et tidspunkt hvor det ikke var mere end nogle måneder siden at debatten om fattigdom i Danmark sidst havde raset på de danske netaviser. I en tid hvor økonomisk krise generelt satte sit præg på dansk politik og den offentlige debat, skabte især én enkeltsag ophedet debat. Det var historien om “Fattige Carina”, en enlig mor på kontanthjælp som Özlem Cekic, MF for Socialistisk Folkeparti, i november 2011 brugte som et eksempel på en fattig dansker i en konfrontation med Joachim B. Olsen, MF for Liberal Alliance.¹¹⁶ Eksempelvis på politiken.dk udløste historien om Carina efter sigende “læserstorm”¹¹⁷ da netavisens journalister dagen efter at Cekic og Olsen var tørnet sammen i Aftenshowet på DR1, spurgte brugerne om man var “fattig, når man [havde] råd til cigaretter og hundemad?”¹¹⁸

En undersøgelse et år efter at stormen havde lagt sig, viste at debatten om Carina og hendes hjemmerullede cigaretter tilsyneladende havde haft betydning for den offentlige opinion i Danmark.¹¹⁹ Fire ud af ti havde ændret holdning til kontanthjælpens størrelse, hver fjerde i retning af at den var for høj, hver sjette i retning af at den var for lav. Troels Fage Hedegaard fra Aalborg Universitet der havde lavet analysen, udtalte i den forbindelse: “Carina-sagen havde en effekt, hvor der var offentlig vrede og utilfredshed og moralsk panik omkring kontanthjælp.” Selvom SVJ’s indlæg handlede om studerendes og ikke kontanthjælpsmodtageres levevilkår, skrev hun sig altså ikke desto mindre ind i kontekst hvor der var røre i folkestemningen mht. hvad det ville sige at være fattig i Danmark, og hvad ansvarsfordelingen mellem borger og stat i den forbindelse burde være.

I kølvandet på at SVJ’s debatindlæg lørdag morgen var i den trykte udgave af Politiken, blev indlægget samme aften lagt på politiken.dk lidt før kl. 21. Fire minutter efter skrev Peter Jensen fra Holbæk en kommentar som den første: “I de fleste andre steder i verden ville du ikke have fået SU, du ville heller ikke have fået en universitetsuddannelse gratis. (...)” (1)^{xxx} Efter én time havde hans kommentar fået følgeskab af 134 flere; omkring midnat var antallet af kommentarer oppe over 300; og kl. 14 næste formiddag havde 1000 brugere givet deres besyv med. Som grafen nedenfor illustrerer, toppede debatten – hvad angår antallet af kommentarer der blev offentliggjort pr. time – lige da der blev åbnet for kommentarer, for derefter at nå nye, men mindre højdepunkter omkring middag de to efterfølgende dage og ellers gradvist løje af (se Figur 10). Aktiviteten i kommentarsporet på politiken.dk kan altså bedst beskrives som intens, men kortvarig.

---

^{xxx} Når jeg citerer fra kommentarsporet til SVJ’s debatindlæg på politiken.dk, angiver jeg med et tal fra 1 til 1971 hvor i kommentarsporet de kommentarer jeg citerer, faldt. Nummereringen bygger på en kronologisk sortering af den udgave af kommentarsporet jeg har arkiveret, og som jeg analyserer i dette kapitel. 1 er således nummeret på den første kommentar der blev publiceret på netavisen, mens 1971 er nummeret på den sidste kommentar der blev publiceret. Hensigten er ikke kun at gøre det muligt at genfinde de kommentarer jeg citerer, i det relativt omfattende materiale jeg analyserer, men også at give læseren et indtryk af hvor i kommentarsporet og hvornår i debatten citaterne stammer fra.

Figur 10: Grafen illustrerer hvor mange kommentarer der blev offentliggjort pr. time i kommentarsporet til SVJ's indlæg på politiken.dk. Den afbilder perioden fra det øjeblik indlægget blev publiceret, og tre døgn frem, dvs. fra d. 7. januar 2012 kl. 21 til d. 10. januar 2012 kl. 24. I den periode faldt 1814 af de i alt 1971 kommentarer som jeg analyserer i dette afsnit. Som det fremgår, blev der skrevet flest kommentarer tidligt i forløbet. Efter lidt mere end et døgn (omkring midnat natten til mandag d. 9. januar) var tre fjerdedele af det samlede antal kommentarer således blevet offentliggjort på netavisen.

Den megen trafik til SVJ's indlæg og aktivitet i dets kommentarspor betød at det i løbet af tre døgn opnåede status af at være det mest læste og mest kommenterede debatindlæg nogensinde på politiken.dk.¹²⁰ Da en af Politikens journalister søndag formiddag fulgte op på nattens debat, syntes hun da også imponeret over hvor mange brugere der havde kommenteret indlægget, men var samtidig sikker i sin vurdering af hvad et flertal af dem mente. Under overskriften "Der er ikke meget sympati for den fattige studerende"¹²¹ lød det bl.a.:

"Der er åbenbart ikke noget som fattigdomsdebatten, der kan få læserne til pennen. Den 22-årige studerende Sofie V. Jensen skriver i et debatindlæg lørdag, hvordan hun er træt af at måtte kæmpe for retten til at kalde sig for fattig. Det har indtil videre affødt flere end 1.000 læserkommentarer, men der er langt mellem dem, der udviser sympati for den fattige studerende."

Ved at betone at SVJ "kæmpe[de] for retten til at kalde sig for fattig", fremhævede journalisten at den studerende mente at hun var fattig – og altså ikke at hun samtidig efterlyste større tolerance og forståelse fra sine omgivelser – og konstaterede i forlængelse af dette at det åbenbart ikke var en sag der var den store tilslutning til. Denne udlægning af den generelle stemning i kommentarsporet underbyggede journalisten med en række eksempler. "Pinligt indlæg. Vi skal have et opgør med krævementaliteten i DK. (...)" (96), blev én bruger citeret for at skrive, mens en anden blev citeret for følgende opråb: "Vågn op, Danmark! Prøv dog at se, hvilke snotforkælede børn velfærdsmonstret har skabt! (...)" (119) Til sidst i artiklen nuancerede journalisten sin udlægning en anelse: "Sympatien er i undertal, men den er der", hed det således under underrubrikken "En smule sympati". Igen underbyggede journalisten nuanceringen med et citat fra en af de mange kommentarer: "Jeg skammer mig over de mennesker, der bare sjofler en ung

studerendes nødråb. Skammer mig over, hvor vi danskere er endt: I en evindelig nedrakning af hinanden og af andres vilkår. (...)” (47). Trods at denne sidste kommentar var et eksempel på at ikke alle var efter SVJ i kommentarsporet, bekræftede den ikke desto mindre journalistens overordnede udlægning, nemlig at flertallet ‘rakkede ned’ på den studerende.

Da en lignende nyhedshistorie næste dag stod at læse i den trykte udgave af Politiken, blev den debat som SVJ’s indlæg havde sat gang i på avisens netudgave, udlagt på næsten samme måde. Her kunne man under overskriften “Ringe sympati for fattig studerende”¹²² bl.a. læse at SVJ savnede penge “først og fremmest, [til] sociale aktiviteter som at gå på café og i byen”:

“Manglen på penge er derfor direkte ekskluderende; hun savner forståelse fra både samfund og medstuderende. Men det er småt med forståelsen for den RUC-studerende Sofie V. Jensens standpunkt. I weekendens løb har over 1000 læsere kommenteret hendes indlæg på politiken.dk. Og selv om nogle erklærer sig enige (...), tager de fleste skarp afstand til hendes trang til at kalde sig fattig.”

Modsat hvad tilfældet var i artiklen fra dagen før, fremhævede journalisten i dette tilfælde SVJ’s oplevelse af eksklusion og mangel på forståelse og lagde mindre vægt på at hun mente at hun var fattig. Ikke desto mindre stemte hans vurdering af den generelle stemning i kommentarsporet overens med kollegaens fra dagen før.

Disse to nyhedshistorier hhv. på politiken.dk og i Politiken var symptomatiske for hvordan Politikens journalister omtalte og udlagde debatten på netavisen i ugerne og månederne der fulgte. Her gik både den kvantitative fascination og den kvalitative forståelse der karakteriserede de to første omtaler, igen. Gentagne gange fremhævede avisens journalister at indlægget “indtil videre”¹²³ og “foreløbig”¹²⁴ havde affødt “hundrede- og atter hundredevis”,¹²⁵ “over 1.000”,¹²⁶ og endda “flere end 2.000 kommentarer”¹²⁷ på politiken.dk, og at det således var det “mest diskuteret og mest læste debatindlæg nogensinde”¹²⁸ på netavisen. Flere af dem lagde desuden vægt på hvilke læser- og besøgstal SVJ’s indlæg resulterede i: “270.000 læsere læste hendes artikel i debatsektionen, og 100.000 (ny rekord!) klikkede ind på nettet”, lød det ét sted.¹²⁹ I forlængelse af dette slog Politikens journalister igen og igen fast at flertallet af kommentarerne var negative over for SVJ og hendes indlæg. Efter nogle dages debat skrev en journalist således at selvom den studerende ikke selv syntes “at hendes indlæg [var] så kontroversielt endda”, mente “læserne derimod (...) at Sofie [skulle] tage sig sammen.”¹³⁰ Denne udlægning blev i løbet af det næste år gentaget i artikel efter artikel. Efter en uge hed det således at “[d]e fleste debattører [var] uenige med Sofie[s] sag”;¹³¹ efter en måned at “[l]angt hovedparten af kommentarskribenterne stillede sig uforstående over for den selvudnævnte fattige studerendes problemer”;¹³² efter et halvt år at “[i]ndlæg efter indlæg kaldte hende forkælet, kritiserede hende (...) og kom med meget kontante råd”;¹³³ og endelig efter ni måneder at “langt de fleste kritiserede hende for at være forkælet og krævende”.¹³⁴ Det medie der havde hovedansvaret for at SVJ fik så meget opmærksomhed som hun fik, havde med andre ord også et væsentligt ansvar for at den dominerende udlægning af debatten blev at det store flertal skældte ud på hende.

I dagene efter at SVJ's indlæg var blevet publiceret på politiken.dk, spredte debatten sig til flere andre medier, online såvel som offline. På landets netaviser reagerede både avisernes egne journalister,¹³⁵ politikere,¹³⁶ professionelle bloggere¹³⁷ og klummeskrivere,¹³⁸ men også flere studerende¹³⁹ og en universitetslektor¹⁴⁰ på SVJ's indlæg i nye debatindlæg. Samtidig satte flere andre redaktioner end Politikens indlægget til debat blandt brugerne af deres netsteder, hvilket i flere tilfælde kastede hundredvis af kommentarer af sig.¹⁴¹ SVJ selv kom i både tv og radio og besøgte Go'morgen Danmark på TV2,¹⁴² Pressen på P3¹⁴³ og Deadline på DR2.¹⁴⁴ Hun blev også omtalt i flere andre aviser end Politiken og kom bl.a. på forsiden af Ekstra Bladet¹⁴⁵ og Kristeligt Dagblad¹⁴⁶ samt i BT¹⁴⁷ og Information.¹⁴⁸ Samtidig skabte hun og hendes indlæg debat på flere privatpersoners blogs,¹⁴⁹ politiske gruppeblogs¹⁵⁰ og diverse webfora, såsom Facebook,¹⁵¹ Jubiis debatforum dindebat.dk¹⁵² og interesseforummet bodybuliding.dk.¹⁵³ Side om side med oplysninger om hvad deres personlige rekord var i bænkpres og dødløft, debatterede bodybuilderne hvad SVJ's pointe var, og hvorvidt den reaktion hun var blevet mødt med, var rimelig eller ej. Efter tre måneder nåede debatten endda til Tyskland. Under overskriften "Dänische Studentin mit Luxussorgen: Das Geld ist nicht genug" rapporterede nyhedssitet Spiegel Online om SVJ, hendes indlæg og den debat det havde afstedkommet i Danmark, hvilket affødte over 200 kommentarer fra brugerne af det tyske netsted.¹⁵⁴

Figur 11: Eksempler på hvordan debatten om SVJ og hendes debatindlæg spredte sig på tværs af medietyper og kommunikative praksisser. Øverst til venstre: Redaktør Tom Jensens blog på Berlingskes netavis.¹⁵⁵ Øverst til højre: SVJ's optræden i Go'morgen Danmark på TV2 sammen med Maria Holme Overgaard, en anden studerende der havde skrevet et kritisk modindlæg på det liberale netmedie 180grader.dk.¹⁵⁶ Midterst til venstre: Indslag i Deadline 22:30 på DR2 hvor sociolog Henrik Dahl, journalist Kirsten Jacobsen og politiker Pelle Dragsted debatterede SVJ's indlæg med vært Jacob Rosenkrands mens den studerende så på.¹⁵⁷ Midterst til højre: Ekstra Bladets forside den dag Özlem Cekic og Joachim B. Olsen viste sig at være blinde om at Sofie ikke var fattig.¹⁵⁸ Nederst til venstre: Regeringskritisk Facebook-gruppe hvor Tom Jensens blogindlæg blev delt og debatteret.¹⁵⁹ Nederst til højre: Interview med SVJ på det tyske nyhedssite Spiegel Online.¹⁶⁰

Fælles for de mange reaktioner i andre medier end Politiken på tryk og på nettet var at de ofte henviste til det oprindelige kommentarspor på politiken.dk. Både journalister og debattører indledte gerne deres debat- og blogindlæg, omtaler og kommentarer med at konstatere at SVJ's indlæg ikke blot havde fået mange, men rekordmange kommentarer med på vejen på Politikens netavis, og i forlængelse af dette slog de fast at de fleste af kommentarerne var kritiske. Præcis som tilfældet var i Politikens omtaler, fremhævede de igen og igen og i næsten identiske vendinger at indlægget "indtil videre"¹⁶¹ og "[I]ge nu"¹⁶² havde fået "flere end 1500",¹⁶³ "over 1800",¹⁶⁴ og "næsten 2.000 kommentarer"¹⁶⁵ på

politiken.dk, og at det dermed var det “mest diskuterende og mest læste debatindlæg i Politiken nogensinde.”¹⁶⁶ I forlængelse af dette gentog journalisterne og debattørerne også Politikens udlægning af hvad den dominerende holdning i kommentarsporet var. Således hed det at SVJ havde udløst en “mediestorm”,¹⁶⁷ en ‘orkan’,¹⁶⁸ “en lavine”¹⁶⁹ og en “tusindehær(...) af efterfølgende kommentarer”,¹⁷⁰ og at det var en “fortrinsvis rasende”,¹⁷¹ ‘massiv og negativ og unuanceret’,¹⁷² ‘overvejende negativ’,¹⁷³ “overvældende” og “rasende”¹⁷⁴ samt “voldsom(...) kritik, der [var] (...) haglet ned over”¹⁷⁵ hende. Da debatten fik omtale i tv, kunne Deadline på DR2 ligeledes rapportere at SVJ’s indlæg “faldt så mange for brystet, at flere end 1800 læsere indtil videre [havde] svaret”,¹⁷⁶ og det samme konkluderede finansnyhederne på TV2: “Debatindlægget har været genstand for stor debat, og de fleste reaktioner har været kritiske.”¹⁷⁷ Hvorvidt der var tale om journalisterne og debattørernes egne vurderinger, eller om de blot reproducerede Politikens udlægning af debatten, er uvist. Men selvom det varierede hvad de mente om kritikken – nogle var enige i den, andre ikke – så bekræftede de i hvert fald at stemningen generelt var imod SVJ i kommentarsporet på politiken.dk.

Hvad det var debattørerne på Politikens netavis reagerede så stærkt på, var ikke altid lige klart i den megen medieomtalte. Men at dømme efter hvordan journalisterne lagde op til debat mellem brugerne på deres netsteder eller gæster de havde inviteret i studiet, syntes de at mene at det var spørgsmålet om hvorvidt SVJ var fattig eller ej, som fortrinsvis skabte så meget debat og vrede. Da indlægget blev sat til debat på to af landets største netaviser, hhv. ekstrabladet.dk og bt.dk, lød journalisterne spørgsmål til brugerne således: “22-årig RUC-studerende vil også kaldes fattig, selvom hun får SU. Hvad synes du?”¹⁷⁸ og “Hvad mener du? Har Sofie V. Jensen ret i, at hun er fattig?”¹⁷⁹ Tilsvarende bad redaktionen på Deadline et panel debattere indlægget under overskriften “Fattig eller bare klynk?”,¹⁸⁰ mens journalisterne på TV2 | Finans spurgte brugerne på finans.tv2.dk: “Klynker Sofie V. Jensen eller har hun ret i, at de studerende lever et hårdt og fattigt liv?”¹⁸¹ Noget lignende var oplægget da journalisterne på radioprogrammet Pressen på P3 satte SVJ’s indlæg til debat på programmets hjemmeside på dr.dk efter at hun havde været i studiet: “Er det okay for Sofie at kalde sig fattig?”, lød deres spørgsmål til lytterne.¹⁸² På tværs af netaviser, tv og radio lagde journalisterne altså vægt på at debatten handlede om definition – hvorvidt SVJ var fattig – og ikke eksklusion.

Efter nogle dages debat var hovedpersonen selv godt træt af al opmærksomheden. “En anden gang skulle man måske bare lade tabu være tabu, hvis det er sådan en hård trummerum, man skal igennem for at italesætte noget”,¹⁸³ udtalte SVJ til politiken.dk. Denne evaluering af forløbet gentog hun nogle dage senere, denne gang i den trykte udgave af Politiken: “Det har været meget anstrengende at være skydeskive i den offentlige debat. Jeg har selv startet debatten, og der følger selvfølgelig altid reaktioner med, men at jeg ligefrem skal udstilles på den her måde, synes jeg ikke er fair”.¹⁸⁴ Det sidste interview bar overskriften “Jeg er færdig som debattør... i hvert fald indtil videre”.

Helt færdig med at få opmærksomhed skulle det dog vise sig at hun ikke var, ej heller med at tage del i den offentlige debat igen. Over det næste års tid fulgte Politiken, både på tryk og på nettet, gentagne gange op på SVJ, hendes indlæg og den reaktion hun var blevet mødt med. I sommerferien bragte avisen således et langt interview i en serie med titlen “Hvad blev der af...?”. Her fortalte SVJ at det forløb hun havde været igennem,

havde været “ret voldsomt”. Direkte adspurgt om hun havde lyst til at skrive flere debatindlæg, svarede hun dog “[j]a, helt sikkert” og lignede ifølge journalisten “en, der [var] klar til igen til at gøre helvede hedt i det danske debatklima.”¹⁸⁵ Da den først var kommet lidt på afstand, havde den voldsomme tur i mediemøllen med andre ord ikke fået hende til at opgive sit retoriske medborgerskab. Men “de mange vrede reaktioner” havde dog “gjort hende medievant på den hårde måde”. Ikke mindst i omgangen med journalister var hun blevet klogere: “Hun tænker, før hun taler, og beder flere gange om at få spørgsmål gentaget,” kunne journalisten berette.

Figur 12: Eksempler på hvordan SVJ igen kom til orde i Politiken længe efter at debatten om hendes oprindelige oplæg var løjet af. Eksemplet til venstre stammer fra d. 3. september 2012 og viser hvordan avisen på forsiden bragte en artikel hvor manchetten bl.a. lød: “Ekspert: Sofie har ret – studerende er fattige, ikke forkælede.”¹⁸⁶ I den samme artikel blev SVJ citeret for at det var rart endelig at få anerkendt at hun og andre studerende levede i fattigdom – et citat der blev gentaget uden for brødteksten og dér fremhævet med store røde anførselstegn og fede typer. Eksemplet til højre stammer fra d. 22. december 2012 og viser hvordan avisen med en række citater samlede op på “et stort debatår, hvor helt almindelige mennesker i den grad prægede den offentlige debat.”¹⁸⁷ Paradosalt nok var SVJ den eneste “helt almindelige” debattør der blev citeret i artiklen. Alle andre citater stammede fra debattører der på forskellig vis repræsenterede samfundets politisk-kommunikative elite.

Omkring studiestarten i september fik SVJ igen brug for den intensive medietræning hun havde fået trekåret år forinden. Her kom hun på forsiden af den trykte udgave af Politiken fordi en forbrugerøkonom nu gav hende medhold i at studerende var fattige: “Det er ikke fair at kalde dem forkælede; hvis man ser logisk på det og fjerner følelserne fra debatten, er de studerende rent faktisk fattige. (...) Når Sofie siger, at studielivet er tungt, bør hun ikke blive overfaldet verbalt.”¹⁸⁸ Dét skulderklap var SVJ selv godt tilfreds med. “Det er rart at få anerkendt, at jeg ikke bare klynkede”, udtalte hun – et citat der, som der fremgår af

Figur 12 ovenfor, på forsiden af Politiken var gentaget uden for selve brødteksten og fremhævet med store og fede typer.¹⁸⁹

Den foreløbige afslutning på det langstrakte forløb kom da året var ved at rinde ud. Omkring årsskiftet var hun med på samtlige Politikens lister over “årets største debatter”¹⁹⁰ og “årets bedste citater”.¹⁹¹ Her blev hun fremhævet som en der “satte dagsordenen i det forgangne år”,¹⁹² og var – som det ligeledes fremgår af Figur 12 – den eneste citerede der ikke enten var medlem af Folketinget, ansat på et universitet eller tilknyttet en af landets store medieorganisationer eller private virksomheder.¹⁹³ Som sådan var hun en enlig vernakulær røst i et kor af institutionelle stemmer.

Det vernakulære oplæg: Hvad skrev Sofie V. Jensen?

Den voldsomme reaktion som SVJ og hendes indlæg blev mødt med, først i kommentarsporet på politiken.dk og siden i andre medier, skyldtes ikke kun konteksten eller mediet. Det var med andre ord ikke alene fordi debatten om “Fattige Carina” kun lå nogle måneder tilbage i tiden, eller fordi mange til mange-kommunikationen på Politikens hjemmeside kunne eksplodere så eksponentielt som den kunne, at det så eftertrykkeligt lykkedes for den indtil da ukendte studerende at komme på alles læber. Disse faktorer spillede givetvis en rolle, men det samme gjorde retor og hendes retorik. En del af forklaringen på den megen virak skal med andre ord også findes i det indlæg som SVJ sendte til Politikens debatredaktion. Ud fra traditionelle standarder for skriftlig retorik var der på flere måder tale om et problematisk debatindlæg som i en vis udstrækning lagde op til den reaktion det afstedkom.

I den teksthæftede retoriske analyse der følger, argumenterer jeg således for at indlægget rummede i hvert fald to budskaber, henvendte sig til to forskellige retoriske publikummer (“mediators of change”, jf. Bitzer 1968, 7–8) og i det hele taget etablerede en betændt relation til læseren, alle problematiske træk der blev yderligere underbygget og forstærket af tekstens stilistik og syntaks. Disse pointer inddrager jeg senere når jeg undersøger de mange kommentarer som debatindlægget fik på politiken.dk, både som udgangspunkt for en analyse af hvad det mere præcist var i indlægget som brugerne kommenterede, og som en del af forklaringen på hvorfor de reagerede som de gjorde. Jeg inddrager desuden pointerne når jeg som afslutning på kapitlet vurderer hvor hensigtsmæssigt politiken.dk i dette tilfælde fungerede som kanal for debat fra neden og kommunikation ikke alene borger til borger, men også borgere til politisk-kommunikativ elite.

Som jeg har været inde på i gennemgangen af min case, varierede det hvad de forskellige journalister og debattører der kommenterede SVJ’s debatindlæg, mente at indlægget handlede om – om end flertallet mente at det handlede om at hun ville anerkendes som fattig og muligvis også have mere i uddannelsesstøtte. En retorisk nærlæsning og argumentationsanalyse afslører at det bl.a. kan have været fordi det faktisk var uklart hvad det overordnede budskab var i teksten, og hvem dens retoriske publikum var. To argumentationstråde løb gennem indlægget og pegede i om ikke modsatte så i hvert fald forskellige retninger. I analysen der følger, opsummerer jeg disse tråde med udgangspunkt i argumentationens konstaterende, definerende, evaluerende og advokerende *faser* (Jørgensen og Onsberg 1999, 35). Som andre retorikere har bemærket, er argumentationsfaserne nært beslægtet med den klassiske stasis-lære og kan som denne

bruges til at analysere hvad der er det eller de centrale tvivlsspørgsmål i en debat (Kock 2012a, 67–72; Kock 2012b, 279, 281 og 286; Jørgensen og Villadsen 2009, 175). Hensigten med min analyse er således at præcisere hvorfor det var uklart både hvad SVJ's indlæg handlede om, og hvor striden stod i den debat det skabte.

Den primære argumentationstråd: "Jeg er træt af manglen på tolerance og forståelse"

Skulle man give den første tråd i SVJ's indlæg en overskrift, kunne den lyde "Jeg er træt af manglen på tolerance og forståelse for at jeg er fattig". Det retoriske publikum for dette budskab var en relativt bred gruppe, nemlig SVJ's medstuderende, hendes familie og "det generelle samfund", som hun kaldte det et sted i indlægget. Alle der fra tid til anden havde med studerende at gøre, burde genoverveje hvordan de i ord og handling forholdt sig til og tog højde for denne gruppes økonomiske situation.

I denne tråd beskrev SVJ i den konstaterende fase hvordan studierelaterede arrangementer som fester og byture og årlige familietraditioner som julen "ikke [var] tilrettelagt efter en fattig studerendes budget". Samtidig postulerede medierne ifølge hende at "man [kunne] leve i luksus på SU", og at unge var "rige, fordrukne modedyr, der [tog] til dyre fester i weekenden og [drak] caffelatte i frokostpausen". I trådens definerende fase omtalte SVJ julen og andre årlige traditioner som et "forbrugerhelvede" som både hendes medstuderende, hendes familie og samfundet i øvrigt forventede at hun deltog i. Centralt i denne fase af argumentationen var således omgivelsernes materialistiske fokus og den sociale pression som SVJ følte. Den definerende fase flød til dels sammen med den evaluerende idet overtalelsesdefinitionen "forbrugerhelvede" mere end antydte SVJ's kritiske holdning: Hendes omgivelser udviste "mangel på tolerance og forståelse" for hendes økonomiske situation, og denne mangel på social anerkendelse førte til at hun med egne ord følte sig "ekskluderet" og "ensom". På den baggrund appellerede SVJ i trådens advokerende fase bl.a. til "mere sammenhold og forståelse de studerende imellem" og efterlyste at hendes omgivelser tog højde for hendes situation når der fx skulle holdes fest på studiet, fejres jul i familien eller skrives om studieliv i medierne. Tråden løb gennem hele indlægget, men var bl.a. karakteristisk for det sidste afsnit:

"Hvad der ikke er okay er, at der ingen tolerance og forståelse er for de fattige studerendes situation, hverken fra andre medstuderende eller fra det generelle samfund. Her forventer man, at de studerende skal tage del i det forbrugerhelvede, som både julen og de andre årlige traditioner er blevet til: med gaveindkøb, festplanlægning, julefrokoster, togrejser og dyre byture. Mig og min økonomi kan ikke følge med! Hvad blev der af sammenskudsgilde og medbragt alkohol fra Fakta?."

Umiddelbart før denne passage havde SVJ fremlagt sit månedlige budget og på baggrund af dette forklaret at hun var nødt til at tage studielån fordi hun kun havde 329 kr. tilovers når hendes faste udgifter var betalt. Det er værd at bemærke at hun i forlængelse af dette konstaterede at hun "stadigvæk ikke [havde] råd til en caffelatte", men at det "i sig selv også [var] okay". Budskabet på dette sted syntes altså at være at SVJ accepterede sin økonomiske situation og i og for sig fandt den rimelig, men at hun dog begræd at andre omkring hende udviste manglende forståelse for hvad hun havde og ikke havde råd til.

Den sekundære argumentationstråd: "Jeg er træt af at være fattig"

Skulle man give den anden tråd i SVJ's indlæg en overskrift, kunne den kort lyde "Jeg er træt af at være fattig". Hvem der af den grund konkret skulle gøre hvad, ekspliciterede hun ikke, men de tiltag hun antydede, var i hvert fald af en anden, mere konkret politisk karakter end hendes ønske om at blive mødt med større forståelse og tolerance. Det retoriske publikum for dette andet, mere implicite budskab i indlægget var en noget mere snæver, men ikke mindre vagt defineret gruppe end det retoriske publikum for indlæggets første, mere eksplicite budskab. Både studerende der som SVJ ønskede at SU- og uddannelsessystemet blev reformeret, og politikere der med politiske indgreb kunne få det til at ske, burde gøre deres til at hendes og andre studerendes økonomiske situation blev ændret.

I denne anden tråd fremlagde SVJ i den konstaterende fase et eksempel på sit månedlige budget der som sagt viste at hun – uden studielån – havde et månedligt rådighedsbeløb på 329 kr. Fordi "der ingen ordentlige job [var] at finde", havde hun taget studielån og skyldte foreløbigt knap 100.000 kr. væk. Hun oplevede dog stadig at der var mange ting hun ikke havde råd til, og at hun var fysisk og psykisk påvirket af dette. På den baggrund betegnede hun i den definerende fase sig selv som "fattig", en betegnelse som hendes omgivelser ikke fandt selvfølgelig: "Jeg er træt af at få vide, at jeg ikke kan kalde mig fattig – fordi jeg selv har valgt det liv, jeg lever", skrev hun. Centralt i denne fase af argumentationen var begrebet fattigdom og SVJ's kamp "for retten til at kalde [sig] fattig". I den evaluerende fase gjorde SVJ det klart at hun var "træt af" at mangle penge og ikke mindst af de sundhedsmæssige, fysiske såvel som psykiske, konsekvenser det havde, og som gik ud over både hendes studier og hendes generelle velbefindende. Hun var således "træt af at være (...) nødsaget til at plage [s]ine forældre om at betale transporten hjem i ferien" og "af ikke at have råd til p-piller og vitamintilskud", men også af "at vågne med koldsved og hjertebanken", "være træt og uoplagt" og kort og godt "have en dårlig dag hver dag". Det var uklart hvad SVJ præcis advokerede for i forlængelse af disse evaluerende påstande; men hun skrev bl.a. at hun var "træt af, at det [var] (...) en kliche at kæmpe for højere SU", og at hun følte sig "opgivende" når hun så "hvor lidt uddannelsessystemet [tog] hensyn til, at man [var] nødt til at tjene penge ved siden af studiet". Her antydede hun med andre ord at hun ideelt set gerne så at Statens Uddannelsesstøtte blev hævet, og at uddannelsessystemet blev indrettet mere fleksibelt så det blev nemmere at arbejde ved siden af studierne.

At SVJ's debatindlæg rummede to, mere eller mindre udfoldede budskaber med hvert deres retoriske publikum, betød ikke at de to budskaber var ligestillede. Bl.a. fordi brødteksten sluttede med den første tråd og budskabet om at det var den manglende tolerance og forståelse der "ikke [var] okay", fremstod dette umiddelbart som indlæggets hovedbudskab. Som Jørgensen og Onsberg skriver, er centrale advokerende argumenter i en tekst ofte fremhævet strukturelt ved at være placeret i slutningen (Jørgensen og Onsberg 1999, 42).

Desuden er det værd at præcisere at de to tråde selvfølgelig hang sammen. Trods at den første tråd om manglen på tolerance og forståelse mandede ud i et andet overordnet budskab, forudsatte den ikke desto mindre nogle af argumenterne i den anden tråd om manglen på penge, fx de faktuelle argumenter i den anden tråds konstaterende fase. En

nødvendig forudsætning for at det gav mening at SVJ savnede tolerance og forståelse fra sine omgivelser for at hun ikke havde mange penge, var selvklart at hun rent faktisk ikke havde de penge som hun oplevede at omgivelserne gerne ville have hende til at bruge. Men at de to tråde var forbundet, ændrer dog ikke på at det overordnede budskab i indlægget blev sløret af at de begge var til stede i teksten på én gang.

Debatindlæggets stil og syntaks: Formen underbyggede det tvetydige indhold

Indholdet af debatindlægget gik hånd i hånd med formen. Således blev indlæggets tvetydighed mht. budskab og publikum yderligere underbygget af dets stilistik og syntaks. Det nok mest karakteristiske stilistiske træk var anaforen "Jeg er træt af at..." der – med få variationer – blev gentaget 19 gange i løbet af brødteksten. Variationerne inkluderede formuleringerne "jeg er *så* træt af at...", "Jeg er *også* træt af at..." og "Jeg er træt af *ikke* at..." (mine kursiveringer). Formuleringen faldt første gang midt i indlæggets anden periode og indledte herefter 18 af de første 24 perioder i indlægget (som indeholdt 34 perioder i alt). Som tilfældet er med anaforer generelt, var gentagelsesfiguren med til at understrege indlæggets holdning med pathosfyldt emfase (jf. Albeck 2000, 165). De ting der trængte SVJ, hobede sig op, og når hun på indholdssiden beskrev følelsen af at være overvældet, understøttedes dette af formen.

Samtidig var alle de sætninger som indledtes med anaforen "Jeg er træt af at...", sideordnede, hvilket havde den konsekvens at de elementer som blev ophobet, umiddelbart var ligestillede. Formuleringen "Jeg er træt af at..." indledte både perioder som knyttede sig til indlæggets første argumentationstråd, og perioder der knyttede sig til dets anden tråd: SVJ var fx både "træt af at føle [sig] ekskluderet, oven i købet mellem [sine] medstuderende" (et evaluerende argument i indlæggets første tråd) og "af at stresse over, at [hun] ikke [havde] råd til [sine] (brugte) bøger til næste semester" (et evaluerende argument i den anden tråd). Undervejs varierede det desuden hvor alvorligt indholdet var af de ledsætninger der fulgte efter den indledende helsætning. Fx skrev SVJ cirka halvvejs at hun var "træt af at være (...) nødsaget til at plage [sine] forældre om at betale transporten hjem i ferien", og umiddelbart efter skrev hun at hun var "træt af at have en dårlig dag hver dag, fordi [hun] daglig [var] ved at få et sammenbrud". Hvor det første mest af alt fremstod som et irritationsmoment, fremstod det sidste mere alvorligt som et tegn på krise.

Alt i alt fremhævede den udbredte brug af anaforen "Jeg er træt af at..." indlæggets agiterende karakter, men samtidig var de mange sideordnede perioder som anaforen indledte, med til at fastholde det dobbelte budskab og adressatforhold. Som læser fik man indblik i SVJ's sindstilstand, men fordi hverken skribentens problemer eller tekstens budskaber var hierarkiseret og prioriteret, blev man samtidig efterladt i tvivl om hvorvidt man skulle gøre noget, hvad og hvorfor, samt hvor presserende det var. Den anaforiske ophobning af problemer der tilsyneladende alle var lige vigtige, fremstod mest af alt som en uredigeret, mere eller mindre frit associerende strøm af private tanker. Det var måske derfor en journalist i et interview med SVJ nogle dage efter at hendes indlæg var blevet bragt, vekslede mellem genrebetegnelserne "debatindlæg" og "dagbogsnotat".¹⁹⁴ Den subjektive tankestrøm der karakteriserede indlægget, ville dem der allerede var enige, måske kunne identificere sig med; men mere kritiske læsere ville nok snarere efterlades uberørte af eller ligefrem fremmedgjorte over for den.

Den betændte læserrelation: "Kære læser, jeg er træt af dig!"

I det hele taget fremstod relationen til den læser der blev impliceret i indlægget, betændt. Når SVJ forholdt sig til potentielle modargumenter, var det tydeligt at hun var træt af kritikken og ikke mindst de personer der fremsatte den. Som de implicit blev portrætteret i teksten, var kritikerne ekstreme i deres synspunkter, forudsigelige i deres kritik og nedladende over for hendes person. Hvad angik publikum, var indlægget altså ikke kun problematisk fordi det henvendte sig til to forskellige retoriske publikummer der begge var relativt diffuse. Et andet problematisk træk var at det i sine vaccinationer og (in)direkte læserhenvendelser implicerede en modtager som afsender var "træt af". Dét betød sandsynligvis at SVJ stødte nogle læsere fra sig fordi de ikke kunne genkende sig selv i og måske endda blev provokeret af hendes forudantagelser om hvor polemiske, forudsigelige og nedladende de var. Denne pointe vender jeg tilbage til i min analyse af den reaktion SVJ og hendes indlæg blev mødt med i kommentarsporet på politiken.dk. Her viser jeg bl.a. hvordan nogle debattører støttede sig til den studerendes indlæg når de udlagde reaktionen i kommentarsporet; de citerede hendes indlæg og argumenterede i forlængelse af dette for at den reaktion det forudsagde, blot var blevet bekræftet.

At SVJ etablerede en problematisk relation til læseren af indlægget, kom første gang til udtryk i brødtekstens indledende vaccination: "Det er ikke, fordi jeg har brug for østers og champagne (ikke engang til nytår), og det er heller ikke, fordi jeg ikke har en seng at sove i om natten". Med de to klichéer "østers og champagne" og "en seng at sove i" der henviste til hhv. materiel rigdom og materiel fattigdom, forsøgte SVJ umiddelbart at komme kritik i forkøbet ved at eksplicite at der var grænser for både hvor meget hun havde brug for, og hvor meget hun manglede. Men hvor vaccinationer almindeligvis kan være en måde at komme læseren og hans eller hendes indsigelser i møde (Jørgensen og Onsberg 1999, 78), virkede vaccinationen i dette tilfælde snarere omvendt. SVJ opstillede et stråmandsargument hvor det kun var den læser der troede at hun ønskede luksus på statens regning, eller som først ville anerkende hendes fattigdom når hun ikke havde noget sted at sove, der fik svar på tiltale. Imellem disse to polemiske yderpunkter blev en lange række nok mere realistiske og i hvert fald mere relevante modargumenter efterladt uadresserede. Signalet var at SVJ i virkeligheden ikke havde meget tilovers for modargumenter.

Den irritable tone fortsatte indlægget igennem. Tre gange skrev SVJ: "Jeg er træt af at få at vide...". Her henvendte hun sig til en uvis modpart der ifølge hende fremførte at hun "ikke [kunne] kalde [sig] fattig", "[var] nødt til at have et studiejob" og "ikke [kendte sine] rettigheder på arbejdsmarkedet". I de to første tilfælde konstaterede SVJ blot modargumenterne uden at svare på dem, mens hun i det sidste tilfælde replicerede: "Vi unge har intet valg end [sic!] at se igennem fingre med vores rettigheder, eftersom der ingen ordentlige job er at finde." Senere i indlægget skrev hun at hun var "træt af at blive spist af med en bemærkning om..." og "træt af ikke at blive taget seriøst...". De kritikere som SVJ skrev sig op imod på disse steder, kom altså ikke alene med indvendinger der var så velkendte at de var trættende, og som kun i det ene tilfælde var værd at møde med egentlige modargumenter; de var også nedladende. Afslutningsvis, i indlæggets eneste direkte læserhenvendelse, skrev SVJ umiddelbart før hun fremlagde sit månedlige budget: "Inden I begynder de sædvanlige beskyldninger om..." Igen markerede ordet "sædvanlige"

at et modargument om “at unge må lære at prioritere og budgettere”, var forudsigeligt; ydermere markerede ordet “beskyldninger” at et sådant modargument var urimeligt.

Den vernakulære reaktion: Hvad skrev brugerne på politiken.dk?

Jeg har delt min analyse af kommentarsporet på politiken.dk op i to trin. Først har jeg kategoriseret og optalt samtlige kommentarer mht. hvilken af de to tråde i SVJ's debatindlæg de handlede om, og i forlængelse af dette hvilken holdning de gav udtryk for. Herefter har jeg analyseret dele af tekstmaterialet mere tekstnært med henblik på at fortolke resultaterne af optællingen. I mit valg af denne fremgangsmåde har jeg været inspireret af nyere eksempler på retoriske kritikker hvor kritikerne har analyseret materiale hentet fra nettet og i den forbindelse netop ladet deres analyser falde i to trin, først en systematisk analyse af det samlede materiale fx vha. computerprogrammer eller flere, uafhængige kodere og siden en mere traditionel tekstnær retorisk analyse af særligt interessante uddrag og træk i samme (Bean, Keränen, og Durfy 2011, 436; Grabill og Pigg 2012, 107).

Min hensigt med at kategorisere og optælle de mange kommentarer på politiken.dk har været at skabe overblik over hvilken status kommentarsporet havde i den overordnede kommunikationsstrøm som jeg analyserer i dette afsnit: Hvordan relaterede de mange kommentarer fx til SVJ's indlæg og på den anden side mediernes udlægning af debatten? Mit analysemateriales omfang taget i betragtning har jeg ment at det var nødvendigt at systematisere en ellers svært gennemførlig og efterfølgende svært gennemskuelig kvalitativ analyse. Uden nogen form for kvantitativ støtte ville det være om ikke umuligt så i hvert fald meget svært at få en fornemmelse af hvor dominerende forskellige emner og holdninger var i kommentarsporet, og dermed hvordan kommentarsporet hang sammen med tidligere og senere trin i kommunikationsstrømmen. Hensigten har ikke været at den relativt grove kategorisering og optælling jeg har gennemført, skulle stå alene, men blot at den skulle kvalificere min (og læserens) forståelseshorisont ifht. de mere tekstnære retoriske analyser som følger senere i dette kapitel, og som hovedvægten stadig ligger på.

Strategien har vist sig at kaste indsigter af sig som en traditionel tekstnær retorisk kritik ikke ville kunne alene. Fx har optællingen sået tvivl om den fremherskende udlægning i medierne af den reaktion SVJ blev mødt med på politiken.dk, hvilket har haft afgørende betydning for min videre fortolkning af debatten i kommentarsporet og den dækning den fik i medierne. Når jeg i det følgende gennemgår hvordan jeg har kategoriseret og optalt kommentarerne på politiken.dk, er hensigten derfor ikke blot at give et indblik i hvad jeg har gjort. Gennemgangen er også ment som en konstruktiv kritik af retorisk kritik som disciplin i den forstand at jeg antyder at den altdominerende metode, hermeneutisk tekstanalyse (Villadsen 2002, 14), er utilstrækkelig og ikke bør stå alene i mødet med den type materiale jeg har analyseret. Jeg viderefører således en kritik som tidligere er blevet fremført af fx Elisabeth Hoff-Clausen, Jens E. Kjeldsen og Roderick P. Hart som på hver deres vis har argumenteret for at (web)retoriske kritikere med fordel kan lade sig inspirere af samfundsvidenskabelige kvalitative metoder, både mht. indsamling og efterfølgende bearbejdning af deres analysemateriale (Hoff-Clausen 2008, 235; Kjeldsen 2008, 57; Hart 1986, 293–294).

Overblik: Emner og holdninger i kommentarerne på politiken.dk

I den første del af min analyse af den reaktion som SVJ's indlæg blev mødt med på Politikens netavis, har jeg som sagt systematisk kategoriseret og optalt de små 2000 kommentarer som indlægget fik med på vejen.

Jeg har for det første kategoriseret kommentarerne ud fra det *emne* som de handlede om, altså hvad den enkelte debattør kommenterede. Jeg har her opereret med tre muligheder, nemlig at debattøren kommenterede den primære tråd i SVJ's indlæg, den sekundære tråd eller noget andet. Jeg har i den forbindelse ikke anset de tre muligheder for at være gensidigt ekskluderende; nogle debattører kommenterede en kombination af de to tråde og andre emner, og nogle kommentarer har jeg derfor ladet tælle med i flere kategorier.

For det andet har jeg kategoriseret kommentarerne ud fra den *holdning* der kom til udtryk i dem, altså hvad den enkelte debattør syntes at mene om SVJ og hendes indlæg. Her har jeg også opereret med tre muligheder, nemlig at debattøren udtrykte enighed eller støtte, var i tvivl eller neutral eller udtrykte uenighed eller kritik. Igen har jeg ikke anset de tre muligheder for at være gensidigt ekskluderende; nogle debattører udtrykte en kombination af disse holdninger, og nogle kommentarer har jeg derfor ladet tælle med i flere kategorier.

Når man krydser de to spørgsmål, fremkommer nedenstående matrice som jeg har brugt til at kategorisere og optælle de mange kommentarer (se Tabel 7). Citaterne i matricen stammer fra en række kommentarer som jeg betragter som kerneeksempler på hver af de ni kategorier jeg har opstillet. I forlængelse af matricen gør jeg nedenfor rede for de synspunkter og argumenter der gik igen i hver af de ni kategorier, og supplerer således de ni kerneeksempler med en mere generel karakteristik af den reaktion som SVJ's debatindlæg blev mødt med i kommentarsporet på politiken.dk. Hensigten er at give et nuanceret indtryk af hvad debattørerne kommenterede, og hvilke holdninger de gav udtryk for, forud for mine optællinger senere i dette afsnit.

	Hvilket emne kommenterede den enkelte debattør?		
Hvilken holdning udtrykte den enkelte debattør?	Den primære tråd	Den sekundære tråd	Noget andet
<i>Enig/støtte</i>	“Jeg synes blot du efterlyser mere solidaritet og forståelse for når man ikke har råd til at deltage i ting som studerende og så efterlyser du sammenskudgilder og øl fra fakta og jeg kunne ikke være mere enig.” (118)	“Jeg forstår dig så godt. SU'en rækker bare ikke og folk skal ikke komme og sige at det er nok. (...) Ofte koster bare en bog en fjerdel af ens SU. Hvis vi skal tage en uddannelse så skal der kunne leves af SU'en.” (31)	“Tak fordi du har delt din historie med os. Det kræver mod! Kan sagtens forstå dig, da jeg selv er fattig studerende.” (155)
<i>I tvivl/neutral</i>	“Du er træt af at være fattig, ok. Men hvad er pointen med at fortælle det? Er der fordi, du gerne vil have hjælp til et eller andet, f.eks. flere penge? Eller er det bare for at få medfølelse eller forståelse?” (2)	“http://www.findbolig.nu/ (søg på roskilde, sorter efter pris. Nu koster det kun 2794, + du bor tættere på RUC, så kan du også droppe uddannelseskortet (...) Inkl. SU-lånet, så har du nu ca. 4000 til rådighed. Det er da rimelig ok? Uden lån: 1500. Det er da også ok?” (187)	“Selv har jeg aldrig været medlem af nogen politisk forening, men naar jeg læser dit indlæg, falder ideen først og fremmest paa at det skulle du gøre... Altsaa melde dig ind i en politisk ungdomsorganisation” (178)
<i>Uenig/kritik</i>	“[D]it største problem er 1) at din familie åbenbart ikke anerkender din pengemangel (...) og 2) At du lader dig påvirke ALT for meget af de af dine studievenner, som (...) [bl.a. har] studiejobs (...) Det er kampe som du må tage med dig selv og dem.” (88)	“Jeg er studerende. Og jeg er uenig i at det er synd for studerende. Mine faste udgifter er også ca. 4800 (...) [Jeg kan] tage SU lån (...) (det billigste lån i verden?), som jeg nemt kan tilbagebetale når jeg får et job (...) Og sidst kan jeg sfl få et studiejob.” (6)	“Gud hvor blev jeg træt af at læse dit indlæg – og det var blot en fattig sætning!” (92)

Tabel 7: De ni kategorier som jeg har brugt til at kategorisere og optælle kommentarerne til SVJ's indlæg på politiken.dk. Citaterne stammer fra ni kerneeksempler fra kommentarsporet; tallet efter hvert citat refererer som sagt til hvilken kommentar ud af de 1971 kommentarer som det pågældende citat er hentet fra. Som jeg var inde på i kap. 1, gælder det både i matricen ovenfor og i min analyse i øvrigt at alle sprogfejl også var i de oprindelige kommentarer.

Kommentarer om den primære argumentationstråd

I de kommentarer der handlede om indlæggets primære tråd, gik en række synspunkter og argumenter igen. Generelt bekræftede de debattører der var enige med, eller som støttede SVJ, at nogle studerende blev ekskluderet fordi de ingen penge havde, og medgav desuden at der eksisterede mange fordomme om studerendes økonomi og forbrugsmønstre. De genkendte “frustrationen over, at skolens julefest igen skal holdes på en natklub, hvor en øl koster 45,-” (474) og mente også at samfundet anså studerende for at være nogle “latte-drikkende forkælede forbrugsdyr” (1830). Ifølge debattørerne i denne kategori burde venner og familier blive bedre til at tage højde for studerendes økonomi

ifm. sociale sammenkomster. "Jeg synes (...) at vi som studerende skal blive bedre til at lave ting, der ikke koster penge når vi skal være sociale", skrev en debattør fx (941).

Omvendt anfægtede nogle af de debattører der ligeledes kommenterede den primære tråd, men som var uenige med eller kritiske over for SVJ, at studerende blev ekskluderet på grund af deres økonomi; det var ikke deres erfaring. "Jeg oplever netop, at jeg er "den fattige studerende", og alle omkring mig tager næsten for mange hensyn", indvendte en debattør fx (361). Generelt mente disse debattører at SVJ selv kunne løse sit problem ved fx at droppe forbrugsræset, tale med sine venner og familie og så i øvrigt tage initiativ til billige sammenkomster. Vel at mærke hvis ikke hendes venner og familie var helt så "monster usympatiske" (552) som de lød. Var de det, burde SVJ revurdere disse relationer: "Drop dine forkælede RUC-venner" (460) og "Få dig en ny familie" (552), lød det bl.a.

Blandt de kommentarer der handlede om den primære tråd, var der kun meget få der gav udtryk for tvivl, eller som var neutrale. Ét eksempel er dog det kerneeksempel som jeg har medtaget i matricen ovenfor. Her metakommenterede en debattør det forhold at SVJ's indlæg indeholdt i hvert fald to foki, og spurgte om det var den ene advokerende påstand eller den anden som SVJ søgte tilslutning til. Med sine relativt neutralt formulerede spørgsmål tog han imidlertid ikke eksplicit stilling til nogen af dem. Denne kommentar har jeg derfor kategoriseret så den har talt én gang som en kommentar der handlede om den primære tråd, én gang som en kommentar der handlede om den sekundære tråd, og én gang som en kommentar der var neutral.^{xxxi}

Kommentarer om den sekundære argumentationstråd

I de kommentarer der handlede om indlæggets sekundære tråd, gik en række synspunkter og argumenter ligeledes igen. Generelt mente de debattører der var uenige med, eller som kritiserede SVJ, bl.a. at hun burde være taknemmelig for sin gratis uddannelse, sin gratis SU og sit billige studielån, og at hun i øvrigt burde tage ansvar og gøre noget selv såsom at få sig et job, tage et lån, flytte til noget billigere eller droppe ud. "[H]vorfor tager du ikke et studiejob så har du råd til cafe latten... Synes faktisk du burde være taknemmelig for alt det du får", skrev en debattør fx (1305). At det kunne lade sig gøre at gennemføre en uddannelse på de vilkår som SVJ studerede under, var flere af debattørerne selv eksempler på; beretninger om hvordan de selv havde klaret sig igennem, og udsagn som det følgende gik igen i disse kommentarer: "Vi HAR prøvet at leve under de forhold og ved du hvad? Vi er her stadig, vi overlevede!" (314)

Omvendt argumenterede de debattører der var enige med SVJ, eller som støttede hende, bl.a. for at det slet ikke var så let at finde et studiejob og en billig bolig eller droppe licensen og månedskortet til bus og tog. Igen var egne erfaringer hyppigt brugte belæg. "Er selv på SU og kan ikke engang få den til at dække min bolig – som er valgt af nød", konstaterede en debattør som underskrev sig "En anden Sophie" (807). I øvrigt mente disse debattører at SVJ og hendes forældre selv betalte for den uddannelse og SU hun fik. "[U]dd. er bestemt ikke gratis i Danmark vi betaler ALLE dyrt for den igennem skatten"

---

^{xxxi} Kommentarer der hørte til i flere kolonner i den samme række i matricen, har jeg således ladet tælle med flere steder når jeg har opgjort kolonnerne, men ikke når jeg har opgjort rækken. En debattør der fx kommenterede begge trådene i SVJ's indlæg og erklærede sig enig i dem begge, har med andre ord ikke talt med to gange i min opgørelse af hvor mange debattører der tilkendegav at de var enige med SVJ.

(327) og "Det er MINE forældre som har betalt for min SU via deres skat" (25), lød det bl.a. Endelig mente debattørerne i denne kategori at det var vigtigt at huske at ikke alle studerende havde den samme (økonomiske) støtte med hjemmefra, de samme forudsætninger for at læse og lære eller det samme overskud til både at studere og arbejde. Som en debattør formulerede det: "[S]tuderende er forskellige og har forskellige evner og ressourcer, ikke alle lige er stærke og magter det samme." (1955)

Andre kommentarer der handlede om den sekundære tråd i SVJ's debatindlæg, udtrykte tvivl eller var neutrale. Som det fremgår af kerneeksemplet i matricen, modtog SVJ adskillige økonomiske råd i kommentarsporet. Fælles for disse kommentarer var at de forholdt sig til hendes budget og dermed den konstaterende fase i den sekundære tråd i indlægget; men ved alene at råde hende til hvordan hun kunne justere sine udgifter og dermed hæve sit rådighedsbeløb, tog de ikke eksplicit stilling hverken for eller imod argumentationen i tråden. I andre kommentarer der hørte til i denne kategori, delte debattører der studerede eller havde gjort det, deres egne budgetter eller erfaringer, vel at mærke uden at eksplicitere om de var enige eller uenige, støttende eller kritiske ifht. SVJ og hendes indlæg. Principielt kunne disse budgetter og beretninger både fungere som belæg for at man havde få penge som studerende, og at det ikke desto mindre var muligt at klare sig. Andre debattører i samme kategori stillede spørgsmål til SVJ's budget eller præciserede oplysningerne i det, men forholdt sig neutrale. Fx spurgte en debattør hvordan SVJ's budget ville se ud hvis hun medregnede det studielån hun tog (1530), mens en anden præciserede at den indtægt fra SU som SVJ havde angivet i sit budget, var hvad der var tilbage efter skat (1590). Endelig ekspliciterede nogle debattører i kategorien at de var i tvivl om hvad de skulle mene. "Jeg er noget splittet" (998) og "Er jeg den eneste, der er splittet?" (1099), hed det bl.a.

Kommentarer om andet end de to argumentationstråde

Endelig gik en række træk igen i de kommentarer der handlede om noget andet end de to argumentationstråde i SVJ's indlæg. Som de to kerneeksempler i matricen illustrerer, udtrykte nogle debattører støtte eller kritik uden at eksplicitere hvilke specifikke dele af indlægget som de hhv. støttede og kritiserede. Udover denne slags generelle støtteerklæringer og kritiske bemærkninger indeholdt kommentarerne i disse kategorier bl.a. kvalitetsvurderinger af indlægget og den debat det havde skabt i kommentarsporet, fortolkninger af hvad indlægget og debatten var symptomer på, og endelig forskellige opfordringer til SVJ.

På den ene side omtalte de negative debattører SVJ's indlæg som et "tudeindlæg(...)" (261) og noget "klynkeri" (338). Ifølge dem var indlægget fx symptom på "en alt for anerkendende pædagogik i Danmark – en curling kultur" (169) eller "det uendelige velfærdssamfund, hvor ingen yder og alle nyder." (380) De opfordrede SVJ til at være lidt mere optimistisk og fokusere på det positive; "se mulighederne i stedet for begrænsningerne", lød det bl.a. (1010).

På den anden side kritiserede de positive debattører de mange negative kommentarer, ofte med henvisning til tonen i dem, og kom i forlængelse af dette med mere eller mindre eksplicitte støtteerklæringer til fordel for SVJ. Disse debattører mente at kommentarerne var symptom på en udbredt mangel på empati og solidaritet i dagens Danmark. Som en debattør formulerede det: "[D]enne debat (...) vil stå tilbage som en

lysende skamstøtte for hvor lavt et niveau danskernes empati kunne nå.” (1263) I forlængelse af dette opfordrede disse debattører SVJ til at holde ud og gøre sin uddannelse færdig. “[J]eg håber, at du holder ud, så at du en dag – efter studierne – forhåbentlig kan få et arbejde, og nyde frugterne af din hårde indsats”, hed det fx fra en debattør (717).

Andre kommentarer der handlede om noget andet end de to tråde i SVJ's indlæg, udtrykte tvivl eller var neutrale. Udover indfald og digressioner som den strøtanke en debattør delte i det kerneeksempel jeg har medtaget i matricen, indeholdt kommentarerne i denne kategori bl.a. ukommenterede links til andre netsteder samt metakommentarer der begræd tonen i kommentarsporet eller i navngivne debattørers kommentarer, vel at mærke uden at de pågældende debattører samtidig indikerede om de var enige med eller støttede SVJ. I den første type af kommentarer linkede brugerne fx til artikler på andre netaviser, videoer på YouTube eller indlæg på deres egne blogs. Således linkede Maria fra Vejle til et indlæg hun havde skrevet på den brugerredigerede netavis 180grader.dk (382) – som jeg var inde på i min casebeskrivelse var det et indlæg der betød at hun senere endte i Go'morgen Danmark på TV2 sammen med SVJ. At Maria var kritisk over for SVJ, kunne man imidlertid ikke læse ud af det ukommenterede link hun delte i kommentarsporet på politiken.dk. I den anden type af kommentarer metakommenterede brugerne som sagt tonen i kommentarsporet generelt eller i specifikke kommentarer. Fx konstaterede en debattør uden at uddybe sit synspunkt yderligere: “Hold op hvor er der mange bitre røvhuller, efter kommentarerne at dømme.” (872) Tilsvarende skrev en anden debattør i en kommentar henvendt til Peter Jensen der som aftenens første debattør havde været kritisk over for SVJ og hendes indlæg: “Peter Jensen hvad med at du får dig et liv og blir lidt mindre bitter at høre på” (147). I tilfælde som disse hvor det ikke var muligt ud fra selve kommentarerne, debattørernes evt. øvrige kommentarer eller konteksten i øvrigt at bedømme hvad debattørerne mente om SVJ og hendes indlæg, har jeg kategoriseret kommentarerne som neutrale i forhold til debattens hovedperson og de argumenter hun havde fremført.

Tvivlstilfælde

Undervejs i mit arbejde med at kategorisere og optælle de mange kommentarer til SVJ's indlæg på politiken.dk har jeg selvfølgelig ikke entydigt kunnet reducere samtlige kommentarer til manifestationer af de ni kategorier jeg har opstillet. Tekster er mere komplicerede end som så. De to kommentarer nedenfor er således eksempler på tilfælde hvor jeg har været i tvivl, og hvor jeg har måttet overveje nøje hvilken (kombination) af de ni kategorier som en given kommentar hørte til.

“Der er da virkeligt ikke meget forståelse eller medfølelse at finde i kommentarerne herinde – men det er jo internettet. Uheldigvis (ligemeget hvor åndsvagt skrevne de er) må det siges at være rigtigt både på den ene og den anden side; Der forventes ikke noget det er i dit hoved, men det skal også skrives anderledes i medierne om hvor meget folk har til rådighed herhjemme.” (133)

“1. Flyt til tre kroner: Så sparer du 1000 kr på husleje. 2. Opsig til togkort (nu bor du lige ved studiet: 460. 3. Få et studiejob på RUC (du bor der jo nu!), måske bare af 3-5 timer om ugen, så har du MINDST 1000 kroner mere. - Altså

et frirum på 2500 kroner om måneden, you are very fcuking welcome! ..Og lad os ikke glemme SU-lån: 2000 ekstra, nu har du 4500 kr i frirum - HVAD MERE VIL DU HAVE?!" (89-90)

Den første debattør forholdt sig til den primære tråd i SVJ's indlæg idet han både kommenterede omgivelsernes forventninger til SVJ og mediernes portrættering af studerende, og som det fremgår, erklærede han sig både enig og uenig. Denne type kommentarer der angik én af de to tråde i SVJ's indlæg, og som anerkendte at der, som debattøren selv formulerede det, var relevante argumenter og legitime synspunkter "både på den ene og den anden side", har jeg generelt kategoriseret som tvivlende. Det er et valg der kan diskuteres; jeg kunne også have kategoriseret dem som både enige og uenige. Fordi jeg har ønsket at holde min analyse af den generelle holdning i kommentarsporet op imod mediernes fremstilling af samme, har jeg imidlertid vurderet at det var mest hensigtsmæssigt at de kommentarer jeg kategoriserede som hhv. enige og uenige, gav relativt entydigt udtryk for disse holdninger.

I det andet eksempel kommenterede debattøren SVJ's budget og dermed den sekundære tråd i hendes indlæg, og umiddelbart mindede hans kommentar således om det kerneeksempel jeg har medtaget i matricen, hvor en debattør bl.a. henviste SVJ til en billig bolig i Roskilde og spurgte om hendes økonomi så ikke ville være "rimelig ok?" (187). I eksemplet ovenfor markerede debattøren imidlertid relativt klart en kritisk holdning med brugen af versaler, kraftudtryk og udråbstegn, hvorfor jeg i dette tilfælde har valgt at kategorisere kommentaren som kritisk.

Til trods for tvivlstilfælde som disse har det i praksis ikke været mere kompliceret end som så at kategorisere kommentarerne til SVJ's indlæg. Måske fordi der har været tale om relativt korte tekster (på max 400 tegn), har der været grænser for hvor komplicerede synspunkter og argumenter kommentarerne rummede, og det har derfor i langt de fleste tilfælde været relativt nemt at afgøre hvad den enkelte kommentar handlede om, og hvilken holdning der kom til udtryk i den.

Hvilket emne dominerede i debatten og hvorfor?

På baggrund af min kategorisering og efterfølgende optælling af de 1971 kommentarer som SVJ's indlæg affødte på politiken.dk, tegner en første pointe sig som central: Samlet set var antallet af kommentarer der berørte indlæggets sekundære tråd, langt større end antallet af kommentarer der berørte den primære tråd. Der var altså væsentlig flere debattører der kommenterede den del af SVJ's argumentation der gik på at hun var træt af at være fattig, end der var debattører der kommenterede den del af indlægget der handlede om at hun var træt af at ingen i hendes omgivelser udviste forståelse og tolerance for at det forholdt sig sådan.

Hvilket emne kommenterede den enkelte debattør?		
<i>Den primære tråd</i>	<i>Den sekundære tråd</i>	<i>Noget andet</i>
11 %	75 %	19 %

Tabel 8: Antal debattører i procent som kommenterede hhv. debatindlæggets primære tråd, dets sekundære tråd og/eller noget andet. De tre procentsatser i tabellen overstiger tilsammen 100 % fordi nogle kommentarer handlede om flere emner på én gang, fx både den primære og den sekundære tråd, hvorfor de er talt med i flere kategorier på én gang.

Dette resultat stemmer overens med hvad jeg havde forventet at finde, om end tendensen er klarere end jeg havde troet den ville være. Resultatet er dog stadig interessant, ikke mindst i lyset af at adskillige af de brugere der deltog i debatten på politiken.dk, mente at flertallet havde misforstået SVJ's indlæg. Således rummede kommentarsporet et stort antal metakommentarer hvor debattører forholdt sig til hvad de fleste andre debattører syntes at se som hovedpointen i indlægget, og hvorfor dette var forkert. Omkring 6 % af de brugere der skrev kommentarer, metakommenterede – i større eller mindre omfang – debattens (rette) dagsorden. Disse debattører fornemmede hurtigt at dagsordenen var uklar, og prøvede at få debatten tilbage på rette spor igen, dog uden at det lykkedes, og i øvrigt uden at det var særligt klart hvad det rette spor så var.

Allerede tyve minutter efter at Peter Jensen havde kommenteret SVJ's indlæg som den første, svarede en anden: "Peter Jensen. For fanden da. Det handler jo ikke kun om penge. Det handler om opfattelsen af studerende på SU, der bruger de danske skattepenge på café latte." (23) Og fem minutter senere igen konkluderede brugeren Niels i en kommentar henvendt til SVJ at misforståelsen ikke kun gjaldt Peter Jensen, men flertallet af de debattører der indtil da havde kommenteret artiklen: "Jeg kan læse allerede at folk bliver stødt over dit opråb og jeg tror at de misforstår at det ikke nødvendigvis er penge du er ude efter, blot en større forståelse og hensyntagen." (37). Mange af metakommentarerne begyndte med bemærkninger som "Nogen/de fleste kommentatorer har vidst fået Sofies indlæg galt i halsen" (1127), "[H]ele verden har misforstået pointen i dit indlæg – de fleste har læst, hvad de ville læse" (1683) og "Jeg har nu læst et par sider af kommentarene og må sige, at jeg er skræmt over hvor mange der ikke engang læser oplægget ordentligt!" (1951). Også blandt debattørerne på politiken.dk var det en dyd at man som retoriske medborger ikke alene var i stand til at skrive hvad man selv mente, men også at man kunne læse hvad andre mente (jf. Hauser 1999, 92). I forlængelse af dette nedtonede debattørerne generelt den – implicite, men ikke desto mindre antydende – advokerende fase i debatindlæggets sekundære tråd og betonedede omvendt at SVJ ikke argumenterede for at SU'en skulle sættes op. Igen og igen fik bemærkningerne om at flertallet havde misforstået indlægget, følgeskab af formuleringer som "Hun efterspørger, så vidt jeg kan se, heller ikke mere i SU" (234), "Sofie beder jo ikke om flere penge" (673) og "Det er ikke en klage sang over for lidt i SU" (826).

Hvad de metakommenterende debattører imidlertid ikke var helt enige om, var hvad SVJ's "hovedargument" (956), "reelle budskab" (1665) eller "det som Sofie i virkeligheden gerne vil frem til" (1942) så egentlig var. Et flertal mente at den primære tråd repræsenterede SVJ's egentlige ærinde. "Hun klager jo ikke over at være fattig, men over at der ikke er plads til at være fattig, hverken i familien, på studiet eller blandt vennerne", argumenterede en debattør fx (1170). Et mindretal mente i stedet at SVJ's

hovedbudskab havde at gøre med den definerende fase i indlæggets sekundære tråd og ikke så meget med nogen af de andre faser i samme tråd. "Sofie er mindre ked af at have en skrabt økonomi, end hun er ked af, at hun ikke kan få lov til at kalde sig fattig", lød det fx (838). SVJ ville – som to andre brugere formulerede det – "blot have lov til at blive anerkendt som fattig" (772) og "bare gerne have lov til at kalde sig fattig" (1670). Et andet mindretal fastholdt at SVJ's indlæg indeholdt to tråde og konstaterede at det gav mening "at dele denne problemstilling op i to dele" (307), eller at "Der er 2 problemstillinger her" (1624). Efter nogle dages debat udlagde en debattør fx indlægget således: "Hun har 2 udfordringer: 1) For få penge til alt. (...) 2) Manglende forståelse fra omverdenen for hendes situation. Og det sidste er det værste som jeg læser det!" (1849) Endelig nøjedes nogle brugere med at begræde at SVJ var blevet misforstået af flertallet, uden at fastslå hvori misforståelsen bestod. "Jeg er træt af at 80 % af de kommentarer her på siden er skrevet af folk som ikke har forstået hvad du mener. jeg tror det er en dansk ting", sukkede en debattør fx (508).

Retors uformåenhed: Debatindlæggets uklarheder gik igen i kommentarsporet

Men hvorfor kom debatten på politiken.dk fortrinsvis til at handle om den sekundære tråd i SVJ's indlæg til trods for at så mange debattører mente at dette ikke var hendes hovedpointe? I kølvandet på debatten udtalte hovedpersonen selv i adskillige interviews at hun følte at hun ganske enkelt var blevet misforstået. En uge efter at hendes indlæg var blevet offentliggjort på Politikens netavis, sagde SVJ i den trykte udgave af avisen at det havde "været dybt ubehageligt at blive udstillet som en snotforkælet studerende, der bare kræver og kræver. Jeg skriver ikke i indlægget, at jeg ønsker højere SU, jeg efterspørger bare en konstruktiv debat og forståelse for de studerendes økonomiske situation."¹⁹⁵ SVJ selv nedtonede altså den implicite om end antydende advokerende påstand i indlæggets sekundære tråd og betonedede i stedet den eksplicitte advokerende påstand i den primære tråd; hun havde ikke efterlyst penge, blot forståelse.

Uanset om det var dette budskab hun havde til hensigt at formulere, må man dog i lyset af min analyse fastholde at det var et andet, mere tvetydigt budskab der trådte frem i hendes tekst. Som jeg har argumenteret for, var begge tråde til stede i debatindlægget om end de var vægtet forskelligt. Som afrunding på indlægget og dermed prominent placeret skrev SVJ rigtignok at hun savnede tolerance og forståelse fra sine omgivelser for sin økonomiske situation, men samtidig beklagede hun tidligere i indlægget at det var "en kliche at kæmpe for højere SU". At flertallet af debattørerne på politiken.dk forholdt sig til hvor stort et rådighedsbeløb SVJ havde, og hvad der evt. skulle gøres ved det, kan derfor ikke affejes som en simpel misforståelse. Brugerne reagerede på en tråd der var at finde i indlægget.

Spørgsmålet er så om de overreagerede. Sammenholder man mine teksthæve analyser af hhv. SVJ's debatindlæg og de kommentarer det blev mødt med på politiken.dk, må man i hvert fald sige at flertallet af dem der kommenterede, lagde vægt på noget andet end hvad SVJ lagde vægt på, både i sit indlæg og i sine senere udtalelser i medierne. Indlægget og debatten var indholdsmæssigt forbundet, men sidstnævnte handlede fortrinsvis om noget andet end hvad der fremstod som hovedpointen i førstnævnte. At debatten på politiken.dk handlede om det den handlede om, kan altså til dels forklares med at SVJ's indlæg var tvetydigt og rummede den dagsorden som flertallet af debattører

kommenterede; men dette kan ikke alene forklare at den pågældende dagsorden fik den opmærksomhed i kommentarsporet som den fik.

Brugerstrømme: Nogle kommentarer skyldtes hvordan indlægget blev udlagt i andre medier

Et andet forhold der kan være med til at forklare flertallets fokus på den sekundære tråd, har at gøre med hvordan debattørerne bevægede sig på tværs af forskellige kommunikative praksisser og medietyper ifm. at de læste og kommenterede SVJ's indlæg. Som jeg var inde på i kap. 2, kan det der "strømmer" i kommunikationsstrømme, bl.a. være brugere, og sådanne *brugerstrømme* ("user flows", jf. K. B. Jensen 2012, 187) kan have haft betydning for hvad debatten kom til at handle om. Denne type kommunikationsstrømme kunne man se sporene af i kommentarsporet på Politikens netavis i den forstand at nogle brugere skrev at de kommenterede SVJ's indlæg på politiken.dk efter at være stødt på hende og hendes argumenter og synspunkter i andre medier, fx i den trykte udgave af Politiken eller i radioen.

Dagen efter at indlægget var blevet publiceret på politiken.dk, skrev en debattør fx: "[J]eg læste denne artikel i papirudgaven kl 7.15 om morgenen... jeg grinte så højt, at min mor blev forskrækket. hahahaha :D" (1218) 10 timer efter at debattøren havde læst teksten søndag morgen, gik hun altså på nettet og udtrykte hvad der, om end det var åbent for fortolkning, kunne opfattes som kritik. Efter nogle dage hvor SVJ bl.a. havde optrådt i Go'morgen Danmark på TV2 og Pressen på P3, skrev en anden debattør på politiken.dk ligeledes at han først havde hørt om SVJ og hendes synspunkter i et andet medie: "Jeg har ikke ondt af dig efter jeg hørte dig i radioen." (1778) Da debatten på Politikens netavis havde verseret en uge, fik den igen omtale i den trykte udgave af avisen; i søndagens Politiken bragte debatredaktionen et helsides opslag med uddrag af læserbreve samt udtalelser fra SVJ og formanden for Danske Studerendes Fællesråd.¹⁹⁶ Igen reagerede en debattør på denne få til mange-kommunikation i den trykte avis ved at deltage i den mange til mange-kommunikation som kommentarsporet på politiken.dk muliggjorde: "Jeg blev skidt til mode, da jeg læste weekendens udgave af Politiken, hvor Sofie blev anset som snotforkælet af mange debattører." (1956) Tilsammen illustrerer de tre eksempler hvordan debatten på politiken.dk for nogle debattørers vedkommende suppleredes af andre kommunikative praksisser i andre medier; de bevægede sig på tværs af samfundets mediematrice og gik fra at være publikum i ét medie til at være retorer i et andet.

Hvor mange der gjorde dette, er uvist; men nyere dansk medieforskning underbygger at det meget vel kan have været flere end de tre debattører jeg her har fremhævet, også selvom det kun var meget få der ekspliciterede det i deres kommentarer. I løbet af en typisk dag strømmer de fleste danskere der bruger webmedier, nemlig på tværs af forskellige kommunikative praksisser i forskellige medietyper; samtale, sms, tv og radio dominerer, mens mange til mange-kommunikation på nettet stadig er mindre udbredt (K. B. Jensen og Helles 2011, 524). Især kommentarsporets ældre bidragydere kan tænkes (også) at have læst SVJ's indlæg i Politiken før de kommenterede det på politiken.dk; om end ældre – hvilket i denne sammenhæng vil sige personer over 35 år – generelt er mindre tilbøjelige end unge til at deltage i mange til mange-kommunikation på nettet, er de ældre der gør det, ligesom andre ældre generelt mere tilbøjelige end unge til at læse en eller flere trykte aviser (K. B. Jensen og Helles 2011, 524–525).

Disse brugerstrømme på tværs af kommunikative praksisser og medietyper er i et retorisk perspektiv bl.a. interessante fordi kommunikationen i nogle medier dermed kan have haft konsekvenser for kommunikationen i andre medier. Fx kan den måde SVJ's indlæg og debatten på Politikens netavis blev præsenteret og udlagt i de traditionelle massemediers én til mange-kommunikation, fx i den trykte avis, tv eller radio, have haft betydning for den reaktion nogle debattører gav udtryk for i den netværksmedierede mange til mange-kommunikation på politiken.dk og senere andre steder på nettet, fx på andre netaviser, (gruppe)blogs og debatfora. Et eksempel på dette er at det kan have haft betydning om debattørerne læste SVJ's indlæg i Politiken eller på politiken.dk inden de kommenterede. I de to tekstets manchetter var der nemlig forskel på hvilken af de to tråde i indlægget der blev fremhævet som det centrale budskab. Begge steder var manchetteksten baseret på en central passage i brødteksten hvor SVJ skrev:

"[J]eg har som så mange andre følt mig tvunget til at tage et månedligt SU-lån, hvilket indtil nu har sat mig i en gæld på knap 100.000 kr., og jeg har stadigvæk ikke råd til en caffelatte – hvilket i sig selv også er okay. Hvad der ikke er okay er, at der ingen tolerance og forståelse er for de fattige studerendes situation"¹⁹⁷

I manchetten på tryk blev dette til:

"Jeg har som så mange andre følt mig tvunget til at tage et SU-lån og har indtil nu sat mig i en gæld på knap 100.000. Alligevel har jeg dårligt råd til en caffelatte. Er det rimeligt?"¹⁹⁸

Som det fremgår, havde journalisterne udskiftet ordet "stadigvæk" med "alligevel" og formuleringen "hvilket i sig selv også er okay" med det retoriske spørgsmål "Er det rimeligt?". I manchetten på tryk var SVJ's budskab således vendt på hovedet så det fremstod som om hun klagede over at hun ikke havde råd til caffè latte. Netop formuleringen "Alligevel har jeg dårligt råd..." gjorde at fokus i manchetten var på SVJ's rådighedsbeløb, og i lyset af den indledende oplysning om at hun allerede havde en substantiel gæld, implicerede det afsluttende spørgsmål om rimelighed at nu måtte nogen andre gøre noget for at ændre hendes økonomiske situation.

Denne stramning i den trykte udgave bliver endnu tydeligere når man sammenligner med den manchet Politikens journalister havde givet indlægget på nettet. Også her var manchetten baseret på den passage i brødteksten jeg har citeret ovenfor, og lød helt kort: "Der er ingen tolerance og forståelse for de fattige studerendes situation, skriver 22-årig."¹⁹⁹ I manchetten på nettet blev den primære tråd i indlægget med andre ord fremhævet som det centrale budskab. Om brugerne havde læst indlægget på tryk eller på nettet før de gav deres besyv med i kommentarsporet, kan altså have haft betydning for hvad de lagde vægt på; ikke mindst kunne dem der havde læst indlægget i den trykte udgave af Politiken, være påvirket af den redaktionelle stramning teksten havde fået der. Som kommentaren fra brugeren der kommenterede SVJ's indlæg efter at have hørt hende i radioen, illustrerer, behøver dette indflydelsesforhold mellem offline- og onlinemedier ikke at begrænse sig til den redaktionelle behandling SVJ's indlæg fik hhv. i Politiken og på politiken.dk; den omtale indlægget og debatten fik i aviser, tv og radio samt på andre

netaviser kan ligeledes have haft betydning for hvad debatten på politiken.dk kom til at handle om.

Band wagon-effekt: Tidlige kommentarer skabte en plovfure for senere kommentarer

En anden mulig forklaring på hvorfor flertallet af kommentarerne til SVJ's indlæg handlede om den sekundære tråd, er at denne dagsorden blev sat af de første debattører i kommentarsporet, og at flertallet herefter kommenterede den sekundære tråd fordi alle andre gjorde det. Adfærden i kommentarsporet kan med andre ord ses som et eksempel på det gruppepsykologiske fænomen *band wagon-effekten* (Colman 2009a, 78).^{xxxii} Dette fænomen har at gøre med hvordan bestemte handlemønstre spredte sig i grupper. Baggrunden for fænomenet er at når mennesker befinder sig i grupper, lægger de andre gruppemedlemmers handlinger til grund for hvordan de selv handler. Derfor stiger sandsynligheden for at et gruppemedlem handler på en bestemt måde, i takt med at andelen af andre gruppemedlemmer der har handlet sådan, stiger. Resultatet er at flertallet ender med at gøre det samme.

Ser man nærmere på kommentarsporet på politiken.dk, kan dette være med til at forklare hvorfor debatten kom til at handle om det den gjorde. Som nævnt tidligere handlede den første kommentar i kommentarsporet om den sekundære tråd i SVJ's indlæg. Her anfægtede Peter Jensen den implicite advokerende påstand om at studerende skulle have mere i SU, ved at sammenligne danske studerendes forhold med studerendes forhold "de fleste andre steder i verden" og ellers argumentere for at andre poster i det nationale budget vejede tungere. "Desværre der er ikke råd til det hele!", sluttede han af (1). De første mange kommentarer der fulgte efter Peter Jensens, kommenterede også den sekundære tråd. Det gjaldt således 19 ud af de 20 første kommentarer, og af disse var der kun én der også adresserede den primære tråd, vel at mærke ved at spørge om det var den eller den sekundære tråd som var pointen med indlægget. Flere tidlige (og senere) debattører kommenterede eksplicit Peter Jensens kommentar, oftest ikke fordi de var enige med ham, men fordi de irettesatte ham. Men uanset hvad deres holdning var, var der altså flere der reagerede på hvordan der var blevet taget hul på debatten. Fx sluttede den tredje debattør i kommentarsporet af med ordene: "[O]g til dig @Peter Jensen kan jeg kun ryste på hovedet." (3) At debatten åbnede med at handle om den sekundære tråd i SVJ's indlæg, og at så mange tidlige kommentarer herefter fulgte efter i det samme spor, kan med andre ord have skabt præcedens.

I en nyere artikel af en gruppe danske filosoffer argumenterer forfatterne for at band wagon-effekten og lignende gruppepsykologiske fænomener kan forstærkes af moderne informationsteknologier, ikke mindst webmedier (P. G. Hansen, Hendricks, og Rendsvig 2013, 303). På nettet kan mange se hvad mange andre gør, hurtigt og over store

---

^{xxxii} Band wagon-effekten er beslægtet med *informationskaskader*, et andet socio-epistemisk fænomen der har fået en del opmærksomhed i nyere dansk forskning der har undersøgt sammenhængen mellem sociale informationsprocesser og moderne informationsteknologier (P. G. Hansen, Hendricks, og Rendsvig 2013, 306–311). Forskellen på band wagon-effekten og informationskaskader er imidlertid at kaskader indtræder når folk *bevidst* tilsidesætter deres private præferencer til fordel for andres offentlige handlinger (P. G. Hansen, Hendricks, og Rendsvig 2013, 307). På baggrund af tekststudier alene er det ikke til at sige om debattørerne på politiken.dk *med vilje* fravalgte at kommentere den primære tråd fordi flertallet kommenterede den sekundære. Derfor bruger jeg i denne sammenhæng det mere overordnede begreb band wagon-effekten.

afstande, fx når vi løbende kan følge med i hvordan en ven af en ven der bor på den anden side af jorden, anbefaler en video på YouTube via Facebook eller Twitter. I webmedier kan fænomener som fx band wagon-effekten derfor forstærkes fordi bestemte handlemønstre kan nå ud til flere med større hastighed end tidligere. I forlængelse af dette argumenterer filosofferne for at det samspil mellem gruppepsykologi og informationsteknologi de beskriver, bl.a. kan udnyttes til at manipulere debatter og meningsdannelse på nettet. Fx kan personer eller grupper med særlige politiske eller økonomiske interesser bruge såkaldte "handskedukker", dvs. flere forskellige brugerprofiler der kontrolleres af den samme person eller gruppe, til at kapre starten af et kommentarspor, publicere flere enslydende kommentarer og på den måde sætte dagsordenen for debatten og påvirke den offentlige opinion (P. G. Hansen, Hendricks, og Rendsvig 2013, 310). Hvad angår min case, er der ikke umiddelbart grund til at tro at der var tale om den slags bevidste manipulation, om end en debattør faktisk havde mistanke om det: "Med alle de ondsksfulde kommentarer til Sofie herinde, skulle man næsten tro, at LA [dvs. Liberal Alliance] eller nogle lignende typer havde igangsat en kampagne med at skrive mavesure indlæg til Sofie?" (609) Uanset om det var tilfældet eller ej, så er den generelle pointe stadig relevant, nemlig at de tidlige kommentarer i kommentarsporet på politiken.dk kan have skabt en plovfure for de kommentarer der fulgte efter. Da først den sekundære tråd var sat på dagsordenen, kan der meget vel være opstået en selvforstærkende effekt hvor kommentarer om dette emne avlede nye kommentarer om det samme emne.

En vanskelig retorisk situation: SVJ endte som "Fattige Carinas" datter

En sidste oplagt, men vigtig forklaring på at så mange debattører på politiken.dk kommenterede den sekundære tråd frem for den primære, er at SVJ skrev sig ind i en særdeles vanskelig retorisk situation. Adskillige debattører i kommentarsporet kædede hendes indlæg sammen med den fattigdomsdebat der havde verseret i efteråret 2011, og som havde handlet om fattigdom, rådighedsbeløb og sociale ydelser samt ikke mindst "Fattige Carina". Sidstnævnte kom som sagt på den offentlige dagsorden som følge af en opøhet konfrontation mellem folketingsmedlemmerne Özlem Cekic og Joachim B. Olsen.

Flere af debattørerne på politiken.dk mente således at SVJ's indlæg var "[e]ndnu et eksempel på hvor mange Carinaer der findes rundt omkring" (718). "Det er Fattig-Carina om igen" (383), "Jesus, du er fuldstændig ligesom Carina!!!" (501) og "Det her er ren Carina Nr. 2" (1416), lød det bl.a. En debattør overvejede ligefrem om SVJ mon var i familie med Carina: "Gad vide om det er hendes mor?" (1381). Andre debattører så et slægtskab mellem SVJ's indlæg og "SFs seneste forsøg på at tegne (...) et billede af fattigdom i DK" (564) og gratulerede spydigt den studerende for igen at have sat fattigdom på den offentlige dagsorden: "Tillykke du er den nye "Ozlem"" (1605). I de fleste tilfælde var disse referencer til efterårets debat – som det fremgår – særdeles eksplicite, men de kunne også være mere subtile. Fx opfordrede en debattør SVJ til at tage studielån og mente at det vil give hende råd til "hjemmerullede smøger" (1277), en af de omstridte poster i Carinas budget.²⁰⁰

De mange kommentarer der kædede SVJ's indlæg sammen med fattigdomsdebatten i efteråret, handlede fortrinsvis om enten den definerende eller den advokerende fase i den sekundære tråd i den studerendes debatindlæg; de centrale stridspunkter i kommentarerne var altså om SVJ var fattig eller ej, og i forlængelse af dette om hun skulle

have flere penge fra staten. Som det allerede er antydnet, var de fleste af disse debattører kritiske over for SVJ og hendes indlæg, men der var også et mindretal der gav udtryk for at de støttede SVJ. Hvad de to grupper havde til fælles, var at de tydeligvis begge var forargede, om end af forskellige grunde.

En kritiker der anfægtede at SVJ var fattig, skrev fx: "Selv som kontanthjælps- og SU-modtager er Carina og Sofie blandt verdens 1 procent rigeste. Så er det bare, at man siger – og tør sige nu: Tag jer for fanden da sammen" (798). Uanset om det, som debattøren antydte med formuleringen "tør sige nu", var noget nyt at det var legitimt at udtrykke den slags offentligt, så var vedkommende i hvert fald ikke alene om at være oprørt: "Jeg får kvalme når jeg hører om personer som "Carina" og nu "Sofie Jensen" der tillader at omtale sig selv som fattige. HVAD bilder de sig ind??", skrev en anden debattør fx (1191). Omvendt var SVJ's støtter ophidsede over at deres meddebattører ikke ville anerkende hvad de så som indlysende, nemlig at SVJ og andre studerende var langt fattigere end Carina og andre kontanthjælpsmodtagere: "Ingen beder om flere penge, men en forståelse for at studerende hører ind under flere fattigdomsgrænser end "Carina"", skrev en debattør fx (255).

Forargelsen var dog tydeligst i de kommentarer der angik den advokerende fase og spørgsmålet om hvorvidt SVJ skulle have mere støtte fra staten. Her var SVJ's støtter bl.a. oprørte over at "de "oplyste" Politiken-læsere hellere vil give penge til Carina-typer, der sidder på deres røv og ryger cigaretter, end til en studerende, der prioriterer sit studium." (1252). Flere debattørers retfærdighedssans var tydeligvis stødt af at studerende på SU fik færre penge fra staten end borgere på kontanthjælp. "Blot 1000-15000 kr mere i SU om måneden er vel kun rimeligt, sammenlignet med visse grupper af kontanthjælpsmodtagere der intet som helst bidrager med andet end at lænse de offentlige kasser", argumenterede en debattør fx (230). Omvendt fandt de debattører der var kritiske over for SVJ og hendes indlæg, tydeligvis tanken om at hun – eller andre for den sags skyld – skulle have mere i støtte fra staten, dybt provokerende. Ordet "krævementalitet" der havde været hyppigt brugt ifm. efterårets debat,²⁰¹ dukkede op igen. "Sofie du (...) har en grænseløs krævementalitet" (638) og "Problemet her er den forkælnlige krævementalitet, der har gennemsyret landet og efterladt os med typer som Sofie" (1420), skrev to debattører fx, mens en anden indledte sin kommentar med opråbet: "Stop krævementaliteten!" (1416) I flere af kommentarerne var der både desperation og indignation at spore; ifølge disse debattører var landets skatteydere trængte og grænsen nået for hvor store vekslers man kunne trække på dem, især i lyset af at deres hjælp åbenbart ikke blev påskønnet. "Der er grænser for, hvad skaffedyrene vil finde sig i", mente en debattør fx (383). Dét havde et af "skaffedyrene" allerede gjort klart i en kommentar kort forinden; han genbrugte anaforen "Jeg er træt af..." fra SVJ's indlæg til at give udtryk for sin frustration: "Jeg er træt af, at jeg ikke har tid til at slappe af, fordi jeg skal tjene dig og alle andre på bistand. Men mest af alt er jeg træt af at i altid brokker jer og aldrig udviser lidt taknemmelighed." (332) Om pronominerne "I" og "jer" ud over SVJ også inkluderede Carina er uvist; men i kraft af disse samt tidsadverbierne "altid" og "aldrig" var det i hvert fald tydeligt at debattøren anså SVJ for at være en del af en større gruppe og tendens.

Som det fremgår, var den sekundære tråd i SVJ's indlæg sprængfarlig; den reaktiverede en ophedet debat hvor det sidste ord tydeligvis ikke var sagt. Hvad der flammede op, var dog ikke en entydig folkelig opinion – som mange debattører og

journalister ellers påstod – men blot dagsordenen om rådighedsbeløb og sociale ydelser, vel at mærke med argumenter og synspunkter på begge sider og debattører positioneret derefter. Dette vender jeg tilbage til i det næste afsnit.

Hvilken holdning dominerede i debatten, og hvorfor troede debattører og journalister det modsatte?

En anden pointe tegner sig som central på baggrund af min kategorisering og optælling af kommentarerne på politiken.dk: Modsat hvad man umiddelbart ville forvente efter at have læst diverse journalistiske udlægninger af debatten på politiken.dk, var der samlet set flere debattører der udtrykte enighed eller støtte ifht. SVJ og hendes indlæg, end der var debattører der udtrykte uenighed eller kritik.

Hvilken holdning udtrykte den enkelte debattør?		
<i>Enig/støtte</i>	<i>I tvivl/neutral</i>	<i>Uenig/kritik</i>
45 %	18 %	38 %

Tabel 9: Antal debattører i procent som var hhv. enige/støttende, i tvivl/ neutrale og/eller uenige/kritiske. Igen overstiger de tre procentsatser i tabellen 100 % når de lægges sammen, fordi nogle kommentarer udtrykte én holdning på nogle punkter og en anden holdning på andre punkter, hvorfor de er talt med i flere kategorier på én gang.

Dette billede kan nuanceres yderligere hvis man ser på hvordan erklæringerne om hhv. enighed og uenighed fordelte sig mellem de kommentarer der handlede om indlæggets primære tråd, og de kommentarer der handlede om dets sekundære tråd. Blandt de debattører der kommenterede indlæggets primære tråd, var der en klar majoritet (69 %) der udtrykte enighed eller støtte, mens det var en minoritet (24 %) der udtrykte uenighed eller kritik. Omvendt var der blandt de debattører der kommenterede indlæggets sekundære tråd, en lille majoritet (44 %) der udtrykte uenighed eller kritik, mens en stor minoritet (40 %) udtrykte enighed eller støtte. Hvad angår de debattører der kommenterede indlæggets sekundære tråd, var der altså flere der var mod SVJ end med hende; men at der var "langt mellem" hendes støtter som Politikens journalister og mange andre fremførte, passer ikke.²⁰² Hvad angår de debattører der kommenterede indlæggets primære tråd, var der omvendt relativt stor støtte til SVJ og hendes synspunkt. Her er den generelle pointe om at hun – modsat hvad den mest udbredte udlægning ellers var – havde flere støtter end kritikere, blot endnu mere udtalt.

Betydningen af resultatet skal selvfølgelig ikke overdrives. At 38 % af de brugere der kommenterede SVJ's indlæg, udtrykte uenighed eller kritik, betyder trods alt stadig at mange ikke delte hendes synspunkt eller var kritiske. Ikke desto mindre underbygger min optælling at dette ikke gjaldt alle, men en stor minoritet. Resultatet er interessant, ikke alene i lyset af hvordan den generelle stemning i kommentarsporet blev udlagt i de fleste medier, men også hvordan stemningen blev udlagt i et stort antal metakommentarer i selve kommentarsporet. Af disse fremgik af det ikke kun var Politikens og andre nyhedsmediers journalister der var overbeviste om at et stort flertal af debattørerne på politiken.dk var uenige med eller kritiske over for SVJ, trods at det ikke var tilfældet; også mange af debattørerne i kommentarsporet var af denne opfattelse.

Metakommentarer om den dominerende holdning i kommentarsporet

Omkring 11 % af kommentarerne på Politikens netavis handlede bl.a. om hvilken generel holdning der kom til udtryk i kommentarsporet, og hvordan den blev formuleret. Skulle man tro disse metakommentarer, bestod kommentarsporet fx af "1000+ forargede indlæg" (1293), "1500 brokkende kommentarer" (1558) og "1000 hadefulde indlæg" (1591). Dommen var med andre ord klar mht. hvor mange der mente hvad. Flertallet af de debattører der opsummerede debatten på denne måde, gav udtryk for at de selv var enige med SVJ, eller at de støttede hende; kun et fåtal var uenige eller kritiske. En af de mange positive metadebattører skrev fx: "Medlidenhed skal du desværre lede længe efter herinde. Dog vil jeg gerne udtrykke min sympati med dig, også selvom jeg er i undertal." (63) Omvendt roste en af de få negative metadebattører hvad han fejlagtigt troede var et klart flertal af kritiske kommentarer, og mente at det var rart på den måde "at se Instant Karma's gonna get you udfoldet. Når man udviser en så manglende respekt for samfundet, som betaler fantastisk for en, fortjener man som Sofie ingen respekt." (621) Men uanset hvad metadebattørerne selv mente, var de altså enige om at flertallet af debattørerne på politiken.dk "kaste[de] sig i samlet flok og tilsvine[de] en ung kvinde" (1824), gav hende "tæsk!" (1233) og opførte sig som "ådselsædere, der flænses deres offer i småstykker, før det er dødt, bare fordi de kan, og fordi det er sjovt." (1490) Som debattøren "Lolcat" fra "Lol-land" lakonisk opsummerede det: "Det er søndag, og klokken er 18:30 og hr. og fru Danmark har forsamlet sig her på Internettet for at tilsvine en studerende i 1280+ indlæg" (1259). For mange debattører var flokadfærden i kommentarsporet både tydelig og brutal.

Som jeg var inde på tidligere, var en såkaldt band wagon-effekt muligvis skyld i at det store flertal af kommentarer til SVJ's debatindlæg handlede om den sekundære tråd i hendes indlæg, altså hvorvidt hun var fattig eller ej. Fordi flere tidlige kommentarer handlede om denne tråd, skabte det en plovfure for de kommentarer der fulgte efter. Denne effekt kan ligeledes være en del af forklaringen på hvorfor så mange debattører – og journalister – udlagde den debat som SVJ og hendes indlæg skabte på politiken.dk, som overvældende kritisk, ja, ligefrem fjendtlig over for den studerende. Som jeg vender tilbage til, var kommunikationen i kommentarsporet relativt uoverskuelig, hvorfor det var nærliggende at støtte sig til andre debattørers udlægning af debatten. Når flere debattører tidligt og hyppigt konstaterede at flertallet var mod SVJ, kan det derfor have haft betydning for at dét blev den altdominerende fortolkning, uanset at den var misvisende. Allerede i en af de ti første kommentarer konkluderede en debattør at debatten var plaget af "[d]e sædvanlige unuancerede kommentarer" (8), og herefter indeholdt over hver tiende kommentar som sagt bemærkninger om hvor negativ den generelle stemning var. På trods af at et flertal af kommentarerne faktisk var med SVJ, blev man som læser ved med at få at vide at det modsatte var tilfældet, og konfronteret med den tsunami af kommentarer der skyllede ind over Politikens netavis, var man tilbøjelig til at acceptere den udlægning.

Mange af de debattører der fejlagtigt konkluderede at de fleste debattører var uenige med eller kritiske over for SVJ, var som sagt selv positivt stemt over den studerende og hendes indlæg. Paradoksalt nok endte deres mange støtteerklæringer hvor de kritiserede det "alle andre" skrev, dog med at undergrave både debattørernes egen og SVJ's retoriske agency. Ved igen og igen at kritisere den studerendes kritikere var hendes støtter med til at skabe så uforholdsmæssigt meget opmærksomhed omkring kritikerne og

deres kritik, at SVJ først og fremmest endte i rollen som offer for den notorisk fordummede og forråede debatkultur på nettet, både i hendes egne øjne, i hendes støtters øjne og – fordi det var den udlægning der dominerede i medierne – sandsynligvis også i store dele af offentlighedens øjne.

Metakommentarer om debatkulturen i kommentarsporet

De fleste af de mange metakommentarer handlede om hvordan den formodede overvældende uenighed og kritik blev formuleret, og hvilken debatkultur dét så var udtryk for. Generelt var det ikke flatterende adjektiver metadebattørerne brugte. De omtalte bl.a. de andre debattører i kommentarsporet og deres kommentarer som "lede og smålige" (193), "ligegyldige" (392), "sjofle og u-empatiske" (396), "modbydelige" (451), "spydige" og "dømmende" (470), "klamme" (529), "[m]oraliserende, bedrevidende, småtskårne, billigt hadske" (559), "aggressive" (579), "ignorante og intolerante", "magelige foragtende" (587), "ondskabsfulde" (609), "[h]ånlige [og] rådne" (671), "nådesløse" (1162), "usmagelige og nærige" (1201), "nytteløse og selvcentrerede" (1348), "nedladende" (1849) samt "forargende, sårende og dybt selvafslørende" (1864). Den hårde tone var bl.a. udtryk for de andre debattørers "smålighed" (63), "himmelråbende afstumpethed" (465), "spydige selvfedme" (470) og "iskolde foragt" (579), og deres kommentarer var bl.a. noget "vrøvl" (48), "galde", "skrammel" (107), "gylle" (148), "mudderkast" (451) og "lort, puha da" (1209). Alt dette gjaldt ifølge metadebattørerne vel at mærke ikke blot nogle, men flere, mange eller ligefrem alle debattørerne og kommentarerne. Som opremsningerne illustrerer, var metakommentarerne karakteriseret ved en betydelig sproglig kreativitet og variation i ordvalget. Italesættelsen af den formodede negative holdning i kommentarsporet var således ikke alene massiv fordi den blev gentaget i mere end hver tiende kommentar, men også fordi den blev formuleret med en væsentlig sproglig fylde og såkaldt *cópia verbórum*, rigdom af ord (Eide 1999, 42).

Denne kritik af debattørerne på politiken.dk og deres kommentarer til SVJ's indlæg blev i nogle af metakommentarerne udvidet til en mere generel diagnose af den debatkultur der manifesterede sig i kommentarsporet. En debattør skrev fx: "Hvor er vi alle fattige når der kommenteres på så usolidarisk, intolerant og uempatisk vis. (...) Hvor er vi henne, når vi mister evnen til at anerkende og "lytte" til hinanden uden at dømme og pille ned?" (1298) En anden debattør var enig og mente at hvad man så reproduceret, var hvordan dele af den politisk-kommunikative elite havde kommunikeret i offentligheden i årevis: "kæft mand..... de 10 år med egoismens og indtolerances regering. Har godt nok sat sine spor i hvordan vi kommunikere med hinanden.....fy for søren da" (740) For at rette op på dette forsøgte nogle af de metakommenterende debattører "at højne kvalitetskvoten fra den uenige masses side" (1348). Nogle gjorde det ved at prøve at regulere deres meddebattører: "Uanset hvilke modargumenter I måtte kunne finde, så tal dog ordentligt!" (756); andre opfordrede i stedet Politikens journalister til at gribe ind: "Redaktionen burde grovsortere i det værste skrammel, så debatten atter kan blive nogenlunde anstændig." (107) I begge tilfælde påtog metadebattørerne sig ud over rollen som kritikere også rollen som kommentarsporets politibetjente med hjemmel i almindelig "respekt, venlighed og høflighed" (874). At denne ordensmagt rykkede ud, var ikke ubegrundet, men dens høje alarmberedskab resulterede i en selvforstærkende

overreaktion; efterhånden som den ene voldsomme anholdelse afløste den næste, kom aktiviteten i kommentarsporet til at fremstå mere kriminel end den egentlig var.

Metakommentarer om debattørerne i kommentarsporet

I lyset af hvad det formodede flertal mente, og hvordan de udtrykte det, begyndte flere debattører, mere eller mindre satirisk, at kommentere hvem det mon var der skrev de ting der blev skrevet, og yderligere hvad det sagde om Danmark at de gjorde det. Således spekulerede flere af metadebattørerne i de andre debattørers køn, alder, bopæl, uddannelsesniveau, politiske tilhørsforhold samt økonomi. Nogle mente fx at kommentarerne måtte komme fra "selvfede forbandede mænd" (805) eller "gamle bitre røvhuller" (872). Andre mente at det fortrinsvis måtte være "Jyder" (73), "mænd fra yderområderne" (170) eller "friværdisbaron[er] fra Nordsjælland" (1216) der kommenterede SVJ's indlæg, og flere mente i forlængelse af dette at det måtte være "lavtuddannede" (170) eller "ufaglærte (...) dumme Hr Jensen" (1246) der bød ind i kommentarsporet. Flere af metadebattørerne var desuden overbeviste om at dem der kommenterede, måtte have politiske sympatier der lå til højre for midten, og overvejede om de var "blå spader" (107), "borgerlige" (789) eller "kedsomhedsramte undertrøje-D'ere" (1501). Endelig mente nogle at debattørerne i kommentarsporet måtte være folk med "små jobs der har ufatteligt ondt i røven" (184), eller som "selv driver den af på understøttelse eller socialt bedrageri" (671), mens andre omvendt argumenterede for at det nok nærmere var "friværdis-alkoholikere-fjolser der (...) sidder godt i det" (755), "Politikkens vejbjergede læsere" (765) eller "patetiske konjunkturryttere" (1249) der deltog i debatten.

Uanset om disse spekulationer var rigtige eller ej, fik debatten og den måde den blev ført på, nogle debattører til at overveje hvad kommentarsporet sagde om "danskernes sande sjæl anno 2012" (1413), og i forlængelse af dette "floves på nationens vegne" (465). For nogle var det tydeligt "at mobning er danskernes yndlingssport" (1262), mens andre nedtrykt konkluderede: "Et ubehageligt folk vi er blevet" (1591) og "Magen til associal befolkning findes da næppe her på jorden..." (1885). I nogle kommentarer blev debatten udlagt som typisk dansk: "Det er Danskheden når den er værst: Janteloven i skikkelse af ondskabsfulde og nedgørende vendinger fra folk der selv har deres på det tørre." (756) Omvendt mente andre debattører at den var meget udansk: "Her i Danmark har vi tidligere altid været kendt for at hjælpe hinanden, for SU, for sygesikring mv. Det er Danmark. (...) Jeres nedgørende, usympatiske, uforstående kommentarer hører ikke hjemme her i vores samfund!" (396) Endelig mente nogle at debatten var som den var, fordi det var et særligt udsnit af den danske befolkning der kommenterede SVJ's indlæg, nemlig et såkaldt "undertrøje-Danmark" (995) der i rigt mål illustrerede hvorfor der var "brug for en åndelig fattigdomsgrænse i Danmark" (1885).

Med de mange spekulationer i hvad kommentarerne på politiken.dk sagde om hhv. debattørerne og Danmark, anfægtede metadebattørerne paradoksalt nok hvad de oplevede som et utal af ad hominem-angreb på SVJ's person, ved at fremsætte nye ad hominem-angreb på deres meddebattører. Uanset om metadebattørerne mente at kommentarerne afspejlede demografi eller demos, et "politiken segment" (680) eller "en syg folkesjæl" (1432), var de fælles om at gå lige så meget efter budbringerne som efter budskaberne. Hvis nogle læsere oplevede debatten på politiken.dk som præget af

personangreb, behøvede det altså ikke kun være angrebene på SVJ's person der var med til at give dem det indtryk; de metakritiske angreb på hendes kritikere fyldte også godt op i kommentarsporet.

Mere generelt illustrerer de mange metakommentarer om den generelle holdning i kommentarsporet at mange af de debattører der deltog i debatten, udlagde den anderledes end jeg har gjort på baggrund af min optælling. Som det er fremgået, gentog de ikke alene hyppigt, men ofte også skråsikkert og skarpt formuleret at der var en massiv negativ konsensus til stede i kommentarsporet, på trods af at det altså ikke entydigt var tilfældet – og det vel at mærke *inden* den samme negative fortolkning var begyndt at florere i diverse andre medier såsom (net)aviser, tv og radio. Således kan det lige så vel have været debattørerne på politiken.dk der såede kimen til at den dominerende mediehistorie blev hvad den blev, som at det alene var journalisterne der fejllæste debatten og i kraft af deres retorisk privilegerede taleposition kolportererede en elitær misforståelse af hvad debattørerne på Politikens netavis mente. I dette tilfælde syntes der i lige så høj grad at være tale om at debattørerne misforstod hinanden, som at journalister misforstod debattørerne.

Den fejlagtige fortolkning skyldtes kognition og konflikt

Men hvorfor troede både debattører og journalister at alle var imod SVJ i kommentarsporet på politiken.dk, når hun nu i virkeligheden havde flere støtter end kritikere? En første oplagt forklaring er at de negative kommentarer ganske enkelt virkede stærkere end de positive på både debattører og journalister. I et omfattende litteraturstudie med den sigende titel "Bad is stronger than good" dokumenterer en gruppe amerikanske og hollandske psykologer hvordan det grundlæggende princip at negativt trumfer positivt, går på tværs af en lang række psykologiske fænomener (Baumeister et al. 2001). Et af disse fænomener er menneskelig informationsbearbejdning, og her konkluderer forfatterne at psykologiske studier generelt viser at mennesker giver negative informationer mere opmærksomhed end positive og bruger mere tid på at bearbejde dem (Baumeister et al. 2001, 343). Præsenteret for et kommentarspor med både negative og positive kommentarer vil et flertal med andre ord fokusere på de negative og være tilbøjelige til at lægge mest vægt på dem når de skal vurdere hvilken holdning flertallet af debattører giver udtryk for. Dissens og kritiske bemærkninger udkonkurrerer kort sagt konsensus og støtteerklæringer. Denne kognitive bias kan således være en del af forklaringen på hvorfor så mange af de debattører der skrev metakommentarer om den generelle holdning i kommentarsporet på politiken.dk, fokuserede på at andre debattører var uenige og kritiske; biasen kan desuden være med til at forklare hvorfor det samme gjorde sig gældende for flertallet af de journalister der i diverse online- og offline medier senere videreformidlede SVJ's indlæg og den debat det havde skabt.

I journalisternes tilfælde kan skævheden desuden være blevet forstærket af deres faglige forståelseshorisont og mere specifikt det journalistiske nyhedskriterium *konflikt* (Kabel 2009, 381). Fordi der var tegn på konflikt i kommentarsporet – og som tallene ovenfor viser, så var der rigtignok det – kom journalisternes artikler, analyser og kommentarer til at handle om dét. Man skal selvfølgelig være påpasselig med at overgøre hvor mekanisk den danske journaliststand applicerer deres fags traditionelle kriterier for hvad der har nyheds- og interesseværdi, og det er heller ikke hensigten her. Men som

førnævnte psykologer er inde på i deres oversigtsartikel, giver det ikke desto mindre mening at koble den almenmenneskelige tendens til at fokusere på det negative med netop journalistfaget; ifølge psykologerne er denne tendens nemlig nok en del af forklaringen på at det er en faglig selvfølgelighed blandt journalister at dårlige nyheder i publicistisk forstand er bedre end gode, af den simple grund at sådanne nyheder tiltrækker flere læsere og sælger flere aviser (Baumeister et al. 2001, 343). Betinget af en menneskelig tilbøjelighed til at se glasset som halvt tomt og ydermere en journalistisk tendens til at se dét som en bedre historie end at glasset var halvt fyldt, konkluderede debattører og journalister fejlagtigt at flertallet af debattørerne på politiken.dk var uenige med eller kritiske over for SVJ og hendes indlæg. Således opstod der en paradoksal form for *falsk dissens*; hvor falsk konsensus er det fænomen at mennesker har en tendens til at tro at de er mere enige med flertallet end tilfældet er (Colman 2009b, 275), troede mange af de positive debattører i debatten på Politikens netavis at de og flertallet var mere uenige end de egentlig var, og det samme gjorde de journalister der læste med.

Den fejlagtige fortolkning skyldtes kommentarsporets uoverskuelighed

Kognition og konflikt kan imidlertid ikke alene forklare hvorfor så mange debattører og journalister fejlfortolkede hvilken holdning der dominerede i kommentarerne til SVJ's indlæg på politiken.dk. En anden forklaring er at det faktisk var vanskeligt at aflæse fordi de mange kommentarer hurtigt blev svære at overskue, ikke mindst fordi Politikens debatforum ikke var gearet til det høje aktivitetsniveau som indlægget skabte. Som det fremgår af nedenstående screenshot, var kommentarsporet indrettet sådan at man kunne læse 10 kommentarer ad gangen (se Figur 13). Kommentarerne blev som udgangspunkt vist i kronologisk rækkefølge efter hvornår de var blevet afsendt af debattørerne. Det betød at efterhånden som kommentarerne til SVJ's indlæg akkumulerede, skulle man klikke sig igennem flere og flere sider for at få overblik over debatten; efter blot en times debat skulle man således klikke sig igennem 14 siders kommentarer for at læse dem alle. Yderligere blev visse funktionaliteter simpelthen begravet under mængden af information. Som det også fremgår af skærmbilledet nedenfor, kunne rækken af links nederst på siden eksempelvis ikke holdes inden for det fastlagte design, men begyndte gradvist at forsvinde i venstre side af skærmbilledet. Som debatten skred frem, blev det således ikke blot vanskeligere at aflæse, men også at navigere i de mange kommentarer i kommentarsporet.

LÆSERNES KOMMENTARER 1121-1130/1971

ÆLDSTE FØRST
NYESTE FØRST
ANBEFALINGER

AF DEN STUDERENDE , AALBORG 15:53 8. JAN

ANBEFAL (0)
KLAG

1.Er selv studerende på mit 6 semester med studiejob og INGEN SU lån. Tag dig sammen og find en løsning på dine problemer, igen andre gør det for dig.En videregående uddannelse er en fordelagtig investering for ALLE parter. 3.Pointen er at der burde være sammenlignlige takster for alle på en statsligestøtte.. Mange arbejdsløse har ikke ville tage en uddannelse da de havde råd. De sidr nu og klynker

AF JJ , FM 15:53 8. JAN

ANBEFAL (0)
KLAG

Jeg ser ikke problemet.Det da klart du er på røven hvis du vælger at flytte hjemmefra, uden at arbejde....Det så der hvor SU-lånet kommet ind i billedet, som kan sørge for man får de ekstra penge så man ikke behøver arbejde. (som du har gjort)Og ja, du har skaffet dig en gæld. Forhåbenlig læser du en videregående uddannelse som du kan bruge til noget, og som vil give en høj løn efterfølgend

AF NINA , KBH N 15:54 8. JAN

ANBEFAL (2)
KLAG

Dette er simpelthen for ringe!!! Jeg er selv studerende og kan nikke genkendende til Sofies situation, for det er også min. Jeg føler mig meget privilegeret, fordi jeg får betalt min uddannelse, men det nytter da ikke noget at afvise Sofies (og mine) økonomiske kvaler med, at vi i sammenligning med, at andre lande er dårligere stillet! Det ER hårdt at bo i et af verdens dyreste lande og have

AF MIKKEL HANSSON , KØBENHAVN S 15:54 8. JAN

ANBEFAL (0)
KLAG

Din mor og far er godt nok nogen fedterøve hvis de synes at 200 kr om mind er en hjælp. Lidt mere seriøs hjælp hjemmefra, ville nok gavne hele samfundet. Men jeg tror de fleste af Jer beder Jeres børn om at ringe til kommunen. I er stænrige, hvad med lige at hjælpe Jeres afkom?

AF STINNE FREDERIKSEN , ÅRHUS 15:55 8. JAN

ANBEFAL (2)
KLAG

Jeg har sympati for din situation.i Til de studerende: Spar lidt op og sørg for ikke at have gæld før du starter. Tag et arbejde i stille perioder på studietTil politikerne: Høj husleje i de store byer tager en stor del af de unges SU (også selvom du lejer et værelse i forstaden). Kunne der laves en indsats her? Det er svært at finde studierelevante jobs uden for hovedstaden.

AF LARS JENSEN , ODENSE 15:56 8. JAN

ANBEFAL (1)
KLAG

@A.B.R. , KBH. Hvad tror at det betyder for talentmassen på videregående uddannelser hvis det kun er børn af de rigeste 20% der har råd til at studere. Hvordan tror du at det danske velfærdsamfund er blevet et af verdens rigeste? Jeg tror at det er fordi at alle har fået mulighed for en uddannelse selv om deres forældre ikke har råd til at betale for det.

AF PER C , FRB 15:56 8. JAN

ANBEFAL (5)
KLAG

Nogen/de fleste kommentatorer har vidst fået Sofies indlæg galt i halsen ... Nu har jeg læst det to gange, og jeg kan ingen steder se, at Sofie synes hun får for lidt i SU. Faktisk skriver hun direkte, at det er ok at hun ikke har råd til cafe latte ... Sofie retter kun kritik mod det store fokus på højt forbrug, som hun oplever, og det kan jeg egentlig kun give min forståelse.

AF NINA , KBH N 15:57 8. JAN

ANBEFAL (4)
KLAG

så lidt tilbage til at leve for, efter regningerne er betalt. Jeg er faktisk s... ligeglad med, om vi komparativt har det nemmere (eller blot har et andet system) end i England eller Italien. Det er ikke det, det handler om. Det handler om, at vi i forhold til alle jer andre i DK, der lever fedt og ikke behøver tænke over, om kortet bliver afvist, fordi man flutter sig og køber en dåse tun,

AF NINA , KBH N 15:59 8. JAN

ANBEFAL (3)
KLAG

faktisk ofte lever for et deprimerende lille beløb hver måned. Det ER hårdt at være på su. Jeg har endda studiejob ved siden af, men det gør ikke hverdagen til en fest, fordi det OGSÅ er svært at finde et sted at bo i København, hvis man ikke vil bo fuldstændig forfærdeligt eller er superheldig at kende nogen, der kender nogen, etc. Det er okay, man lærer, at livet ikke er en dans på roser altid

AF KAARE T , BLOVSTRØD 16:00 8. JAN

ANBEFAL (0)
KLAG

På omkostningssiden mangler studieomkostningerne som også i Danmark kan være betragtelige (bøger, studieture mm). Når det er sagt, så synes jeg vi skal glæde os over at DK prioriterer en støtte, som giver lige ret til uddannelse. Hvis man supplerer med lidt erhvervsarbejde, f.eks. i den lange sommerferie, kan man altså have et OK liv som studerende.

1 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198

< FORRIGE
NÆSTE >

Figur 13: Screenshot af kommentarsporet på politiken.dk, i dette tilfælde kommentarerne fra og med 1121 til og med 1130. Man kunne læse 10 kommentarer ad gangen som i udgangspunktet blev listet kronologisk. Ved at klikke på “< FORRIGE” og “NÆSTE >” nederst kunne man se hhv. de 10 forrige og de 10 næste kommentarer.

Hvad der yderligere gjorde det svært at aflæse den generelle holdning i kommentarsporet, var at flere debattører ikke begrænsede sig til én kommentar på højst 400 tegn, men bidrog med længere indlæg fordelt over flere kommentarer. Fordi kommentarerne blev vist kronologisk efter hvornår de var blevet afsendt, kunne sådanne indlæg ende med at være spredt over adskillige sider, ikke mindst i starten af debatten hvor frekvensen af nye kommentarer var størst. Fx sluttede en tidlig kommentar med at beklage at man som studerende ikke havde råd til "den kost man bliver" (20), og først to sider længere henne i kommentarsporet kom fortsættelsen "påduftet alle vejene fra" (37); den sidste af disse to kommentarer endte ligeledes brat med at påpege at debattørerne på politiken.dk kom "med nedværdige" (37), og her måtte man klikke sig videre til den næste side for at læse fortsættelsen "ende kommentar man ikke kan bruge til en skid." (45) Et lignende eksempel fremgår i øvrigt af ovenstående screenshot, hvor Nina fra Nørrebro inden for få minutter afsendte en række kommentarer der alle hang sammen; således fortsatte den tredje kommentar på siden (1123) i den ottende (1128) og den niende (1129) – og fik følgeskab af endnu to kommentarer på den næste side (1134 og 1138).

Tilsvarende kunne det være vanskeligt at følge med i samtaler internt i kommentarsporet, fordi når forskellige debattører henviste til hinanden, kunne der være adskillige sider mellem deres kommentarer. I nogle tilfælde blev denne type udvekslinger yderligere kompliceret af at nogle kommentarer blev slettet fra kommentarsporet uden at det senere fremgik af at de var blevet fjernet. Et eksempel på en sådan samtale der var svær at følge, udspillede sig bl.a. eftermiddagen efter at SVJ's indlæg var blevet publiceret på politiken.dk. Her startede en debattør med at anfægte at en anden debattør havde kaldt SVJ en "luksusluder" (977). At nogen havde gjort dette, fremgik dog ikke af nogen af de foregående kommentarer i kommentarsporet som det så ud d. 19. januar 2012; kommentaren var åbenbart blevet slettet af Politikens journalister uden at dette var markeret nogen steder. For de læsere der læste med efter at der var blevet ryddet ud i kommentarsporet, ville irettesættelsen med andre ord være så godt som uforståelig. Efter 10 minutter og en side længere henne i kommentarsporet bad den anden, irettesatte debattør den første om at "knyt[te] sylten" (987). Dette reagerede den første debattør ikke på, hvorfor den anden debattør en halv time senere igen og tre sider længere henne i kommentarsporet vendte tilbage og med en vis ironi i tastaturet skrev: "Jeg venter stadig med længsel på en tilbagemelding" (1016). Måden hhv. serier af kommentarer fra én debattør og udvekslinger mellem flere debattører blev hakket i stykker og spredt ud over flere sider i kommentarsporet fik dele af debatten på Politikens netavis til at fremstå opbrudt og fragmenteret og gjorde det yderligere svært at aflæse debattørernes reaktion.

Den fejlagtige fortolkning skyldtes netdebattens dårlige ry

At mange til mange-kommunikationen i kommentarsporet på politiken.dk var så svær at overskue, betød tilsyneladende at flere debattørers fortolkning af hvad de troede flertallet mente, kom til at bero mere på deres erfaringsbaserede forforståelse af debat på nettet generelt end en egentlig, tekstbaseret forståelse af den konkrete debat på Politikens netavis. En nærlæsning af kommentarerne til SVJ's debatindlæg afslører i hvert fald at flere debattører forlod sig på tidligere erfaringer med debat på nettet, på netaviser og ikke mindst på Ekstra Bladets Nationen! når de udlagde den generelle stemning i kommentarsporet. I forlængelse af de mange kommentarer hvor debattører harcelerede

over hvor mange kommentarer der i deres øjne dumpede som bidrag til den offentlige debat, gav flere således udtryk for at den specifikke debat blot var et eksempel på det begrædeligt begrænsede kvalitetsniveau for debat på nettet generelt.

Allerede efter en times debat konstaterede en debattør at der "da virkeligt ikke [var] meget forståelse eller medfølelse at finde i kommentarerne herinde", og skrev videre: "[M]en det er jo internettet." (133) Den selvfølghed som debattøren fremsatte sine lave forventninger til debatten på nettet med, gik igen i flere andre kommentarer. Som jeg allerede har været inde på, mente "Lolcat" fra "Lol-land" at man i kommentarsporet så "hr. og fru Danmark (...) tilsvine en studerende" (1259); i en anden kommentar antydede den lattermilde kat at dét var hvad man kunne forvente mediet taget i betragtning: "Og det hele kun fordi Sofie sagde "Gider I godt respektere, at jeg ikke kan være med i jeres forbrugsræs?" Gotta love the Internet." (828) I nogle tilfælde kom de lave forventninger til udtryk i mere eller mindre velmente råd rettet mod SVJ: "Et godt råd, som oven i købet er gratis: Internettet er ikke et godt sted at søge medlidenhed", skrev en debattør (301), og tilsvarende skrev en anden debattør i en kommentar direkte henvendt til den studerende: "Velkommen til internettet Sofie :) Jeg håber ikke du læser folks kommentarer, men hvis du gør, bør du huske at det er deres og ikke dit problem, hvis de læser noget andet end du skrev." (1754) Oplevelsen af at debatten på politiken.dk blot bekræftede at netdebat generelt var slet debat, fik i forlængelse af dette nogle debattører til sætte spørgsmålstegn ved hvad onlinedebattens eksistensberettigelse overhovedet var: "Mange svar i denne tråd vidner om unødvendigheden af "åben debat" på internetfora. (...) Det, som internettet savner, er en stor delete-knap, der på en gang kan slette alt det irrelevante lort, folk hælder ud på det." (769)

Frem for at udlægge debatten på politiken.dk med henvisning til debat på nettet generelt trak andre debattører i stedet på deres erfaringer med debat på de danske netaviser specifikt. Ifølge nogle debattører var adfærden i kommentarsporet således symptomatisk: "Hm, når man ser, at kommentaren "Det bedste råd du kan få er vel at skifte fornavn til Carina ..." har fået 21 anbefalinger, bliver man lige mindet om, hvor useriøs debatten på disse netavisblogs egentligt er." (1461) Ikke alle debattører var så eksplicitte; men flere antydede noget lignende gennem deres brug af demonstrative pronominer og tidsangivende adverbier. Når debattører fx skrev at "tonen i *disse* debatter skraber bunden" (1838), eller at "[h]vor er det *ofte* trist, at læse kommentarerne til *sådanne* indlæg, som f.eks Sofie's" (776), indikerede ord som "disse", "ofte" og "sådanne" at debatten på politiken.dk ikke var enestående, men derimod et eksempel på en mere generel tendens. I en lignende kommentar hvor pronomenet "denne" på samme måde indikerede et vist forhåndskendskab til debatten på netaviserne, gav debattøren dog udtryk for at det var en tendens som der kunne være en vis fryd i at være vidne til: "Jeg ELSKER at læse kommentarer til artikler som *denne* (...) Man krummer lige tær og så læser man lidt videre, så krummer man tær igen og så læser man lige lidt videre. Jeg (...) får min dosis reality ved at læse danskernes fordummende kommentarer her ;)" (1269) Som sagt gik særligt én netavis og dens debatunivers igen som referencepunkt i kommentarerne. Igen og igen henviste debattører til Ekstra Bladets Nationen!, tilsyneladende som prototypisk eksempel på alt hvad der var i vejen med debat på nettet. "Vi er vist blevet indtaget af Nationen...", konstaterede en debattør kort (404); "Velkommen til EBs Nationen!", lød det ironisk fra en anden (1263); og "til tider skulle man tro at det var

ekstra bladet JESUS :-(" , skrev en tredje debattør der underskrev sig "Studerende" og angav "Fattiggården" som sin adresse (1441).

Som jeg var inde på i kap. 1, er de mange fordomme om debat på nettet ikke ubegrundede. Flere studier viser som sagt at onlinedebatter undertiden lader en del tilbage at ønske hvad angår frekvensen af ræsonnementer og respekt. Hvad min analyse imidlertid viser, er at de lave forventninger i visse tilfælde kan ende med at blive en selvopfyldende profeti. Når kommentartsunamier skyller ind over landets netaviser, bliver forforståelser og fordomme de redningskranse som debattører og journalister klynger sig til når de skal udlægge den kaotiske kommunikation i kommentarsporene. Resultatet er at mange til mange-kommunikationen mellem netavisernes brugere hurtigt ender med at leve op til sit dårlige rygte.

Den fejlagtige fortolkning skyldtes debatindlægget

Som jeg var inde på i min analyse af SVJ's debatindlæg, etablerede den studerende allerede i indlægget en betændt relation til sit publikum. Med sine vaccinationer og (in)direkte læserhenvendelser antydede hun ikke alene at mange af hendes læsere var polemiske, forudsigelige og nedladende; hun forudsagde også hvordan de sandsynligvis ville reagere på det hun skrev. Når hun fx kom dem i forkøbet med formuleringen "Inden I begynder de sædvanlige beskyldninger om...", varslede hun at de ville falde over hende. På den måde var hun selv med til at skabe visse forventninger til reaktionen i kommentarsporet til hendes indlæg, og de forventninger blev ifølge flere af debattørerne på politiken.dk til fulde indfriet. Flere debattører henviste således til centrale passager i debatindlægget, i flere tilfælde ved at citere direkte fra det, og slog i forlængelse af dette fast at SVJ's bange anelser blev bekræftet af det store flertal af kommentarer på Politikens netavis.

Efter halvanden times debat skrev debattøren "Young stud" fx: "Hvad er problemet med at hun skriver dette indlæg? Og det er jo lige præcis de sure kommentarer hun skriver om..." (189). Måske var det SVJ's formuleringer om at hun var "træt af at blive spist af med en bemærkning om..." og "træt af ikke at blive taget seriøst..." som debattøren havde i tankerne. I hvert fald mente vedkommende at den studerendes indlæg handlede om netop "de sure kommentarer" som hun nu fik med på vejen på politiken.dk. Den reaktion som SVJ havde varslet, så debattøren med andre ord realiseret i kommentarsporet. Det samme gjorde flere andre. Den efterfølgende formiddag skrev en debattør eksempelvis: "Hej Sofie! De bedreviddende kommentare du får fra alle de selvretfærdige ignoranter, viser blot, at du har en pointe i dit debatindlæg." (736) Og formiddagen efter igen skrev en debattør tilsvarende: "1500 brokkende kommentarer der lige præcis bekræfter det Sofie skriver!" (1558) Som "Young stud" mente disse debattører – som en debattør formulerede det i en af de sidste kommentarer i kommentarsporet – at SVJ "jo netop [havde] bevist, at danskerne er utrolig fordomsfulde, når folk reagerer som de gør." (1956) Fordi hun selv lagde op til at hun ville få kritik, var det tydeligvis nærliggende for mange debattører at konkludere at det fik hun så ret i.

Hvor nogle debattører konstaterede at kommentarerne på Politikens netavis understregede at SVJ havde en pointe, mente andre at det var en bestemt pointe som kommentarerne bekræftede, nemlig SVJ's primære budskab om at der herskede en udbredt mangel på tolerance og forståelse for studerendes økonomi og levevilkår. I flere kommentarer tog debattører således udgangspunkt i formuleringen "[d]er er ingen

tolerance og forståelse for de fattige studerendes situation” som på nettet gik igen både i indlæggets manchete og dets brødtekst, enten ved at citere eller parafrasere den. I deres øjne var det denne generaliserende påstand i indlægget der blev underbygget af de mange kommentarer på politiken.dk. Efter at have citeret den pågældende passage skrev en debattør fx at “det ser vi så et FINT eksempel på i de ovenstående kommentarer” (135), mens en anden debattør brugte det samme citat og i forlængelse af dette mente at “[k]ommentarerne til dette debatindlæg (...) [var] et direkte bevis herfor!” (376) Efter ligeledes at have citeret det samme sted i indlægget henvendte en tredje debattør sig direkte til sine meddebattører: “[D]et er interessant, hvor passende kronikkens underrubrik er (...) I fungerer lige nu som Sofie V. Jensens belæg til ovennævnte påstand.” (1296) Nogle af de debattører der i stedet parafraserede hovedpointen i indlægget, stilede på samme måde deres kommentarer til enten deres meddebattører eller til SVJ. “Kære kommentatorer! I er et godt billede på (...) hvad Sofie kæmper med: (...) ingen medfølelse og forståelse” (269), skrev en debattør, og tilsvarende skrev en anden: “Hej Sofie (...) Tonen i dette forum underbygger lidt det du siger med, at der ikke er forståelse nok” (716).

I en vis forstand var SVJ altså med sit defensive debatindlæg selv med til at så kimen til at den altdominerende udlægning i kommentarsporet og siden i de danske medier blev at hun og indlægget blev mødt med voldsom modstand på politiken.dk. Hun varslede en negativ reaktion, debattørerne på politiken.dk og netavisens journalister bekræftede den, og så blev historien at det var den.

Fortolkningen af debatten skyldtes fattigdomsdebatten nogle måneder før

Jeg har tidligere argumenteret for at en af grundene til at langt de fleste debattører kommenterede hvorvidt SVJ var fattig eller ej, altså den sekundære argumentationstråd i hendes debatindlæg, var at hendes indlæg reaktiverede den fattigdomsdebat som havde raset nogle måneder forinden. Som sagt havde ikke mindst kontanthjælpsmodtageren “Fattige Carina” skabt debat efter at SF’eren Özlem Cekic havde brugt hende som et eksempel på en fattig dansker. At flertallet kommenterede om SVJ’s rådighedsbeløb var rimeligt eller ej, og i forlængelse af dette om hun havde ret til at kalde sig fattig, skyldtes således at det var spørgsmål der lå i direkte forlængelse af den tidligere debat.

Debatten i efteråret kan imidlertid også have været en medvirkende årsag til at så mange, både borgere og elitekommunikatører, fejlagtigt troede at flertallet af dem der kommenterede SVJ’s indlæg, var uenige med eller kritiske over for den studerende. Igen var det en vanskelig retorisk situation SVJ skrev sig ind i, hvilket ikke alene kan have haft konsekvenser for fortolkningen af hendes eget indlæg, men også hvordan de mange kommentarer som det afstedkom, blev fortolket. Den offentlige grundholdning til fattigdom i Danmark og borgere på overførelsesindkomst som i flere debattørers og journalisters øjne havde manifesteret sig i efterårets debat, var tilsyneladende en vigtig del af deres forforståelse når de udlagde den reaktion som SVJ blev mødt med. Ligesom at Carina havde skabt “læserstorm” på politiken.dk i efteråret,²⁰³ gjorde SVJ det nu. I den forstand betingede det ene offer for folkestemningen det næste. I kommentarsporet på politiken.dk skrev to debattører fx:

“Kære Sofie, jeg forstår dig fuldt ud. Desværre ser det ud som om der er mange andre der ikke gør. (...) Det er korrekt at samfundet bør kategorisere dig som fattig. Desværre kan du se hvad vi er oppe imod (kommentarene her + SF/fattigdom)” (755)

“Det er virkeligt grotesk, at hvis man vover at fortælle at man har det svært økonomisk i dagens Danmark, så får man lynhurtigt 1000 modbydeligheder og tilsvininger lige i fjæset. ER DU FATTIG SÅ HOLD KÆFT! Ellers skal vi fandenme komme efter dig, om du er Studerende eller på Overførsel, Så hold din kæft, for der er ingen fattige i DK, for det siger DE BLÅ.” (1583)

Fælles for de to kommentarer var at de handlede om den anden argumentationstråd i SVJ's debatindlæg og dermed den af indlæggets tråde der var mest sprængfarlig i lyset af fattigdomsdebatten nogle måneder før. Den første debattør gav SVJ ret i at hun hørte til i kategorien “fattig”, mens den anden harcelerede over at det åbenbart var en udbredt opfattelse at der “ingen fattige [var] i DK”. I tilgift til at de handlede om den samme tråd, havde de to kommentarer også det til fælles at de konstaterede at flertallet var imod SVJ. Den ene debattør mente at modsat ham forstod mange af hans meddebattører ikke SVJ, mens den anden var af den opfattelse at den studerende blev mødt med “1000 modbydeligheder”. Særlig interessant var det imidlertid at begge debattører antydede at SVJ ikke var den første der fik folkestemningen imod sig efter at have kaldt sig selv fattig i offentligheden. Når de henviste til hhv. “SF/fattigdom” og borgere “på Overførsel”, var det sandsynligvis debatten i efteråret de havde i tankerne, og bemærkningerne indikerede således at de så debatten om SVJ som en gentagelse af debatten om Carina nogle måneder forinden. Dengang skabte kontanthjælpsmodtageren “moralisk panik” og fik flertallet efter sig,²⁰⁴ og det samme var så tilfældet for SU-modtageren nu, syntes debattørerne at mene. I deres øjne havde flertallet på politiken.dk blot udbyttet én syndebuk med en anden.

Opsamling

Hvor vellykket var den politisk-debatterende kommunikation mellem borgere og elite så i det intense debatforløb som SVJ og debattørerne på politiken.dk fik sat gang i? To af Politikens egne journalister var – som jeg allerede har været inde på – ikke helt enige om hvad de skulle mene. Avisens opinionsredaktør Per Michael Jespersen udråbte optimistisk forløbet til at være et eksempel på “nedefra og op-debat”, og lagde vægt på al den opmærksomhed som SVJ havde fået, ikke kun på nettet, men også i de traditionelle massemedier.²⁰⁵ Det var avisens daværende lederskribent Kristian Madsen for så vidt enig i. Men han mente også at de fleste “professionelle debattører” der havde forholdt sig til debatindlægget, havde misforstået hvad budskabet i teksten var: “Pointen i indlægget var ikke så meget, at Sofie er fattig, og at det offentlige bør hjælpe. Det var egentlig mere, at den studerende følte sig udsat for et forbrugspress, som hun ikke kunne tillade sig at melde sig ud af”.²⁰⁶ SVJ var måske nok blevet hørt, men i hans øjne også “dømt til en skæbne som Carinas klynkende søster”. At han havde en pointe, blev, paradoksalt nok, bekræftet af at en af hans kolleger på den næste side i den samme avis reducerede debatten til et spørgsmål om hvorvidt SVJ var “Fattig eller forkælet?”.²⁰⁷

I min analyse af SVJ's debatindlæg har jeg argumenteret for at det sidste budskab som Madsen fremhævede, rigtignok var det vigtigste, men også at begge de budskaber han nævnte, faktisk var at finde i indlægget. SVJ plæderede for at hendes omgivelser burde have mere tolerance og forståelse for hendes økonomiske situation; men hun antydede også at SU'en burde vær højere, og at uddannelsessystemet i højere grad burde indrettes efter at man var nødt til at have et studiejob mens man læste. Netop dette var et af grundproblemerne ved indlægget som oplæg til offentlig debat. Det indeholdt to budskaber der måske nok var forbundne, men ikke desto mindre forskellige, og som rettede sig imod to forskellige retoriske publikummer. Flertydigheden i indlægget slørede altså ikke alene hvad (hoved)budskabet var, men også hvem der skulle gøre hvad, hvorfor, hvornår og hvordan. Dette problematiske træk ved teksten blev yderligere forstærket af dens stil og syntaks. Med den ofte gentagne anafor "Jeg er træt af..." hobede den studerendes problemer sig op, og fordi de mange sætninger den indledte, var sideordnede, fremstod problemerne ydermere lige alvorlige. Hertil kom at SVJ i sine vaccinationer og læserhenvendelser implicerede at hendes læsere var polemiske, forudsigelige og nedladende. Allerede før debatten på Politikens netavis brød ud, fremstod hovedpersonen således træt af sit publikum.

Umiddelbart efter at debatindlægget blev lagt på politiken.dk, eksploderede debatten på netavisen. På mindre end et døgn fik indlægget 1000 kommentarer, og efter tre dage endte det som det mest læste og debatterede indlæg på Politikens netavis nogensinde. De mange sidevisninger og kommentarer gjorde at både Politikens og andre mediers journalister fik øjnene op for SVJ og hendes indlæg, og hun fik fx lejlighed til at uddybe hvad hun mente, i både TV2's morgen-tv og DR2's sene nyheder. Samtidig bredte debatten sig hurtigt til andre netværks- og massemedier hvor både borgere, journalister og politikere kommenterede den studerende og hendes budskab(er). Fælles for de mange reaktioner var at de udtrykte en vis kvantitativ fascination af hvor mange der havde kommenteret debatindlægget på Politikens netavis, og ydermere at deres kvalitative fortolkning af debatten på netavisen var den samme, nemlig at det store flertal var uenige med eller kritiske over for SVJ. På netaviser, blogs og onlinefora samt i aviser, tv og radio fremhævede såvel elitekommunikatører som borgere hvor mange der havde sat sig til tastene, og hvor lidt forståelse flertallet havde for den studerendes problemer.

Mens SVJ's debatindlæg på politiken.dk altså var tvetydigt, var den dominerende udlægning af hvilken reaktion hun blev mødt med på netavisen, entydig: "Der [var] ikke meget sympati for den fattige studerende", som en journalist på Politiken formulerede det.²⁰⁸ Da jeg satte mit til at nærlæse indlæggets kommentarspor, var min tanke derfor at en systematisk gennemlæsning ville bekræfte at flertallet var uenige med eller kritiske over for SVJ, og at dette ville hænge sammen med at flertallet kommenterede hendes budget og rådighedsbeløb, altså den sekundære tråd i hendes indlæg. Det sidste viste sig at være rigtigt nok. En stor majoritet – 75 % – af kommentarerne handlede om den sekundære tråd. Det første viste sig imidlertid *ikke* at være rigtigt. Min kategorisering og optælling af kommentarerne til SVJ's indlæg på politiken.dk har bekræftet at der rigtignok var mange der var uenige med eller kritiske over for SVJ, og også at flere var decideret grove. Gennemlæsningen her imidlertid også afsløret at der var langt flere debattører der gav udtryk for at de var enige med SVJ, eller som kom med støtteerklæringer, end den

journalistiske opsummering af debatten gav indtryk af både på politiken.dk, i Politiken og i andre (web)medier. Faktisk viser min analyse at der var flere debattører på Politikens netavis der var positive over for SVJ og hendes indlæg, end der var debattører der var negative. Samlet set var 45 % positive, mens 38 % var negative. Trods at den dominerende historie var at alle faldt over SVJ i kommentarsporet på politiken.dk, var der altså et lille flertal der støttede hende.

I min tekstnære analyse af kommentarsporet har jeg undersøgt hvorfor flertallet kommenterede den sekundære argumentationstråd i SVJ's debatindlæg, altså budskabet om at hun var træt af at være fattig. Jeg har argumenteret for at det for det første skyldtes selve indlægget og dets flertydige budskab. Uanset at debattørerne kommenterede et sekundært budskab, kommenterede de ikke desto mindre et budskab der var at finde i teksten. Havde SVJ skrevet et mere fokuseret og modtagerorienteret og mindre frit associerende og pathosfyldt indlæg, havde forløbet muligvis set anderledes ud. For det andet har jeg vist hvordan der i kommentarsporet var tegn på at nogle brugere kommenterede indlægget på netavisen efter at have læst det eller hørt om det i andre medier. At de fleste medier og ikke mindst trykte aviser, tv og radio fokuserede på spørgsmålet om hvorvidt SVJ var fattig eller ej, kan derfor have haft betydning for at så mange kommenterede netop denne tråd i indlægget når de senere tog del i debatten på netavisen. En tredje forklaring jeg har fremlagt, er at de tidligste kommentarer i kommentarsporet skabte en plovfure for de kommentarer der fulgte efter. Blandt de første kommentarer handlede et flertal nemlig om den sekundære tråd, hvorfor der kan være opstået en såkaldt band wagon-effekt hvor de brugere der kom til senere, tog bestik af hvad andre brugere havde kommenteret, og derfor forholdt sig til den samme tråd som dem. Endelig har jeg for det fjerde inddraget den retoriske situation. Da SVJ fik sit debatindlæg bragt i Politiken og på politiken.dk, var det ikke mere end nogle måneder siden at debatten om fattigdomsdefinitioner, overførselsindkomster og "Fattige Carina" sidst havde raset. I lyset af dette var især den anden tråd i debatindlægget kontroversiel. Kristian Madsen havde derfor delvist ret da han konstaterede at den studerende "var dømt til" at blive sat i forbindelse med Carina. Fordi SVJ's indlæg skabte associationer til den tidligere fattigdomsdebat, kom debatten på Politikens netavis rigtignok først og fremmest til at handle om hendes rådighedsbeløb og budget; men som jeg vender tilbage til, var dét ikke ensbetydende med at flertallet mente at hun klynkede.

I forlængelse af dette har jeg i min tekstanalyse undersøgt hvorfor så mange debattører og journalister fejlagtigt troede at langt størstedelen af debattørerne på politiken.dk var uenige med eller kritiske over for den studerende. I denne del af analysen har jeg for det første argumenteret for at fortolkningen skyldtes en kognitiv bias hos fortolkerne som betød at såvel debattører som journalister lagde mere vægt på de negative kommentarer end de positive. For journalisternes vedkommende kan denne tendens være blevet yderligere forstærket af en faglig tilbøjelighed til at fremhæve den konflikt der var at spore i kommentarsporet. For det andet har jeg anskueliggjort hvordan mange til mange-kommunikationen på netavisen hurtigt blev uoverskuelig. Efter tre dages debat fyldte kommentarsporet små 200 sider med kommentarer, en informationsmængde der ikke alene var svær at kapere som læser, men også mere end hvad Politikens debatunivers kunne håndtere. Kommunikationen fremstod opbrudt og fragmenteret og derfor svær at aflæse. Som en konsekvens af dette kom både debattørers og journalisters

fortolkning af kommunikationen til at bero mere på deres erfaringsbaserede forforståelse af debat på nettet end en egentlig tekstbaseret forståelse af den specifikke debat på politiken.dk. Således har jeg for det tredje forklaret den udbredte fejlfortolkning med at den beroede på udbredte fordomme om debat på nettet, på netaviser og især på Ekstra Bladets Nationen! Som en fjerde forklaring har jeg argumenteret for at også dette resultat af mine analyser kan føres tilbage til SVJ's debatindlæg. I sit indlæg varslede den studerende at hun ville blive mødt med en negativ reaktion, og dét så mange debattører så bekræftet i indlæggets kommentarspor. SVJ lagde med andre ord selv kimen til den fortolkning der endte med at være den mest dominerende både i kommentarsporet og i offentligheden i øvrigt, nemlig at hun var offer for en folkestemning hvor der "ingen tolerance og forståelse [var] for de fattig studerendes situation".²⁰⁹ Fortolkningen beroede dog også på den retoriske situation som SVJ skrev i. Min analyse har således for det femte vist at flere debattører igen inddrog den fattigdomsdebat der havde skabt læserstorm på landets netaviser nogle måneder forinden. Den tidligere debat medførte dog ikke at et overvældende flertal mente at SVJ var "Carinas klynkende søster" – som Kristian Madsen skrev – men derimod at mange *troede* at flertallet mente det. Endelig har jeg argumenteret for at fordi flere debattører tidligt udlagde debatten som overvældende negativ, kom de debattører der kom til senere, til at tro at den var det. Også i dette tilfælde opstod der en band wagon-effekt.

Som eksempel på en debat fra neden var det debatforløb som SVJ skabte med sit debatindlæg på politiken.dk, umiddelbart en nedslående affære: Initiativtageren formåede ikke at udtrykke noget klart budskab til noget klart publikum. De fleste af de af hendes medborgere der kommenterede hendes indlæg på Politikens netavis, formåede hverken at aflæse hvad hovedbudskabet i indlægget var, eller hvad flertallet blandt dem i øvrigt mente. Og flertallet af de journalister, politikere og andre privilegerede meningsdannere som kommenterede indlægget og den debat det afstedkom, fejlfortolkede ligesom borgerne hvilken dagsorden SVJ forsøgte at sætte, og ikke mindst hvilken reaktion hun blev mødt med. Som kommunikationsstrøm på tværs af kommunikative praksisser og medietyper var forløbet gennemsyret af uklarheder og misforståelser.

Både i de dage hvor debatten var på sig højeste på politiken.dk, og i månederne der fulgte, var debatforløbet dog på flere måder paradoksalt. Fordi SVJ's debatindlæg var flertydigt, lykkedes det ikke for den studerende at sætte den dagsorden hun – i hvert fald ved eftertanke – ønskede. Tråden der handlede om at hun var træt af at være fattig, var sprængfarlig i den retoriske situation og tog opmærksomheden væk fra det der i teksten syntes at være, og som SVJ selv påstod var, hendes hovedærinde, nemlig pointen om at hun samtidig savnede forståelse og tolerance. Samtidig var det netop den sekundære tråd der var skyld i at indlægget afstedkom al den debat det gjorde, og at SVJ dermed fik så meget opmærksomhed. Den eksplosion tråden var årsag til på nettet, katapulterede hende på tværs af samfundets mediematrice, og på sin vej krydsede hun både aviser, tv og radio. På den ene side gav SVJ altså selv udtryk for at det ikke lykkedes hende at skabe den debat hun ønskede; på den anden side var hendes relative retoriske inkompetence med til at ophæve hendes strukturelt betingede ringere mulighed for at komme til orde i offentligheden. Og ikke alene endte det med at hun fik oprejsning på forsiden af Politiken da en forbrugerøkonom med navns nævnelse gav hende ret i at studerende rigtignok *var*

fattige.²¹⁰ I dag er hun endt som betalt blogger for Dansk Magisterforening via hvis hjemmeside og mailingliste hun tager del i den offentlige debat om uddannelse og studieliv. På hendes profil på foreningens hjemmeside står der at hun måske er "bedre kendt under navne som SU-Sofie eller Fattig-Sofie" fordi hun i vinteren 2012 skrev et debatindlæg der "hurtigt [blev] det mest debatterede indlæg på Politikens hjemmeside nogensinde – indtil 2013, hvor Yahya Hassan snuppede rekorden."²¹¹ Den kommentartsunami hun i sin tid skabte på politiken.dk, synes med andre ord at være blevet en talerstol hvorfra hun kan gøre nye forsøg på at udøve retorisk medborgerskab.

"Hvorfor skrive her. Alt forsvinder alligevel ud i den blå luft om et par dage!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!-----"

Carsten Hansen, debattør på politiken.dk

Ordene faldt i et kommentarspor til et debatindlæg om stressede børnefamilier på politiken.dk i april 2014.²¹² Inden da havde Carsten Hansen skrevet fire andre kommentarer i den samme tråd. Her beskrev han hvordan han der arbejdede på skiftehold, var lavtlønnet og boede i Brøndby, havde svært ved at sætte sig ind i hvordan en mor der arbejdede freelance, var højt uddannet og boede i København, alvorligt kunne mene at arbejdsløse skulle gøre sig fortjent til deres kontanthjælp ved at gå til hånd for hende, hendes mand og deres børn og på den måde gøre familiens hverdag mindre stresset. Men nu var han tilsyneladende blevet ramt af tvivl. For hvad nu hvis ingen tog notits af hvad han skrev, hvad var så meningen med at skrive det? I hvert fald var én mulig tolkning af hans sidste kommentar at han pludselig ikke kunne se hvorfor han skulle bruge sin tid på at deltage i debatten på Politikens netavis hvis ikke der var et opmærksomt og beslutningsdygtigt publikum til stede, og hvis hans tanker derfor blot var overladt til nettets flygtighed. "Hvorfor skrive her" hvis det skrevne alligevel bare ville drukne i en stadig strøm af indlæg og kommentarer uden at gøre indtryk på nogen eller få indflydelse på noget og til sidst helt forsvinde "ud i den blå luft" med den næste opdatering af netavisens database?

Spørgsmålet rammer ned i kernen af den kritik jeg i dette sidste kapitel rejser på baggrund af mine analyser af hvordan den politisk-debatterende kommunikation mellem borgere og elite udfolder sig på danske netaviser. For hvad skal debatten på netaviserne egentlig til for hvis borgerne bliver ignoreret og misforstået af de journalister og politikere der kan videreformidle deres spørgsmål og synspunkter til den brede offentlighed og kanalisere dem ind i den politiske beslutningsproces? Og hvorfor skal den politisk-kommunikative elite overhovedet tage sig af hvad borgerne skriver i diverse kommentarspor, hvis borgerne ikke formår at udtrykke sig så det er muligt at forstå dem, og så deres kommentarer fremstår relevante for den offentlige meningsdannelse? Hvor tidligere forskning i hhv. retorisk medborgerskab og debat på nettet primært har fokuseret på om elitens kommunikation understøtter borgeres individuelle stillingtagen, eller om debatten blandt borgere lever op til visse normer for offentlig debat, er jeg som sagt optaget af kommunikationen *mellem* de to grupper. Således går min kritik på den politisk-debatterende kommunikation mellem borgere og elite som den manifesterer sig i debatforløb der veksler mellem institutionel én til mange-kommunikation i netværks- og massemedier og vernakulær mange til mange-kommunikation i netværksmedier. Min overordnede konklusion er at det er begrænset hvor meget af denne kommunikation der egentlig optræder på de danske netaviser, og at den der gør, er præget af uklarheder og misforståelser. Det skyldes netavisernes mediemæssige karakteristika, men det skyldes

også at de offentligheder de er fora for, lider under medlemmernes ringe retoriske kompetencer. Ikke alene er både borgere og journalister dårlige til at udtrykke sig på skrift; hvad der især hæmmer kommunikationen, er at journalisterne er dårlige til at læse hvad borgerne skriver, og at borgerne er dårlige til at læse hvad hinanden skriver.

Det er dog også lyspunkter. Især hvis man – som en anden kvalitativ forsker har formuleret det – lægger vægt på “what is *possible* to achieve with new media on the terrain of citizenship rather than to present a statistically measured account of what is *real*” (Bakardjieva 2012, 1357). Således viser mit første casestudie hvordan der på trods af hvad netdebattens generelle rygte ellers tilsiger, faktisk *er* kvalitet at finde i kommentarsporene på de danske netaviser, og at der derfor er et potentiale i at inddrage kommunikationen i disse fora som ressource for den bredere meningsdannelse i samfundet. Samtidig viser mit andet casestudie at netaviserne faktisk *kan* bidrage til at almindelige borgere kan etablere en privilegeret position som offentlige debattører hvorfra de kan tage del i den politiske samfundsdebat, ikke kun via digitale netværksmedier, men også via traditionelle massemedier. Godt nok er der ud fra et kritisk fokus på retorisk medborgerskab meget man kan kritisere kommunikationen på danske netaviser for; men tager man ja-hatten på og fokuserer på potentiale frem for realitet, er der altså også grund til afmålt optimisme.

I dette sidste kapitel uddyber jeg både mine kritiske og mine mere optimistiske betragtninger med udgangspunkt i de to casestudier jeg har fremlagt i kap. 3 og 4. Den kritik jeg fremsætter, er således funderet i mine undersøgelser af to prototypiske debatforløb på danske netaviser, nemlig hhv. en debat fra oven og en debat fra neden. For at kontekstualisere min kritik indleder jeg med at opsummere nogle af de forhåbninger som tidligere undersøgelser af debat på nettet har taget udgangspunkt i, og hvordan de forhåbninger er blevet skuffet. Herefter gør jeg rede for de væsentligste resultater af min egen undersøgelse. Jeg indleder med at uddybe hvorfor der – trods alle dens mangler – er potentiale at spore i den politisk-debatterende kommunikation mellem borgere, politikere og journalister på danske netaviser. Herefter vender jeg tilbage til den kritik som jeg har antydnet ovenfor, og uddyber hvilken andel hhv. borgerne som debattører, journalisterne som ordstyrere og netaviserne som webmedier har i at kommunikationen generelt skuffer.

Store drømme, store skuffelser

Et tilbagevendende tema i denne afhandling har været hvordan store forhåbninger har præget forskningen i retorisk medborgerskab på nettet. Forhåbninger om at flere borgere kunne komme til orde, sætte deres egne dagsordener og bruge tiden på meningsfuld deliberation frem for meningsløse dilletanterier som dem de traditionelle massemedier flyder over med. Ikke mindst fremkomsten af mange til mange-kommunikation som prototypisk kommunikativ praksis i digitale netværksmedier har sat skub i drømmene om at flere borgeres deltagelse, dagsordener og debat kunne sætte sit præg på den offentlige meningsdannelse og politiske beslutningsproces. Som Klaus Bruhn Jensen opsummerer forhåbningerne:

“[M]uch research and public debate has held out the potentials of many-to-many communication as a new source of public participation in social life across political, economic, and cultural domains. (...) [R]esearch has examined

the hypothesis that network media and many-to-many communication might promote (...) more informed political debate via news and discussion sites.”
(K. B. Jensen 2012, 189)

Det er i den forbindelse relevant at vende tilbage til den oversigtsartikel af politologerne W. Russell Neuman, Bruce Bimber og Matthew Hindman som jeg inddrog i afhandlingens indledning. Som jeg var inde på dér, har den mest udbredte forhåbning blandt forskere med interesse for debat på nettet været at nettet kunne bidrage til at realisere Jürgen Habermas’ ideer om en offentlig sfære og den ideelle talesituation (Neuman, Bimber, og Hindman 2011, 26). Forskere har udbygget Habermas’ oprindelige kriterier for hvad der skal til for at indfri disse idealer, og især tre af de kriterier de har lagt til grund for deres normative vurderinger, er relevante i denne sammenhæng: For det første kriteriet om at et bredt udsnit af borgere skal inkluderes i den offentlige debat; for det andet kriteriet om at borgere skal kunne påvirke hvad debatten skal handle om; og for det tredje kriteriet om at borgernes opmærksomhed – modsat hvad Habermas mener er tilfældet i et massemedie som tv – ikke systematisk skal distraheres af fx reklamer eller underholdning og på den måde afledes fra den offentlige debat (Neuman, Bimber, og Hindman 2011, 27–28 og 30). Håbet om at Internettet kan fungere som en hensigtsmæssig infrastruktur for en revitaliseret offentlig sfære, har altså bl.a. udmøntet sig i undersøgelser af i hvilken grad teknologien bidrager til at *flere borgere* kan debattere deres *egne dagsordener* uden at blive *distraheret* af uvæsentlige ligegyldigheder.

Som både Klaus Bruhn Jensen og de tre amerikanske politologer konkluderer, er de store drømme foreløbig blevet skuffet (K. B. Jensen 2012, 189; Neuman, Bimber, og Hindman 2011, 27). Således er det store flertal af de forskere der har bidraget til forskningen i borgeres debat på nettet, pessimistiske mht. debattens kvalitet og potentiale. Ikke mindst Habermas selv er skeptisk. Hans bekymring synes at være at nettet fragmenterer og fordummer den offentlige debat: Styrken ved et massemedie som trykte aviser er i hans øjne at det kan sørge for at offentlighedens opmærksomhed er rettet mod de(t) samme politiske tvivlsspørgsmål på samme tid, og at eksperter og journalister kan være med til at kvalificere og moderere debatten; svagheden ved nettet er som han ser det, at debatten dér er spredt ud over et væld af netsteder hvor debattører kan koncentrere sig om lige netop de emner de er optagede af, og ofte uden at der er nogen kvalificerede ordstyrere til stede (Neuman, Bimber, og Hindman 2011, 26; Habermas 2006, 423). Det er derfor langt fra al debat på nettet der underbygger det ideal for en offentlig sfære som han er fortaler for. En undtagelse mener han – interessant nok – er debatten på de landsdækkende avisers netsteder som i hans øjne stadig har potentiale for at fungere som knudepunkter for en fokuseret og kvalificeret offentlig debat:

“In the context of liberal regimes, the rise of millions of fragmented chat rooms across the world tend[s] instead to lead to the fragmentation of large but politically focused mass audiences into a huge number of isolated issue publics. Within established national public spheres, the online debates of web users only promote political communication, when news groups crystallize around the focal points of the quality press, for example, national newspapers and political magazines.” (Habermas 2006, 423)

Som jeg var inde på i afhandlingens indledning, er de forskere der har efterprøvet Habermas' idealer i empiriske studier, generelt blevet skuffet. Det gælder alle de tre kriterier jeg har nævnt ovenfor. *I princippet* kan flere borgere deltage i den offentlige debat på nettet. Men i praksis ekskluderes nogle grundet manglende netadgang eller it-færdigheder; størstedelen af dem der er online, er – også på nettet – uinteresserede i politik; og blandt dem der rent faktisk debatterer politik online, har flertallet svært ved at blive hørt (Neuman, Bimber, og Hindman 2011, 27). *I princippet* kan de borgere der debatterer politik på blogs, Facebook eller Twitter, også selv bestemme hvilke dagsordener de vil debattere. Men i praksis er weboffentlighedens opmærksomhed koncentreret omkring de landsdækkende nyhedsmediers netsteder, og her er det stadig den traditionelle elite af politikere og journalister der størstedelen af tiden sætter dagsordenen, ikke almindelige borgere (Neuman, Bimber, og Hindman 2011, 28). Og *i princippet* kan borgere bruge nettet til at finde sammen med ligesindede og debattere politik uden at blive forstyrret af realityshows og reklameblokke. Men i praksis flokkes flertallet som sagt omkring de kommercielle mediers netsteder, og her hersker de samme logikker som Habermas og hans støtter har begrædt dominerer tv-mediet: Nyheder og debat reduceres til underholdende, personfikserede fortællinger præget af drama og konflikt, alt sammen for at sikre brugertrafik og dermed annoncekroner (Neuman, Bimber, og Hindman 2011, 30–31).

Blandt de forskere der har forsket i debat på nettet, finder man dog også et mere optimistisk mindretal. Optimisterne er gerne diskursanalytikere der mener at meget debat på nettet, ikke mindst blandt børn og unge, i stedet for deliberation bør opfattes som en performativ leg med identiteter der ikke nødvendigvis behøver noget publikum for at være meningsfuld for dem der leger, og – på sigt – det samfund de er en del af (Bakardjieva 2012, 1363–1364; Caldwell 2013, 504–506; Hartley 2010, 241 og 243–245; van Zoonen, Vis, og Mihelj 2010, 252). Ud fra denne opfattelse er netdebatten en prædeliberativ legeplads der kan forberede borgere på at træde ind på den offentlige scene og tage del i den politiske debat på mere traditionel vis. Ifølge Peter Dahlgren – der selv har forsket i sammenhængen mellem unges medborgerskab og mediebrug (Dahlgren og Olsson 2008) – er denne præpolitiske socialisering hvor borgere *bliver* medborgere, et blindt punkt i megen demokratiteori der blot forudsætter at det *er* de i det øjeblik de er myndige: “Liberal theory in its classic mode tends to assume a fully formed civic subject who enters the political scene (usually at the age of eighteen), but has little to say about the socio-cultural factors that can impact on this development.” (Dahlgren 2011, 57) Selvom størstedelen af den eksisterende forskning – inklusiv denne afhandling – konkluderer at meget debat på nettet lader en del tilbage at ønske som eksempel på intersubjektiv meningsdannelse, kan den altså stadig tjene en funktion som arena for subjektiv identitetsdannelse.

Endnu en skuffet utopist

Med min afhandling skriver jeg mig i en vis forstand ind i rækken af skuffede utopister. Ligesom tidligere undersøgelser har min undersøgelse taget udgangspunkt i normativ teori om offentlig debat og meningsdannelse, og ligesom tidligere undersøgelser er det overordnede resultat at teorien er blevet skuffet i mødet med praksis på nettet. Alligevel er det på flere måder en ny kritik jeg rejser. I modsætning til størstedelen af den

eksisterende forskning i hhv. retorisk medborgerskab og debat på nettet er det som sagt ikke kvaliteten af *enten* elitedebattørers argumentation i et eller flere isolerede debatindlæg *eller* borgeres kommunikation i et eller flere isolerede kommentarspor jeg kritiserer; i stedet er min kritik først og fremmest rettet mod kvaliteten af de strømme af politiske-debatterende kommunikation *mellem* borgere og elite der veksler mellem vernakulær mange til mange- og institutionel én til mange-kommunikation på danske netaviser og til dels i massemedier som aviser, tv og radio.

Min overordnede konklusion er at som den vertikale kommunikation mellem borgere og elite på nuværende tidspunkt udfolder sig på de danske netaviser, lader den en del tilbage at ønske. Det skyldes både de borgere der bidrager til debatterne, de journalister der fungerer som ordstyrere, og de netaviser som lægger kommentarspor til. Som mine analyser viser, hæmmes kommunikationen af både borgeres og elitekommunikatørers mangelfulde retoriske kompetencer som hhv. afsendere og modtagere. Især har evnen til at lytte til hinanden på tværs af samfundets politisk-kommunikative skel vist sig at være begrænset. Mine analyser viser desuden hvordan kommunikationsstrømmene fra borgere til elite og fra elite til borgere lider under at netaviserne muliggør mange til mange-kommunikation på en skala der kan være særdeles svær at overskue og dermed vanskelig at samle op på og kanalisere ind i den politiske beslutningsproces. Endelig viser mine analyser at fordi netaviserne primært er nyhedsmedier præget af nyhedsstrømmens rasen og de tilfældigheder der følger med dét, forstyrres kommunikationen mellem borgere og elite undertiden af at sensationelle og skandaløse nyhedshistorier får stor opmærksomhed på netaviserne og ender med at blive blandet ind i de politiske debatter.

Skal man relatere min kritik til den eksisterende forskning i debat på nettet og specifikt de tre kriterier jeg har opregnet ovenfor – altså håbet om at *flere borgere* kan debattere deres *egne dagsordener* uden at blive *distraheret* – skuffer den politisk-debatterende kommunikation på de danske netaviser på alle tre punkter. Afhandlingens to casestudier underbygger at flere måske nok har fået mulighed for at ytre sig i kommentarsporene på landets netaviser; men eftersom der stort set ikke samles op på hvad de skriver, og eftersom de opsamlinger der er, er mangelfulde eller misvisende, er det tvivlsomt om de der ytrer sig, bliver hørt og forstået. Hvad de to casestudier også viser, er at netaviserne i sjældne tilfælde kan understøtte at almindelige borgere kan sætte deres egen dagsorden. Men fordi de borgere der tager initiativ til debatterne, er for dårlige til at udtrykke sig fokuseret og præcist, og fordi de borgere og elitedebattører der tager del i den efterfølgende debat, er for dårlige til at aflæse hvad deres medborgere forsøger at udtrykke, ender det undertiden med at initiativtagernes dagsordener trumfes af andre dagsordener. Endelig illustrerer især det første casestudie i kap. 3 hvordan journalistiske prioriteringer der er dikteret af kommercielle interesser, kan få konsekvenser for hvor fokuseret debatten på landets netaviser er. Det kan de i den forstand at spektakulære skandalehistorier der den ene uge får massiv omtale fordi de tiltrækker sig den opmærksomhed fra brugerne som medieorganisationerne tjener penge på, den næste uge forstyrrer andre, mere vigtige debatter.

Grundlaget for min kritik er som sagt de to casestudier af prototypiske debatforløb på danske netaviser som jeg har fremlagt i kap. 3 og 4. Det er et grundvilkår for kvalitativ forskning af den slags som mine tekstnære analyser repræsenterer, at man til gengæld for

detaljerigdom og nuancer mister muligheden for at generalisere på samme måde som det lader sig gøre på baggrund af kvantitativ forskning. Det betyder at min kritik principielt begrænser sig til de konkrete debatforløb som jeg har analyseret, og at yderligere kvalitative og kvantitative studier må vise hvor udbredte de svagheder – og styrker – jeg påpeger, er. Dette afholder mig dog ikke fra at formulere min kritik i relativt generelle vendinger. Ikke mindst fordi det er prototypiske debatforløb jeg har analyseret, mener jeg at min kritik rækker ud over de konkrete cases der indgår i min afhandling.

Lyspunkter

Før jeg uddyber min kritik, vil jeg først fremhæve de positive momenter som jeg trods alt også mener at der er at finde i de debatforløb jeg har analyseret. Selvom mine teksthæftede retoriske kritikker har blotlagt meget der er kritisabelt ved kommunikationen mellem borgere og elite på danske netaviser, har mine to casestudier nemlig også illustreret hvordan netaviserne i nogle henseender kan understøtte denne kommunikation og dermed deres brugeres retoriske medborgerskab.

I afhandlingens første casestudie i kap. 3 undersøgte jeg bl.a. hvad journalisterne på tre af landets netaviser *kunne* have samlet op på i en række kommentarspor til artikler og debatindlæg om regeringens SU- og kontanthjælpsreformer i vinteren 2013. På baggrund af mine nærlæsninger argumenterede jeg for at de brugere der bidrog med kommentarer i debatterne om reformerne, i flere tilfælde formulerede spørgsmål og synspunkter som det havde været relevant at få besvaret og afvejet. Som sådan var der i kommentarsporene stof at finde der kunne bidrage konstruktivt til dækningen af og debatten om de to reformer. Det betyder at frem for udelukkende at anskue mange til mange-kommunikationen på netaviserne som *et forum for reaktioner* på politikeres og andre elitedebattørers én til mange-kommunikation, kunne journalisterne – som Stephen Coleman allerede har antydnet (Coleman 2013, 29) – med fordel have anskuet borgernes kommunikation som *en ressource for deres research* ifm. debatten om de politiske reformer. Ved at læse med i kommentarsporene kunne journalisterne have fået et indtryk af hvilke presserende tvivlsspørgsmål, oversete (mod)argumenter eller relevante erfaringer som florerede blandt et udsnit af befolkningen. Som jeg vender tilbage til, kræver udbredelsen af en sådan praksis dog at borgernes og journalisternes retoriske kompetencer som hhv. afsendere og modtagere af offentlig retorik styrkes, og at netaviserne som medier bliver bedre gearret til at understøtte mange til mange-kommunikation af det omfang som de mest aktive debatter kan afstedkomme. Men på dette sted er pointen at de danske netaviser *potentielt* kan fungere som synlige platforme for at borgernes tvivl, holdninger og erfaringer bliver opsamlet ifm. politiske debatter, og at netaviserne på den måde kan bidrage til at dette input fra borgerne bliver kommunikeret opad i samfundets politisk-kommunikative hierarki.

I det andet casestudie i kap. 4 undersøgte jeg bl.a. hvordan én af landets netaviser og mange til mange-kommunikationen dér understøttede at en borger kunne få taletid i offentligheden både på nettet og i traditionelle massemedier som aviser, tv og radio. Selvom min analyse viste at debatten var præget af uklarheder og misforståelser mht. hvad borgerens ærinde var, og hvilken reaktion hun blev mødt med, viste den også at det over tid lykkedes debattøren at skabe sig en privilegeret position som offentlig debattør. Efter at debatten på nettet var løjet af, fik hun over det næste år gentagne gange mulighed

for at uddybe sine synspunkter i den trykte udgave af Politiken, og efter to år endte hun med at blive ansat som blogger hos Dansk Magisterforening hvis hjemmeside og mailingliste i dag understøtter at hun kan tage del i den offentlige debat om studenter- og uddannelsespolitik. At hun kunne etablere en sådan position, skyldtes ikke mindst den debat hun i sin tid fik sat i gang på politiken.dk, hvor antallet af brugere der læste og kommenterede hendes indlæg, slog alle rekorder. Som jeg har understreget flere gange, var der tale om et særtilfælde, og i praksis sker det kun for ganske få borgere at de med de danske netaviser som understøttende mellemlid kan skabe sig en sådan taleposition i offentligheden. Ikke desto mindre *kan* netavisene altså bidrage til at almindelige borgere kan overvinde deres strukturelt betingede ringere mulighed for at komme til orde i offentligheden. Tilsyneladende kræver denne opstigning i samfundets kommunikative hierarki endda ikke ekstraordinære retoriske evner – som min analyse illustrerer, kan de borgere det sker for, paradoksalt nok være relativt retorisk inkompetente. Således kan det kvalitative indhold af deres retorik vise sig at være langt mindre vigtigt end det kvantitative omfang af deres medborgeres reaktioner i form af sidevisninger, anbefalinger og kommentarer. Som jeg vender tilbage til, er dette ikke ubetinget noget opløftende fund; både for den enkelte borgers og for det retoriske fællesskabs skyld er vi som samfund bedre tjent med at der er en vis kvalitet i den offentlige retorik, også den der kommer fra almindelige mennesker når de vælger at engagere sig i den offentlige debat (jf. Hariman 2007, 224). Det ændrer dog ikke ved at selvom mange til mange-kommunikationen på danske netaviser kan være særdeles vanskelig at overskue og aflæse og derfor svær at inddrage på traditionel vis i den offentlige meningsdannelse og politiske beslutningsproces, kan kommunikationen stadig alene i kraft af sit omfang understøtte borgers retoriske medborgerskab ved at skabe opmærksomhed omkring en debattør og hendes sag.

Disse lyspunkter til trods har både borgere, journalister og netaviser en andel i at den vertikale kommunikation mellem borgere og elite generelt skuffer. Problemerne er indbyrdes forbundet; men for overskuelighedens skyld diskuterer jeg dem hver for sig i de tre afsnit der følger. Kort opsummeret går min kritik som sagt på at i de prototypiske forløb for politiske debatter på danske netaviser som jeg har undersøgt, er der måske nok mange borgere der taler, men få der bliver hørt, og endnu færre der bliver forstået.

Borgernes andel i at kommunikationen skuffer

Hvad borgerne angår, er det – som jeg allerede har været inde på – for det første deres retoriske kompetencer som afsendere af offentlig retorik jeg er kritisk overfor. Denne kritik baserer jeg for det første på min nærlæsning i kap. 4 af Sofie V. Jensens (SVJ) debatindlæg der som sagt satte gang i en debat fra neden. Min vurdering var at det indlæg som SVJ i vinteren 2012 skabte heftig debat med på politiken.dk, forbrød sig mod traditionelle kvalitetskriterier for skriftlig retorik, bl.a. fordi det savnede et klart budskab og et veldefineret retorisk publikum. Skulle man tro SVJ selv, endte debatten da også med at handle om noget andet end hun havde intenderet, og selvom dette til dels skyldtes den retoriske situation og hendes medborgeres fordomme, skyldtes det altså *også* hendes oprindelige tekst. Som jeg vender tilbage til, var den reaktion hun blev mødt med, rigtignok ikke udtryk for en imødekommende og venligt stemt læsning af hvad hun mon mente; men den var omvendt heller ikke grundløs og uden belæg i teksten. Når flertallet

forholdt sig til om SVJ var fattig eller ej, var det måske nok en sekundær tråd i hendes indlæg de var optaget af, men det var dog en tråd som den studerende selv havde plantet hos sine læsere ved at fremlægge sit månedlige budget og rådighedsbeløb, slå på sin ret til at kalde sig fattig og antyde at hun ønskede mere i SU. Det afsporede debatforløb skyldtes altså ikke kun at "Fattige Carina" spøjte i baghovedet på debattørerne, eller at der gik selvsving i mange til mange-kommunikationen på Politikens netavis; det skyldtes også retors uformåenhed.

Min kritik af borgerne som afsendere baserer jeg for det andet på min nærlæsning i kap. 3 af de kommentarer hvor borgere blandede tilfældige skandaler sammen med politiske reformer i en debat fra oven. Her var jeg kritisk over for den *retoriske interferens* som opstod i diverse kommentarspor til artikler og debatindlæg om regeringens SU- og kontanthjælpsreformer. Interferensen manifesterede sig som sagt ved at debattører inddrog de to verserende skandaler om hhv. udeklareret hestekød i oksekød og danske unges druk i Prag som referencepunkter og forståelsesrammer i debatterne om reformerne. Som jeg allerede var inde på da jeg introducerede begrebet, mener jeg at retorisk interferens lige så vel kan være konstruktiv som kritisabelt; om det ene eller det andet er tilfældet, beror på hvordan interferensen kommer til udtryk i den enkelte retoriske situation. I den konkrete case jeg analyserede i kap. 3, har jeg dog argumenteret for at interferensen var problematisk fordi den manifesterede sig i argumenter der byggede på forkerte fakta, metaforer der afspejlede misforståede demokratiopfattelser, og ordspil der mest af alt var udtryk for en kynisk medborgerposition. Som sådan var de kommentarer og måske endda de kommentarspor hvor interferensen viste sig, nemme at affeje for politikere, journalister og andre elitedebattører og derfor mest af alt kontraproduktive for kommunikationen mellem borgere og elite, ikke mindst set ud fra borgernes perspektiv. Sammenblandingerne var "rent retorisk" måske nok besnærende – der *er* noget umiddelbart fascinerende ved tanken om at landets økonomiminister skulle være "en manipuleret færdigret"²¹³ – men demonstrerede samtidig en uvidenhed, naivitet eller kynisme som diskvalificerede debattørerne som retoriske medborgere den politisk-kommunikative elite for alvor behøvede at tage alvorligt.

Min kritik af borgerne som modtagere baserer jeg først og fremmest på min nærlæsning af de rekordmange kommentarer som SVJ's indlæg fik på politiken.dk. Især to pointer i min analyse i kap. 4 er relevante i denne sammenhæng. For det første at flertallet af de brugere der kommenterede indlægget på Politikens netavis, kommenterede det underordnede budskab i SVJ's debatindlæg og ikke det overordnede budskab. Det store flertal af kommentarerne – nemlig tre ud af fire – handlede således om SVJ's pointe om at hun var træt af at være fattig, mens kun et mindretal af kommentarerne – nemlig én ud af ti – handlede om hendes pointe om at hun var træt af sine omgivers manglende forståelse og tolerance for at hun var fattig. Som jeg allerede har været inde på, *var* det sekundære budskab til stede i teksten, og SVJ var derfor selv delvist skyld i at debatten kom til at handle om dét; men i min analyse viste jeg også hvordan det bl.a. i kraft af indlæggets struktur trods alt var relativt tydeligt hvad der rent faktisk var hovedbudskabet. Som sådan var det flertal af brugere der ikke kommenterede det primære budskab i hendes indlæg, dårlige læsere, enten fordi de læste hen over hovedpointen i indlægget, eller fordi de simpelthen ignorerede hvad hovedpointen var, og blot kommenterede det de følte for.

Ud fra et retorisk ideal for offentlig debat er begge dele problematiske. Som Hauser skriver, kræver meningsfuld debat at de debattører der tager del i den, i det mindste forsøger at forstå hvad modparten mener – også selvom de er og sandsynligvis vedbliver med at være uenige; dét er ifølge ham et af de definerende træk ved retorisk kompetence og dermed medborgerskab: “Partners in rhetorical transactions, of necessity, must actively engage one another in attempts to understand issues, *appreciate each other’s views*, and form their own judgments.” (Hauser 1999, 33 – min kursivering) I hvert fald nogle af de brugere der reagerede på SVJ’s debatindlæg, syntes mere optaget af at formulere deres eget synspunkt end af at forsøge at sætte sig ind i den studerendes.

Den anden pointe fra min analyse af kommentarsporet som er relevant på dette sted, er at mange af debattørerne gav udtryk for at stemningen i kommentarsporet var overvældende kritisk over for SVJ. Omkring hver tiende kommentar konkluderede at det store flertal af dem der skrev kommentarer, var uenige med, ja, ligefrem fjendtlige over for den studerende. Dette var som sagt ikke tilfældet, tværtimod. Ifølge min kategorisering og optælling af kommentarerne udtrykte et stort mindretal (38%) godt nok uenighed eller kritik; men der var stadig et lille flertal (45%) der udtrykte enighed eller støtte. De mange brugere der mente at flertallet var efter SVJ, var altså dårlige læsere i den forstand at de fejllæste hvilken holdning der rent faktisk dominerede i kommentarsporet. Én forklaring på hvorfor de gjorde det, er – som jeg vender tilbage til – at først Politikens journalister og senere flere andre mediers journalister hurtigt og skråsikkert slog fast at flertallet af de brugere der deltog i debatten på politiken.dk, var negativt stemt over for SVJ. Nogle brugere kan derfor være endt med at tro og i nogle tilfælde videreformidle at flertallet var efter den studerende, fordi de accepterede og reproducerede journalisternes fejlagtige påstand om at dét var tilfældet. Ikke mindst SVJ selv endte med at tro at hun udelukkende blev mødt med kritik sådan som medierne sagde at hun gjorde, trods at hun i virkeligheden blev mødt med mere støtte end kritik. Dermed ikke sagt at det så kun var journalisternes skyld at den fejlagtige udlægning af debatten opstod. Som jeg var inde på i kap. 4, var der flere brugere der begræd at det store flertal var efter SVJ, længe før det blev den dominerende historie i medierne. Det kan med andre ord lige så vel have været brugerne selv der såede kimen til den fejlagtige læsning. Under alle omstændigheder var en væsentlig grund til at så mange fejllæste debatten – som jeg vender tilbage – sandsynligvis at omfanget af mange til mange-kommunikationen i kommentarsporet var så stort som det var. Det blev ganske enkelt hurtigt svært at gennemskue hvor mange der egentlig sagde hvad i kommentarsporet, både for de brugere der skrev kommentarer, de brugere der læste med, og de journalister der forsøgte at følge op på debatten.

I kap. 2 hvor jeg fremlagde tre prototypiske debatforløb på danske netaviser, lagde jeg især vægt på at de borgere der skriver kommentarer på netaviserne, har strukturelt betingede ringere muligheder for at få taletid og ørenlyd i offentligheden. Hvad jeg i dette afsnit har kritiseret, er hvad der ud fra en dialektisk opfattelse af retorisk agency er mulighedernes modstykke, nemlig borgernes individuelt betingede *evner* til at udtrykke sig offentligt og til kritisk, men konstruktivt at aflæse deres medborgeres offentlige retorik. Min overordnede påstand er at når borgerne fastholdes i deres rolle som elitens retorisk mindre privilegerede modpart, skyldes det ikke kun “de onde strukturer” i den forstand at journalister overhører eller misforstår hvad borgerne prøver at sige, eller at

borgernes bidrag bliver skyllet væk i en tsunami af mange til mange-kommunikation; det skyldes også borgernes relative inkompetence som retoriske medborgere.

På nogle vil det måske virke hårdt, ubehageligt eller ligefrem arrogant at jeg så eksplicit kritiserer helt almindelige menneskers retoriske evner. Det er jo ikke statsministerens nytårstale til nationen vi taler om, men debatter mellem vrede amatører på Ekstra Bladets debatforum af samme navn, kunne indvendingen lyde. Ikke mindst når jeg som trænet retorisk kritiker piller en stakkels 22-årig studerendes debut som offentlig debattør fra hinanden og vender tommelfingeren nedad, vil nogle nok mene at jeg farer lige voldsomt nok frem. Som Robert Hariman har noteret i et veloplagt, men også polemisk bogkapitel, er det en uskreven regel at man som retorisk kritiker ikke må være alt for kras i sine vurderinger af borgeres vernakulære retorik: "One way or another many readers are likely to be thinking, "Hey. Way too harsh." Speaking ill of ordinary people in a democratic society invites social censure." (Hariman 2007, 219)

Når jeg alligevel tillader mig at være så kontant, skyldes det først og fremmest at jeg – også på baggrund af mine analyser – er grundlæggende enig i hvad Hariman skriver videre i sin tekst, nemlig at dårlig retorik er et demokratisk problem, også når det er borgere der er afsenderne: "A low level of articulateness does not help the common people; quite the contrary, it aids entrenched power, particularly in a democratic society." (Hariman 2007, 232) Som jeg allerede har været inde på, viser mit andet casestudie at en borger godt nok kan overvinde sin strukturelt betingede ringere mulighed for at komme til orde i offentligheden på trods af at hendes retoriske evner lader noget tilbage at ønske. Men studiet viser også at den retorisk inkompetente borger lægger sin skæbne i hænderne på journalister og andre elitedebattører som så må fortolke hvad hun mener – og dét har med al tydelighed vist sig at have en om ikke entydigt negativ, så i hvert fald særdeles tvetydig betydning for borgerens retoriske agency. I den konkrete case syntes journalisternes fagligt betingede trang til at betone konflikt og kritik i hvert fald at trumfe borgerens primære budskab om tolerance og forståelse. Som sådan kan dårlig vernakulær retorik også på nettet være med til at bekræfte og befæste det asymmetriske forhold mellem bund og top i samfundets politisk-kommunikative hierarki. Som Hariman argumenterer for, er det derfor vigtigt med retorisk kritik af vernakulær retorik der ikke kun priser, men også riser: "Empowering ordinary people requires not only understanding what they are doing when they speak, but also recognizing how they could be doing better and doing more." (Hariman 2007, 243)

Spørgsmålet er så hvor man bør sætte barren for hvad der er godt og skidt? (jf. Hariman 2007, 223) At begræde at borgere der deltager i politiske debatter på nettet, ikke efterlever Habermas' diskursetik, er i hvert fald en om ikke forfejlet så i hvert fald fortærsket kritik. Alternativet er dog ikke at vi som retoriske kritikere friholder borgernes retorik fra kritik. Den vernakulære retorik må ikke blive en pandabjørn som vi velmenende værner om til et punkt hvor den og dens afsendere bliver ude af stand til at begå sig uden for den retoriske kritiks reservat. Hvis det en dag lykkes at forbedre journalisternes evne til at lytte til deres medborgere og videreformidle hvad borgerne udtrykker i kommentarsporene på landets netaviser; og hvis det en dag lykkes at indrette netaviserne så de som platforme for debat ikke blot tillader at mange kan ytre sig, men også at mange rent faktisk kan blive hørt og forstået; ja, så må vi også kræve at borgerne bidrager med debatindlæg der er rige på fokus, og kommentarer der er frie for

forstyrrelser. Som Hauser skriver, er retoriske kompetencer ikke alene forudsætningen for at vi hver især kan tage del i samfundet som medborgere; kompetent retorik er også forudsætningen for at vi i fællesskab kan håndtere politiske tvivlsspørgsmål såvel handlekraftigt som retfærdigt: "[M]embership in a public requires *rhetorical competence*, or a capacity to participate in rhetorical experiences. (...) We need competent rhetoric whenever prudent conduct is uncertain. Competent rhetoric is a pluralistic society's best hope for accommodating multiple perspectives through resolute action that serves just ends." (Hauser 1999, 33–34)

Journalisternes andel i at kommunikationen skuffer

Når den vertikale kommunikation mellem borgere og elite på netaviserne ikke lever op til retoriske idealer for medborgerskab og meningsdannelse, skyldes det også at den – med en, indrømmet, polemisk formulering – forsømmes og forplumres af journalisterne. En gennemgående grundantagelse i denne afhandling har været at netavisernes journalister ud over selv at bidrage til den politisk-debatterende kommunikation mellem borgere og elite ideelt set også kan fungere som kommunikationens privilegerede mellemlid. Som sådan kan de på den ene side videreformidle politikernes seneste forslag til borgerne og sætte dem til debat og på den anden side samle op på borgernes spørgsmål og synspunkter og kanalisere dem opad i det kommunikative hierarki. Hvad begge mine casestudier imidlertid viser, er at det for det første er sjældent at journalisterne rent faktisk udfylder den sidste rolle, og for det andet at de i de tilfælde hvor de gør, ikke er særlig kompetente i den. Det skyldes at de som modtagere undertiden har svært ved at aflæse hvilke holdninger der dominerer i kommentarsporene. Men det skyldes også at de få opsamlinger de er afsendere på, enten er så tilfældigt stykket sammen at brugerne ikke kan genkende sig selv i dem, eller så tendentiøse og skråsikre at der ikke er plads til forbehold eller nuancer.

Min kritik af journalisterne som modtagere er især baseret på mit andet casestudie i kap. 4. Studiet viste hvordan journalisterne – ligesom borgerne – fejllæste stemningen i kommentarsporet til SVJ's debatindlæg. Dagen efter at indlægget var blevet lagt på politik.dk, konkluderede en af avisens journalister at der var "[e]n smule sympati" at finde i kommentarsporet, men at "der [var] langt mellem" den.²¹⁴ Denne udlægning blev siden gentaget ad nauseam, ikke blot af Politikens journalister, men også af journalister der omtalte indlægget og debatten på andre netavis og i trykte aviser, tv og radio. Igen og igen slog journalisterne på tværs af massemedier og netværksmedier fast at brugerne på Politikens netavis ikke blot havde læst og kommenteret SVJ's indlæg rekordmange gange, men også at et overvældende flertal af dem var uenige med eller kritiske over for den studerende. Helt så entydig var reaktionen som bekendt ikke. Så enten fejllæste en stor del af den danske journaliststand uafhængigt af hinanden kommentarerne på præcis samme måde; eller også accepterede og reproducerede de den fejllæsning som Politikens journalister publicerede tidligt i forløbet. Under alle omstændigheder var journalisterne relativt inkompetente i rollen som privilegerede ordstyrere og formåede ikke at samle retvisende op på borgernes mange til mange-kommunikation. Det kan meget vel være skyldes at det var en svær opgave de var på; som jeg vender tilbage til, viser flere studier at journalister der har brugerdebat på nyhedssites som arbejdsområde, er særdeles bevidste om hvor vanskeligt det kan være at moderere og samle op på hvad brugerne

skriver i diverse kommentarspor, ikke mindst fordi brugerne til tider skriver så mange kommentarer at deres meninger drukner i mængden (Braun og Gillespie 2011, 386–387; Diakopoulos og Naaman 2011, 141; Winsvold 2009, 47–48). En sådan usikkerhed eller tvivl blev dog ikke nævnt med ét ord når journalister samlede op på debatten om SVJ og hendes indlæg. At de så skråsikkert påstod at flertallet var efter den studerende, betyder at det trods de vanskelige receptionsforhold stadig er rimeligt at så tvivl om deres kompetencer som modtagere af offentlig retorik. For helt så skråsikker var der ingen grund til at være.

I lyset af at reaktionen i kommentarsporet på politiken.dk faktisk var mere nuanceret end som så, var journalisternes opsamlinger ikke blot udtryk for at de som modtagere ikke havde øje for disse nuancer; opsamlingerne var også udtryk for at de som afsendere var tilbøjelige til at nedtone nuancerne for i stedet at fremhæve konflikten – det var *alle* mod SVJ, næsten uden undtagelse. Med denne generalisering uden forsigtige forbehold eller svækkende styrkemarkører var journalisterne med til at forplumre debatten fordi mange, ikke mindst SVJ selv, endte med at tro at alle faldt over hende på netavisen. Det var med til at fremprovokere en meget dominerende metadebat om “tonen” i den offentlige (net)debat som tog tid fra den mere substantielle debat om studenterfattigdom, individuelt ansvar og social eksklusion. At kommunikationen mellem borgere og elite således også lider under at de journalister der ideelt set skal understøtte kommunikationen, ikke altid er de mest kompetente afsendere, underbygges yderligere af afhandlingens første casestudie i kap. 3. Hvad det casestudie viste, var at det for det første var yderst sjældent at journalister på ekstrabladet.dk, politiken.dk og information.dk samlede op på hvad brugerne mente om regeringens SU- og kontanthjælpsreformer. Hvad det også viste, var at i det ene tilfælde hvor en journalist rent faktisk samlede op på debatten om regeringens reformer, var det uklart hvad han byggede sin udlægning på, og de kommentarer han citerede, syntes ikke entydigt at underbygge hans påstand om at brugerne på ekstrabladet.dk tog “hatten af for Helle”, landets statsminister.²¹⁵ Det fik som sagt en bruger til at rejse kritik i kommentarsporet, bl.a. fordi han mente at journalisten citerede de forkerte debattører. Som referent er det ikke altid nemt at stille alle tilfreds, heller ikke på nettet. Men hvad journalisten i det mindste kunne have gjort, var at linke til de konkrete kommentarspor han samlede op på, og desuden eksplicitere at de kommentarer han citerede, var valgt som illustrative eksempler på hvad en afstemning på netavisen viste at brugerne generelt mente. Det er på den ene side et grundvilkår at information går tabt når den flerstemmige vernakulære mange til mange-kommunikation i netavisernes kommentarspor skal skaleres ned til den énstemmige institutionelle én til mange-kommunikation i en journals opsamling. På den anden side kan journalisterne som minimum skrive hvad de baserer deres udlægninger på, og hvorfor de har valgt netop de kommentarer de har.

I afhandlingen har jeg flere gange henvist til at flere retorikere har fremsat håbefulde hypoteser om at helt almindelige menneskers vernakulære retorik i diverse kommentarspor på nettet i stigende grad vil udfordre den institutionelle retorik over kommentarsporene og dermed destabilisere elitens autoritet (Hauser 2007, 339; Howard 2010, 256–257; Ingraham 2013, 17–18). Samlet set kan mine analyser dog ikke bekræfte en sådan hypotese. Tværtimod synes den vernakulære mange til mange-kommunikations ofte uoverskuelige karakter at reaktualisere og revitalisere elitens ret til at udlægge hvad

“massen” mener. Selv i situationer hvor netaviserne er med til delvist at nedbryde skellet mellem borgere og elite mht. hvem der har mulighed for at ytre sig og blive hørt, opretholdes det nemlig i en anden forstand. Hvad især mit andet casestudie viser, er at godt nok kan borgere opnå både taletid og opmærksomhed i kraft af de danske netaviser; men journalister og andre elitekommunikatører er fortsat retorisk privilegerede som fortolkere og formidlere af hvad borgerne så siger. Som sådan fastholdes de institutionaliserede forskelle i retorisk agency jeg har beskrevet i kap. 2. Det skal ikke forstås som at journalisterne og andre elitekommunikatører er mere retorisk kompetente som modtagere af offentlig retorik end borgerne er; som mine analyser viser, tager også de fejl af hvad debattørerne på landets netaviser giver udtryk for. Men det skal forstås som at elitekommunikatørerne fortsat indtager en privilegeret afsenderposition hvor deres strukturelt betingede mulighed for at ytre sig og udlægge den offentlige opinion er bedre end de fleste borgeres. På de danske netaviser har samfundets politisk-kommunikative elite fortsat privilegeret mulighed for ikke blot selv at ytre sig, men også at udlægge andres ytringer.

Mediernes andel i at kommunikationen skuffer

Et tredje og sidste forhold der er med til at hæmme kommunikationen på danske netaviser mellem top og bund i samfundets kommunikative hierarki, er hvad der karakteriserer netaviserne som medier. “Medier” skal her for det første forstås som *økonomier* (jf. K. B. Jensen 2013, 31). Netaviserne hører under større medieorganisationer og er som sådan underordnet den logik der karakteriserer alle kommercielle medievirksomheder: Det gælder om at tiltrække et publikum til det journalistiske indhold og de annoncer som flankerer det (K. B. Jensen 2013, 74). Opmærksomhed er en knap ressource, ikke mindst på nettet, og i det omfang netaviserne kan samle offentlighedens opmærksomhed omkring netop deres knudepunkter i netværket, er det penge værd. Som Klaus Bruhn Jensen skriver, er det først og fremmest brugerne som såkaldte “eyeballs” der er rift om, og kun i mindre grad brugerne som hele mennesker (K. B. Jensen 2013, 74) – eller som borgere for den sags skyld.

På netaviserne kommer dette bl.a. til udtryk ved at redaktører og journalister undertiden prioriterer historier der skaber trafik og debat, men som ud fra et nyhedskriterium om væsentlighed måske nok trumfes af andre, mere væsentlige historier. Som det fremgik af det første casestudie i kap. 3, fik de to skandalehistorier i vinteren 2013 om fødevarefusk og ungdomsdruk næsten lige så meget dækning som de samtidige historier om regeringens SU- og kontanthjælpsreformer. Ifølge både journalister og forskere skyldtes det at de artikler der handlede om skandalerne, resulterede i mange sidevisninger, anbefalinger og kommentarer og altså tilsyneladende fangede brugernes opmærksomhed.²¹⁶ Som jeg var inde på i min analyse, skrev bl.a. journalisten Lasse Jensen et kritisk indlæg på information.dk om sine kollegers prioriteringer, og i kommentarsporet gav flere brugere ham ret i at de mange historier om hestekød og drukferier var forkert vinklede og i det hele taget fyldte for meget i nyhedsdækningen.²¹⁷ Allerede da skandalerne stod på, var der altså kritik i offentligheden af journalisternes prioriteringer, især i lyset af hvordan journalisterne – som Jensen formulerede det – “piske[de] en stemning op” i deres dækning af de to skandalehistorier. Som sådan gik kritikken på at historierne og den megen dækning de fik, var et problem i sig selv.

Sammenlignet med Jensens og hans meningsfællers kritik er det en lidt anden kritik jeg rejser. Min kritik handler for så vidt ikke om at journalisternes prioritering er et problem i sig selv, men i stedet om at den kan have visse negative konsekvenser for de danske netavisers potentiale som platforme for debat. At sensationelle eller skandaløse historier til tider får massiv dækning på netaviserne fordi de – målt på antallet af sidevisninger og kommentarer – tiltrækker sig brugernes opmærksomhed, betyder at historierne lejr sig så solidt i (web)offentlighedens bevidsthed at de senere byder sig til som oplagte referencer i debatter om helt andre og mere alvorlige emner. I den forstand gøder journalisternes prioriteringer jorden for at der kan opstå retorisk interferens, altså at forskellige prototypiske debatforløb kan blive blandet sammen (jf. kap. 3). Dermed ikke sagt at der er tale om et kausalt forhold; at journalisterne prioriterer som de gør, er ikke (alene) skyld i interferensen, men deres prioriteringer er en vigtig forudsætning for at interferensen kan opstå. Et klassisk fund inden for forskning i agenda-setting er at selvom medierne ikke dikterer *hvad* deres brugere mener, har de afgørende indflydelse på hvad brugerne mener noget *om* (K. B. Jensen 2012, 161; K. B. Jensen 2013, 140). Så når relativt uvæsentlige historier den ene uge fylder godt op i nyhedsstrømmen og debatuniverserne på netaviserne, er der grund til at tro at journalisterne dermed er med til at etablere præmissen for de intertekstuelle argumenter, vredesudbrud og morsomheder der ugen efter kan være med til at afspore andre, mere væsentlige debatter.

Som jeg allerede har været inde på, behøver det ikke nødvendigvis være noget problem at der opstår retorisk interferens – om end jeg har argumenteret for at det var tilfældet i den konkrete case i kap. 3. Men uanset hvordan man vurderer interferensen i den konkrete situation, er den under alle omstændigheder et symptom på hvordan de danske netaviser først og fremmest er nyhedsmedier styret af økonomiske interesser og kun sekundært er tænkt som fora for politisk debat. Hvad der lægger kimen til den retoriske interferens, er nemlig journalistiske prioriteringer drevet af et kommercielt hensyn til hvad der skaber opmærksomhed, snarere end et samfundsmæssigt hensyn til hvad der bør fylde i den offentlige bevidsthed og dermed den offentlige debat. Paradoksalt nok kan det på den anden side meget vel være journalisternes prioritering af sensationelle, opmærksomhedsskabende historier som skaber det økonomiske grundlag for at netaviserne overhovedet kan stille en platform for offentlig debat til rådighed for deres brugere. Således viser de seneste tal fra verdens mest respekterede netavis, NYTimes.com, at det langt fra er på debatten mellem brugerne at netavisen tjener sine penge, tværtimod; skal der fortsat være penge til at videreføre det amerikanske flagskibs hæderkronede debatunivers, er anbefalingen fra et internt ekspertteam derfor at netavisen skal blive bedre til at skabe opmærksomhed omkring sit øvrige indhold – og dermed tjene penge – ved bl.a. at tænke i “virale hits” (Ellick et al. 2014, 23–25 og 49).

Når kommunikationen på de danske netaviser mellem borgere og elite skuffer, skyldes det også hvad der karakteriserer disse webmedier som *teknologier* (jf. K. B. Jensen 2013, 31). Ifølge medie- og kommunikationsforskeren danah boyd er *skalerbarhed* (“scalability”) et definerende træk ved digitale netværksmedier og de offentligheder de understøtter (boyd 2011, 46). Hun lægger i den forbindelse især vægt på at webmedier muliggør bredere distribution og dermed øger omfanget af hvor mange mennesker der potentielt kan se indhold på nettet (boyd 2011, 46–48). Som jeg har været inde på i kap. 2, fremhæver

andre iagttagere at de digitale netværksmedier muliggør mange til mange-kommunikation på en hidtil uset skala (K. B. Jensen 2012, 187–188; K. B. Jensen 2013, 25). Det er altså ikke kun det potentielle antal af modtagere der er større på nettet, men i særdeleshed også det potentielle antal af afsendere.

Med introduktionen af kommentarspor under alskens nyheds- og opinionsstof kommer denne skalerbarhed positivt til udtryk ved at de danske netaviser dermed understøtter at mange kan kommunikere til mange om emner der har offentlighedens interesse, herunder politikeres reformforslag og borgeres opråb. Det betyder at flere kan komme til orde i den offentlige debat, og potentielt at flere kan blive hørt. Hvad mine analyser imidlertid viser, er hvordan mange til mange-kommunikationen på netaviserne kan være særdeles svær at overskue både for de brugere der deltager som skribenter, og de brugere, journalister og andre elitekommunikatører der læser med. Det er med andre ord ikke alle faktorer i kommunikationssituationen der skalerer lige godt; produktionen af ytringer øges, men samtidig vanskeliggøres receptionen. Jo flere der kommer til orde, des færre synes at blive hørt og forstået. At det forholder sig sådan, har flere andre studier allerede underbygget. Eksempelvis skriver Marte Winsvold i den undersøgelse af debatten på norske netaviser som jeg henviste til i kap. 1: "The potential for democratic gain made possible by the online public sphere, may therefore also involve a loss, as extremely wide participation precludes visibility." (Winsvold 2009, 52) Tilsvarende rundter Matthew Hindman som jeg har citeret flere gange undervejs i afhandlingen, sin bog *The Myth of Digital Democracy* af med ordene: "It may be easy to speak in cyberspace, but it remains difficult to be heard." (Hindman 2009, 142) I den forstand er det velkendt at fordi antallet af afsendere der ytrer sig, stiger, gør antallet af publikummer der hører efter, det ikke nødvendigvis. Hvad mine analyser især har føjet til Winsvolds og Hindmans iagttagelser, er at i de tilfælde hvor borgere rent faktisk får mulighed for *både* at komme til orde og blive hørt via landets netaviser, bliver de misforstået, af hinanden og af eliten.

Begge afhandlingens casestudier illustrerer problematikken. I det første casestudie i kap. 3 hvor jeg undersøgte debatterne om regeringens SU- og kontanthjælpsreformer i vinteren 2013, kom det især til udtryk i (mis)forholdet mellem hvor mange artikler journalisterne satte til debat, og hvor mange kommentarer brugerne kvitterede med, og på den anden side hvor få gange journalisterne samlede op på debatterne og de spørgsmål og synspunkter som brugerne gav udtryk for. Som jeg allerede har været inde på, var der faktisk kun ét eksempel på at en journalist forsøgte at opsummere brugernes indspark, og i det tilfælde blev hans udlægning – helt berettiget – mødt med kritik. Den vernakulære retorik fik altså mest af alt lov til at leve sit eget liv i kommentarsporene uden at journalisterne bidrog til at den kom i den bredere offentligheds søgelys, eller at den fik nogen nævneværdig politisk indflydelse; og den ene gang den dannede grundlag for institutionel én til mange-kommunikation, var det svært at gennemskue hvor retvisende journalistens udlægning af debatten mellem netavisens brugere var. I den pågældende case betød kommentarsporenes skalerbarhed måske nok at mange borgere kunne komme til orde; men hvor mange af dem der egentlig blev hørt uden for den snævre kreds af brugere der skrev og læste kommentarer på netaviserne, var mere tvivlsomt.

Skalaproblematikken kom dog især til udtryk i det andet casestudie i kap. 4 hvor jeg undersøgte den debat som SVJ skabte i vinteren 2012. Som sagt afstedkom hendes debatindlæg på politiken.dk rekordmange sidevisninger og kommentarer; 100.000 læste

det på netavisen, og 2.000 skrev kommentarer.²¹⁸ Ikke mindst de mange kommentarer var som bekendt med til at gøre SVJ og hendes indlæg landskendt. I adskillige webmedier, men også i trykte aviser, tv og radio fik hun omtale og taletid, gerne med henvisning til hvor meget postyr hun havde skabt på Politikens netavis. Hvad der som sagt også gik igen i den megen medieomtale, var at journalisterne igen og igen slog fast at et overvældende flertal var uenige med eller kritiske over for den studerende, og det til trods for at flertallet faktisk gav udtryk for det modsatte. I min analyse argumenterede jeg for at fejllæsningen bl.a. skyldtes omfanget af mange til mange-kommunikationen i kommentarsporet. Som læser mistede man hurtigt overblikket, hvorfor mange, både brugere og journalister, tilsyneladende forlod sig på forforståelser og fordomme der fik dem til at fortolke kommunikationen fejlagtigt. Som jeg allerede har antydnet, illustrerer afhandlingens andet casestudie således hvordan skalerbarhed både er en styrke og en svaghed ved de kommentarspor som de danske netaviser stiller til rådighed for deres brugere. Det potentielle omfang af brugernes bidrag betyder på den ene side at det hurtigt bliver uoverskueligt hvad det kvalitative indhold af kommunikationen mellem dem er; det betyder på den anden side også at det kvantitative omfang af kommunikationen – i hvert fald indtil videre – kan skabe opmærksomhed omkring en debat(tør). Når mange borgere ytrer sig på netaviserne, er det langt fra sikkert at de bliver hørt og forstået; men er de mange nok, er dét i sig selv stadig en god historie.

Som jeg allerede har været inde på, viser flere studier at de journalister der til daglig arbejder med brugerdebat på netaviser, er særdeles bevidste om de udfordringer som debattens potentielle omfang stiller dem over for – og i øvrigt også at flere af dem forsøger at håndtere problemstillingen seriøst og samvittighedsfuldt. De kan fortælle hvordan visse emner, fx indvandring, får debatten til at eksplodere i en grad så det overvælter de medarbejdere der arbejder med at moderere den (Diakopoulos og Naaman 2011, 135 og 141); de kan også fortælle hvordan det kan være noget nær umuligt at finde og fremhæve de momenter af kvalitet der er i en syndflod af kommentarer – en udfordring som en redaktør meget sigende har kaldt “the challenge of “surfacing comments”” (Braun og Gillespie 2011, 386–387). Fordi debatten på nettet i kraft af sit omfang kan synes utilgængelig, tillægger nogle journalister den mindre betydning end debatten på tryk; det er med andre ord ikke i netdebatten at disse journalister finder argumenter og ideer der er relevante for den bredere offentlige debat og politiske beslutningsproces (Winsvold 2009, 48). Som sådan kan debattens omfang spænde ben for hvilken udbredelse og indflydelse den opnår i kraft af at journalister samler op på den og videreformidler hovedpointerne til en bredere offentlighed af både borgere og beslutningstagere.

I kap. 2 begrundede jeg min brug af betegnelsen “masse” med at jeg ønskede at signalere på hvilken skala den kommunikation jeg undersøgte, foregik, nemlig inden for rammerne af et medieret, repræsentativt *massedemokrati*. Samtidig gjorde jeg en del ud af at understrege at det ikke var de mere negative konnotationer af ordet som jeg havde i tankerne. Det var efter alt at dømme sådanne konnotationer som fik mange debattører til at fare til tasterne da Anne Knudsen i vinteren 2014 affejede modstanden på nettet mod salget af DONG som en “hovedløs” og “ophidse[t] massereaktion(...)”.²¹⁹ Mine analyser viser imidlertid at når man skal beskrive kommunikationen mellem borgere og elite på de danske netaviser, er betegnelsen “masse” ikke kun relevant fordi borgerne her kommunikerer mange til mange på en skala hverken de, journalister eller retoriske

kritikere har været vant til før. Betegnelsen er undertiden også relevant fordi borgernes kommunikation i praksis har og vedbliver med at have lavere samfundsmæssig status (jf. Ingraham 2013, 4). I mange til mange-kommunikationen på netaviserne kan en "masse" borgere rigtignok skrive en "masse" kommentarer; men fordi den enkeltes ytringer har det med at drukne i mængden, bliver borgerne – i hvert fald i visse tilfælde – reduceret til den slags masse som nogle af de mere negative medbetydninger af ordet går på, nemlig en "stor, anonym mængde" af "almindelige, jævne mennesker i befolkningen" der i elitens øjne alle mener det samme.²²⁰ I institutionelle udlægninger af kommunikationen i kommentarsporene har det flerstemmige kor af vernakulære stemmer som en nærlæsning afslører, det derfor med at blive fremstillet som et enstemmigt brøl. Og så er der ikke langt til at affeje borgernes retorik og dens demokratiske betydning som "pøbelvælde".²²¹

Bilag 1

Debatter der gik på tværs af de danske netaviser i første halvdel af 2012

Nedenstående liste er fremkommet ved at jeg i første halvdel af 2012 registrerede debatter der gik på tværs af de danske netaviser. I januar og februar gjorde jeg det lejlighedsvis, i marts, april og maj gjorde jeg det systematisk. Listen er med andre ord ikke udtømmende.

- Januar: Studerende Sofie V. Jensen sætter med et indlæg på politiken.dk gang i en debat om studerendes relative fattigdom.
- Februar: Voldsoffer Marlene Duus' debatindlæg på politiken.dk sætter gang i en debat om ofre og gerningsmænd, retsfølelse og resocialisering.
- Februar: Den københavnske betalingsring er til debat efter at ledende Socialdemokrater melder ud at de er parate til at droppe initiativet.
- Februar: Regeringens forslag til en reform af førtidspension og fleksjob debatteres – debatten blusser op senere på året idet planen vedtages.
- Marts: I anledning af kvindernes kampdag sættes ligestilling til debat – uden at det på noget tidspunkt bliver en særlig aktiv debat.
- Marts: Regeringens initiativ på området sætter gang i en debat om homovielser og forholdet mellem kirke og stat – debatten blusser op senere på året idet det pågældende lovforslag vedtages.
- Marts: I kølvandet på at direktøren for DONG Anders Eldrup går af, bryder en debat ud om lønninger og fratrædelsesordninger i det offentlige.
- Marts: Matias Tesfayes kandidatur til næstformandsposten i SF sætter gang i en debat om politiske grupperinger i partiet.
- Marts: Nedskydningen af hunden Balder resulterer i en særdeles aktiv, men også kortvarig debat om rimeligheden i at skyde strejfende kæledyr.
- April: Idet retssagen mod Anders Breivik påbegyndes, starter en debat om sagen og dens følgevirkninger.
- Maj: 1. maj som tradition, dens betydning og ikke mindst dagens vigtigste politiske taler sættes til debat.
- Maj: Enhedslistens årsmøde og (kommentarer til) Johanne Schmidt-Nielsens udfald mod regeringen afstedkommer debat.
- Maj: Regeringens 2020-plan debatteres i kølvandet på lanceringen af samme.
- Maj: Henrik Sass Larsens comeback som politisk ordfører for Socialdemokraterne sætter gang i debat.
- Maj: Den potentielle enighed mellem regeringen og fagbevægelsen om at afskaffe en eller flere fridage afstedkommer debat.

Slutnoter

- ¹ Anne Knudsen, "Massevælde," *Weekendavisen*, 31. januar 2014, 12
- ² Niels Christian Cederberg, "Nej tak til statens salg af DONG til Goldman Sachs," 20. januar 2014, besøgt d. 28. maj 2014, http://www.skrivunder.net/signatures/nej_tak_til_statens_salg_af_dong_til_goldman_sachs/
- ³ Bo Lidegaard, "Folkestemningen er nutidens tyrann," 2. marts 2014, besøgt d. 26. maj 2014, <http://politiken.dk/debat/profiler/lidegaard/ECE2223157/folkestemningen-er-nutidens-tyran/>
- ⁴ Kristian Villesen, "Når folket ikke vil lytte," 8. februar 2014, besøgt d. 27. maj 2014, <http://www.information.dk/487437> (søg efter "Heinrich R. Jørgensen")
- ⁵ Villesen, "Når folket...," (søg efter "Søren Bro")
- ⁶ Villesen, "Når folket...," (søg efter "Katrine Visby")
- ⁷ Lidegaard, "Folkestemningen...," (søg efter "Claes Damgaard")
- ⁸ Uffe Elbæk, "Pøbelvælde eller demokratisk alternativ?," 11. februar 2014, besøgt d. 27. maj 2014, <http://politiken.dk/debat/kroniken/ECE2205104/poebelvaelde-eller-demokratisk-alternativ/> (søg efter "Casper Christiansen")
- ⁹ Elbæk, "Pøbelvælde...," (søg efter "Mikkel Stoltenberg Bruun")
- ¹⁰ Lidegaard, "Folkestemningen...," (søg efter "Svend Wadskov")
- ¹¹ Lidegaard, "Folkestemningen...," (søg efter "Kim Laursen")
- ¹² Lidegaard, "Folkestemningen...," (søg efter "Lars Nielsen")
- ¹³ Lidegaard, "Folkestemningen...," (søg efter "Anne Grete Hansen")
- ¹⁴ Elbæk, "Pøbelvælde...," (søg efter "Hans Peter Andersen")
- ¹⁵ Villesen, "Når folket...," (søg efter "Arne Stensgaard Berg")
- ¹⁶ Villesen, "Når folket...," (søg efter "Bob Jensen")
- ¹⁷ Kurt Lassen, "Pøblen vil ikke nøjes med et x," 3. februar 2014, besøgt d. 26. maj 2014, <http://blogs.bt.dk/kurtlassen/2014/02/03/poblen-vil-ikke-nojes-med-et-x/>
- ¹⁸ Lassen, "Pøblen...," (søg efter "GSM")
- ¹⁹ Knudsen, "Massevælde"
- ²⁰ Danske Medier Research, "Toplisten | FDM," besøgt d. 12. juni 2014, <http://fdm.dk/statistik/internet/toplisten> (søg på "måned" og "Dec 2013")
- ²¹ Alexa, "Top Sites in Denmark," besøgt d. 28. april 2014, <http://www.alexa.com/topsites/countries/DK>
- ²² Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, "prototype – Den Danske Ordbog", besøgt d. 12. november 2013, <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=prototype>
- ²³ Politiken, "Vil en reform af førtidspensionen gavne?," 28. februar 2012, besøgt d. 30. juni 2014, <http://politiken.dk/debat/skrivdebat/ECE1553758/vil-en-reform-af-foertidspensionen-gavne/>
- ²⁴ Mikael Rømer, "Nu svinger Mette pisen," 29. februar 2012, besøgt d. 30. juni 2014, <http://ekstrabladet.dk/nyheder/politik/dansktopolitik/article4046243.ece>
- ²⁵ Marlene Duus, "Får offeret også en chance til?," 20. februar 2012, besøgt d. 30. juni 2014, <http://politiken.dk/debat/ECE1545204/faar-offeret-ogsaa-en-chance-til/>
- ²⁶ Ritzau/JP, "Voldsoffer får loven ændret," 10. juni 2012, besøgt d. 30. juni 2014, <http://jyllands-posten.dk/politik/ECE4717318/voldsoffer-far-loven-aendret/>
- ²⁷ Nanna Dencher Buch, "Familie i sorg: Han har skudt vores hund," 27. marts 2012, besøgt d. 20. juni 2014, <http://ekstrabladet.dk/nyheder/samfund/article1732688.ece>
- ²⁸ Rene Simmel, "Fem muslimer aflyser dansk julehygge," 7. november 2012, besøgt d. 20. juni 2014, <http://ekstrabladet.dk/nyheder/samfund/article1859784.ece>
- ²⁹ Tom Jensen, "Hestekød og valgfæsk og katten i sækken," 25. februar 2013, besøgt d. 23. maj 2014, <http://tomjensen.blogs.berlingske.dk/2013/02/25/hestekod-og-valgflaesk-og-katten-i-saekken/>
- ³⁰ Ritzau, "Østergaard: SU-udspil rammer kun kommende studerende," 19. februar 2013, besøgt d. 21. maj 2014, <http://www.information.dk/451705> (søg på "hest")
- ³¹ Morten Østergaard, "Så har jeg på regeringens vegne fremlagt den...," 19. februar 2013, besøgt d. 21. maj 2014, <https://www.facebook.com/oestergaard/posts/577129442316475>
- ³² Uddannelses- og Forskningsministeriet, "Regeringen præsenterer udspil til reform af SU-systemet," 19. februar 2013, besøgt d. 21. maj 2014, <http://ufm.dk/aktuelt/pressemeddelelser/2013/regeringen-praesenterer-udspil-til-reform-af-su-systemet>

- ³³ P1 Morgen, "Twitter / P1Morgen: p1morgen mandag har fokus på...", 17. februar 2013, besøgt d. 21. maj 2014, <https://twitter.com/P1Morgen/status/303217192147763200>
- ³⁴ Morten Østergaard, "Twitter / oestergaard: #SpørgØstergaard Gode...", 19. februar 2013, besøgt d. 21. maj 2014, <https://twitter.com/oestergaard/status/303957614570663938>
- ³⁵ Uddannelses- og Forskningsministeriet, "Uddannelsesministeren inviterer til debat om SU," 8. februar 2013, besøgt d. 21. maj 2014, <http://ufm.dk/aktuelt/pressemeddelelser/2013/uddannelsesministeren-inviterer-til-debat-om-su>
- ³⁶ Morten Østergaard, "Twitter / oestergaard: Så er jeg klar til spørgetime...", 19. februar 2013, besøgt d. 21. maj 2014, <https://twitter.com/oestergaard/status/303942073080483840>
- ³⁷ Emil Berglöv, "Grill Morten Østergaard på politiken.dk," 20. februar 2013, besøgt d. 21. maj 2014, <http://politiken.dk/debat/ECE1903516/grill-morten-oestergaard-paa-politikendk/>
- ³⁸ Lasse Lindquist, "Hestekød trumfer offentlighedslov på DR og TV2," 5. marts 2013, besøgt d. 21. maj 2014, <http://journalisten.dk/hestekoed-trumfer-offentlighedslov-paa-dr-og-tv2>; Lasse Lindquist, "Battle på sociale medier: Hestekød vs. offentlighedslov," 5. marts 2013, besøgt d. 21. maj 2014, <http://journalisten.dk/battle-paa-sociale-medier-hestekoed-vs-offentlighedslov>; og Anders Hjort, "Hvad vil du helst læse om: Hestekød eller offentlighedslov?," 6. marts 2013, besøgt d. 21. maj 2014, <http://politiken.dk/kultur/medier/ECE1914920/hvad-vil-du-helst-laese-om-hestekoed-eller-offentlighedslov/>
- ³⁹ Lindquist, "Battle på sociale..."
- ⁴⁰ Ritzau, "Thorning ved topmøde: Danmark er gået "reformamok"," 24. januar 2013, besøgt d. 21. maj 2014, <http://politiken.dk/indland/politik/ECE1877978/thorning-ved-topmoede-danmark-er-gaaet-reformamok/>
- ⁴¹ Peter Mogensen, "Regeringen er grebet af en kollektiv psykose," 26. februar 2013, besøgt d. 21. maj 2014, <http://politiken.dk/debat/profiler/petermogensen/ECE1907863/regeringen-er-grebet-af-en-kollektiv-psykose/>
- ⁴² Ekstra Bladet, "Big Bang," 20. februar 2013, besøgt d. 21. maj 2014, <http://ekstrabladet.dk/nyheder/lederen/article1923500.ece>; og Mette Østergaard, "Regeringen udløser første eksplosion i Big Bang i dag," 19. februar 2013, besøgt d. 21. maj 2014, <http://politiken.dk/debat/profiler/oestergaard/ECE1901903/regeringen-udloeser-foerste-eksplosion-i-big-bang-i-dag/>
- ⁴³ Østergaard, "Regeringen udløser..."
- ⁴⁴ Statsministeriet, "Pressemøde den 19. februar 2013," 19. februar 2013, besøgt d. 21. maj 2014, http://www.stm.dk/_p_13816.html (mine kursiveringer)
- ⁴⁵ Uddannelses- og Forskningsministeriet, "SU-reform skal bringe de studerende bedre gennem uddannelserne," 19. februar 2013, besøgt d. 21. maj 2014, <http://ufm.dk/aktuelt/pressemeddelelser/2013/su-reform-skal-bringe-de-studerende-bedre-gennem-uddannelserne> (mine kursiveringer)
- ⁴⁶ Lasse Rahbek, "Minister overdænget med konfetti og slagord på studentermøde," 20. februar 2013, besøgt d. 21. maj 2014, <http://politiken.dk/politv/nyheder/indland/ECE1903505/minister-overdaenget-med-konfetti-og-slagord-paa-studentermoede/>
- ⁴⁷ Jakob Stig Jørgensen, "Vred studerende til Østergaard: "Mest af alt er du en hykler"," 20. februar 2013, besøgt d. 21. maj 2014, <http://politiken.dk/indland/politik/ECE1903431/vred-studerende-til-oestergaard-mest-af-alt-er-du-en-hykler/>
- ⁴⁸ Lasse Højsgaard, "Minister på turné med løftebrud," *Magisterbladet*, 1. marts 2013, 32
- ⁴⁹ Højsgaard, "Minister på turné...", 33-34
- ⁵⁰ Lasse Højsgaard, "Efter slaget," *Magisterbladet*, 1. marts 2013, 35
- ⁵¹ Therese Leonhardt Hjorth, "Skarp minister vandt første slag om SU'en," 21. februar 2013, besøgt d. 21. maj 2014, <http://universitetsavisen.dk/politik/skarp-minister-vandt-forste-slag-om-suen>
- ⁵² Charlotte Persøe & Mette Mayli Albæk, "Udspil stiller krav til kontanthjælpsmodtagere," 25. februar 2013, besøgt d. 21. maj 2014, <http://www.dr.dk/Nyheder/Politik/2013/02/25/095504.htm>
- ⁵³ Hans Chr. Blem, Per Mathiessen, Steen Larsen, Sofie Bremer, James Kristoffer Miles & Martin Olsen, "Mette F. sat på plads," *Ekstra Bladet*, 26. februar 2013, 4
- ⁵⁴ Mette Østergaard, "Rekonstruktion af en katastrofe: Sådan skal man ikke præsentere en vækstplan," 3. marts 2013, besøgt d. 21. maj 2014, <http://politiken.dk/indland/politik/ECE1912847/rekonstruktion-af-en-katastrofe-saadan--skal-man-ikke-praesentere-en-vaekstplan/>

- ⁵⁵ Ritzau, "Overblik: Forstå hestekøds-skandalen på få minutter," 19. februar 2013, besøgt d. 12. juni 2014, <http://politiken.dk/forbrugogliv/forbrug/tjekmad/ECE1902101/overblik-forstaa-hestekoeds-skandalen-paa-faa-minutter/>
- ⁵⁶ Theis Lange Olsen, "Ambassadør: Danmarks omdømme i Tjekkiet er skadet," 15. februar 2013, besøgt d. 21. maj 2014, <http://www.dr.dk/Nyheder/Indland/2013/02/15/191934.htm>
- ⁵⁷ Peter Rosendal, "Veltimet SU-reform efter Prag-druk," 19. februar 2013, besøgt d. 23. maj 2014, <http://www.jyllands-posten.dk/protected/premium/nyhederpaatvaers/dagensopturnedtur/ECE5210499/veltimet-su-reform-efter-prag-druk/>
- ⁵⁸ Laura Marie Sørensen, "Fortiden indhenter Mette Frederiksen på Facebook," 25. februar 2013, besøgt d. 23. maj 2014, <http://www.dr.dk/Nyheder/Politik/2013/02/25/094438.htm>
- ⁵⁹ Stine Brix, "Twitter / smbrix: Regeringen er en politisk ...," 24. februar 2013, besøgt d. 23. maj 2014, <https://twitter.com/smbrix/status/305928441902014464>
- ⁶⁰ Thomas Harder, "Kun SU til 5 uddannelser pr. borger," 19. februar 2013, besøgt d. 21. februar 2013, <http://ekstrabladet.dk/nationen/article1923363.ece>
- ⁶¹ Regeringen, *Bedre igennem uddannelserne – Reform af SU-systemet*, februar 2013, 14, besøgt d. 23. maj 2014, <http://ufm.dk/publikationer/2013/filer-2013/bedre-igennem-uddannelserne-reform-af-su-systemet.pdf> (se s. 14)
- ⁶² Regeringen, *Bedre igennem uddannelserne...* (se s. 24)
- ⁶³ Politiken, "Er SU-reformen rimelig?," 19. februar 2013, besøgt d. 21. februar 2014, <http://politiken.dk/debat/skrivdebat/ECE1902424/er-su-reformen-rimelig/>
- ⁶⁴ Kenneth Lund, "Otte punkter: Sådan vil regeringen ændre SU'en," 19. februar 2013, besøgt d. 27. juni 2014, <http://politiken.dk/indland/politik/ECE1902437/otte-punkter-saadan-vil-regeringen-aendre-suen/>
- ⁶⁵ Politiken.tv, "Uddannelsesredaktør: 'SU-reform er et klart løftebrud'," 19. februar 2013, besøgt d. 23. maj 2014, <http://politiken.dk/polit/nyheder/indland/ECE1902427/uddannelsesredaktoer-su-reform-er-et-klart-loeftebrud/>
- ⁶⁶ Thomas Harder, "Hatten af for Helle," 26. februar 2013, besøgt d. 5. marts 2014, <http://ekstrabladet.dk/nationen/article1927225.ece>
- ⁶⁷ Harder, "Hatten af for Helle"
- ⁶⁸ Harder, "Kun SU til 5..."
- ⁶⁹ Politiken, "Er SU-reformen..."
- ⁷⁰ Regeringen, *Bedre igennem uddannelserne...* (se s. 21)
- ⁷¹ Uddannelses- og Forskningsministeriet, "Aftaletekst: Reform af SU-systemet og rammerne for studie gennemførelse," 18. april 2013, besøgt d. 17. juni 2014, <http://ufm.dk/lovstof/politiske-aftaler/reform-af-su-systemet-og-rammerne-for-studiegennemfoerelse/reform-af-su-systemet-og-rammerne-for-studiegennemfoerelse.pdf> (se s. 3)
- ⁷² Kenneth Lund & Jakob Stig Jørgensen, "Regeringen vil afskaffe karakterbooster til hurtige studerende," 19. februar 2013, besøgt d. 17. juni 2014, <http://politiken.dk/indland/politik/ECE1902543/regeringen-vil-afskaffe-karakterbooster-til-hurtige-studerende/>
- ⁷³ Regeringen, *Bedre igennem uddannelserne...* (se s. 15)
- ⁷⁴ Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, "interferens – Den Danske Ordbog," besøgt d. 23. maj 2014, <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=interferens>
- ⁷⁵ Michael Bo Mortensen, "Tjekkisk medie: Danske unge smadrer alt og går amok," 14. februar 2013, besøgt d. 23. maj 2014, <http://ekstrabladet.dk/nyheder/samfund/article1920488.ece>
- ⁷⁶ Nanna Louise Teckemeier, "Hestekøds-lasagne i danske butikker," 13. februar 2013, besøgt d. 23. maj 2014, <http://ekstrabladet.dk/kup/fodevarer/article1920153.ece>
- ⁷⁷ Torben Rask Laursen & Flemming Mønster, "Slakteri i Skanderborg mistænkt for hestekødsfusk," 15. februar 2013, besøgt d. 23. maj 2014, <http://ekstrabladet.dk/kup/fodevarer/article1921292.ece>
- ⁷⁸ Torben Rask, "Pizzeria-ejer stiktosset på hesteslagter," 16. februar 2013, besøgt d. 23. maj 2014, <http://ekstrabladet.dk/nyheder/samfund/article1921625.ece>
- ⁷⁹ Politiken, "Skriv: Hvad mener du om balladen i Prag?," 17. februar 2013, besøgt d. 23. maj 2014, <http://politiken.dk/debat/skrivdebat/ECE1900887/skriv-hvad-mener-du-om-balladen-i-prag/>
- ⁸⁰ Katinka Albrechtsen, "Jeg tager gerne ansvar for min ferie i Prag," 19. februar 2013, besøgt d. 23. maj 2014, <http://politiken.dk/debat/debatindlaeg/ECE1902042/jeg-tager-gerne-ansvar-for-min-ferie-i-prag/>

- ⁸¹ Rikke Rasmussen, Nanna Louise Teckemeier & Ritzau/forbrug, "Hestekød i Ikea-kødboller," 25. februar 2013, besøgt d. 23. maj 2014, <http://ekstrabladet.dk/kup/fodevarer/article1926410.ece>
- ⁸² Ekstra Bladet, "Ekstra Bladet," 20. og 25. februar 2013, besøgt d. 27. juni 2014, <https://www.facebook.com/ekstrabladet>
- ⁸³ Politiken.tv, "Uddannelsesredaktør..."
- ⁸⁴ Ritzau, "Lidl garanterer at hestepastaen er taget af hylderne," 19. februar 2013, besøgt d. 23. maj 2014, <http://politiken.dk/forbrugogliv/livsstil/tjekmad/ECE1902263/lidl-garanterer-at-hestepastaen-er-taget-af-hylderne/>
- ⁸⁵ Ritzau, "Fagforening: Kontanthjælpsreform er uværdig og usmagelig," 25. februar 2013, besøgt d. 23. maj 2014, <http://politiken.dk/indland/politik/ECE1907577/fagforening-kontanthjaelpsreform-er-uvaerdig-og-usmagelig/>
- ⁸⁶ Politiken.tv, "Kødboller med hest i møbelgigant: Jeg vil vide det, inden jeg sætter tænderne i det," 25. februar 2013, 23. maj 2014, <http://politiken.dk/poltv/ECE1907603/koedboller-med-hest-i-moebeligigant-jeg-vil-vide-det-inden-jeg-saetter-taenderne-i-det/>
- ⁸⁷ Lasse Jensen, "Hestekød og drukture til Prag," 20. februar 2013, besøgt d. 23. maj 2014, <http://www.information.dk/451752>
- ⁸⁸ Lindquist, "Hestekød trumfer..."
- ⁸⁹ Lindquist, "Battle på sociale..."
- ⁹⁰ Lindquist, "Battle på sociale..."
- ⁹¹ Jensen, "Hestekød og valgflæsk..."
- ⁹² Ritzau/Nyheder, "Gymnasieelever: Man erstatter pest med kolera," 19. februar 2013, besøgt d. 23. maj 2014, <http://ekstrabladet.dk/nyheder/politik/dansktopolitik/article1923335.ece> (søg på "Prag")
- ⁹³ Ritzau, "Østergaard: SU-udspil..." (søg på "hest")
- ⁹⁴ Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, "skandale – Den Danske Ordbog," besøgt d. 23. maj 2014, <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=skandale>
- ⁹⁵ James Kristoffer Miles, "Helle og Mettes hykleri om selskabsskatten," 25. februar 2013, besøgt d. 23. maj 2014, <http://ekstrabladet.dk/nyheder/politik/dansktopolitik/article1926285.ece> (søg på "hest")
- ⁹⁶ Martin Olsen, "Vestager hykler med SU: Se hvad hun sagde i 2009," 19. februar 2013, besøgt d. 23. maj 2014, <http://ekstrabladet.dk/nyheder/politik/dansktopolitik/article1923113.ece> (søg på "hest")
- ⁹⁷ Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, "pest – Den Danske Ordbog," besøgt d. 23. maj 2014, <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=pest>
- ⁹⁸ Rosendal, "Veltimet SU-reform..."
- ⁹⁹ Ritzau, "Østergaard: SU-udspil..." (søg på "hest")
- ¹⁰⁰ Højsgaard, "Minister på turné...", 35
- ¹⁰¹ Østergaard, "Rekonstruktion..."
- ¹⁰² Josh Bicking, "SQUIRREL!!!," 7. november 2009, besøgt d. 29. juni 2014, <https://www.youtube.com/watch?v=SSUXXzN26zg>
- ¹⁰³ Kenneth Lund, "Voldsoffer og fattig studerende skabte årets største debatter," 30. december 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://politiken.dk/debat/ECE1853137/voldsoffer-og-fattig-studerende-skabte-aarets-stoerste-debatter/>
- ¹⁰⁴ Per Michael Jespersen, "Domineres medierne af røv og nøgler?," 28. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://politiken.dk/debat/profiler/permichael/ECE1521869/domineres-medierne-af-roev-og-noegler/>
- ¹⁰⁵ Kristian Madsen, "Fattig? Næh, da jeg var ung, du...", *Politiken*, 14. januar 2012, 7
- ¹⁰⁶ Sofie V. Jensen, "Jeg er træt af at have en dårlig dag hver dag," 7. januar 2012, besøgt d. 19. januar 2012, <http://politiken.dk/debat/ECE1501598/jeg-er-traet-af-at-have-en-daarlig-dag-hver-dag/>
- ¹⁰⁷ Sofie V. Jensen, "Myten om det fede studieliv er falsk," *Politiken*, 7. januar 2012, 8
- ¹⁰⁸ Annelise Hartmann Eskesen, "Studerende efter vild fattig-debat: Måske skal man bare lade tabu være tabu," 11. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://politiken.dk/debat/ECE1504039/studerende-efter-vild-fattig-debat-maaske-skal-man-bare-lade-tabu-vaere-tabu/>
- ¹⁰⁹ Eskesen, "Studerende efter vild..."
- ¹¹⁰ Jensen, "Myten om..."
- ¹¹¹ Jensen, "Jeg er træt af..."
- ¹¹² Eskesen, "Studerende efter vild..." og Annelise Eskesen, "Studerende sætter rekorddebat i gang," *Politiken*, 12. januar 2012, 2

- ¹¹³ Morten Mærsk, "Fattig-studerende: Jeg kræver ikke flere penge," 9. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://www.bt.dk/danmark/fattig-studerende-jeg-kræver-ikke-flere-penge>
- ¹¹⁴ Jacob Fuglsang, "Da Sofie fik fattigrøven på komedie," *Politiken*, 1. juli 2012, 6
- ¹¹⁵ Fuglsang, "Da Sofie fik..."
- ¹¹⁶ Anne Sofie H. Schrøder, "Fattigdomsdiskussion raser hos kontanthjælpsmodtager," 28. november 2011, besøgt d. 23. maj 2014, <http://www.b.dk/politiko/fattigdomsdiskussion-raser-hos-kontanthjaelpsmodtager>
- ¹¹⁷ Annelise Hartmann Eskesen, "'Fattige' Carina udløser læserstorm," 29. november 2011, besøgt d. 23. maj 2014, <http://politiken.dk/indland/ECE1465036/fattige-carina-udloeser-laeserstorm/>
- ¹¹⁸ Politiken, "Skriv: Er denne enlige mor en 'fattig dansker'?", 29. november 2011, besøgt d. 23. maj 2014, <http://politiken.dk/debat/ECE1464336/er-denne-enlige-mor-en-fattig-dansker/>
- ¹¹⁹ Allan Larsen, "Fattig-Carina fik danskerne op af stolen," 18. december 2012, besøgt d. 23. maj 2014, http://www.ugebreveta4.dk/fattig-carina-fik-danskerne-op-af-stolen_14183.aspx
- ¹²⁰ Eskesen, "Studerende sætter..."
- ¹²¹ Katrine Jo Andersen, "Der er ikke meget sympati for den fattige studerende," 8. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://politiken.dk/debat/ECE1501942/der-er-ikke-meget-sympati-for-den-fattige-studerende/>
- ¹²² Peter N. Christensen, "Ringe sympati for fattig studerende," *Politiken*, 9. januar 2012, 2
- ¹²³ Andersen, "Der er ikke meget..."
- ¹²⁴ Mette Højbjerg, "Fattig eller forkælet," *Politiken*, 14. januar, 2012, 8
- ¹²⁵ Eskesen, "Studerende efter vild..."
- ¹²⁶ Christensen, "Ringe sympati..."
- ¹²⁷ Politiken, "Tyskere undrer sig over dansk studerendes "luksusproblemer"," 3. februar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://politiken.dk/debat/ECE1528508/tyskere-undrer-sig-over-dansk-studerendes-luksusproblemer/>
- ¹²⁸ Eskesen, "Studerende efter vild..."
- ¹²⁹ Per Michael Jespersen, "Kære læsere, vi siger nitten tusinde tak," *Politiken*, 29. december 2012, 7
- ¹³⁰ Eskesen, "Studerende efter vild..."
- ¹³¹ Højbjerg, "Fattig eller forkælet"
- ¹³² Politiken, "Tyskere undrer sig..."
- ¹³³ Fuglsang, "Da Sofie fik..."
- ¹³⁴ Jakob Sorgenfri Kjær, "Studerende lever i fattigdom," *Politiken*, 3. september 2012, 1
- ¹³⁵ Tom Jensen, "Sofies verden," 9. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://tomjensen.blogs.berlingske.dk/2012/01/09/sofies-verden/>
- ¹³⁶ Jakob Engel-Schmidt, "Tag ansvar, Sofie V. Jensen," 8. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://blog.politiken.dk/kamphanerne/2012/01/08/tag-ansvar-sofie-v-jensen/> og Simon Emil Ammitzbøll, "Velfærdslovene blokerer for Danmarks fremgang," 16. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://politiken.dk/debat/profiler/ammitzboell/ECE1538376/velfaerdslovene-blokerer-for-danmarks-fremgang/>
- ¹³⁷ Anne Sophia Hermansen, "Sofie-orkanen – succes som fiasko," 12. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://annesophia.blogs.berlingske.dk/2012/01/12/sofie-orkanen-succes-som-fiasko/>
- ¹³⁸ Sofie Rye, "Er fattigdom noget, der kun findes i Afrika," *metroXpress Aarhus/Vest*, 10. januar 2012, 13
- ¹³⁹ Maria Holme Overgaard, "Jeg er også træt, Sofie!," 8. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://www.180grader.dk/Politik/jeg-er-ogsaa-traet-sofie>; Sille Beck Hansen, "Jeg er træt af at høre på klynk," 10. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://politiken.dk/debat/ECE1503436/jeg-er-traet-af-at-hoere-paa-klynk/>; og Camilla Paaske Hjort, "Hadet til de produktive klasser," 16. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://www.b.dk/kronikker/hadet-til-de-produktive-klasser>
- ¹⁴⁰ Camilla Hutter, "Fattige studerende kan føle sig ekskluderede," 16. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://politiken.dk/debat/ECE1509269/fattige-studerende-kan-foele-sig-ekskluderede/>
- ¹⁴¹ Anders Kjærulff, "Studerende: Jeg vil også kaldes fattig," 9. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://ekstrabladet.dk/nationen/article1687880.ece> og Morten Mærsk, "Studerende: Forstå nu, jeg er fattig!," 9. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://www.bt.dk/danmark/studerende-forstaa-nu-jeg-er-fattig>
- ¹⁴² Morten Bruno Engelschmidt, "Klynker de fattige studerende?," 9. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://finans.tv2.dk/nyheder/article.php/id-47317257:klynker-de-fattige-studerende.html>
- ¹⁴³ Jonas Delfs, "Er studerende fattige?," 9. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://www.dr.dk/p3/programmer/presen/2012/01/09/er-studerende-fattige>

- ¹⁴⁴ Deadline, "11/01: Fattig eller bare klynk?," 11. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, http://www.dr.dk/DR2/deadline2230/2012/01/08/151901_1_1_1.htm
- ¹⁴⁵ Ekstra Bladet, "Du er ikke fattig, Sofie," *Ekstra Bladet*, 10. januar 2012, 1
- ¹⁴⁶ Ida Skytte & Ulla Poulsen, "De værdigt trængende er kommet i høj kurs," *Kristeligt Dagblad*, 14. januar 2012, 1
- ¹⁴⁷ Mærsk, "Studerende: Forstå nu..."
- ¹⁴⁸ Sebastian Gjerding, "De provokerende fattige," *Information*, 14. januar 2012, 14
- ¹⁴⁹ Halfdan Timm, "Fattige Sofie burde tage sig sammen," 8. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://halfdantimm.dk/fattige-sofie-burde-tage-sig-sammen>; Line Young Peteri, "Er man fattig, når man har friheden til at vælge?" 9. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://lineyoung.com/er-man-fattig-nar-man-har-friheden-til-at-valge/>; Jack1993, "Vi studerende ER fattige," 9. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://jack1993.wordpress.com/tag/sofie-v-jensen/>; Christian Langballe, "Christian Langballe om fattige studerende," 9. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://christianlangballe.dk/component/content/article/145-christian-langballe-om-fattige-studerende>; frober, "Forkælede Studenter i Danmark," 3. februar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://ffroberts.blogspot.dk/2012/02/studerer-i-danmark-studerende-sofie-v.html> og Milegaard, "Studerende er nødt til at låne penge for at overleve," 3. december 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://www.milegaard.dk/laane-penge/>
- ¹⁵⁰ Tobias Raunkjær-Jensen, "Et samfund uden forståelse," 8. januar 2012, besøgt d. 11. februar 2013, <http://samfund.dk/blog/et-samfund-uden-forstaelse>; Rasmus Stoklund Holm-Nielsen, "Tudeprinsessen fra RUC," 9. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://enbygningvirejser.wordpress.com/2012/01/09/tudeprinsessen-fra-ruc/>; Christian Severin, "Bliver SU'en ædt op af stigende priser?", 12. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://www.90mandater.dk/2012/01/12/bliver-suen-aedt-op-af-stigende-priser/> og Adam Ring, "Stop hetzen mod fattige studerende," 3. februar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, http://www.marxstud.dk/index.php?option=com_content&view=article&id=86:stop-hetzen-mod-fattige-studerende&catid=36:politiske-artikler&Itemid=54
- ¹⁵¹ "Alle børnene betalte skat, undtagen Helle, hun kunne ikke tælle," "SU-Sofie i et dannet perspektiv," 9. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://da-dk.facebook.com/AlleUndtagenHelle/posts/298127140237757>
- ¹⁵² Ateist 1990, "Er du også træt af dårlige dage?," 8. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://dindebat.dk/kultur-samfund/776752-er-du-ogsaa-traet-af-daarlige-dage.html>
- ¹⁵³ Hippo, "De fattige studerende...," 9. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://www.bodybuilding.dk/de-fattige-studerende-t53794.html>
- ¹⁵⁴ Selina Marx, "Dänische Studentin mit Luxussorgen: Das Geld ist nicht genug," 2. februar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://www.spiegel.de/unispiegel/studium/daenische-studentin-mit-luxussorgen-das-geld-ist-nicht-genug-a-811895.html>
- ¹⁵⁵ Jensen, "Sofies verden"
- ¹⁵⁶ Liberalisten1995, "De "fattige" studerende?," 9. januar 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://www.youtube.com/watch?v=d7SbTpseQkQ>
- ¹⁵⁷ Deadline, "11/01: Fattig eller..."
- ¹⁵⁸ Ekstra Bladet, "Du er ikke..."
- ¹⁵⁹ "Alle børnene betalte...," "SU-Sofie i et..."
- ¹⁶⁰ Marx, "Dänische Studentin..."
- ¹⁶¹ Deadline, "11/01: Fattig eller..."
- ¹⁶² Hermansen, "Sofie-orkanen..."
- ¹⁶³ Jensen, "Sofies verden"
- ¹⁶⁴ Langballe, "Christian Langballe om..."
- ¹⁶⁵ Hutters, "Fattige studerende..."
- ¹⁶⁶ Deadline, "11/01: Fattig eller..."
- ¹⁶⁷ Hutters, "Fattige studerende..."
- ¹⁶⁸ Hermansen, "Sofie-orkanen..."
- ¹⁶⁹ Mærsk, "Fattig-studerende: Jeg kræver..."
- ¹⁷⁰ Rye, "Er fattigdom noget..."
- ¹⁷¹ Jensen, "Sofies verden"

- 172 Rye, "Er fattigdom noget..."
- 173 Hermansen, "Sofie-orkanen..."
- 174 Gjerding, "De provokerende fattige"
- 175 Hjort, "Hadet til de..."
- 176 Deadline, "11/01: Fattig eller..."
- 177 Engelschmidt, "Klynker de fattige..."
- 178 Kjærulff, "Studerende: Jeg vil også..."
- 179 Mærsk, "Studerende: Forstå nu..."
- 180 Deadline, "11/01: Fattig eller..."
- 181 Engelschmidt, "Klynker de fattige..."
- 182 Delfs, "Er studerende fattige?"
- 183 Eskesen, "Studerende efter vild..."
- 184 Højbjerg, "Fattig eller forkælet"
- 185 Fuglsang, "Da Sofie fik..."
- 186 Kjær, "Studerende lever i..."
- 187 Niels Nørgaard, "Det sagde de i 2012," *Politiken*, 22. december 2012, 12
- 188 Kjær, "Studerende lever i..."
- 189 Kjær, "Studerende lever i..."
- 190 Lund, "Voldsoffer og fattig studerende..."
- 191 Niels Nørgaard, "2012 i citater: Fra fattige Sofie til Joachim B. Olsens syge Danmark," 23. december 2012, besøgt d. 31. januar 2013, <http://politiken.dk/debat/ECE1851049/2012-i-citater-fra-fattige-sofie-til-joachim-b-olsens-syge-danmark/>
- 192 Mads Zacho Teglskov og Per Michael Jespersen, "Vi diskuterede voldsofre, fattige studerende og sexovergreb i 2012," 3. januar 2013, besøgt d. 31. januar 2013, <http://politiken.dk/debat/ECE1854738/vi-diskuterede-voldsofre-fattige-studerende-og-sexovergreb-i-2012/>
- 193 Nørgaard, "Det sagde de..."
- 194 Eskesen, "Studerende efter vild..."
- 195 Højbjerg, "Fattig eller forkælet"
- 196 Højbjerg, "Fattig eller forkælet"
- 197 Jensen, "Myten om..."
- 198 Jensen, "Myten om..."
- 199 Jensen, "Jeg er træt af..."
- 200 Linette K. Jespersen, "Her er Carinas budget," 29. november 2011, 23. maj 2014, <http://ekstrabladet.dk/nyheder/politik/danskpolitik/article1665962.ece>
- 201 Maria Bundgaard, "Vi har fået nok af krævementalitet," 24. december 2011, besøgt d. 23. juni 2014, <http://nyhederne.tv2.dk/article.php/id-46975305:vi-har-faaet-nok-af-kravementalitet.html?ss>
- 202 Andersen, "Der er ikke meget..."
- 203 Eskesen, "'Fattige' Carina udløser..."
- 204 Larsen, "Fattig-Carina fik..."
- 205 Jespersen, "Domineres medierne..."
- 206 Madsen, "Fattig? Næh, da jeg..."
- 207 Højbjerg, "Fattig eller forkælet"
- 208 Andersen, "Der er ikke meget..."
- 209 Jensen, "Jeg er træt af..."
- 210 Kjær, "Studerende lever i..."
- 211 Sofie V. Jensen, "Det gode studieliv og de mange muligheder," 24. marts 2014, besøgt d. 23. maj 2014, <http://magisterbladet.dk/blogogdebat/detgodestudielivogdemangemuligheder>
- 212 Annegrethe Rasmussen, "Når børnefamilier segner af stress, er det deres egen skyld!" 26. april 2014, besøgt d. 28. maj 2014, <http://politiken.dk/debat/profiler/annegrethe/ECE2271921/naar-boernefamilier-segner-af-stress-er-det-deres-egen-skyld/>
- 213 Olsen, "Vestager hykler..." (søg på "hest")
- 214 Andersen, "Der er ikke meget..."
- 215 Harder, "Hatten af for Helle"
- 216 Lindquist, "Battle på sociale..."

²¹⁷ Jensen, "Hestekød og drukture..."

²¹⁸ Jespersen, "Domineres medierne..."

²¹⁹ Knudsen, "Massevælde"

²²⁰ Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, "masse – Den Danske Ordbog," besøgt d. 23. maj 2014,
<http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=masse>

²²¹ Knudsen, "Massevælde"

Litteratur

- Albeck, Ulla. 2000. *Dansk Stilistik*. 7. udgave. København: Gyldendal.
- Asen, Robert. 2004. «A discourse theory of citizenship». *Quarterly Journal of Speech* 90 (2): 189–211.
- Askanius, Tina & Nils Gustafsson. 2010. «Mainstreaming the alternative: The changing media practices of protest movements». *Interface: a journal for and about social movements* 2 (2): 23–41.
- Askanius, Tina & Julie Uldam. 2011. «Online social media for radical politics: climate change activism on YouTube». *International Journal of Electronic Governance* 4 (1): 69–84.
- Bachmann, Ingrid, Teresa Correa & Homero Gil de Zúñiga. 2012. «Profiling Online Political Content Creators: Advancing the Paths to Democracy». *International Journal of E-Politics* 3 (4): 1–19.
- Bakardjieva, Maria. 2009. «Subactivism: Lifeworld and Politics in the Age of the Internet». *The Information Society* 25 (2): 91–104.
- . 2012. «Mundane Citizenship: New Media and Civil Society in Bulgaria». *Europe-Asia Studies* 64 (8): 1356–1374.
- Baumeister, Roy F., Ellen Bratslavsky, Catrin Finkenauer & Kathleen D. Vohs. 2001. «Bad is stronger than good.» *Review of General Psychology* 5 (4): 323–370.
- Bean, Hamilton, Lisa Keränen & Margaret Durfy. 2011. «“This Is London”: Cosmopolitan Nationalism and the Discourse of Resilience in the Case of the 7/7 Terrorist Attacks». *Rhetoric & Public Affairs* 14 (3): 427–464.
- Berg, Kristine Marie & Tanja Juul Christiansen. 2010. «Retorisk eksklusion: Festen i Hyskenstræde som retorisk handling». *Rhetorica Scandinavica* 54: 7–28.
- Bitzer, Lloyd F. 1968. «The Rhetorical Situation». *Philosophy & Rhetoric* 1 (1): 1–14.
- Blach-Ørsten, Mark & Ida Willig. 2013. *Undersøgelse af citatpraksis ift. kreditering af mediekilder i nyheder på danske netsteder*. Center for Nyhedsforskning, CBIT, Roskilde Universitet.
- Black, Edwin. 1970. «The Second Persona». *Quarterly Journal of Speech* 56 (2): 109–119.
- boyd, danah. 2011. «Network Sites as Networked Publics: Affordances, Dynamics, and Implications». I *A Networked Self, Identity, Community, and Culture on Social Network Sites*, redigeret af Zizi A. Papacharissi, 39–58. New York, NY: Routledge.
- Braun, Joshua & Tarleton Gillespie. 2011. «Hosting the Public Discourse, Hosting the Public: When Online News and Social Media Converge». *Journalism Practice* 5 (4): 383–398.

- Bro, Peter. 2006. «Nye roller i redaktionslokalerne–Hvad danske journalister gør og bør». *Journalistica* 1 (1): 63–79.
- . 2009. «Nyhedsmediernes funktioner». I *Medie- og kommunikationsleksikon*, redigeret af Søren Kolstrup, Gunhild Agger, Per Jauert & Kim Schrøder, 382–385. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Brouwer, Daniel C & Aaron Hess. 2007. «Making Sense of ‘God Hates Fags’ and ‘Thank God for 9/11’: A Thematic Analysis of Milbloggers’ Responses to Reverend Fred Phelps and the Westboro Baptist Church». *Western Journal of Communication* 71 (1): 69–90.
- Caldwell, Marc. 2013. «On the use of play theory in analyses of online public commentary». *Communicatio* 39 (4): 501–517.
- Chambers, Simone. 2004. «Behind Closed Doors: Publicity, Secrecy, and the Quality of Deliberation». *Journal of Political Philosophy* 12 (4): 389–410.
- . 2009. «Rhetoric and the Public Sphere: Has Deliberative Democracy Abandoned Mass Democracy?» *Political Theory* 37 (3): 323–350.
- Charland, Maurice. 1987. «Constitutive Rhetoric: The Case of the Peuple Québécois». *Quarterly Journal of Speech* 73 (2): 133–150.
- Cloud, Dana L. 2001. «Which Voices? Whose Democracy?» *Argumentation & Advocacy* 37 (4): 210–213.
- Coleman, Stephen. 2013. «Debate on Television The Spectacle of Deliberation». *Television & New Media* 14 (1): 20–30.
- Colman, Andrew M. 2009a. «Bandwagon effect». *A Dictionary of Psychology*. Oxford: Oxford University Press.
- . 2009b. «False-consensus effect». *A Dictionary of Psychology*. Oxford: Oxford University Press.
- Condit, Celeste Michelle. 1987. «Crafting virtue: The rhetorical construction of public morality». *Quarterly Journal of Speech* 73 (1): 79–97.
- Cooper, Geoff, Nicola Green, Kate Burningham, David Evans & Tim Jackson. 2012. «Unravelling the Threads: Discourses of Sustainability and Consumption in an Online Forum». *Environmental Communication* 6 (1): 101–118.
- Da Silva, Marisa Torres. 2013. «Online forums, audience participation and modes of political discussion: readers’ comments on the Brazilian presidential election as a case study». *Communication & Society*. 26 (4): 175–193.
- Dahlgren, Peter. 2005. «The Internet, Public Spheres, and Political Communication: Dispersion and Deliberation». *Political Communication* 22 (2): 147–162.
- . 2011. *Media and Political Engagement, Citizens, Communication, and Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dahlgren, Peter & Tobias Olsson. 2008. «Facilitating Political Participation: Young Citizens, Internet and Civic Cultures». I *The International Handbook of Children, Media and*

- Culture*, redigeret af Kirsten Drotner & Sonia Livingstone, 493–508. London: Sage Publications Ltd.
- Danisch, Robert. 2011. «Jane Addams, Pragmatism and Rhetorical Citizenship in Multicultural Democracies». I *Citizens of the World: Pluralism, Migration and Practices of Citizenship*, redigeret af Robert Danisch, 37–58. Amsterdam: Rodopi.
- Diakopoulos, Nicholas & Mor Naaman. 2011. «Towards quality discourse in online news comments». I *Proceedings of the ACM 2011 conference on Computer supported cooperative work*, 133–142. New York, NY: Association for Computing Machinery.
- Eide, Tormod. 1999. *Retorisk leksikon*. Oslo: Spartacus.
- Ellick, Adam B., Adam Bryant, A.G. Sulzberger, Amy O’Leary, Andrew Phelps, Elena Gianni, Louise Story, Charles Duhigg, Jon Galinsky & Ben Peskoe. 2014. *Innovation*. New York, NY: The New York Times.
- Falkenberg, Vidar. 2009. «Netavisernes historie – avismediets evolution i mediematricens revolution». Institut for Informations- og Medievidenskab: Aarhus Universitet.
- Finnemann, Niels Ole. 2005. *Internettet i mediehistorisk perspektiv*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- . 2009. «Mediematrice». I *Medie- og kommunikationsleksikon*, redigeret af Søren Kolstrup, Gunhild Agger, Per Jauert & Kim Schrøder, 329–333. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Frandsen, Finn. 2009. «Flertrinsmodel». I *Medie- og kommunikationsleksikon*, redigeret af Søren Kolstrup, Gunhild Agger, Per Jauert & Kim Schrøder, 154–155. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Geisler, Cheryl. 2004. «How ought we to understand the concept of rhetorical agency? Report from the ARS». *Rhetoric Society Quarterly* 34 (3): 9–17.
- Grabill, Jeffrey T. & Stacey Pigg. 2012. «Messy Rhetoric: Identity Performance as Rhetorical Agency in Online Public Forums». *RSQ: Rhetoric Society Quarterly* 42 (2): 99–119.
- Gunn, Joshua & Dana L. Cloud. 2010. «Agentic Orientation as Magical Voluntarism». *Communication Theory* 20 (1): 50–78.
- Gurak, Laura J. 2001. *Cyberliteracy : Navigating the Internet with Awareness*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Gustafsson, Nils. 2010. «This Time It’s Personal: Social Networks, Viral Politics and Identity Management». I *Emerging Practices in Cyberculture and Social Networking*, redigeret af Daniel Riha & Anna Maj, 3–24. Amsterdam: Editions Rodopi.
- . 2013. «Leetocracy. Political participation, social network sites and inequality». Department of Political Science: Lund University.
- Gustafsson, Nils & Yana Breindl. 2010. «Leetocracy. Networked Political Activism and the Continuation of Elitism in Competitive Democracy». I *Nexus. New Intersections in Internet Research*, redigeret af Daniel Araya, Yana Breindl & Tessa J. Houghton, 193–212 J. New York, NY: Peter Lang.

- Habermas, Jürgen. 2006. «Political Communication in Media Society: Does Democracy Still Enjoy an Epistemic Dimension? The Impact of Normative Theory on Empirical Research1». *Communication Theory* 16 (4): 411–426.
- Hansen, Mogens Herman. 2005. *Det athenske demokrati – og vores*. København: Museum Tusculanum.
- . 2007. *Den moderne republikanisme og dens kritik af det liberale demokrati*. København: Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab.
- Hansen, Pelle G., Vincent F. Hendricks & Rasmus K. Rendsvig. 2013. «Infostorms». *Metaphilosophy* 44 (3): 301–326.
- Hariman, Robert. 2007. «Amateur Hour: Knowing What to Love in Ordinary Democracy». I *The Prettier Doll, Rhetoric, Discourse, and Ordinary Democracy*, redigeret af Karen Tracy, James P. McDaniel & Bruce E. Gronbeck, 218–49. Tuscaloosa, AL: University of Alabama Press.
- Hart, Roderick P. 1986. «Contemporary Scholarship in Public Address: A Research Editorial». *Western Journal of Speech Communication: WJSC* 50 (3): 283–295.
- Hartelius, E. Johanna. 2010. «Wikipedia and the Emergence of Dialogic Expertise». *Southern Communication Journal* 75 (5): 505–526.
- Hartley, John. 2010. «Silly Citizenship». *Critical Discourse Studies* 7 (4): 233–248.
- Hauser, Gerard A. 1999. *Vernacular Voices: The Rhetoric of Publics and Public Spheres*. Columbia, SC: University of South Carolina Press.
- . 2004. «Rhetorical Democracy and Civic Engagement». I *Rhetorical Democracy: Discursive Practices of Civic Engagement. Selected Papers From the 2002 Conference of the Rhetoric Society of America*, redigeret af Gerard A. Hauser & Amy Grim, 1–14. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- . 2007. «Vernacular Discourse and the Epistemic Dimension of Public Opinion». *Communication Theory* 17 (4): 333–339.
- Held, David. 2006. *Models of Democracy*. Cambridge: Polity Press.
- Hindman, Matthew. 2009. *The Myth of Digital Democracy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Hjarvard, Stig. 1999. *Tv-nyheder i konkurrence*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- . 2012. «The Study of News Production». I *A Handbook of Media and Communication Research: Qualitative and Quantitative Methodologies*, redigeret af Klaus Bruhn Jensen, 87–105. Oxon: Routledge.
- Hjarvard, Stig & Niels Ole Finnemann. 2009. «Medialisering». I *Medie- og kommunikationsleksikon*, redigeret af Søren Kolstrup, Gunhild Agger, Per Jauert & Kim Schrøder, 311. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Hoff-Clausen, Elisabeth. 2002. *Set gennem nettet, organisationers troværdighed på hjemmesider*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

- . 2008. *Online ethos. Webretorik i politiske kampagner, blogs og wikis*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- . 2010. «Retorisk handlekraft hviler på tillid». *Rhetorica Scandinavica* 54: 49–66.
- . 2013. «Attributing Rhetorical Agency in a Crisis of Trust: Danske Bank's Act of Public Listening after the Credit Collapse». *Rhetoric Society Quarterly* 43 (5): 425–448.
- Hoff-Clausen, Elisabeth, Christine Isager & Lisa Storm Villadsen. 2005. «Retorisk agency – Hvad skaber retorikken?» *Rhetorica Scandinavica* 33: 56–65.
- Hogan, J. Michael. 2001. «Theory in the Ironic Mode: A Review of Hauser's Vernacular Voices». *Argumentation & Advocacy* 37 (4): 214–217.
- Howard, Robert Glenn. 2005. «Toward a Theory of the World Wide Web Vernacular: The Case for Pet Cloning». *Journal of Folklore Research* 42 (3): 323–360.
- . 2008a. «Electronic Hybridity: The Persistent Processes of the Vernacular Web». *Journal of American Folklore* 121 (480): 192–218.
- . 2008b. «The Vernacular Web of Participatory Media». *Critical Studies in Media Communication* 25 (5): 490–513.
- . 2010. «The Vernacular Mode: Locating the Non-institutional in the Practice of Citizenship». I *Public Modalities: Rhetoric, Culture, Media, and the Shape of Public Life*, redigeret af Daniel C. Brouwer & Robert Asen, 240–261. Tuscaloosa, AL: University of Alabama Press.
- Ingraham, Chris. 2013. «Talking (About) the Elite and Mass: Vernacular Rhetoric and Discursive Status». *Philosophy & Rhetoric* 46 (1): 1–21.
- Isager, Christine. 2009. «Retorisk handlekraft: Hvem giver journalisterne ordet?» I *Retorikkens aktualitet: Grundbog i retorisk kritik*, redigeret af Marie Lund Klugeff & Hanne Roer, 269–289. København: Hans Reitzel.
- Isin, Engin F. & Bryan S. Turner. 2002. «Citizenship Studies: An Introduction». I *Handbook of Citizenship Studies*, redigeret af Engin F. Isin & Bryan S. Turner, 1–10. London: Sage Publications Ltd.
- Ivie, Robert L. 2002. «Rhetorical Deliberation and Democratic Politics in the Here and Now». *Rhetoric & Public Affairs* 5 (2): 277–285.
- Jasinski, James. 2001. «Criticism in Contemporary Rhetorical Studies». I *Sourcebook on Rhetoric: Key Concepts in Contemporary Rhetorical Studies*, redigeret af James Jasinski, 125–144. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Jensen, Jakob Linaa. 2003. *Den digitale demokratiske dialog*. Århus: Systime.
- . 2011. «Citizenship in the Digital Age: The Case of Denmark». *Policy & Internet* 3 (3): 49–70.

- Jensen, Klaus Bruhn. 2009a. «Medie». I *Medie- og kommunikationsleksikon*, redigeret af Søren Kolstrup, Gunhild Agger, Per Jauert & Kim Schrøder, 1. udgave, 312–315. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- . 2009b. «Three-step flow». *Journalism* 10 (3): 335–337.
- . 2010. *Media Convergence: The Three Degrees of Network, Mass, and Interpersonal Communication*. New York, NY: Routledge.
- , red. 2012. *A Handbook of Media and Communication Research: Qualitative and Quantitative Methodologies*. Oxon: Routledge.
- . 2013. *Medier og samfund*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Jensen, Klaus Bruhn & Rasmus Helles. 2011. «The internet as a cultural forum: Implications for research». *New Media & Society* 13 (4): 517–33.
- Jørgensen, Charlotte. 1995. «Debattens væsen og uvæsen: Om fjendtlighed i offentlig debat». *Retorik Studier* 10: 3–43.
- Jørgensen, Charlotte & Merete Onsberg. 1999. *Praktisk argumentation*. København: Ingeniøren|bøger.
- Jørgensen, Charlotte & Lisa Storm Villadsen, red. 2009. *Retorik. Teori og praksis*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Kabel, Lars. 2009. «Nyhedskriterier». I *Medie- og kommunikationsleksikon*, redigeret af Søren Kolstrup, Gunhild Agger, Per Jauert & Kim Schrøder, 380–382. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Kaposi, Ildikó. 2012. «Virtual Deliberations: Talking Politics Online in Hungary». I *Rhetorical Citizenship and Public Deliberation*, redigeret af Christian Kock & Lisa Storm Villadsen, 115–135. University Park, PA: Pennsylvania State University Press.
- Kjeldsen, Jens E. 2008. «Retoriske omstændigheder: Retorikken i en fragmenteret, foranderlig og kompleks verden». *Rhetorica Scandinavica* 48: 42–63.
- Klujeff, Marie Lund & Hanne Roer, red. 2009. *Retorikkens aktualitet. Grundbog i retorisk analyse*. København: Hans Reitzel.
- Kock, Christian. 2008a. «Fornuftig uenighed». *Rhetorica Scandinavica* 48: 64–83.
- . 2008b. «Kan man opstille adfærdsregler for offentlig debat?» *MedieKultur. Journal of media and communication research* 24 (44): 58–65.
- . 2012a. *Ordets magt. Retorisk tænkning der holder*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- . 2012b. «A Tool for Rhetorical Citizenship: Generalizing the Status System». I *Rhetorical Citizenship and Public Deliberation*, redigeret af Christian Kock & Lisa S. Villadsen, 279–295. University Park, PA: Pennsylvania State University Press.
- . 2013. *De svarer ikke*. København: Gyldendal.

- Kock, Christian & Lisa Storm Villadsen. 2008. «Retorik: Mediet for medborgerskab». I *Ideer vi lever på. Humanistisk viden i videnssamfundet*, redigeret af Jan Faye & Finn Collin, 132–152. København: Akademisk Forlag.
- . 2012a. «Introduction: Citizenship as a Rhetorical Practice». I *Rhetorical Citizenship and Public Deliberation*, redigeret af Christian Kock & Lisa Storm Villadsen, 1–10. University Park, PA: Pennsylvania State University Press.
- , red. 2012b. *Rhetorical Citizenship and Public Deliberation*. University Park, PA: Pennsylvania State University Press.
- Korsgaard, Ove. 2008. «Medborgerskab - hvad er nu det?» I *Medborgerskab – et nyt dannelsesideal?*, redigeret af Lakshmi Sigurdsson, Keld Skovmand & Ove Korsgaard, 17–46. Frederiksberg: RPF - Religionspædagogisk Forlag.
- Lindhardt, Jan. 1998. *Tale og skrift. To kulturer*. København: Munksgaard.
- Loke, Jaime. 2012. «Old Turf, New Neighbors: Journalists' Perspectives on Their New Shared Space». *Journalism Practice* 6 (2): 233–249.
- . 2013. «Readers' Debate A Local Murder Trial: 'Race' in the Online Public Sphere». *Communication, Culture & Critique* 6 (1): 179–200.
- Lundberg, Christian & Joshua Gunn. 2005. «'Ouija Board, Are There Any Communications?' Agency, Ontotheology, and the Death of the Humanist Subject, or, Continuing the ARS Conversation». *Rhetoric Society Quarterly* 35 (4): 83–105.
- Lübcke, Poul, red. 2004. *Politikens filosofi leksikon*. København: Politikens Forlag A/S.
- McKerrow, Raymie. 2001. «Vernacular Voices (Book Review)». *Quarterly Journal of Speech* 87 (1): 113–114.
- Miller, Carolyn R. 2007. «What Can Automation Tell Us About Agency?» *Rhetoric Society Quarterly* 37 (2): 137–157.
- Mossberger, Karen, Caroline J. Tolbert & Ramona S. McNeal. 2007. *Digital Citizenship: The Internet, Society, and Participation*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Neuman, W. Russell, Bruce Bimber & Matthew Hindman. 2011. «The Internet and four dimensions of citizenship». *The Oxford Handbook of American Public Opinion and the Media*, redigeret af Robert Y. Shapiro & Lawrence R. Jacobs, 22–42. New York, NY: New York University Press.
- Nyers, Peter. 2008. «Introduction: Why Citizenship Studies?» I *Citizenship between Past and Future*, redigeret af Engin F. Isin, Peter Nyers & Bryan S. Turner, 1–4. London: Routledge.
- Ono, Kent A. & John M. Sloop. 1995. «The critique of vernacular discourse». *Communication Monographs* 62 (1): 19–46.
- Palczewski, Catherine Helen. 2000. «Vernacular Voices: The Rhetoric of Publics and Public Spheres (review)». *Rhetoric & Public Affairs* 3 (4): 682–684.

- Phillips, Kendall R. 2001. «Vernacular Voices: The Rhetoric of Publics and Public Spheres (Book Review)». *Argumentation & Advocacy* 38 (1): 56–59.
- Roberts-Miller, Trish. 2000. «Vernacular Voices: The Rhetoric of Publics and Public Spheres». *RSQ: Rhetoric Society Quarterly* 30 (4): 123–125.
- Ruiz, C., D. Domingo, J. L. Mico, J. Diaz-Noci, P. Masip & K. Meso. 2011. «Public Sphere 2.0? The Democratic Qualities of Citizen Debates in Online Newspapers». *The International Journal of Press/Politics* 16(4): 463–448.
- Rønlev, Rasmus. 2012. «Er et forbud mod børneporno en debatregel?» *Videnskab.dk*. <http://videnskab.dk/blog/er-et-forbud-mod-borneporno-en-debatregel>.
- . 2013. «Debatkritikernes dukeregler gælder ikke på nettet». *RetorikMagasinet* 87: 18–20.
- Santana, Arthur D. 2014. «Virtuous or Vitriolic». *Journalism Practice* 8 (1): 18–33.
- Saward, Michael. 2008. «Democracy and Citizenship: Expanding Domains». I *The Oxford Handbook of Political Theory*, redigeret af John S. Dryzek, Bonnie Honig & Anne Philips, 400–419. Oxford: Oxford University Press.
- Scott, John & Gordon Marshall. 2009. «Heuristic Device». *A Dictionary of Sociology*. Oxford: Oxford University Press.
- Suzuki, Shinobu. 2006. «Gender-Linked Differences in Informal Argument: Analyzing Arguments in an Online Newspaper». *Women's Studies in Communication* 29 (2): 193–219.
- Tewksbury, David & Jason Rittenberg. 2012. *News on the Internet: Information and Citizenship in the 21st Century*. New York, NY: Oxford University Press.
- Tracy, Karen. 2010. *Challenges of Ordinary Democracy: A Case Study in Deliberation and Dissent*. University Park, PA: Pennsylvania State University Press.
- Van Zoonen, Liesbet, Farida Vis & Sabina Mihelj. 2010. «Performing citizenship on YouTube: activism, satire and online debate around the anti-Islam video Fitna». *Critical Discourse Studies* 7 (4): 249–262.
- Villadsen, Lisa Storm. 2002. «Dyre ord, men hvad dækker de? ». *Rhetorica Scandinavica* 23: 6–20.
- . 2004. «Guldlok-argumentet». *RetorikMagasinet* 54: 12–13.
- . 2008a. «Temaintro: Retorisk medborgerskab». *Rhetorica Scandinavica* 48: 37–41.
- . 2008b. «Speaking on Behalf of Others: Rhetorical Agency and Epideictic Functions in Official Apologies». *Rhetoric Society Quarterly* 38 (1): 25–45.
- . 2009. «Retorisk kritik». I *Retorik. Teori og praksis*, redigeret af Charlotte Jørgensen & Lisa Storm Villadsen, 195–218. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Warnick, Barbara. 2007. *Rhetoric Online, Persuasion and Politics on the World Wide Web*. New York, NY: Peter Lang.

- Wijas-Jensen, Justyna. 2013. *It-anvendelse i befolkningen. 2013*. København: Danmarks Statistik.
- Winsvold, Marte. 2009. «Arguing into the Digital Void?» *Javnost - The Public* 16 (3): 39–54.
- . 2013. «Deliberation, Competition, or Practice?» *NORDICOM Review* 34 (1): 3–15.
- Zhou, Xiang, Yuen-Ying Chan & Zhen-Mei Peng. 2008. «Deliberativeness of Online Political Discussion». *Journalism Studies* 9 (5): 759–770.

Dansk resume

Danske netaviser som webmedier for retorisk medborgerskab

Ph.d.-afhandling af Rasmus Rønlev, ph.d.-stipendiat på Institut for Medier, Erkendelse og Formidling: Afdeling for Retorik, Københavns Universitet, Danmark

Afleveringsdato: 1. juli 2014

Denne ph.d.-afhandling handler om hvordan danske netaviser fungerer som webmedier for *retorisk medborgerskab*. Hvor tidligere forskning i hhv. retorisk medborgerskab og debat på nettet primært har fokuseret på om politikeres og journalisters kommunikation i massemedier som aviser og tv understøtter borgeres individuelle stillingtagen til politiske tvivlsspørgsmål, eller om borgeres kommentarer i diverse kommentarspor på nettet lever op til gængse normer for deliberation, er jeg i stedet optaget af kommunikationen *mellem* de to grupper. Således undersøger jeg hvordan danske netaviser fungerer som kanaler for politisk-debatterende kommunikation mellem samfundets politisk-kommunikative *elite* af politikere og journalister og på den anden side de almindelige *borgere* som skriver og læser kommentarer til nyheds- og opinionsstof på netaviserne.

I afhandlingen præsenterer jeg *tre prototypiske forløb* for debatter der går på tværs af de danske netaviser, dvs. debatter hvor det samme politiske tvivlsspørgsmål bliver debatteret på flere netaviser på samme tid. Den første prototype er kendetegnet ved at initiativtagerne er politikere eller andre retorisk privilegerede offentlige debattører; den anden prototype er kendetegnet ved at initiativtagerne er borgere der ikke nyder de samme retoriske privilegier; og endelig er den tredje prototype kendetegnet ved at det ikke er muligt at identificere nogen egentlig(e) initiativtager(e), men at forløbene i stedet udspringer af et selvforstærkende samspil mellem at journalister (over)prioriterer verserende skandalehistorier, og at netavisernes brugere læser, deler og debatterer artikler om de skandaler. Disse tre prototyper beskriver jeg med udgangspunkt i retorisk teori om *retorisk agency* og *institutionel* og *vernakulær retorik* samt medievidenskabelig teori om *kommunikationsstrømme* på tværs af *medietyper* og *kommunikative praksisser*.

Med udgangspunkt i de tre prototyper har jeg tilrettelagt og gennemført to casestudier. I begge tilfælde er det tale om *retoriske kritikker* baseret på *tekstnær analyse*. I *det første casestudie* undersøger jeg hvordan tre danske netaviser i vinteren 2013 understøttede at deres brugere kunne debattere to reformer fremlagt af den danske regering, og i forlængelse af dette hvordan brugerne blandede to skandalehistorier der også prægede nyhedsstrømmen på det tidspunkt, ind i debatterne om reformerne. I *det andet casestudie* undersøger jeg hvordan en dansk netavis i vinteren 2012 understøttede at en borger kunne skabe så meget debat blandt netavisens brugere at landets politisk-kommunikative elite endte med at blande sig i debatten og kommentere borgeren, hendes indlæg og den debat det afstedkom.

Om end der er enkelte lyspunkter, konkluderer jeg på baggrund af mine casestudier at det ikke alene er begrænset hvor ofte de danske netaviser understøtter kommunikation mellem samfundets magt- og medieelite og på den anden side dets menige borgere, men

også at når de gør, er kommunikationen præget af uklarheder og misforståelser. Det skyldes borgernes ringe evner som debattører, journalisternes ringe udnyttelse af deres privilegerede muligheder som ordstyrere og netavisernes ringe kvalitet som fora for fokuseret og forståelig debat.

English summary

Danish Online Newspapers as Web Media for Rhetorical Citizenship

PhD dissertation by Rasmus Rønlev, PhD fellow at Department of Media, Cognition, and Communication: Section of Rhetoric, University of Copenhagen, Denmark

Submission date: July 1, 2014

This PhD dissertation concerns how Danish online newspapers work as web media for *rhetorical citizenship*. Previous research on respectively rhetorical citizenship and online debate has had its primary focus on whether or not politicians' and journalists' communication in mass media such as newspapers and television support citizens' individual stance-taking on political matters of dispute, or whether citizens' comments in various online comment threads measure up to prevalent norms of deliberation. I am instead interested in communication that occurs *between* these two groups. Thus, I investigate how Danish online newspapers function as channels for communication involving political debate between society's politically communicative *elite* on the one hand, and ordinary *citizens* who write and read comments on news and op-ed articles on online newspapers on the other hand.

In the dissertation, I present three prototypical sequences for debates that are transversely occurring on Danish online newspapers, i.e. debates where the same political matter of dispute is debated on several different online newspapers at the same time. The first prototype is characterized by the fact that the promoter of the debate is a politician or another rhetorically privileged public debater; the second prototype is characterized by the fact that the promoter of the debate is a citizen who doesn't possess the same rhetorical privileges; and finally the third prototype is characterized by the fact that it is not possible to identify any actual promoter(s) of the debate(s), but that the debate sequences instead originate from a self-perpetuating interplay between journalists (over-)prioritizing circulating scandalous news stories, and the users of the online newspapers reading, sharing, and debating articles concerning these scandals. I will describe these three prototypes based on rhetorical theories of *rhetorical agency* and *institutional and vernacular rhetoric*, together with theories from the field of media studies concerning *communication flows across media types and communicative practices*.

Based on the three prototypes, I have prepared and completed two case studies. Both studies are cases of *rhetorical criticism* based on *close readings of text*. In the *first case study*, I examine how three Danish online newspapers in the winter of 2013 enabled their users to engage in debate concerning two reforms presented by the Danish government, and how, in continuation of this, the users mixed two scandalous news stories into the debate that also influenced the news stream at the time. In the *second case study*, I examine how a Danish online newspaper in the winter of 2012 enabled one citizen to spark such extensive debate amongst the users of the website that the politically-communicative elite eventually intervened in the debate and commented on the citizen, her letter to the editor, and the debate it caused.

Although there are a few positive points, I conclude based on my case studies that not only is it seldom that Danish online newspapers enable communication between society's politically-communicative elite and its ordinary citizens, but also that when the online newspapers do enable this communication, it is characterized by ambiguity and misunderstandings. This is due to the citizens' poor skills as public debaters, the journalists' poor utilization of their privileged opportunities as moderators, and the online newspapers' poor quality as forums for focused and understandable debate.